بسم الله الرحمن الرحيم

بدر الفتاوى
في الفقه الحنفي

دافغانستان د اسلامي امارت دستري محكمي
قاضي القضاة او د مرکزی دار الافتاء رئيس

مولانا مفتي نور محمد ثاقب
په مشرتابه کی

مكتبة نور القرآن
کانسی روڈ۔ کوئٹه

بدر الفتاویٰ

فی الفقه الحنفي

دوهم ټوک

دافغانستان داسلامي امارت دستري محکمې قاضي القضاة
او دمرکزي دارالافتاء رئیس مولانامفتي

نور محمد ثاقب

په مشرتابه کي

دافغانستان دمرکزي دارالافتاء لخوا صادرشوي مسائل

مرتب

مفتي مولوی احمد «نوري ،ضیائي»

همکار

ابوخالد مولوی عبدالاحد «مجروح»

ناشر

مکتبۂ نور القرآن النور کتابخانه مارکیټ کاسي روډ کوټه
[redacted] ۰۳۲۱۲۵۸۹۶۷۳ ، افغان بیسم ۰۷۰۲۸۰۶۵۱۵،

کتاب پيژندنه :-

دکتاب نوم : **بدرالفتاوی فی الفقه الحنفي** دوهم ټوک
تألیف: دافغانستان داسلامي امارت د مرکزي دارالافتاء علماء
ترنظارت لاندي: دافغانستان دستري محکمي قاضی القضاة
اودارالافتاء رئیس مولانامفتي نورمحمد ثاقب
ترتیب: مفتی مولوی احمد «نوري ، ضیائي»
تصحیح او عنوانات : مولوی عبدالاحد «مجروح»
خپرونکي: نورالقرآن خپرندویه ټولنه
النور کتابخانه مارکیټ کاسی روډ کوټه
چاپ ځای : لاهورپاکستان
دخپریدو کال: ۲۰۱۵میلادی دمارچ میاشت
دچاپ شمیر : ۱۱۰۰عدد

د دوهم ټوک فهرس

اللهم اختم لنا بالخير والسعادة والبشارة والايمان

مقدمه

الحمدلله رب العالمین والعاقبة للمتقین والصلوة والسلام علی امام المرسلین و علی اله و اصحابه واهل بیته اجمعین من یومنا هذا الی قیام یوم الدین آمین ثم آمین برحمتک یا ارحم الراحمین

و بعد: د افغانستان د اسلامی امارت په دوران کی د قندهار په ولایت کي یوه اداره د مرکزي دارالافتاء په نامه جوړه سوي وه چې په دې اداره کي ډیرو جیدو علماء کرامو برخه درلوده چې دا علماء کرام به کله کله بدلیدل او د ضرورت په اساس به په نورو وظائفو مشغول کیدل او ځیني کسان به په دائمي شکل موجود وه او دا اداره یوه مستقله اداره وه چې د هیڅ وزارت او هیڅ ریاست مربوطه نه وه او د افغانستان د مختلفو ولایاتو او ولسوالیو څخه به خلقو او محاکمو او نورو چاروا کو د خپلو دیني سوالونو د حل لپاره مراجعه ورته کوله چې د دې اداري کارکوونکو به د هغوئ سوالونو ته جواب وایه چې ډیري زیاتی فتواگاني ئې صادری کړي خو بیا هم دا اداره د یو لړ مشکلاتو سره مخامخ وه لکه دا چې بعضي کسانو به کاري تجربه نه درلوده او کله کله به د فتوی لپاره پوره کتابونه او مواد نه وه موجود او کله کله به داسي اوږده او پیچلي موضوعات ورته را وړل کیدل چې د هغو مفصل بیان به د کتابت په قید کي نسوای راتلای او داسي نور مشکلات هم موجود وه خود هغو مشکلاتو باوجود علماء کرامو خپله سعیه کوله چې صحیح لاري چاري او فتوی گانی خلقو او حکومتی مسئولینو او محکمو ته وړاندي کړي خو کله چې ناڅاپه په افغانستان کی نور تحولات راغلل نو هغو علماؤ دومره وخت پیدا نکړ چې هغه فتوی گانی ترتیب کړي او یا فهرس د فقهي ابوابو پرترتیب ورته برابر کړی یا دوهم واري ئې تر نظر تیري کړي او اصلاحات پکښي وکړي حتی هغه فتوی گاني اکثره په دې تحولاتو کي ضائع سوي خو د یو څه

فتوی گانو کا پیانی چې زما سره موجودې وي نو ما کوښښ وکړ چې هغه راجمعه کړم او فهرس ورته برابر کړم او د کمپیوټر په ذریعه ولیکل سي چې ډیر خلګ څني استفاده وکړي چې الحمدالله په دې کار کي تر خپل وس پوری موفق سوم الله دې وکړي چې ستاسي د پوره پاملرني او استفادې وړ وگرزي خو په دې ځای کي یوې ضروری خبري ته ستاسی توجه را اړول غواړم چې بعضی فتوی گانی په دې کي داسي هم سته چې ظاهراً یا د استفتاء سره پوره تطبیق و نه لري یا د استفتاء څخه زائد بیانونه پکښي راغلی وي یا یو موضوع ډیره جدي نیول سوي وي او ډیر شدت پکښی سوی وي یا د یوې مهمې موضوع لپاره لنډ جواب ویل سوی وي ددې ټولو اصل دلیل دا دي چې علماء کرامو د فتوی تر څنګ د افغانستان ماحول او رواجونه او د حکومتي مسئولینو چال چلند په نظر کي نیوی او د هغه پر اساس یی کوښښ کاوه چې شرعي اصلاحات را مابین ته سی او بعضی استفتاء گانی ډیري لنډي را نقل سوي دي او مفصل بیانونه او ورسره ضمیمه اوراق یی نه دي را نقل سوي نو په ظاهره فتوی د استفتاء سره مطابقه نه ښکاري لکن د موضوع پوره تحقیق علماؤ کړی ووا و هغه تحقیق ئې په نظر کی نیولی وو او د استفتاء دظاهری بیان ډیر مراعات یی نه وو ساتلی او بل داچې د بعضی فتوی گانو استفتاء گانی زما سره موجودي نه وي چې د هغه لپاره د فرضی استفتاء په نامه باندي مور سوالونه برابر کړي دي امید لرم چې په دې ټولو مواردو کي زموږ معذورت ومنئ خو د دې ټولو خبرو سره سره بیا هم دا وایو چې انسان د غلطئ ، سهوې او نسیان څخه خالی نه وي که په بعضي احکامو کی اشتباه سوي وي امید دی چې د تنقید او اعتراض پر ځای د اصلاح لاره خپله کړئ - والله یحب المحسنین.و من الله التوفیق.

(افقرعباده الیه احمد نوری ضیائی عفی عنه)

بسم الله الرحمن الرحيم

ترتقسيم مخکې دمځکې بدلول صحت نه لري

سوال: ملا اخترمحمد او محمد رحيم خپله خپله پدری مځکه سره تبادله کړی چه داخترمحمد مځکه په يوه کاريز کی وه د محمد رحيم مځکه په بل کاريز کی وه دوی دواړو دکلی سره مشترکه مځکه درلوده دهغه مځکی په باره کی هم داسی فيصله وکړه چه که هر کله دغه مشترکه مځکه تقسيم سی نو لکه څنګه چه ابادہ مځکه تبادله ده هغه مځکه به هم تبادله وی اوس هغه ملااخترمحمد چه مځکه کی درلوده هغه طرف تقسيم وکړی نوی کاريزئی شروع کړی ملااخترمحمد ئی ومحمد رحيم ته نه ورکوی ملااخترمحمد وايی چه دغه فيصله دغير ابادی مځکی صحت نه لری که شرعی معلومات راکړی ښه به وی ؟ (مولوی رفيع الله صاحب)

جواب: دغه ناابادہ مځکه چه تر اوسه تقسيم سوی نده او دمباحاتو څخه ده او ديو خاص مالک ترملکيت او تصرف لاندی نده راغلی نو تبادله يی صحت نلری ولی هغه شی چه دهغه سره احتمال دعدم وجود وی او ديو خاص مالک تر حفاظت لاندی نه وی نو بيع ئی صحت نلری.

واماما يشترط في المعقود عليه ای المبيع فهو اربعة شروط (۱) ان يكون المبيع موجود افلا ينعقد بيع المعدوم قبل وجوده وماله خطر العدم.... ومن امثلة الثاني بيع الحمل وبيع اللبن في الضرع فكل من الحمل واللبن متردد بين الوجود وعدم الوجود فهما على خطر العدم.

(الفقه الاسلامی صـ۳۵۷ج۴) (۳) ان يكون مملو كافي نفسه ای محرزاً وهو مادخل تحت حيازة مالک خاصٍ فلاينعقد بيع ماليس بمملوک لاحدمن الناس مثل بيع الكلاء ولوفی ارضٍ مملوكة الخ

(الفقه الاسلامی صـ۳۵۸ج۴) وكذايشترط في المبيع ان يكون مملوكا فلايصح بيع الكلاء قبل احرازه وان نبت في ملک البائع.... فلا يصح بيع ماليس مملوكاله وان ملكه بعده الافی السلم والمغصوب الخ (سليم باز صـ۹۶)

هكذافی (الفتاوی الهندية صـ۳ج۳) و(ردالمحتار صـ۶ج۴) والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

کوم اموال چې دبیت المال شک پري کیږي
حکومت به شرعي اسناد لري کنه؟ له مالک څخه اسناد نه غوښتل کیږي

سوال : محترما دطالبانو کرامو دتحریک دفیروزی سره سم ټول موټران او نور اموال نقلیه وغیر نقلیه دفراریانو چه مستقیم ئی دطالبانو دتحریک سره جنګ او مخالفت کړی ؤ خو په نفع دبیت المال په حکم دعلماؤ مصادره سوه خواوس یو موټر کورزین دیو فراری چه فعلاً په مخالفت کی ولاړدی او په ایران کی فراری دی خو دغه موټریو سړی دمخه تر فیروزی دتحریک ددغه فراری څخه رانیولی ایاد دغه موټر حکم څه دي دغه هم په نفع دبیت المال مصادره کیږی که یا ؟

جواب : دغه کورزین موټر چه ددغه مشتری په لاس کی دی هر څوک چه ئی دعوه کوی که حکومت وی که رعیت نو دغه دعوه کوونکی به اول شرعی دلائل او اسناد وړاندی کوی محکمی ته بیا که قاضی دغه دلائل او اسناد قبول کړه او حکم یی وکړی نو بیا به مصادره کیږی او که دحکومت سره خپل دلائل او اسناد نه وی بیانو دمصادره کولو حق نلری او یوازی په دی نامه چه داموټر توپکی پر دغه سړی خرڅ کړی بغیر له نورو شرعی دلائلو او اسنادو نو دا موټر دبیت المال نسی ګرځیدلای او نه به دغه مشتری ته تکلیف ورکول کیږی او نه به اسناد او دلائل دمشتری څخه غوښتل کیږی په داسی حال کی چه دحکومت سره خپل شرعی دلائل او معتبره اسناد نه وی.

ولايسبى لهم ذرية ولايقسم لهم مال لقول على رضى الله عنه يوم الجمل ولايقتل اسير و لايكشف ستر ولايوخذ مال وهو القدوة فى هذا الباب (الهداية صـ٥٨٥ج ٢ ردالمحتار صـ٣٤١ج ٣)

لايعمل بالخط والختم وحدهما الااذاكان سالمامن شبهة التزوير و التصنيع فيعمل به يعنى انه يكون مداراً للحكم (المجلة المـ١٧٣٦) وليس للامام ان يخرج شيئا من يداحد الابحق ثابت معروف.

(ردالمحتارص۔۲۸۱ج ۳) قال السبکی ولو جوزنا الحکم برفع الموجود المحقق ای وهو الید بغیر بینة بل بمجرد اصل مستصحب لزم تسلیط الظلمة علی مافی ایدی الناس (ردالمحتارص۔۲۸۱ج ۳)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که دوه کسان دواړه جارملاصق وي کوم یو دشفع مستحق دي؟

سوال: خلاصه داده چه یو مځکه چه خر خیږی دغه مځکه یو شخص جار ملاصق لری چه په اوبو کی هم شریک دی او بل شخص ئی جار ملاصق دی لیکن د اوبو شرکت نه لری اوس حق د شفع کوم شخص ته ثابتیږی ؟

جواب: په دغه صورت کی د استفتاء اول حق دهغه چادی چه په حق کی د اوبو شرکت لری که جار ملاصق دی کنه دی دوهم واری حق د جارملاصق دی.

حق الشفعة اولاللمشارک فی نفس المبیع ثانیا للخلیط فی حق المبیع ثالثا للجار الملاصق ومادام الاول طالبالیس للاخرین حق الشفعة ومادام الثانی طالبافلیس للثالث حق الشفعة (المجلة الم۔۱۰۰۹)

هکــــذافی (الــــدرالمختاربهــــامش ردالمحتارص۔۔۔۔۱۵۴ج ۵)

(والفتاوی الهندیة ص۔۱۶۵ج ۵) حق المبیع کالاشتراک فی حق الشرب الخاص والطریق الخاص (المجلة الم۔۱۰۰۸) هکذافی (الدرالمختاربهامش ردالمحتارص۔۱۵۴ج ۵)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که دوه کسان دکوچني دولديت ادعاوکړي ؟

سوال: واولاده الصغار وشمل الولدبين الابوين فان على كل واحد منهما صدقة تامة (نورالايضاح حاشيه (۴) بحربتصرف وتغير) والولدبين الابوين على كل واحد منهما صدقة تامة كذا فى الظهيرية (الفتاوى العالمگيرية جلد اول صفحة ۱۹۲) زه ملا عبد القيوم دغه اشتباه لرم چه څرنگه پرابوين سرسايه لازمیږی او سره له دی چه موردذوالارحامو څخه ده ؟

جواب: ددغه ابوين څه چه دفتاوی هنديه په عبارت کښی ذکرسوی دی موراو پلار نه دی مراد چه مستفتی ته داشتباه باعث سوی دی بلکه مرادهغه دوه کسان دی چه دواړه د يو کوچنی دولديت ادعاء کوی لکه دلاندی عبارتونو څخه چه معلوميږی.

ولوتعددالاباء فعلى كل فطرة (الدرالمختار) قوله ولوتعددالاباء كمالو ادعى رجلان لقيطا اوولد امة مشتركة بينهما قوله فعلى كل فطرة اى كاملة عندابى يوسف لان البنوة ثابتة من كل منهما كملا وثبوت النسب لايتجزء وكذالومات احدهما كان ولدا للباقى منهما (ردالمحتارص۸۱ج۲)
ولوكان له اباء فعلى كل فطرة كاملة عند ابى يوسف (مجمع الانهرص۲۲۷ج۱)

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

كه له محكمينو څخه يو پښيمانه سي دنورو فيصله داعتبار وړده كنه؟

سوال: دونفر متخاصمین که برضاء ورغبت خود چند نفر علماء بحیث محکمین تعین کنند دروقت اصدار حکم یکنفر از محکمین اعراض کند بعد از مرور چند روز دوباره شخص اعراض کننده همان فیصله که دیگر محکمین صادر کرده باشد امضاء کند آیا اعراض آن شرعا مدار اعتبار است یا فیصله صادر شده مدار اعتبار میباشد درین باره فتوی شرعی صادر نمائید؟

جواب: محكمين كه چيرى متعدد وه نو دټولو اتفاق پر يوه حكم ضرورى دى كه چيرى يو دمحكمينو څه مخالف سى نو دهغه نورو حكم اعتبار نه لرى او نافذ نه دى كه څه هم په كثرة الاراء سره وى او كه يو سړى مخالف سى دمحكمينو او بيا پس له څه وقته بيرته رجوع وكړى او دنورو محكمينو سره هم نظره سى او يو متفق عليه حكم صادر كړى هم دغه حكم صحيح او نافذ دى لكن په يوه شرط هغه دادى چه دغه تحكيم كه مقيد وو په يو معين زمانه سره نورجوع ددغه يو محكم به ترمخه دپوره كيدو دهغه زمانى وى كه وروسته وو نو بيا دغه حكم نافذ ندى.

اذاتعددالمحكمون على ماذكر آنفا يلزم اتفاق رءى كلهم وليس لواحد منهم ان يحكم وحده (المجلة المـ١٨٤٤) ولو حكم لاينفذ حكمه ومفاده ان الحكم باكثرية الاراء لايصح لان الخصمين رضيا برءى الكل (شرح المجلة سليم بازصـ١١٩٦) اذا تقيد التحكيم بوقت يزول بمروره فالحكم المنصوب ليحكم من اليوم الفلانى الى شهر ليس له ان يحكم الافى مدة ذلك الشهر فلايجوزان يحكم بعد انقضاءه واذا فعل لاينفذ حكمه (شرح المجلة سليم بازصـ١١٩٧)

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

کونډه دخپل اختیارده که په میراث پسي ځي؟

سوال محترما ومانه دروېه د شریعت معلومات راکړه چه که ښځه کونډه سی خپل دسرده او کیا یو ظالم چه صاحب قدرت دی په جواب کی وایی چه کونډه به خپل په میراث پسی ځی نوزه ستاد مقام څه هیله کوم چه ته وماته دغه مسئله دروېه د شریعت راکړی چه زه ئی ودغه ظالم ته ورښکاره کړم او هغه عمل په وکړی دابه ستالویه وسیله وی ؟

جواب: کله چه یو ښځه بالغه وی او کونډه سی نو داښځه دخپل اختیار ده که بل واده کوی که یی نکوی او هر ځای چه یی کوی ده دی خپله خوښه ده هیڅ څوک داحق نلری چه داښځه مجبوره کی او دغه خبره چه کونډه په خپل میراث پسی ځی بالکل غلطه او بی اصله او بی بنیاده خبره ده که یو څوک کونډه ښځه دیو چاسره په نکاح مجبوره کوی نو داسړی ډیر سخت ظالم او گنهگاردی او دغه نکاح که چیری ښځه نسی په راضی نکاح باطله ده جواز نلری بلکه ښځی ته دا حق سته چه بل ځای نکاح وکی او دکونډی ښځی چه مد خول بهاوی درضاء دپاره داشرط دی چه په خوله به اقرار کوی چه زه راضی یم یوازی سکوت هم اعتبار نلری.

ولایجوز للولي اجبارالبکرالبالغة علی النکاح ...... ولو استاذن الثیب فلا بدمن رضاها بالقول (هدایة صـ۱۰ج۲) ولایزوج البکر البالغة ابوها علی کره منه خلافاللشافعی رحمه الله تعالی وفی الثیب لایجوزبالاجماع (فتاوی قاضیخان بهامش الهندیة صـ۳۵۸ج۱) لایجوزنکاح احد علی بالغة صحیحة العقل من اب او سلطان بغیر اذنها بکرا کانت او ثیبافان فعل ذلک فالنکاح موقوف علی اجازتها فان اجازته جازوان ردته بطل کذافی السراج الوهاج (الفتاوی الهندیة صـ۲۸۷ج۱ هکذافی کفایت المفتی صـ۴۰ج۵ و فتاوی دارالعلوم دیوبند صـ۸۶ج۸).

(**نوټ**) دپورتنیو عبارانو څه دا واضح معلومه سوه چه بالغه ښځه که پیغله وی هم ددې بی اجازې بی نکاح صحیح نه ده په مذهب دامام صاحب مبارک رحمه الله علیه

والله تعالی ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دوخت په تيريدو دميراث حق باطليږي کنه؟

سوال: ومحترم رياست ته د دارالافتاء ستاسو دحضور څخه اميد لرم چه دغه مسئله راکړی چه حق دميراث په مروردزمان باطليږي او کنه زماده مور نسب ثابت او معلوم دی او کومه هبه او ابراء او يا حق اخستل ئی نه دی کړی فقط ؟

جواب: حکم د دعوی د ميرا ث لکه حکم د نورو دعوی ګانو داسی دی يعنی لکه نورو دعوی ګانو ته چه اجازه د سمع نسته پس ده (۳۲) کاله همدارنګه د ميراث دعوی به قاضی پس د (۳۲) کاله نه اوری که چيری مدعی عليه منکروو او په دغه مدة کی شرعی عذر هم مدعی ته نوو موجود چه هغه شرعی عذر لکه دا چه مدعی غائب وی يا صغيروی يا مجنون وی اوولی نلری يا مدعی عليه اميرظالم وی.

لاتسمع دعوى الدين والوديعة وملك العقاروالميراث ومالايعود من الدعاوى الى العامة ولاالى اصل الوقف ..... بعد ان تركت خمس عشرة سنة (المجلة المـ ۱۶۶۰) ونقل فى التنقيح عن جامع الفتاوى ان المتاخرين من اهل الفتوى قالوالاتسمع بعدست وثلاثين سنة الاانيكون المدعى غائباً اوصبيا اومجنونا وليس لهما ولى او المدعى عليه اميرا جائرا يخاف منه

(شرح المجلة للاتاسى صـ۱۶۶ج۵) ويخالفه (اى استثناء الارث) مافى الخيرية حيث ذكران المستثنى ثلاثة مال اليتيم والوقف والغائب ومقتضاه ان الارث غير مستثنى فلا تسمع دعواه بعد هذه المدة (ردالمحتارصـ۳۸۱ج۴) الثالث عدم سماع القاضى لها انما هو عند انكارالخصم فلو اعترف تسمع كما علم مما قدمناه من فتوى المولى ابى السعود افندى اذلا تزوير مع الاقرار(ردالمحتارصـ۳۸۱ج۴)

والله تعالى ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دسرقلفي دکان ابادولای سی کنه؟

سوال: د افغانستان د اسلامی امارت دارالافتاء مقام ته السلام علیکم د لوی خدای ﷻ څخه د رته بریالیتوب غواړم قدرمنه دغه محمد رسول چه د عبد المحمد زوی دی چه یو دروازه دکان په سرقلفی له یوه نفر څخه شو کاله پخوا رانیولی دی اوس غواړی چه دکان ترمیم کړی آیا د دغه دکان د جوړولو اجازه شریعت ورته ورکوی که نه ستاسی فتوی څه ده راته وبی لیکی مهربانی به مووی ؟

﴿قندهار ښاروال مولوی دین محمد حقبین﴾

جواب: محترم مستفتی صاحب د سرقلفی په باره کی به دومره ووایو چه اصلاً سرقلفی ته علماء کرامو اجازه ورکړیده او جائز یی بولی او د دی دپاره یی متعدد صورتونه وضعه کړیدی نو که د محمد رسول دکان واقعاً سرقلفی وی او د بل چا دعوه نوی ورسره او نور څه مشکل نوی پکښی نو ښاروالی دی د جوړولو اجازه ورکی او که د بل چا دعوه ورسره وی نو طرفین دی محکمی ته مراجعه وکی موږ یوازی دونه قدر ویلای سو چه سرقلفی په شریعت مقدس کی جواز لری.

وممن افتى بلزوم الخلو الذى يكون بمقابلة دراهم يد فعها للمتولی اوالمالک العلامة المحقق عبدالرحمن افندی العمادی ..... فيفتى بجواز ذلک للضرورة قیاسا علی بیع الوفاء الخ﴿ردالمحتارص۱۹ج۴﴾ هکذافی﴿الطحطاوی علی الدرالمختارص۱۰ج۳﴾ و﴿الدرالمختار بهامش ردالمحتارص۲۷۷ج۴﴾﴿شرح المجلة لسلیم بازص۲۴۸﴾

والله تعالی ﷻ اعلم وعلمه اتم واحکم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که دحج په سعی کی اشتباه وسی یاپاته سي څه حکم دي؟
که دچاکفر یقیني ورته ثابت نه وي اوکافر ورته ووایي؟
که بیت الله شریفه ووینی حجورباندي فرض کیږي کنه؟

(**اول سوال**): تیر کال حج ته تللی وم حاجی قارن وم افعال دعمری می وکړل دحج په سعی کی که اشتباه وسي او یا سعی بیخي ونه کړي څه حکم لري ؟

(**دوهم سوال**): دیو سړی دخولی دا خبره اظهار سوه چه څوک دطالبانو سره جنګیږی هغه کافردی یعنی ربانی کافردی او نوموړی په داخپله خبره ندامت وکړی آیا مسئله څنګه ده کافر کیږی او که څنګه ؟

(**دریم سوال**): څوک چه بیت الله شریفه دنژدی څخه وده ته عیان سی او هغه ووینی ایا په ده باندی دحج فریضه ده او کنه میاشتی دحج غواړی او که نه غواړی او هم کچیری نوموړی شخص قدرت نکی پیدا دحج دفرضیت په هکله څنګه اجراءات وکړی ایا حج اداء کړی او کنه په دي شرط چه توان او قدرت ئی پیدا نکړ هیله ده محترم لوړ مقام دپورته مسائلو په اړوند معلومات قانع کننده راته ارایه کړی ؟

(**داول سوال جواب**: په ترک سره دسعی دم لازمیږی او حج یی تام دی.
ومن ترک السعي بين الصفا والمروة فعليه دم وحجه تام كذافي القدوري
﴿الفتاوى الهندية صـ۲۴۷ج۱ هكذافي الفقه الاسلامي صـ۲۶۳ج۳﴾

(**ددوهم سوال جواب**: که دغه ویونکی دطالبانو په مخالفینو کی صراحةً اعمال دکفر لیدلی وی پخپله او بیایی دانسبة کړی وی نو دا خو بنه خبره ده ندامت ندی ځنی پکار خو دانسبت به عام ټولو مخالفینو ته نه کوی بلکه دهغه چاپه حق کی به یی کوی چه ده مشاهده کړیدی او که یی داسی شی چه موجب دکفروی نوی مشاهدة کړی نو بیاځنی اجتناب پکاردی او ندامت یی حتمی او ضروری دی او داسی نسبة کول مسلمان ته که څه هم فسق وی که موجب دکفر نوی نو موجب دفسق خو ضروردی ځکه چه دکلمه طیبة ډیر لوی شان او عظیم حرمة دی هغه څوک

چه مسلمان ته په کافر خطاب وکی شتماً نو فاسق دی او دانسبة که قلباً او عقیدة وکی نو علماء پر کفر فتوی ورکړیده.

ولو قال لمسلم اجنبی یا کافر اولاجنبية يا کافرة ولم يقل الخاطب شيئا... كان الفقيه ابوبكر الاعمش البلخي يقول بكفر هذا القائل وقال غيره من مشايخ بلخ رحمة الله تعالى ولايكفر والمختار للفتوى في جنس هذه المسائل ان القائل بمثل هذه المقالات انكان اراد الشتم ولايعتقده كافرا لايكفر وانكان يعتقده كافرا فخاطبه بهذا بناء على اعتقاده انه كافر يكفر ﴿الفتاوى الهندية صـ۲۷۸ج۲﴾ شهد واعلى مسلم بالردة وهو منكر لايتعرض له لالتكذيب الشهود العدول بل (لان انكاره توبه ورجوع) ﴿الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۳۲۷ج۳﴾ لايفتى بكفر مسلم امكن حمل كلامه على محمل حسن اوكان في كفره خلاف ﴿الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۳۱۶ج۳﴾.

ددريم سوال جواب: دحج دپاره چه کوم شرطونه فقهاء وضع کړیدی هغه شرطونه که په هر چاکی موجود سی حج باندی فرضيږی او په چاکی چه نسی موجود نو حج نه باندی فرضيږی خو يوازی دافاقی اومکی امتياز په راحلة کی دی يعنی هغه مکی چه قادروی دپښو پرتگ راحلة نه ده ورته ضرور او هغه افاقی چه کعبه شريفه ووينی يا ميقات ته ورسيږی هغه حکم دمکی لری که يی زاد درلودی سره دنورو شرائطو حج باندی فرض دی کنه ئوندی فرض او که اشهرد حج نوی یاوی او بیت الله شريف ئی وليده نو که ورته ممکنه وه انتظاردی وکی دحج ترايامو پوری اوکه ممکنه نوه نو مؤاخذه هم نسته.

فتشترط القدرة على المحارة الافاقي لالمكي يستطيع المشي لشبهه بالسعي للجمعة ﴿الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۱۵۵ج۲﴾

تنبيه في اللباب الفقير الافاقي اذا وصل الى ميقات فهو كالمكي قال شارحه اى حيث لايشترط في حقه الاالزاد (لا) الراحلة ان لم يكن عاجزا عن المشي وينبغي انيكون الغني الافاقي كذلك اذا عدم الركوب بعد وصوله الى احد المواقيت فالتقييد بالفقير لظهور عجزه عن المركب وليفيد انه يتعين عليه ان لاينوى نفلاً على زعم انه لايجب عليه لفقره لانه ماكان واجبا وهو افاقي فلما صاركالمكي وجب عليه فلو نواه نفلاً لزمه الحج ثانيا ﴿ردالمحتار

صـ۱۵۵)وفی تـکـلیفه بـالاقامة بـمکة الی قابل لیحج عن نفسه ویترک عیاله ببلده حـرج عظـیم وکـذافی تکلیفـه بـالعود وهـو فقیـر حـرج عظـیم ایـضا (ردالمحتارصـ۲۶۲ج۲)(بصیر) غیر محبوس وخائف من سلطان یمنع منه. (الدرالمختاربهامش ردالمحتارصـ۱۵۴ج۲)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که دپلار په ژوند کي ورونه تقسیم وکړي (۲۵)کاله وروسته بیرته ګډیري کنه؟

سوال: محترما موږ د (۳) مندو اولادی ته خپل پلار په خپل ژوند کی د (۲۵) کاله دمخه د خپل ملک تقسیم راکړیدی چه د هغه وخت څخه دغه د تقسیم ملکونه دهری ورثی په خپل لاس کی موجود دی او موږ په ډیر تکلیف دغه موروثه ملک پس له تقسیم څخه آباد کړیدی ولکن فعلاً د طرفه څخه زموږ د یو میریزی ورور چه عبدالحمید نو میږی ویل کیږی چه زه دغه تقسیم سره ګډوم او د سره څخه خپل تقسیم کوم او علاوه پر دغه زموږ د بلی مور څخه یو ورور شهید سویدی او ورثه د هغه نده پاته او د هغه حق هم دغه بل ورور جمعه ګل خپل په تصرف کی راوستی دی او موږ ورونو ته ئی حق ندی پکښې راکړی نو زه ستاد مقام څخه هیله کوم چه د رویه د شریعت معلومات راکړی چه دغه تقسیم پس له (۲۵) کالو اوس بیرته ګډیږی او کنه او د هغه شهید سوی په میراث چه دغه بل ورور جمعه ګل قبضه کړیده او د هغه په مفادئی نور ملکونه رانیولی دی موږ حق پکښې لرو او کیا د دغه دوو موا دو په باره کی و موږ ته معلومات راکړه چه موږ ستاسی د معلوماتو په وجه په حق ورسیږو.

داول سوال جواب: یو سړی چه په خپل ژوند کی خپلو زامنو او اولادونو ته تقسیم ورکی او هغه هم په تقسیم سوی مال کی مالکانه تصرف وکی نو دا په حقیقت کی هبه بلل کیږی او هبه په قبض سره تا میږی یعنی که اولادونو دغه مال قبض کړی وی او تصرف یی پکښې کړی وی نو دغه د دوی شخصی ملکیت ګرځی هیڅ څوک د

پلار د مرګ وروسته حق نلري چه د دوی د شخصي ملکیت په مخ کی ودریږي او هغه د پلار کړي تقسیم سره ګډ کړي.

(و) تتم الهبة بالقبض الكامل فيشترط القبض قبل الموت《ردالمحتار صـ۵۶۹ج۴》 ومنها ان يكون الموهوب مقبوضا حتى لايثبت الملك للموهوب له قبل القبض《الفتاوى الهندية صـ۳۷۴ج۴ هكذافي الفقه الاسلامي صـ۱۹ج۵》

والله تعالی ﷻ اعلم

د دوهم سوال جواب: د هغه شهید سوی ورور په باره کی باید ووایو چه که د دغه شهید مور او خور سره د عینی ورورہ یعنی چه په مور او پلار ورسره شریک وی یا یوازی عینی ورور پاته وه نو میراث د دوی کیږي او ناسکه ورونو ته هیڅ نه رسیږي او که دغه کسان نوه پاته نو میراث به د ټولو میریزی ورونو مشترک ګرځی حاصل دا چه د سکنی ورور په وجود کی میریزی ورور ته هیڅ نه رسیږي نو دغه جمعه ګل چه د شهید مال یی قبضه کړیدی که سکنی وی نو هغه جواب دی چه تیر سو.

فاقرب العصبات الابن ثم ابن الابن . . . . . ثم الاخ لاب وام ثم الاخ لاب الخ 《الفتاوى الهندية صـ۴۵۱ج۶》 هكذافى 《الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۵۴۷ج۵》فيقدم ذوالقرابتين على ذى القرابة الواحدة كالاخ الشقيق يقدم على الاخ لاب《الفقه الاسلامى صـ۲۳۶ج۸》

والله تعالی ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

حکومت کولای سی چې شخصي مځکه استملاک کړي؟

سوال: که یوې شخصی مځکی ته د حکومت ضرورت سو چه دلته سړک جوړوو او په دې کی عامه فواید دی (۱) نو ایا دغه مځکه د دی شخص یعنی مالک څخه حکومت استملاک کولای سی او کنه (۲) که جواب مثبت وی چه هو نو بیا د دغه مالک پر حکومت باندی د عوض او بد لی حق سته او کنه (۳) چه حکومت و مالک ته د مځکی عوض پیسی قیمت یا بل ځای مځکه په بدل کښی ور کړی؟

﴿الحاج صوفی سلطان محمد﴾

جواب: حکومت کولای سی چه د لاری د ضرورت په خاطر یو څوک د خپل ملک او مځکی خرڅولو ته مجبور کړی ځکه چه مصلحة عامة پر بناء دی لکن په دی شرط چه د هغه وقت مناسب قیمت به و اصلی مالک ته ور کوی او دغه قیمت به تر مخه ور کوی و روسته به حکومت په مځکه کی تصرف کوی او لار کوی به ئی.

لدی الحاجة یؤخذ ملک کائن من کان بالقیمة بامر السلطان ویلحق بالطریق لکن لایؤخذ من یده مالم یؤدله الثمن انظر الی مادتی (۲۵۱) (۲۶۲) انتهی ﴿المجلة المـ۱۲۱۶﴾

هکذافی ﴿شرح المجلة لسلیم باز صـ۴۳﴾ و ﴿الاتاسی صـ۱۵۸ج۴﴾ و ﴿الفتاوی الخانیة بهامش الهندیة صـ۲۷۹ج۱﴾ و ﴿الفقه الاسلامی صـ۵۰۹ج۵ وصـ۷۶ج۴﴾

وکذلک یحق للدولة التدخل فی الملکیات الخاصة المشروعة لتحقیق العدل والمصلحة العامة ﴿الفقه الاسلامی صـ۵۱۸ج۵﴾

القبض لیس بشرط فی البیع الاان العقد متی تم کان علی المشتری ان یسلم الثمن اولاثم یسلم البائع المبیع الیه ﴿المجلة المـ۲۶۲﴾

لان حق المشتری تعین فی المبیع فیقدم دفع الثمن لیتعین حق البائع بالقبض ﴿شرح المجلة سلیم باز صـ۱۳۶﴾

والله تعالٰی علٰی اعلم

بسم الله الرحمن الرحیم

په هوټل کي دتاجائي په نوم پیسي اخیستل څه حکم لري؟
دښاروالي ټاکلي نرخونه که څوک ونه مني څه جزائي ده ؟
که دښاروالي دکان وغیره په دري کاله کي اباد نه کړي مسترد کیږي کنه؟

بمقام محترم رئیس صاحب دارالافتاء السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

سوال : ریاست شاروالی قلات ولایت زابل طی استعلامیه شرعیه تاریخی ۱۳۷۶/۹/۱۷ خویش در موارد ذیل طالب هدایت گردیده اند

(۱) مراجعین که غرض صرف نان به هوتل میایند اکثراً از نان خشک وچای استفاده میکنند شب رامیگزرانند به صبح آن از طرف هوتلی بنام تاجائی پول ازنزدش اخذ میکند لطفاً معلومات دهید که اخذ تاجائی در شریعت جواز دارد یانه ؟

(۲) نرخهائی جنس که ازطرف شاروالی تعین میشود ودکانداران ازنرخ معینه اضافه ستانی میکند درصورت اضافه ستانی ازنگاه شریعت چه جزاء دارد ؟

(۳) ماده (۲۷) قانون شاروالی که ازوقت شاهی میباشد حکم میکند هرشخصیکه ازدولت زمین برای آبادی سرپناه ودکان خریداری نماید ودرظرف سه سال آباد نکند زمین مسترد میگردد ازنگاه شریعت معلومات دهید که چه طوراست لهذا بمقام محترم بعرض میرسانم که درزمینه هدایت مکفی اعطاء فرمائید تا بر حسش هدایت شرعی صادرگردد ؟ (مولوی عبدالباقی رئیس محکمه مرافعه زابل)

جواب سوال اول : پولی که بنام تاجائی هوتلی از مراجعین اخذ میکند جائزاست اگر شروط آتیه ملحوظ شده باشد اول اینکه دروقت آمدن مراجعین به هوتل باید تاجائی یا اجرة شب متعین شود دوهم اگر هوتل دارای اطاق هائی جداگانه باشد باید یک اطاق مخصص برای یک مسافر یا جمعی رفقاء داده شود که دران اشتراک غیر نمیباشد سوم اگر هوتل دارای اطاق های مخصص نبود بلکه مهمان خانه وسیعی داشت که دران مسافرین شب میگذرانند باید که جای خواب هر مسافر را

هوتلی متعین کند زیراکه تعین محل معقود علیه دراجارة شرط است (چهارم) وقت برای مسافر باید تعین شود مثلا یک شب یایک روزیا شبارروزیا غیر آن .

ومنها بیان محل المنفعة حتی لوقال آجرتک احدی هاتین الدارین او احد هذین العبدین او استاجرت احد هذین الصانعین لم یصح العقد ومنها بیان المدة فی الدورو المنازل والحوانیت ﴿الفتاوی الهندیة صــ۴۱۱ج ۴﴾ هکذافی ﴿بدائع الصنائع صــ۱۸۱و۱۸۰ ج ۴﴾ امابیان محل المنفعة فیحصل بمعرفة العین المستاجرة بعینها ﴿الفقه الاسلامی صــ۷۳۷ج ۴﴾
اما شروط الاجرة فهی اولاانتکون الاجرة مالا متقوما معلوما وهذا باتفاق العلماء .
.... والاصل فی اشتراط العلم بالاجرة قول النبی ﷺ من استاجراجیر افلیعلمه اجره ﴿الفقه الاسلامی صــ۷۴۹ج ۴﴾ وجهالة الاجرة تفسد الاجارة ﴿المبسوط صــ۴۱ج ۱۶﴾ .

جــواب ســوال دویــم : دربارهٔ تسعیر باید این چند نکات مهم را ملحوظ داشته باشد (اول) اینکه تسعیر درشریعت مقدس ممنوع است حضرت نبی کریم ﷺ ازتسعیر انکار کرده وآنرا منع فرموده وفقهاء کرام حاکم را از تسعیر منع کرده است (دویم) اینکه فقهاء کرام حاکم را اجازهٔ تسعیر وقتی داده است که ضرورة شدیده واقع شده باشد وضرورة شدیدة اینست که دکاندار یا تجار اشیاء خوردنی را بغبن فاحش بیع میرساند (سوم) غبن فاحش اینست که قیمت یک چیزرا دوچند اخذ میکند مثلاً قیمت اصلی پنجاه (۵۰) دراهم باشد واو صد (۱۰۰) روپیه اخذ میکند (چهارم) اگر کسی یک چیزی را خلاف نرخ مقرر شده بفروخت بر سابق بیع او صحیح ونافذاست وقاضی نمیتواند که آن را فسخ کند (پنجم) اگر کسی ازنرخ مقرر شده خلاف ورزی کند حاکم را اجازه نیست که فوراً باو تعزیر بدهد بلکه یکبار باید باو وعظ کند وزجر لفظی بکند ودویم بار هم باید همین معامله شود وبار سوم اگر خلاف ورزی کرد حاکم را اجازه است که باو تعزیر بدهد وحبس کند (ششم) بعضی فقهاء بلکه اکثر فقهاء فقه حنفی میگویند که اگر بائعی ازخوف ضرب امام بیع موافق نرخ مقرر شده بکند لکن مع هذا باین نرخ راضی نباشد این مبیعه برای مشتری حلال نباشد (هفتم) تعزیر دراین مورد مفوض برای امام است .

وبنـاء علیه الاصل عدم التسعیر ولایسعر حـاکم علی النـاس وهـذا متفق علیه بین الفقهاء ﴿ الفقه الاسلامی صـ۵۸۸ج ۳ ﴾ ولاینـبغی للسلطان ان یـسعر علی النـاس الاان یتعـدی ارباب الطعـام تعدیافاحـشافی القیمـة فلاباس بـذلک بمشورة اهل الخبرة به﴿ الاختیارلتعلیل المختارصـ۱۶۱ج ۴ ﴾ هکـذافی ﴿ تبیین الحقائق صـ۲۸ج ۶ ﴾ و ﴿ الهنـدیة صـ۴۶۹ج ۴ ﴾ و ﴿ بـدائع الـصنـائع صــ۱۲۹ج ۵ ﴾ و ﴿ حاشـیة الطحطـاوی علـی الدرالمختارصـــ۲۰۱ج ۴ ﴾ و ﴿ ردالمحتـار علـی الدرالمختارصــ۲۸۳ج ۵ ﴾ و ﴿ اللبـاب صــ۱۶۷ج ۴ ﴾ و﴿ البحـر الرائـق صــ۲۰۲ج ۸ ﴾ ولایسعر حـاکم لقوله علیه الصلوة والسلام لاتسعر وافـان الله هـو المسعر القابض الباسط الرازق ..... وفی ردالمحتار لکن رواه احـمد والبزاروابو یعلی فی مسانیدهم وابوداود والتر مذی وصححه و ابن ماجه فی سننهم عن انس رضی الله تعالیٰ عنـه قال قـال النـاس یارسول الله غـلا السعر فسعر لنـا فقـال ان الله هو المسعر القابض الباسط الرازق وانی لارجوان القی الله ولیس احـد منکم یطـالبنی بمظلمة فی دم ولامال و اسناده علی شرط مسلم وصححه ابـن حبـان والترمذی ﴿ ردالمحتارصـ۲۸۳ج ۵ ﴾ ولان الـثمن حـق البـائع وکـان الیه تقدیر ه فلاینـبغی للامـام ان یتعـرضّ لحقـه الااذاکـان ارباب الطعـام یحتکـرون علی المسلمین ویتعـدون فی القیمة تعدیـا فاحـشا وعجـز الـسلطان عـن منعـه الابالتسعیر بمشاورة اهل الرءی والنظر.. والغبن الفاحش هوان یبیعه بضعف قیمته

﴿ البحر الرائق صـ۲۰۲ج ۸ ﴾ قوله ویتعـدون عن القیمة تعد یافاحـشا بـان یبیعوا قفیـزا بمائـة وهـو یـشتری بخمـسین ﴿ العنـایـة علـی الهدایـة بهـامش فـتح القدیر صـ۴۹۲ج ۷ ﴾ هـکـذافی ﴿ الطحطـاوی صــ۲۰۱ج ۴ ﴾ و ﴿ ردالمحتارصـــ۲۸۳ج ۵ ﴾ تنبیه اذاباع بغیر ما سعر الحـاکم اجازه القاضی ای لایفسخه ﴿ طحطـاوی علی الدرالمختارصـ۲۰۱ج ۴ ﴾ هکذافی

﴿ تبییـن الحقـائق صـــ۲۸ج ۶ ﴾ و﴿ البحـر الرائـق صـــ۲۰۲ج ۸ ﴾ و ﴿ الهدایـة صـ۴۷۰ج ۴ ﴾ وینـبغی للقاضی وللسلطان ان لایعجل بعقوبة من بـاع فـوق ماسعر بـل یعظـه ویـز جـر ه وان دفـع الیه ثانیـا فعـل بـه کـذلک وهـدده وان رفـع الیه ثالثاحبـه وعزره حـتی یمتنـع عنه ویمتنـع الـضررعن النـاس ﴿ البحـر الرائـق صـ۲۰۲ج ۸ ﴾ هکذافی ﴿ تبیین الحقـائق صـ۲۸ج ۶ ﴾ وفی المحـیط انکـان البـائع یخاف اذارادفی الثمن علی ماقدره او نقص فی البیع یضربه الامام اومن یقوم مقامه لایحل للمشتری ذلک لانه فی معنی المکره ﴿ البحر الرائق صـ۲۰۲ج ۸ ﴾ و ﴿ تبیین

الحقائق صـ۲۸ج ۶ ﴾ و ﴿الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۲۸۳ج ۵ ﴾ وفي فتح القدير وبماذكرنا من تقدير اكثره بتسعة وثلاثين يعرف ان ماذكر مما تقدم من انه ليس في التعزير شئ مقدربل مفوض الى رءى الامام اى من انواعه فانه يكون بالضرب وبغيره مماتقدم ذكره ﴿البحرالرائق صـ۴۷ج ۵ ﴾ وعزركل مرتكب منكر او مؤذى مسلم بغير حق بقول او فعل﴿الدرالمختار بهامش ردالمحتار۱۹۹ج ۳ ﴾

پس ازعبارات فوق الذكر معلوم شد كه تعزير وقتى جائز است كه چارۀ ديگر سوى تعزير باقى نماند واين تسعير بايد كه بمشورۀ مردمى باشد كه آنان باحوال خلق ورعيت وقيمتهائ اشياء دانا يان باشند ودرين بارۀ معلومات زياد دارند صرف رءى حاكم اعتبارندارد والله الموفق للصواب .

جواب سوال سيوم : چون اين قانون شاروالي ها يک شرط متعارف آنانست وشرط متعارف درشريعت مطهره صحيح ومتعبراست ولازم الوفاء است اگرچه از مقتضيات عقد نباشد وملايم باونباشد خواه عام باشد خواه خاص اگرچه كه حادث باشد كه دركتب فقهاء كرام يافته نميشود بعد ازان كه مخالف نص شرعى يعنى كتاب وسنت واجماع نباشد پس بناء براين شرط مذكور اقدام شاروالى به مسترد ى آن مبيعه طبق ماده مذكوردراستفتاء از مشترى صحيح وبجااست .

البيع بشرط متعارف وهو الشرط المرعى في عرف البلدة صحيح والشرط معتبر مثلاً لو باع الفروة على ان يخيط بها الظهاراة اوالقفل على ان يسمره في الباب او الثوب على ان يرقعه يصح البيع ويلزم على البائع الوفاء بهذه الشروط ﴿ المجلة المـ۱۸۸ ﴾ فالحاصل ان المذهب عدم اعتبار العرف الخاص ولكن افتى كثير من المشايخ باعتباره آه ﴿مجموعة الرسائل لابن العابدين رساله نشرالعرف صـ۱۱۶ج ۲ ﴾ العادة محكمة يعنى ان العادة عامة كانت او خاصة تجعل حكماً لاثبات حكم شرعى ﴿المجلة المـ۳۶ ﴾اما العرف الخاص فلا يثبت به الاحكم خاص مثلا سياتى في المادة (۱۸۸) من المجلة ان البيع بشرط متعارف في عرف البلدة صحيح والشرط معتبر الخ والله تعالىٰ اعلم قوله البيع بشرط متعارف-اى وانكان لايقتضيه العقدولا يلايمه وافادت هذه الجملة انه يعتبر العرف الخاص الحادث ﴿شرح المجلة الاتاسى صـ۶۴ج ۲ ﴾ والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دمیرہ قریبان کونډه په دې مجبورولای سي چې دمیرہ په قریبانوکي به میرہ کوي؟

سوال: یو ښځه چه کونډه سی ایا دمیره قریبان ئی دی ته مجبوره ولای سی چه دمیره په قریبانو کی یو څوک په نکاح کی کنه؟

جواب: دغه ښځه چه کونډه سوی ده دآینده دپاره ددی خپل رضائیت اعتبارلری که دمیره په اقرباؤ کی ئی څوک خوښ وو که ئی بل څوک خوښ وو یائی په بل قوم او قبیله کی څوک خوښ وو هغسی دی ورسره وسی او هلته دی په نکاح ورکول سی نه دمیره قریبان داحق لری چه ونکاح ته یی مجبوره کړی نه دښځی خپل قریبان داحق لری چه ددی بی رضاء یی یوځای ورکی هر ځای چه ورکول کیږی داښځه به په خوله اقرار کوی چه په دغه ځای زه خوشحاله یم یوازی سکوت یی هم اعتبار نلری که ښځه واده سوی هم وه او که ددی خوښه اورضاء نوی او یو قریب ئی په نکاح ورکی هغه نکاح باطله ده او هیڅ صحت او جواز نلری همدارنګه دامیرالمؤمنین(کان الله تعالی له) فرمان صادر سوی دی چه هیڅوک کونډه ونکاح ته نسی مجبورولای هر څوک چه مخالفت کوی باید فوراً دامارت مسئولینو ته خبر ورکول سی او هغه یی مخ ونیسی.

(یاایها الذین امنو الایحل لکم ان ترثو النساء کرها الایة سورة النساء آیة لمـ۱۹) ای تا خذوهن کمایؤ خذ المیراث وتز وجوهن کارهات اومکرهات (تفسیر المظهری صـ۴۹ج۲-۲)هکذافی (روح المعانی صـ۲۴۱ج۴) ان النبیﷺ قال لاتنکح الایم حتی تستامر ولاتنکح البکر حتی تستاذن الحدیث (بخاری شریف صـ۷۷۱ج۲) باب اذازوج ابنته وهی کارهة فنکاحه مردود حدثنا اسماعیل..... عن خنساء بنت خذام الانصاریة ان اباها زوجها وهی ثیب فکرهت ذلک فاتت رسول اللهﷺ فرد نکاحها (بخاری شریف صـ۷۷۱ج۲) و (مشکوة المصابیح صـ۲۷۰)

امان کانت المرءة ثیبا فرضاها لایکون الابالقول الصریح ...... ولایکتفی منها بالصمت الخ(الفقه الاسلامی صـ۲۱۳ج۷ وردالمحتارصـ۳۲۷ج۲).

(**نوټ**): که چیری مسئولین په دغسی واقعاتو خبر سی نو باید فوراً ئی مخ ونیسی ځکه چه دامیرالمؤمنین په فرمان کی راغلی دی چه قاضی باید دغه کسانو ته شدید تهدید او جدی تعزیر ورکړی.

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که فضولي بیع وکړي اصلي مالک څه وخت دفسخې حق لري؟

سوال: فضولی چه کله بیع وکړی او بیا اصلی مالک خبرسی او اصلی مالک سکوت وکړی نه قبولی وکړی نه فسخ یو څه وقت وروسته چه دغه مبیعی قیمت ډیر زیات سوی وی نو بیا اصلی ملک فسخه دبیعی وکړی نو ایا حق دفسخی لری او کنه او دغه سکوت یی حکم د اجازی لری او کنه؟

﴿عبدالرحیم﴾

جواب: بیعه دفضولی موقوف ده پر اجازه دمالک که **هغه** اجازه وکړه بیع صحیح ده کی یی اجازه نه وکړه بیع نده صحیح او سکوت دمالک اجازه نه بلل کیږی او اجازه عامه ده که قولی وی او که فعلی وی مثلاً که اصلی مالک دفضولی تحسین او آفرین وو ایه یا یی ثمن طلب کی او قبول یی کی یائی ثمن وفضولی یا بل چاته هبه کی یائی قباله ورکړه یائی اقرار خط یعنی بیع خط امضاء کی داټول اجازة بلل کیږی او که داټول نوه او مالک خالص سکوت مختار کړی وو نو داسکوت ته اجازه نه ویل کیږی.

البیع الموقوف یفید الحکم عنـد الاجـازة ﴿المجلة المـ ۳۷۷﴾ والاجـازة تـکون قولا وفعلاً فـالقول کقـول المالک اجزت اواحـسـنـت اواصـبت وکطلبه الـثمن من المشتری وهبته منـه ..... والفعـل کاخـذ الثمن او اخـذ صـک بـه (جـامع الفصولین) واما سکوت المالک عنـد بیع الفـضولی فلایعـد اجـازة وقبولا ﴿ شرح

المجلة لسليم باز صـ۲۱۱ ﴾ لاينسب الی ساکت قول یعنی انه لایقال لساکت قال کذا ﴿ المجلة المـ۶۷ ﴾ فلو رأى اجنبیا یبیع ماله فسکت لایعد سکوته اجازة او توکیلا ﴿شرح المجلة لسلیم باز صـ۴۷ ﴾ هکذافی ﴿ الفتاوی البزازیة بهامش الهندیة صـ۴۸۹ج ۴ ﴾هکذافی ﴿شرح المجلة للاتاسی صـ۱۸۲ج۱ ﴾

و الله تعالی ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دپلار له خوا دمدرسې لپاره

وقف سوي مځکه زوی په میراث کي داخلولای سي کنه؟

سوال : محترما زما مرحوم پلار یو اندازه مځکه په خپل ژوند کی دپاره دمدرسی وقف کړی وه چه زما د پلار په ژوند دغه مدرسه موږ جوړه کړه او زما پلار خپل وصیت کړی دی چه دغه مځکه دمدرسی په میراث کی زما د ورثی نه راځی او ددغه مدرسی پالنه به زما خپل زوی ملانبائیسته گل کوی چه فعلاً پر دغه مځکه مدرسه جوړه تیاره ده ولکن فعلاً زمایو میریزی ورور چه عبدالحمید نومیږی غواړی چه دغه مدرسه هم په میراث کی داخله کی او په مابین کی د ورثی ئی تقسیم کی نوزه ستاد مقام څه هیله کوم چه د رویه د شریعت معلومات راکړی چه دغه وقف سوی مدرسه په میراث کی داخلیږی او کیا چه موږ ستاد هدایت سره سم هغه کاراو کړو او زموږ مشکل حل سی ؟

﴿ ملانبائیسته گل ﴾

جواب : کله چه یو څوک یو مځکه د مدرسی یا مسجد دپاره وقف کی نو دغه مځکه بیا په میراث کی نه حسابیږی او بل چا لره مالکانه تصرف کول پکښی حرام دی او بیع د دغسی موقوفه مځکی صحیح نده .

واما حکمه فعندهما زوال العین عن ملکه الی الله تعالی وعندابی حنیفة رحمه الله تعالی حکمه صیرورة العین محبوسة علی ملکه بحیث لاتقبل النقل عن ملک الی ملک والتصدق بالغلة المعدومة متی صح الوقف بان قال جعلت

ارضی هذه صدقة موقوفة مؤبدة اواوصیت بها بعد موتی فانه یصح حتی لایملک بیعه ولایورث عنه (الفتاوی الهندیة ص۳۵۲ ج ۲) (هکذافی التتار خانیة ص۶۸۸ ج ۵) و (الاختیار لتعلیل المختار ص۴۰ ج ۳) موقوفه زمین کی مشتری سی اس کو خریدنی کا عدم جواز (امداد الفتاوی ص۵۸۶ ج ۲) وقف مین ذاتی تصرف حرام هي (احسن الفتاوی ص۴۱۴ ج ۶)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

له شرعي صلحې یاله یوجزء خخه مخالفت خه حکم لري ؟ که چاته قسم متوجه سي دمدعی حضور غواړي اوکه دهغه وکیل هم دقسم طلب کولای سي؟

(**اول سوال**) : زموږ یعنی احمد اوکمال الدین په مابین کی علماؤ شرعی صلح وکړه او دواړو پری رضا او قناعت وکړی نو ایا یو دطرفینو کولای سی چه ددغه فیصلی یا دیو جزء څه دهغه فیصلی مخالفت وکړی ؟

(**دوهم سوال**) :دفیصلی په یوجزء کی راغلی چه مبلغ (۲۷ ۱۹ ۸ ۲۹) کالداری پر ذمه دکمال پاته دی او هره میاشت به ددغه مبلغ څه کمال ۱۵ لکه کالداری واحمد ته ورکوی اوس دری کاله تیر سوی دی او کمال ډیر لږ مبلغ احمد ته ورکړی دی او دابهانه کوی چه ماد دکاندارانو څه خپل پور نه دی حصول کړی بهانی اوعذرونه کوی نو ایا دغه عذرونه دقبول وړدی که نه او حق لری که نه ؟

(**دریم سوال**) : کله چه یو شرعی دعوی په مابین کی ددو ۲ کسانو دائره سی او مدعی علیه ته قسم متوجه سی نو ایا اصلی مدعی به حاضریږی او د قسم طلب به کوی او که دهغه وکیل هم کولای سی چه مطالبه دقسم وکړی ؟

(حاجی محمد انس)

داول او دوهم سوال جواب : کله چی په مابین کی ددو (۲) کسانو شرعی صلح وسی نو هیڅ کله یو دجانبینو نسی کولای چه دهغه صلحی څه رجوع وکړی بلکه ددوی تر مابین نزاع ختمیږی او ددوهم ځل لپاره قاضی نسی کولای چه په همد غه موضوع کی ددوی دعوی واوری او نه یود جانبینو کولای سی چه دیوی جزیی څه دشرعی صلحی انکار وکړی او نه بهانی او عذرونه ورته جوازلری نو پردی بناء حتمی ده چه کمال الدین به احمد ته هره میاشت (۱۵) لکه کالداری ورکوی نوری بهانی او حیلی ئی قطعاً دقبول وړندی.

ان للصلح احکاماً بعضها اصلی لاینفصل عنه جنس الصلح المشروع وبعضها دخیل...اما الاصل فهو انقطاع الخصومة والمنازعة بین المتداعین شرعا حتی لاتسمع دعوا هما بعد ذلک وهذاحکم لازم جنس الصلح (بدائع الصنائع صـــ۵۳ج۶) هکذافی (الفقه الاسلامی صـــ۳۲۱ج۵)

اذاتم الصلح فلیس لواحد فقط من الفریقین الرجوع عنه (المجلة المـ۱۵۵۶).

ددریم سوال جواب : کله چه یو صحیح دعوی قاضی واوری او منکر ته قسم متوجه سی نو په طلب کی دقسم مدعی اووکیل دهغه مساوی دی یعنی لکه څنګه چه اصلی مدعی کولای سی چه طلب دقسم دمنکر څه وکړی همدارنګه وکیل دهغه کولای سی چه مطالبة دقسم وکی ضرورت ودی ته نسته چه اصلی مدعی احضارسی.

فالوکیل والوصی والمتولی وابو الصغیر یملک الاستحلاف- -فله طلب یمین خصمه--ولایحلف-احدمنهم (الدرالمختاربهامش ردالمحتارصـ۴۲۶ج۴ط بیروت) تجری النیابة فی التحلیف ولکن لاتجری فی الیمین فلو کلاء الدعاوی ان یحلفوا الخصم (المجلة المـ۱۷۴۵)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

كه (۱۷) كاله وروسته دشفع دعوى وكړي ؟

سوال : ما يو اندازه ملک په بيع قطعي دا (۱۷) كا له د مخه رانيولی وو چه فعلاً ذواليد زما په تصرف کی قرار لری او پسله (۱۷) كالو يو نفر ملا عبدالحليم زما په رانيولی مځکی د شفع دعوی کوی او دغه نفر يو خط دخپل تربور پلاس کی ورکړی ؤو او نوشته کړيو چه ځمکه دعلی محمد څخه خلاصه کړی چه هغه خلګ وخپلی مزدوری ته وبل ځای ته ولاړه او دی خپله په ولايت هرات کی دی نوزه ستاڅخه هيله کوم چه درويه دشريعت وماته ددغه شفع په باره کی معلومات راکړی چه دجانب مقابل حق ددعوی کيږی او که نه ؟

(علی محمدولدعبدالمحمد)

جواب : دغه دشفعی دعوه کوونکی که واقعاً د (۱۷) کاله څه وروسته دعوه کوی نو وبه ګورو که دی ډيروقت له مخه ددغه رانيولو څه خبر سوی وو اودستی ئی فوراً طلب دشفعی نوو کړی يائی دستی طلب کړی وو خو دشاهدانو په حضور کی ئی نوو کړی او نه ئی وروسته دشاهدانو په حضور کی طلب کړی وو نه پخپله نه دوکيل يا مکتوب په لار او يو څه مدة تيره سوی وه يائی دشاهدانو په حضور کی هم طلب کړی وی خو بغير له شرعی عذره يو مياشت تيره سی او په محکمه کی طلب دشفعی ونکړی نو په دغه ټولو صورتو کی حق دشفعی ساقطيږی ، او که دغه ځنډ دشرعی اعذار وپه وجه وو يا دا (۱۷) کاله دی خبر نه وو او په دا اوس کی خبر سوی وو او طلب دشفعی ئی کړی وو فوراً او بيائی دشاهدانو په مخ کی طلب وکی او دستی ئی محکمی ته ځوک راواستوی نو په دی صورتوکی حق دشفعی لری او ساقطيږی نه.

يلزم فی الشفعة ثلاث طلبات وهی طلب المواثبة وطلب التقرير والاشهاد وطلب الخصومة والتملک (المجلة المـ۱۰۲۸) يلزم الشفيع ان يقول كلاما يدل علی طلب الشفعة فی المجلس الذی سمع فيه عقد البيع فی الحال

الخ ﴿ المجلة المـ۱۰۲۹ ﴾ لواخر الشفيع طلب التقرير والاشهادمدة يمكن اجراء فيها ولو بارسال مكتوب يسقط حق شفعته ﴿ المجلة المـ۱۰۳۳ ﴾ لو اخر الشفيع طلب الخصومة بعد طلب التقرير والاشهاد شهرابدون عذرشرعی كوجوده فی دياراخری يسقط حق شفعته﴿ المجلة المـ۱۰۳۴ ﴾ هذا قول محمد وبه يفتی كمافی ردالمحتارعن شيخ الاسلام وقاضيخان فی فتاواه وشرحه علی الجامع ومشی عليه فی الوقاية والنقاية والذخيرة والمغنی وفی الشرنبلالية عن البرهان انه اصح مايفتی به ومقابله مافی التنويرو الكنز والهداية وغيرها وهو ظاهرالرواية من انه لاتسقط ۔الشفعة بتاخير طلب الخصومة مطلقا ..... لمافی شرح المجمع عن الجامع الخانی الفتوی اليوم علی قول محمد لتغير احوال الناس فی قصد الاضراروحيث كان افتاء هم بخلاف ظاهرالرواية لتغير الزمان فلايرجح ظاهرالرواية عليه وانكان مصححاً ايضًا افاده فی ردالمحتار﴿شرح المجلة للاتاسی صـ۶۱۸ج ۳ هكذافی ردالمحتارصـ۱۵۹ج ۵ ﴾ لان التاخير الذی يقع بعذرشرعی لايسقط حق الشفعة ﴿ دررالحكام صـ۸۰۹ج ۲ ﴾

واللہ تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

كه دسرقلفي په دكان دملكيت دعوى وسي څه حكم لري ؟

سوال: محترم رئیس صاحب دارالافتاء عرض ما غریبه بشما اینست مدعی ما خود بخود اقرار کرده است که محمد اکرم زوج گوهر نامه مذکور درمقابل کرایه وامتیاز (سر قلفی) از حاجی عمران دکان رابدست آورده ودر حضور محکمه محترم اخصاصی نیز همین اقرار خود تصدیق کرده است حالادعوی ملکیت وی صحت دارد یانه ؟ یعنی اودعوی میکند که ما ملکیت دکان را از عمران خریداری کرده ام حالا شما حق ندارید که ازما کرایه بخواهی وبشما سرقلفی رانمید هم ازشما محترم درین باره فتوی میخواهم ؟

جـــواب: این مدعی اگر دعوی خریدن ملکیت از عمران ثابت کند هم حق ندارد که سرقلفی دکان از گوهرنامه اخذکند زیرا که حکم سرقلفی مثل حکم خریدن وملکیت شخصی است یعنی این سرقلفی هم خریده میشود هم هبه میشود هم بمیراث باقی میماند پس هیچکس حق ندارد که سرقلفی دکان بدون امضاء صاحب سرقلفی ازو اخذ کند باین شرط که صاحب سرقلفی بدادن کرایه یعنی اجرة مثل برای مالک اصلی دکان همیشه مداومت ورزیده باشد.

وفائدة الخلوانه كالملك فتجرى عليه احكامه من بيع واجارة وهبة ورهن ووفاء دين الخ (غمز عيون البصائر للحموى صـ۳۲۲ج۱) ونقل فتوى الفاسيين بجوازبيع الخلو (الفقه الاسلامي صـ۷۵۲ج۴) وممن افتى بلزوم الخلو الذى يكون بمقابلة دراهم يدفعها للمتولي او المالك العلامة المحقق عبدالرحمن افندى العمادى ..... فيفتي بجوازذلك للضرورة قياسا على بيع الوفاء (ردالمحتارصـ۱۹ج۴) وقال فلا يملك صاحب الحانوت اخراجه ولا اجارتها لغيره مالم يدفع له المبلغ المرقوم (ردالمحتارصـ۱۹ج۴ وصـ۱۸ج۵)

والله تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحیم

لوڼې په میراث کې حق لري کنه؟که ئې

لري او جائداد ئې څوکاله په زور خوړل سوی وي دهغوکلونو دحاصلو حق لري کنه!

سوال : زه حیات الله د محمد رفیق زوی ستاسی دعالی مقام څه هیله لرم چه ددغی موضوع په هکله باندی چه لاندی لیکل کیږی دشرعی او داسلامی لاری په پیروی دحقوقو دورکړی په هکله معلومات راکړی دموضوع جریان دادی یو سړی چه زماخسردی (۲۲) کاله پخوا وفات سویدی یعنی په (۱۳۵۰هـ) دهغه څخه یوه ښځه او (۴) لوڼی پاته سویدی چه زوی هیڅ نلری او هم ده دی مړی دکور پر شیانو علاوه (۲) دانګورو باغونه (۲) باغچی (۴) داوسیدو سرایونه او یوه ټوټه خالصه مځکه میراث پاته سول په مجردی چه دی وفات سو دهغه دوه وریرونه عبدالرسول او امان الله چه په ویش او جایداد سره جداوه ددغه میت ټول جایداد او شته یی تصرف کړل وروسته دوی دواړو دغه داکا جایداد او سرایونه په خپل مینځ کی بیله ددغو وارثانو دخبر تیا څخه په خپلو منځو کی په پټه وویشل چه اوس یو د دغو (۲) تنو څخه امان الله مړدی او زامن یی سته (۲۲) کاله یی داټول جایداد په زور خوړلی دی حال داچی یو واری په کال (۱۳۵۷هـ) کی دغو ښځو دخپل حق طلب وکړی دوی دخپل قدرت اوزور په واسطه تهدید شروع کړی بیا وروسته دخپلوانو د مرکو په واسطه ئی دخپل حق غوښتنه وکړه مګر دوی وایی دوی میراث دی حق نلری نو ستاسی دلوړ مقام څخه هیله کوم چه پدی باره کی د شرعی مطابق مفصل معلومات راکړه سی چه د هری یوی حق څونه کیږی او د (۲۲) کلو دحصول حقوق لری که څنګه؟

(حیات الله ولد محمد رفیق)

جواب : ټول مال دمیت به (۲۴) ځایه سی (۴-۴) حصی به لوڼو ته ورکول سی چه مجموعه (۱۲) سی او (۳) حصی به زوجی ته ورکی چه مجموعه (۱۹) حصی سی پاته پنځه حصی که د متوفی د وفات په وقت کی د هغه پلار ژوندی وو دهغه دی او که هغه نوو نو بیاد متوفی د ورونو دی که په هغه وقت کی ژوندی وه که هغه نوه نو بیا د متوفی دوریرونو دی چه دغه (۵) حصی به علی السویه سره تقسیمو ی او دحصول په باره کی باید ووایو چه اولاً خودی صلح

ورسره وسی لکه آیة کریمة کی راغلی دی (والصلح خیر) او که صلح نوی نو بیا به وګورو که دغه حصه مخکه یا باغ چه زوجی اولونوته رسیږی که د میت د وفات په وقت کی اجاری ته آماده وو نو اجرة مثل ده دغه (۲۲) کالو به ورکوی او که یی پخپله وکرلو ته اماده کړی وه نو یی حکم دمزارعة دی (یعنی چه څوک چاته مځکه په کښت ورکی په نیمی یا دریمه یا څلورمه) بیا به اصطلاح ته کتل کیږی چه عرف پر نیمی دی که دریمه هغه مقدار به ځنی اخلی او که هسی بیکاره پاته وه نو که یی ضرر مځکی ته رسولی وو دهغه ضمان به ورکوی حاصل دا چه حصول د دی (۲۲) کالو نسی ځنی اخستلای او دغه شیان چه وریرونو قبضه کړی دی او ښځو ته خپل حقوق نه ورکوی دا ګناه کبیره ده قطعی حرام دی ښځی خپل حقوق لری په میراث کی په قرآن کریم ثابت دی که څوک په خبرسی او بیا داسی انکار وکی چه ښځی میراث دی حق نلری په کافر کیږی.

امابنات الصلب..... النصف للواحدة والثلثان للاثنتین فصاعدة (سراجی ص۸) اماللزوجات... الثمن مع الولد اوولد الابن (سراجی ص۷) واذا اختلط الثمن بکل الثانی اوببعضه فهو من اربعة وعشرین (سراجی ص۱۹) والعصبة- مطلقا- کل من یاخذ من الترکة مابقته اصحاب الفرائض (شریفیه ص۱۱) اولٰهم بالمیراث جزء المیت ای البنون....... ثم اصله ای الاب ثم الجدای اب الاب وان علا..... ثم جزء ابیه ای الاخوة ثم بنوهم وان سفلوا الخ (شریفیه ص۴۶) واذازرع الغاصب الارضْ فانکانت الارضْ ملکا فان اعدها صاحبها للزراعة فیکون الامر مزارعة بین المالک والغاصب ویحتکم الی العرف فی حصة کل منها النصف اوالربع مثلاً وانکانت معدة للایجار فالناتج للزارع وعلیه اجر مثل الارضْ وان لم یکن شئ مماذکر فعلی الغاصب نقصان ما نقص الزرع الخ (الفقه الاسلامی ص۷۳۲ ج۵) هکذافی (ردالمحتار ص۱۳۸ ج۵) دوسری کی چیز پر بزور قابض ہونا اور اپنی تصرف مین لانا سراسر ظلم اور غصب ہیں حدث شریف میں ہیں من اخذ من الارضْ شیئا بغیر حقه خسف به یوم القیامة الی سبع

ارضـين رواه البخـاری اور نیزحدث شریف میں ہیں الاالاتظلمـو الايحـل مـال امـری الابطيـب نفـس منـه رواه البيهقـی ..... پس کسی حقدار کو اس کا حق نہ دینا اور اس پرزور قبضہ کرنا یا کسی حیلہ سی اس پر قبضہ کرلینا سب حرام ہین اور قیامت کہ دن اس کی سزا پاوی گا ﴿عزیز الفتاوی ص-۷۸۳﴾

واللہ تعالیٰ ﷻ اعلم

بسم اللہ الرحمن الرحیم

که خپلې ښځې ته ووايي(که په دې

سرای کې يوه شپه راسره پاته سوې پرماخور ئې څه حکم لري؟)

ســـوال: محمد اسماعیل بابرادرخود دربین عصر وشام گفت وگوی کرده است از سرای برامد باہمرای زوجہ خود،باز وجہ خودگفتہ است اگرپس بہ این سرای شب بہ ماند زوجہ من بجای خواہر من است ؟

جـــواب: محمد اسماعیل کہ زوجۂ خودرااین الفاظ گفتہ اگر درین الفاظ نیت طلاق کردہ باشد یعنی نیت کردہ باشد کہ پس ازین اگردرین سرای شب بماند زوجہ من بر من طلاق باشد پس یک طلاق بائن واقع میشود کہ محتاج بتجدید نکاح میباشد واگر نیت طلاق نکردہ باشد طلاق واقع نمیشود واگر درنیت اشتباہی میباشد ہم طلاق واقع نمیشود.

زید نے اپنی بیوی کو غصہ کی حالت مین بہ نیت طلاق کہا کہ تو مثل میری لڑکی اور مثل میری بہن کے ہیں اس صورت میں کونسی طلاق اس کی زوجہ پر واقع ھوئی ..... الجواب اگران الفاظ میں زید کی نیت طلاق کی تھی جیسا کہ سوال سی ظاھرہیں تو ایک طلاق بائنہ اس کی زوجہ پر واقع ہوئی.

وان نوی بانت علی مثل امی او کامی الخ براً اوظهارا او طلاقا صحت نیته ووقع مانواه لانه کنایة (الدرالمختار باب الظهار) (فتاوی دارالعلوم دیوبند ص۲۰۲ ج۱۰ هکذا فی ص۳۸۴ ج۹) (سوال):.... ان الفاظ کی نکلنی کی بعد اس کو جب نیت کا خیال ہوا تو شک پڑ گیا کہ نیت تھی یا نہیں ... الجواب قال فی الدر علم انه حلف ولم یدر بطلاق او غیره لغا کما لو شک اطلق ام لا (ص ۷۴۵ ج۲)

چونکہ صورت مسؤلہ میں لفظ صریح نہیں بلکہ کنایہ محتاج نیت ہیں اور نیت میں شک ہیں اس لئے طلاق واقع نہ ہوگی (امداد الاحکام ص۴۷۱ ج۲).

ولو قال انت علی مثل امی او کامی فان اراد الکرامة صدق وان اراد الظهار فظهار وان اراد الطلاق فواحدة بائنة وانلم یکن له نیة فلیس بشئ (متن الاختیار لتعلیل المختار ص۱۶۲ ج۳) فالکنایات لاتطلق بها قضاء الابنیة اودلالة الحال وهی حالة مذاکرة الطلاق اوالغضب (الدرالمختار) قوله قضاء قیدبه لانه لایقع دیانة بدون النیة ولو وجدت دلالة الحال فوقوعه بواحد من النیة اودلالة الحال انما هو فی القضاء فقط کما هو صریح فی البحر وغیره (ردالمحتار ص۵۰۲ ج۲)

واللہ تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که په کوم سرای کي دمړو هډوکي پیداسي پردې مځکه ابادي جائز ده که نه؟

ورياست ته د دارالافتاء السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

سوال: محترما زموږ دمسجد وشمالي طرف ته قبرونه دی تر دیرش کاله پخوا جوړ شوی دی چه زموږ له کوره څخه (۲۰۰) متره لیری دی او دبعضی همسایګانو په کوروکی مو هم بعضی قبرونه پیدا شوی دی چه پر هغو باندی بناوی سوی دی اوس زموږ دکور په دننه زمکه کی چه په (۲) قبالومو رانیولی ده او پر هغه باندی مجبورا بناوی کوو قبرونه پیدا شوی دی چه اجساد په کلی صورت نسته فقط په وزن (۲) خورده یا یو پاو هډوکی کیږی آیا موږ دغه بناء وکړو او کنه اوس زما او دخپلو فامیلي دوستانو په مابین کی پر دغه بناء اختلاف دی لطفاً شرعی جواب او هدایت ته ضرورت لرو او هم په دغه احاطه کی د تورو میږیانو غارونه هم سته؟

(عبدالقدیر مدیر اداری رادیو)

جواب: مستفتی باید د دغو مځکو په باره کی پوره معلومات وکی کچیری دغه مځکی چه قبرونه پکښی پیدا سوی دی پخوا د مقبری دپاره وقف سوی وی او وروسته خلقو جعلی قبالی باندی جوړی کړی وی او مستفتی رانیولی وی نو د دی حکم اوس هم د وقف دی ذاتی استفاده څنی ممنوع ده دا مځکی به بیرته د مقبری د پاره فارغه کیږی او دداسی مځکو دپاره قبالی که اصلی وی که جعلی وی اعتبار نلری او که پخوا دغه قبرونه په شخصی ملکیت کی جوړسوی وی او اوس دا قبرونه زاړه سوی وی نو بیا جائزه ده چه بناء باندی وسی یا وکرل سی البته د هغه هډوکو سره به هیڅ نوعه بی احترامی نکوی.

واماحکمه (ای الوقف) فعند هما زوال العین عن ملکه الی الله تعالی وعند ابی حنیفة رحمة الله علیه حکمه صیرورة العین محبوسة علی ملکه بحیث لاتقبل النقل عن ملک الی ملک والتصدق بالغلة المعدومة متی صح الوقف بان قال

جعلت ارضی هذه صدقة موقوفة مؤبدة اوا وصیت بها بعد موتی فانه یصح حتی لایملک بیعه ولا یورث عنه (الفتاوی الهندیة صـ۳۵۲ج۲ () هکذافی الهدایة صـ۳۲۸ج۲) وفیها واذاصح الوقف لم یجز بیعه ولاتملیکه (الهدایة صـ۳۳۲ج۲) لایعمل بالخط والختم وحدهما الااذاکان سالمامن شبهة التزویر والتصنیع فیعمل به (المجلة المـ۱۷۳۶) لکن اذاکانت الاعلامات والسندات مطابقة للاحکام الشرعیة والا فلا یعمل بها (شرح المجلة للاتاسی صـ۱۱۷ج۶) ولو بلی المیت وصارترابا جازدفن غیره فی قبره وزرعه والبناء علیه کذافی التبیین (الفتاوی الهندیة صـ۱۶۷ج۱) (هکذافی ردالمحتارصـ۶۵۹ج۱).

وفیه قال فی الامداد ویخالفه مافی التاتارخانیة اذاصارالمیت ترابافی القبر یکره دفن غیره فی قبره لان الحرمة باقیة وان جمعوا عظامه فی ناحیة ثم دفن غیره فیه تبرکا بالجیران الصالحین ویوجد موضع فارغ یکره ذلک آه قلت لکن فی هذامشقة عظیمة فالاولی اناطة الجواز بالبلاد اذلا یمکن ان یعد لکل میت قبرلایدفن فیه غیره وان صارالاول ترابالاسیمافی الامصارالکبیرة الجامعة والالزم ان تعم القبور السهل والوعر علی ان المنع من الحفر الی ان لا یبقی عظم عسیرجدا الخ اذادفن المیت فی ارض غیره بغیر اذن مالکها فالمالک بالخیاران شاء امربـاخراج المیت وان شاء سوّی الارض وزرع فیها کذافی التجنیس (الفتاوی الهندیة صـ۱۶۷ج۱)

واللہ تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

ترفصلونو دزیاتو اوبو(توی) حق دچاده؟او څه حکم ئې ده؟

سوال: جناب محترم د مرکزي دارالافتاء عمومي رئيس صاحب السلام عليكم.
محترما: زمونږ د مځکو موقعيت دارغنداب په کلي کې داسی دی چه نور خلګ چه ترمونږ لوړ جائيداد او حقابې لري د هغوی د اوبو (ايراو) يعنی توی زمونږ په حصه کې کيږي چه دا توی کله وی او کله نه وی همدارنګه زمونږ خپل بند بيا د ارغنداب د رود څخه دی چه هغه اوبه نيمی زما او نيمی بيا د نورو خلګو دی اوس زما پوښتنه دا ده چه دغه د (ايراو) يا توی حقابه شرعي بلل کيږی کيا ؟ او په دغه (۵۰) کاله کې چه د دغه ايراو د اوبو غوښتنه هم نده کړی اوس ئې خلق د نيمی غوښتنه کوی آيا شرعاً د دوی دغه غوښتنه صحيح ده که څنګه اميد کوم چه په دی باب شرعي فتوی را کړئ ؟

(حاجي عبدالرحمن)

جواب: څرنګه چه په دی باره کې صراحةً جزئيه د فقهاؤ په کتابو کې و نه ليده سوه او ضمناً د دوی د عبارتونو څخه داسی معلوميده چه دا شرعي حقابه نده او د هغه چا حق دی د چا چې د مځکی په استقامت کې وی او تر نورو د مخه استفاده ځنی وکړی کله چه د ده څخه فارغ سی بيا به يې وروسته ته ورکوی فلهذا دغه حکم مونږ مختاره کړی د فتوی د پاره مثلاً فقهاء دغسی بندونو ته چه د يو خاص جماعة يا غير محصور جماعة د پاره جوړ سوی وی نهر مملوک وايی او د نهر مملوک اوبه ماء المقاسم بولی نو څرنګه چه د توی اوبه په ټولو مقاسمو کې نه داخليدی لهذا حکم يې هم د هغو ندی او همدارنګه د توی (چه په عربی کې مسيل) ورته وائی اصلاح يې پر هغه چاده کوم څوک چه نفع باندی اخلی او همدارنګه فقهاء وايی هغه اوبه چه په نهر خاص کې وی او تر مقاسمو زائدی سی هغه د مباحاتو څخه ګرځی.

ونهــر مملــو ک دخــل مــاء ه تحــت المقاســم الا ان الــشر كة فيــه خاصــة (الفتاوى الهندية صـ۳۹۶ج ۵) الثالث ماء الانهار الصغيرة المملوكة الخاصة بقوم محصورين وهــو المــسمى عنــد الفقهــاء مــاء المقاســم (الفقــه الاسلامى صـ۶۰۳ج ۵) و حــق المــسيل هــو مجــرى علــى سطح الارض او أنــا بيــب تنــشأ لتصريف المياه الزائدة عن الحاجة او غير الصالحة حتى تــصل الى مصرف عــام او مستودع كمصارف الاراضى الزراعية او مياه الامطار او المــاء المــستعمل فــى المنــازل (الفقــه الاسلامى صـ۴۹۸ج ۵) و تجــب نفــقات اصــلاح المــسيل علــى المنــتفع به اذا كــان فــى ملكه او فــى ملك غيره فان كــان فــى ارض عامة فنفــقة الاصــلاح علــى بيت المــال (الفقــه الاسلامى صـ۶۰۷ج ۵) ينــتفع النــاس بمــاء الامطار أو الــسيول او النــهر الــصغير الــذى يــزد حــم النــاس فيه بان يبدء بالاعلى فيسقى أرضه حــتى يصل الى الكعب (النهاية) ثم يرسله الى من يليه (الفقه الاسلامى صـ۵۹۹ج ۵) الاول الانهــر التــى يــوزع ماء هــا و ينــقسم بيــن الــشركاء و لكنــه لا يــمحى كــله فى اراضيهم بل تبقى له بقية تجرى الى مفازة مباحة للعامة (المجلة المــ۱۲۳۹ سليم باز صـ ۶۷۷) .

والله تعالىٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

په اسلام کې دمعیوبینو حقوق څه دي؟

سوال: د معیوبینو حقوق د اسلام په مبین دین کې او د احادیثو شریفو په رڼا کې څه دي؟

(ډاکتر عبدالقیوم جمالی د ګارډ ینز افغان معیوبینو هراړخیز پروګرام مشر)

جواب: څرنګه چه معیوبین او مریضان د جامعې هغه خلق دي چه د خلقو و خدمت ته ډیر زیات احتیاج لري او خپل ورځنی ژوند د خلقو بې همکاري سر ته نسي رسولای فلهذا دا د هر مسلمان وظیفه ده چه تر خپله طاقته د دوی سره همکاري وکړي او دوی ته خدمت وکړي او د دوی سره داسی چلند وکړي چه د خپل معیوب والي په وجه دوی ته مأیوسی پیښه نسي بلکه حوصله ئی نوره هم لوړه سی هر مسلمان باید دا احساس وکړي چه الله ﷻ دا پوره قدرت لري چه ما هم د ده په رقم معیوب کړي او په هغه وقت کی به زه د خلقو و خدمت ته څونه محتاج یم او کم سړی چه زما حاجت تر سره کړي څونه به زه خوشحاله سم او چې د بې پروایې اولاوبالي چلند را سره وکړي څونه به زه نا راضه سم نو د دغه احساس سره مطابق باید د معیوب او مریض خدمت وکړه سی ځکه چه سړی به د خپل ورور لپاره هغه څه خوښوي کم چه له ځان لپاره یې خوښوي په ډیرو احادیثو شریفو کښې د مریض په پوښتنه او د محتاج سړي په خدمت او د هغه د حاجة په تر سره کولو امر سوی دی او د هغه د پاره ډیر زیات فضائل بیان سویدی چه د نمونی په ډول به ئی څو حدیثه رانقل کړو (اول) هغه څوک چه د خپل ورور په حاجت تر سره کولو مصروف وی نو الله تعالی ﷻ به د ده حاجتونه ور تر سره کړي او هغه څوک چه د یو بل مسلمان مشکل و رحل کړي یا ئی د یو مصیبة څه خلاص کړي نو الله تعالی ﷻ به د قیامت په ورځ د ده د مصیبتو څه د یو مصیبة څه دئ خلاص کړي (بخاری شریف. مسلم شریف. ابوداود شریف) (ترغیب و ترهیب ص۳۸۹ ج۳) (دوهم) تر څو پوری چه یو څوک د خپل ورور سره په کومک کی وی نو الله تعالی ﷻ به د ده سره په کومک کی وی (مسلم شریف. ابوداود شریف. ترمذی شریف. نسائی شریف. ابن ماجه شریف)

(ترغیب ص۳۹۰ج۳) (دریم) هغه څوک چه د خپل ورور د یو کار لپاره د پښو تګ و کړی نو دا به د ده لپاره د لسو کلو د اعتکاف نه بهتر وی او څوک چه یوه ورځ د الله تعالی ﷻ د رضا لپاره اعتکاف و کړی نو د ده او د دوزخ د اور تر مابین به (۳) خندقه پیدا سی هر خندق به دومره بُعْد و لری لکه مشرق او مغرب (طبرانی.حاکم) (ترغیب ص۳۹۱ج۳) (څلورم) څوک چه د خپل ورور د یو کار لپاره د پښو تګ و کړی نو الله تعالی ﷻ به (۷۵۰۰۰) پنځه اویا زره ملکی پیدا کړی چه پرده به درود وایی او دعاء به ورته کوی او داملکی به د ده پر سر د سایی په شکل وی تر ماښام پوری که ده دغه تګ د ورځی کړی وو . او ترسهاره پوری که ده دغه تګ د شپی کړی وو او په دغه تګ کی چه هر قدم پورته کوی خدایتعالی ﷻ به یوه ګناه ځنی کموی او یوه درجة به وربالا کوی (ابوالشیخ.ابن حبان) (ترغیب ص۳۹۲ج۳) (پنځم) بهترین د اعمالو خوشحاله کول د مسلمان دی په کالی ورکولو سره یا د هغه په نَس مړولو سره یاده یو بل حاجة په پوره کولو سره (طبرانی.ابوالشیخ) (ترغیب ص۳۹۴ج۳) (شپږم) هغه سړی چه پر خلقو رحمت (شفقت او دلسوزی) نلری الله تعالی ﷻ پر هغه رحمت نکوی (بخاری شریف .مسلم شریف) (مشکوة شریف ص۴۲۱) (اووم) هغه څوک چه په دوارو سترګو ړوند سی د هغه لپاره جنت واجب دی (شرح السنة) (مشکوة ص۴۲۳) (اتم) حضرت نبی ﷺ ویلی دی څوک چه زما په امتیانو کی د یو سړی حاجة او ضرورت ورپوره کړی د دی لپاره چه دا سړی خوشحاله سی نو دی سړی په حقیقت کی زه خوشحاله کړم او څوک چه ما خوشحاله کړی هغه په حقیقت کی الله تعالی ﷻ خوشحاله کی او څوک چه الله تعالی ﷻ خوشحاله کړی الله تعالی ﷻ به یی جنت ته داخل کړی (مشکوة شریف ص۴۲۵).

دا ټول هغه احادیث شریف دی چه په صحیح طریقه ثابت سوی دی او ډیر زیات معتمد دی او همدارنګه نور هم ثابت سوی او معتمد احادیث په دی هکله ډیر زیات دی الله تعالی ﷻ دی مسلمانانو ته توفیق ورکړی چه د خپلو معیوبینو مریضانو او نور داسی محتاجو ورونو خدمت په ډیره مینه او اخلاص سره و کړی او د دوی ضروریات او حاجتونه ورپوره کړی چه په دی سره به الله تعالی ﷻ او حضرت نبی کریم ﷺ دواړه ډیر زیات خوشحاله سی او ډیر عظیم سعادت به حاصل سی.

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دكفاري په روژوكي حيض مانع گرزي كنه؟ كه سامعين تلاوت ته غوږ نه نيسي مسئوليت لري كنه؟ كه ئې لري نومسئول قاري ده كه سامع؟ كه لوی اوكوچني سره شريكان وي زكات به څنګه وركوي؟

(**اول سوال**) : که یو ښځه دکفارة روژی قضاء راوړی حیض مانع او قاطع دوصل گرزی کنه ؟

(**دوهم سوال**) : که یو سړی په لوړصوت قرآن کریم وای یا ئی پر لوړ مقام وائی او سامعین ئی تسمع نه کوی مسئولیت لری او کنه که مسئولیت لری دسامع دی او که دقاری ؟

(**دریم سوال**) : که دلوډ سپیکر څخه قرآن شریف یا سجده تلاوت واوریدل شی سجده لازمیږی او که څنګه ؟

(**خلورم سوال**) : که یو کوچنی او لوی سره شریک وی دمال زکوة ئی څنګه کیږی ؟

﴿ مولوی رفیع الله مخلص﴾

داول سوال جواب : دکفاری په روژو کی حیض مانع او قاطع دوصل نګرځی بلکه په کمه ورځ چی حیض قطع سی صبادی دستی روژه ونیسی اوپاته ورځی دی پوره کړی ؟

فلـو افطـر ولولعـذر استانف الالعـذر الحـيض ﴿ ردالمحتار صـــ۱۱۹ ج ۲ ﴾ هكـذا في ﴿ احسن الفتاوى صـ۴۵۱ ج ۴ ﴾ وكفر ككفارة الظهـار ﴿ تبيين الحقـائق صـ۳۲۷ ج ۱ ﴾ بخلاف ماإذا حاضت المرءة في صوم كفارة الافطار او القتل حيث لاينقطع به الترتيب لانها لاتجد بدًا منه في شهرين ﴿تبيين الحقائق صـ۱۰ ج ۳﴾.

ددوهم سوال جواب : که یوسړی قرآن کریم په زوره وایی او نور خلق په خپلو کارونو اخته وی نو دغه قاری گنهګاردی او دغه خلقو که خپل کار ترمخه دقراءة شروع کړی وو نو داجائزه چه سمع بی نه وکی او که قراءة ترمخه شروع سوی وو نو بیا دا جائزه نه ده چه خپل کار شروع

کی البته دهیځ قاری دپاره نه ده پکار چه خلق په تکلیف کی او داسی ځای قراءة جهراً وو ای چه خلق وسمعی ته نه وی اماده.

لایقـرء جهـراً عنـد المشتغلین بالاعمـال...... صـبی یقرء فـی البیت واهلـه مشغولون بالعمل یعذرون فی ترک الاستماع ان افتتحوا العمل قبل القـراءة والافـلا انهتی رجل یکتب الفقه وبجنبه رجل یقرء القـران ولایمکنـه استماع القران کـان الاثم علی القاری ولاشئ علی الکاتب وعلی هذالو قرء علی السطح فـی اللیل جهـراً یا ثم (الفتاوی الهندیة صـ۳۱۶ج۵ الی صـ۳۱۸ج۵).

ددریم سوال جواب: دلاوډ سپیکر څه سجده تلاوت واوریده سی احتیاطاً حکم په وجوب سره دسجدی باید ورکړه سی لکه په (احسن الفتاوی صـ۲۵ج۴) کی چه وایي اس لئے لاؤڈ اسپیکر سے سننے والوں پر بھی سجدۂ تلاوت واجب ہوگا (وهکـذافی کفایـت المفتـی صـ۲۰۳ج۹ وآلات جدیدة صـ۱۶۶).

دځلورم سوال جواب: دکوچنی په مال کی زکوة نه دی واجب بلکه لوی به یوازی دخپلی حصی زکوة ورکوی.

وشرط افتـراظهـا عقـل وبلـوغ واسـلام (الـدرالمختار) فـلایجـب علـی مجنـون وصبی لانها عبادة محضة ولیسا مخاطبین بهـا الخ (ردالمحتـار) رفـی الهـدایـة ولیس علی الصبی والمجنون زکوة الخ (فتاوی دارالعلوم دیوبنـد صـ۴۲ج۶)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

كه په ډكټروهلى كس بله مريضي هم ولري

اپريشن سي اوبيامړسي ديت سته اوكنه؟كه سته پر ډكټروان ده كه پر ډاكټر؟

سوال : د ۴ تنو د شاهدي په اساس او زمونږ دمحكمي دكره معلوماتو په اساس عبيدالله دملا محمّد جان زوي ژوبل كيدو اووروسته دفوت كيدو جريان داسي واقع شوي دی داغالالی دحاجي علي احمد دزوي تراكټور دسيد احمد دخپلي سراچي مختـه ولاړو موټروان چه خپل تراكټور روان كړي څو قدمه چه ولاړي ږغ سو چه عبيد الله ټكټر وواهه دژوبل كيدو حالت ئی داسی ؤو چه هلك دټراكټور دټيلي او ديوال تر مينځ بند او ژوبل سو وروسته دغه زخمي هلك د كندهار ميرويس روغتون ته دزخم او تداوی لپاره وليږل سو چه دشاهدانو په قول داوخت ئی حالت ډير خراب نه وو وروسته چه ډاكټرانو عكسونه تري واخيستل نو دعبيدالله په مثانه كی ډبره پيدا شوه وروسته داكټرانو داپريشن په ترڅ كی دغه دمثانی ډبره څنی راوكښله چه وروسته عبيدالله نور هم په تكليف شو دوهم وار ډاكټرانو عبيدالله نامی بيا عمليات خانی تـه يوړ خو متاسفانه داخل عبيدالله جان دعملياتو په جريان كی په حق ورسيد نو اوس دپنجوائی ابتدايه محكمه ددی لپاره چه خدای نخواسته حق تلفی پكښی رانسی موضوع تاسو ته دشرعی فتوی لپاره تاسو ته وړاندی شوه او فتوی راكړی چه ديت لری كه څنگه ؟ (مولوی شاه محمد رئيس محكمه ابتدائيه پنجوائی)

جواب : كه قاضي ته داثابته سي چه دغه سړی خاص دټكټر په وجه مړسوی دی كه دټكټر شاوی او كه مخ وی نو ديت پر ټكټر والا دی او كه داورته ثابته سی چه دغه سړی دټكټر څه روغ پاته سوی يا داسی مجروح دی چه هغه جرح سبب دقتل او مفضی وموت تـه نه كيږی بلكه خاص دسنگ مثانی تكليف باعث داپريشن سوی او اپريشن سبب دموت سوی دی نو بيا خو دية نه پر ټكټر والاسته نه پر هغه چا چه امضاء يی وركړی ده بيا بـه وگورو كه دغه ډاكتر چه اپريشن يی وركړی دی واقعاً ډاكتر وی او نور وارونه ئی هم دا اپريشن كړی وی او په حالت كی د اپريشن ئی دعادی عملياتو څه كار اخيستی وی او قصداً او عناداً يي تجاوز او ظلم نه وی كړی نو پرډاكتر هم ضمان او دية نسته.

والظاهر ان سائق السيارة ضامن لما اتلفته في الطريق سواء اتلفته من القدام او من الخلف ووجه الفرق بينها وبين الدابة على قول الحنفية ان الدابة متحركة بارادتها فلا تنسب نفحتها الى راكبها بخلاف السيارة فانها لاتتحرك بارادتها فتنسب جميع حركاتها الى سائقها فيضمن جميع ذلك (تكملة فتح الملهم صـ۵۲۳ ج۲) فانكان الاستعمال معتادا مالوفا ووقع الضرر فلايعد تعسفا ولايترتب على ذلك ضمان كالطبيب الجراح الذي يجرى عملية جراحية معتادة ويموت المريض فلايضمن (الفقه الاسلامي صـ۳۶ ج۴). اذا اتخذ الشخص الاحتياطات ومع ذلك وقع الضرر فلايضمنه (الفقه الاسلامي صـ۳۷ ج۴) حوادث السير بدون قصد من قتل واتلاف مال...... فكل ذلك يوجب تعويض الضرر (الفقه الاسلامي صـ۳۸ ج۴) يضاف الفعل الى الفاعل لا الآمر مالم يكن مجبرا (المجلة المـ۵۸)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دحج او اوقافو وزارت له حاجيانو

څخه دحج پيسي په کوم دول واخلي؟ اجرت که وکالت؟

سوال: محترمو علماؤ کرامو هيله کوو چه د حجاجو کرامو دفورمی مضمون په داسی شکل راته برابر کړئ چه دحج او قافو اداره مستاجرين شی او نه وکيل محض ترڅو چه په اينده کښی څه شی ددوی له طرفه باقي پاته شی هغه دامارة مقام ته په شرعی طريقه وصل شی او دغه مضمون زموږ او دحجاجو په مابين کښی يو عقد شرعی شی فقط والسلام؟ (دحج اواوقافو رياست)

جواب: محترم رياست ته دحج او اوقافو السلام عليکم زموږ دمعلوماتو له مخی هغه پيسی چه دحاجيانو څه اخستلي کيږی هغه درياست لخوا په ۳ برخو ويشل کيږی چه يوه برخه ئی په نقدی توګه بيرته حجاجو ته سپارل کيږی بله برخه ئی په کرايه دطياری کرايه دمکان کرايه دموټر په بعضی ځايوکی دودی او همداراز نورو شيانو کی مصرف کيږی او دريمه برخه ئی صافی رياست ته پاته کيږی چه يوازی ددريمی برخی په هکله بايد په فورمه

کې ولیکل سي (هغه مبلغ چه دعازم حج څخه دده دپاره دخدمت کولو په مقابل کې داجرة په شکل اخستل کیږي) او همدارنګه ددویمی او اولی برخی جلا جلا تعین وسی دټولو څخه نه او صفالاره هم دغه ده چه ذکر سوه او که پورتنی لاره امکان ونلري نو مجموعه تعداد لپاره داسی هم لیکل کیدای سی (هغه مبلغ چه دعازم حج څخه دده دپاره دخدمت کولو په مقابل کې داجرة په شکل او همدارنګه دنورو مصارفو او ضروریاتو دپوره کولو دپاره اخستل کیږي) چه په دی جمله کې هم څه ناڅه او په ضمنی توګه تعین داجرة کیږي لکن او لینه طریقه ډیره بهتره او ډیره موافقه ده دشریعت مقدس سره ولی یو عاقد بایدبل عاقد ته پوره معلومات ورکړي داجرة په هکله او تعین دمدی او دعمل ته ضرورة نسته ولی هغه په عرف او تجربة سره معلوم سویدی هغه داسی جهالة نه دی چه مفضی منازعی ته سی.

بسم الله الرحمن الرحیم

دعامو خلګو مراعت ترکومه حده باید وسي؟

سوال : مونږ دخپل خارجی تلفون په خاصه توګه دپاکستان داسلامی جمهوریت دمختلفو صوبو او مرکز دپاره مختلف نرخنامه لرو غواړو چه د پورتنی هیواد دټولو صوبو او مرکز ته ثابت نرخ تعین کړو دمثال په ډول دکندهار څخه ترکوئټه پوری یوه دقیقه مخابره فعلاً ۷۰۰۰ افغانی اخلو او داسلام اباد او پشاور دپاره یوه دقیقه ۳۸۰۰۰ اته دیرش زره افغانی اخلو دپورتنی نرخ دتفاوت لپاره څرنګه چه پاکستان یو بهرنی هیواد دی باید پر مونږ باندی دصوبو او مرکز تفاوت موجو نه وی بناءً زمونږ وړاندیز دادی چه دکندهار څخه تر پشاور کوئټه اسلام اباد او نورو صوبو دپاره یوه دقیقه مخابره ۳۰۰۰۰ افغانی محاسبه سی هیله کوو چه پورتنی وړاندیز دمحمد ﷺ غراشریعت په لحاظ څرنګه جواز لری که یا ؟

(دمخابراتو ریاست)

جواب: دغه وړاندیز د شریعت په لحاظ جواز نلري ولی د شریعت له نګاه څخه داند ه مهمه چه دیو هیواد د ټولو صوبو او مرکز نرخ یو دی یا مختلف نرخونه دی ولی د نرخ په یو والی باندی هیڅ یو مقصود دی مصلحة نه بناء کیږی په شریعت کی دا مهمه ده چه په کوم شی کی د رعیت او عوامو ګټه سته او د دوی د پاره سهولت رفق او کومک سته او په کوم شی کی نسته او پر حکومت دالازمه ده او ډیر داهمو ضرور یا تو څخه ده چه دخلقو او رعیتو ګټه او سهولت په نظر کی ونیسی او بس فعلاً چه یوه دقیقه په ۷۰۰۰ ده نو ۳ دقیقی په ۲۱۰۰۰ کیږی او ستاسو دوړاندیز په بناء ۹۰۰۰۰ کیږی چه دا مبلغ دیو روزانه مزدور کاره د ټولي ورځي د مزدوری څخه هم بالادی نو په دی کی زیات مشقت را وستل دی پر عوامو فلهذا دا کار حرام او غیر جائز دی

وعن عائشة رضی الله عنه قالت سمعت رسول اللهﷺ یقول فی بیتی هـذا اللهم من ولی من امرامتی شیئا فشق علیهم فاشقق علیه ومن ولی من امرامتی شیئا فرفق بهم فارفق به رواه مسلم والنسائی ورواه ابو عوانة فی صحیحه وقال فیه من ولی منهم شیئا فشق علیهم فعلیه بهلة الله قالو ایارسول اللهﷺ وما بهلة الله قال لعنة الله..... وعن ابن عباس رضی الله عنه عن النبیﷺ قال من ولی شیئا من امور المسلمین لم ینظر الله فی حاجته حتی ینظر فی حوائجهم رواه الطبرانی (الترغیب والترهیب للحافظ المنذری صـ۱۷۵ج ۳) وعن ابی موسی رضی الله عنه انه سمع النبیﷺ یقول لن تؤ منوا حتی تراحمو اقالو ایارسول اللهﷺ کلنا رحیم قال انه لیس برحمة احدکم صاحبه ولکنها رحمة العامة رواه الطبرانی ورواته رواة الصحیح (الترغیب والترهیب صـ۲۰۱ج ۳) التصرف علی الرعیة منوط بالمصلحة (المجلة المـ۵۸).

یجب ان تکون اوامر السلطان واولی الامر والنهی موافقة لمصالح الرعیة لان السلطان انما اعطی السلطة من الله تعالی لاجل صیانة دم عباده ووقایة عرضهم واموالهم (سلیم بازصـ۴۳)

والله تعالیﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

مسجدضرار کوم ته ويل کيږي او دهوو مسجدو په منځ کي بايد څومره مسافه وي!

سوال: ستاسو محترمو څخه هيله او اميد لروچه دلاندې استفتاء په هکله معلومات راکړي مسجد ضرار کوم مسجد ته ويل کيږي او بعضې خلګ دمسجد دجوړولو دامې دليل وائي که چيرې زه دغه مسجد ته ورسم نوزه دشر او فتنې سره مخامخ کيږم آيا دغه خبره يو شرعي دليل ګرځيد لاى سي او که نه او که چيرې دغه خبره دليل سي نو بايد څومره مسافه دغه نوي مسجد اودغه بل مسجد ولري؟

(محمدمعصوم المعتصم دافغانستان اسلامي امارت دحج اواوقافو رياست)

داول سوال جواب: مسجد ضرار هغه مسجد ته ويل کيږي چه لاندې ۴ شيان پکښې کې وي ۱ دمسلمانانو جماعت ته ضرر رسول ۲ دکفرحمايت کول ۳ په مسلمانانو کې تفريق اچول ۴ دخداى او رسول پر خلاف جنګ کوونکو ته کومک ورکول لکه چه په آية کريمة کښې راځي:

(والذين اتخذوا مسجدا ضرارا وكفرا وتفريقا بين المؤمنين وارصادا لمن حارب الله ورسوله من قبل _ الاية)

(سورة التوبة صـ۱۰۷ ج۱۱)

مسجد ضرار کی تعریف خود قرآن مجید مین چار قیدوں کی ساتھ ــ مذکور ہیں اول مسلمانوں کی جماعت کو ضرر پہنچانا الخ(امداد المفتين صـ۸۰۸ وعزيز الفتاوى صـ۲۰۹).

حکم دمسجد ضرار دادې چه لمونځ کول پکښې جائز ندي او نړول يې لازم دي حکم دمسجد نلري او هغه مسجد چه پورتنې څلور شرطونه پکښې موجود نوي لکن په فاسد نيت جوړ سوي وي هغه حکم دسم او شرعي مسجد لري نړول يې جائز ندي لمونځ پکښې صحيح دي البته جوړونکي لره ئې په آخرت کې ثواب نسته بلکه ګنهګار دي.

بغض وعناد کی وجہ سے بنائی ہوئی مسجد مسجد ضرار نہیں .... اس مسجد کی بنانی والوں کو مسجد بنانی کا ثواب نہ ملیں گا بلکہ گناہ گار ہونگی لیکن یہ جگہ مسجد شرعی ہوگئی اس کی تمام احکام مثل دیگر مساجد کی ہوگئی الخ (امداد المفتین ص-۸۰۸).

ددوهم سوال جواب: که چیری په مابین کی دقوم واقعي اختلاف پیښ وی او سره دډیری سعي او کوشش بیا هم اختلاف رفع نسي او صلح ونسي نو بیا جائز ده چه بل مسجد جوړ کی لکن دزاړه او نوی مسجد تر مابین مسافه متعین نده او یو خاصه تاکلی اندازه نلری حتی دډیر ضرورت په وقت کی که یو مسجد دوی حصی کړی او په هره حصه کی جلا جلا امام او مؤذن مقررسی نو هم دضرورت په اساس جواز لری:

البتہ اگر مسجد کی نمازیوں میں کسی وجہ سے اختلاف ہو تو بہتر تو اس وقت یہی ہیں کہ آپس میں صلح کی کوشش کی جائی اور ایک مسجد میں سب نماز پڑہیں لیکن اگر یہ صورت نہ ہو سکی تو پھر دوسری مسجد قرب میں بھی بنالینا درست ہیں

(امداد المفتین ص-۷۲۲)

اهـل المحلـة قسـموا المسجد وضربوا فيه حائطا ولكل منهم امام عليحدة ومؤذنهم واحد لاباس به والاولى انيكون لكل طائفة مؤذن -كما يجوز لاهل المحلة ان يجعلوا المسجد الواحد مسجدين فلهم ان يجعلوا المسجدين واحدا لاقامة الجماعة (البحر الرائق ص-۲۵۰ ج ۵)

والله تعالىٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که څوک په خپل جنایت مخکې اقرار وکړي او بیا په محکمه کې منکر سي د اقرار دشاهدانو شاهدي قبلیږي کنه؟

سوال : یو جانی چه په رسمی شعبه کی لکه دتحقیق څا رنوالی یانورو دوائرو کی پخپله رضا او رغبت بدون داکراه او لت او کوب څه اقرار پر خپل جنایت وکړی او دمحکمی په محضر کی منکر سی او نور شاهدان نه وی دهغه رسمی دوائرو دمستنطقینو یا نوروسامعانو چه په هغه شعبه کی وجود ولری دده داقرار څخه په محکمه کی شاهدی ادا کړی قبوله ده کیا ؟

(محکمه ابتدائیه)

جواب : اقرار بغیر له مجلس څه دقاضی دوه قسمه دی یو اقرار دی په حقوق الله تعالی سره لکه حد زنا سرقة وشرب الخمر او داسی نور بل اقرار دی په حقوق العباد سره لکه قصاص اموال نقدیة یا عینیة طلاق شفعة او داسی نور اقرار په حقوق العباد سره داسی شرط نلری چه دادی په مجلس القضاء کی وی ځکه چی حقوق العباد سره دشبهاتو هم ثابتیږی او اقرار په حقوق الله تعالی سره مختلف شرائط لری چه دهغو مفصل احکام دفقه شریفی کتابونو کی ذکر سوی دی مثلاً یو شرط په اقرار ده حد زنا کی دادی چه په حضور کی دقاضی به وی.

واما حقوق العباد فانواع منها حق طلب واستيفاء القصاص او الدية ..... ولايشترط لصحة الاقرار بهذه الحقوق الفردية مايشترط للاقرار بحقوق الله تعالیٰ من التعدد وكونه فى مجلس القضاء والنطق بعبارة صريحة (الفقه الاسلامى ص۶۱۹ج ۶ هكذافى بدائع الصنائع ص۲۲۳ج ۷) وهذه الحقوق تثبت مع الشبهات بخلاف حقوق الله تعالیٰ (الفقه الاسلامى ص۶۱۹ج ۶

) ومنها اينكون اقراره اى اقرار الزانى بين يدى الامام فانكان عند غيره لم يجز اقراره (بدائع الصنائع صـ٥٠ج٧).

او دغه جانى چه اقرار ئى كړى دى او بيا په محكمه كى انكار كوى نو كه دغه اقرار په حق الله تعالى سره وى دغه انكار يى رجوع ده داقرار څه او دا رجوع صحت لرى او كه اقرار په حق العبد سره وى نو دغه انكار يى صحت نلرى ځكه چه رجوع داقرار بحق العبد سره نه صحيح كيږى.

واتفق الفقهاء على انه يجوز للمقر الرجوع عن اقراره فى حقوق الله تعالى كالردة والزنا وشرب خمر وسرقة وقطع طريق من اجل اسقاط الحد لااسقاط المال لانها تدرء بالشبهات اما حقوق الآدميين كالاقرار بالقتل او الجرح او قطع طرف او اسقاط جنين فلا يجوز للمقر الرجوع عن اقراره بها (الفقه الاسلامى صـ٣٨٧ج٦) وانكان (اى المقر بالزنا فى غير مجلس القاضى) منكر افالانكار منه رجوع والرجوع عن الاقرار فى الحد ودالخالصة حقالله عزوجل صحيح (بدائع الصنائع صـ٥٠ج٧)

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که وکيل دمدعی به نسبت خپل ځان ته وکړي دعوی صحت لري کنه؟

سوال : زه مولوی شبیر احمد د الحاج کمال الدین اخندزاده صاحب زوی د هلمند ولایت د مرجی د اولسوالی اوسیدونکی په مربوطه ابتدائیه محکمه کی یوه دعوه لرم چه اوس یی د نوموړی محکمی مفتی صاحب د سماع قابل په دی نه بولی وایی ستا په قول کښی تناقض دی ولی تا یو وار اضافت د ملک مدعی بها وځان ته کړی وو او اوس په وکالت د پلار وایی محترم رئیس صاحب زه ځکه د خپلو معلوماتو مطابق دا تناقض نه بولم چه په مجلة الاحکام ماده ۱۲۵۰ کښی وایی

ولكن يصح له ان يدعيه لاخر بعدما ادعاه لنفسه لان الوكيل بالدعوى قد يضيف الملك الى نفسه ولكن عند الخصومة لايضيف احد ملكه لغيره الخ

او په شرح مجلة الاحکام لبنانی کښي وایی فيه لف ونشر غير مرتب اى انه اذا ادعاه لنفسه الخ

ستاسی ده محترم حضور ځخه هیله کوم چه لازم هدایت را ته وکړی ؟

(مولوی شبیر احمد)

جواب: که یو مدعی نسبة د مدعی به خپل ځان ته وکړی او بیا غیر ته وکړی په وکالت یا په وصایت دا تناقض نه بلل کیږی ځکه چه توافق یی ممکن دی ځکه چه وکیل اکثره وقت اضافة دملک خپل ځان ته کوی

ادعاه لنفسه ثم لغيره بوكالة تسمع اذ لامنافاة بين الدعوتين اذ وكيل الخصومة قد يضيف الملك لنفسه على معنى ان له حق المطالبة (معين الحكام صـ۱۶۴) هكذا فى (جامع الفصولين صـ۹۰ ج۱) و (شرح المجلة للاتاسى صـ۱۳۲ ج۵) و (سليم باز اللبنانى صـ۹۶۷)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دمواته مځکې داحياء حکم

(**اول سوال**): کله چه يو سړی مواته مځکه احياء کی باوړی باندی وکاړی او ولسوال والی صاحب قاضی دمحکمی هم اجازه او امرونه ورکړی ايا ددغه سړي ملکيت ثابيتږی او کنه؟

(**دوهم سوال**): ايا حکومت پر دغه سړی باندی دعشر حق لری کنه؟

د اول سوال جواب: مواته مځکه چی څوک احياء کی په اجازه ده امام ياناائب ده امام نو که امام يا نائب داسی اجازه وکړه چه د دغه مځکی منفعة او رقبة دواړه ستا دی نو دغه احياء کونکی مالک گرځی ده دغه مځکی ټول احکام يی ده ملکيت شخصی دی او که امام يا نائب داسی اجازه وکړه چه منفعة يی ستادی رقبة يی ده بيت المال ده نو بيا دغه احياء کوونکی نه مالک گرځی او نه احکام ده شخصی ملکيت باندی تطبيق کيږی نو څرنگه چه والی ده ولايت او قاضی ده محکمی هم په نائبينو کی د امام شامل دی نو لهذا ددوی په اول قسم اجازه سره ملکيت ثابيږی.

اذا احيا شخص ارضا من الاراضي الموات بالاذن السلطانی صارما لکا لها وان اذن السلطان او وکيله لشخص باحياء ارض علی ان لايکون متملکا بل لمجرد الانتفاع فذلک الشخص يتصرف بتلک الارض کما اذن له لکن لايکون مالکا لتلک الارض (المجلة المـ١٢٧٢) ثم ان ماذکر من الحکم هو قول الامام رحمه الله تعالی وقا لايملکها بلا اذن .... قال فی ردالمحتار وقول الامام هو المختار ولذا قدمه فی الخانية والملتقی کعادتهما وبه اخذ الطحاوی وعليه المتون (شرح المجلة الاتاسی صـ٢٠٤ج ٤) (ردالمحتار صـ٣٠٧ج ٥) وفی ردالمحتار عن التتارخانية مانصه والقاضی فی ولايته بمنزلة الامام (الاتاسی صـ٢٠٥ج ٤).

د دوهم سوال جواب: حکومت بالکل پر تاسی حق لری که ستاسو مځکه عشری مځکوته نزدی وه عشر باندی لازم دی که خراجی مځکوته نزدی وه خراج لازم دی او که يوه طرف ته عشری او بل طرف ته خراجی وه هم عشرلازم دی.

قوله ولو احياه مسلم اعتبر قربه اى قرب مااحياه انكان الى ارضْ الخراج اقرب كانت خراجية وانكان الى العشر اقرب فعشرية نهروانكانت بينهما فعشرية مراعاة لجانب المسلم ط عند ابى يوسف واعتبر محمد الماء فان احياها بماء الخراج فخراجية والافعشرية بحرو بالاول يفتى درمنتقى (ردالمحتارص۲۸۴ج۳) هكذافى (الفتاوى الهندية ص۲۸۸ج۵) وقد مناعن الدرالمنتقى ان المفتى به قول ابى يوسف انه يعتبر القرب وهو مامشى عليه المصنف اولا كالكنز وغيره وقدمه فى متن الملتقى فافاد ترجيحه على قول محمد وقال ح وهو المختاركمافى الحموى على الكنز عن شرح قراحصارى وعليه المتون (ردالمحتارص۲۸۴ج۳)

والله تعالىﷻاعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که بیع وسی خه پیسي ورکړی اوبیا بائع پښیمان سي خه حکم دی؟

سوال: ماتخمین ۳ خرواره کشمش چه په کشمش خانه کی موجود وه دحاجی عبدالغفار څخه من په ۳۳۰۰۰ افغانی رانیول لس لکه می نقدی ورکړی باقیمانده دشلو۲۰ ورځو په پور ما کشمش نه دی ځنی قبض کړی وروسته تر پنځو ورځو بائع دکشمشو دراکولو څخه منع وکړه اونه یی راکول نوزما پوښتنه داده چه ایا شرعاً حق لرم د کشمشو کنه؟

جواب: کله چه ایجاب او قبول وسی نوعقد تامیږی دا لازمه ده چه بائع به مبیعه مشتری ته تسلیموی او مشتری به بائع ته ثمن تسلیموی که څه هم ترمخه قبض دمبیعی نه وی راغلی او یا تعین دخروارو دمبیعی نه وی سوی.

والعقد غیر العینی هوالذی یتم بمجرد الصیغة السلیمة من العیوب ویترتب علیه اثره بدون حاجة الی القبض وهذا یشمل جمیع العقود ماعدا العقود الخمسة السابقة (ای الهبة والاعارة والایداع والرهن والقرض) (الفقه الاسلامی صـ۲۴۶ج۴) وعند ابی یوسف ومحمد یلزمه البیع فی کل الصبرة کل قفیز منها بدرهم سواء علم ای مقدار المبیع اولم یعلم (بدائع الصنائع صـ۱۵۹ج۵) وبقولهما یفتی تیسیرا الدرالختار وعلیه الفتوی کمافی المحیط وغیره آه (ردالمحتار صـ۳۲ج۴)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دکړې قبلې او قبله نما حکم

سوال: محترما دشاه ولی کوټ په ولسوالی کی زموږ یو مسجد دی دقبله نمای دمعلوماتو له مخی دقبلې څخه کوږ دی چه په قبله نمای کی د قندهار قبله پر دیارلس ده او زموږ مسجد پر یوولس دی چه دکوږوالی نقشه پورته لیکل سویده نو اولاً موږ دقبله نمای په باب معلومات غواړو چه په فقه حنفی کی معتبر دی او که نه؟
او دوهم که معتبر وی نو دغه پردیارلس چه ئی دقندهار قبله مقرره کړی ده دغه صحیح ده او که غیر صحیح ده ځکه چه بعض علماء وائی چه دقندهار قبله پر یولس نیمی یا پر دوولس ده او حال دا چه دقبله نمای په کتابچه کی ئی پردیارلس لیکلی ده ۳ دریم خبره داده که چیری دقندهار قبله پر دیارلس معتبر سی په مذکور کاږه مسجد کی دمسجد دکوږوالی پر طریقه صحت لمونځ لری او که ئی نلری او دغه مذکور مسجد نړول غواړی او که ئی نه غواړی؟
جواب: محترم مستفتی صاحب ته باید وویل سی چه بناء داحکام شرعیه پر سهولت او اسانی ده نه پر تحقیقاتو او تدقیقاتو فلسفیة بلکه هغه تحقیقات اعتبار نلری نو دقبلی په تعیین کی هم دمصلی دپاره دونه تحقیق او تدقیق ندی لازم بلکه هغه تحقیقات او تدقیقات هم ظنیات دی او دغه تفاوت چه مستفتی لیکلی دی په دغه تفاوت سره انحراف دقبلی څه نه راځی بلکه علماء وایی چه ۴۵ پنځه څلوېښت درجی کوږوالی هم انحراف نه بلل کیږی که یو څوک نوی مسجد جوړوی او دنورو مساجدو دمحرابونو سره مقایسه وکړی او اتباع دیو صحیح قبله نما وکړی خوښه خبره ده لکن هر کله چه مسجد جوړوی او دومره لږ تفاوت دقبلی سره ولری لکه مستفتی چه لیکلی دی نو دا سبب دمسجد دخرابی هیڅکله نسی کیدلای مهم استقبال دی وجهة ته دکعبی (بلکه جهة ته دمسجد حرام فولوا وجوهکم شطر المسجد الحرام) نه ومعینی نقطی ته دکعبی شریفی او که یو څوک دفقهی شریفی فتاوی وگوری خصوصاً ردالمحتار نو دقبلی په جهة کی به ډیره توسع پیدا کړی.
وجهتها ان يصل الخط الخارج من جبين المصلي الى الخط المار بالكعبة على استقامة بحيث يحصل قائمتان او نقول هوان تقع الكعبة فيما بين

خطین یلتقیان فی الدماغ فیخرجان الی العینین کساقی مثلث کذاقال النحریر التفتازانی فی شرح الکشاف لکن وقع فی کلامهم مایدل علی ان الانحراف لانحراف لایضر ففی القهستانی ولاباس بالانحراف انحرافا لاتزول به المقابلة بالکلیة بان یبقی شئ من سطح الوجه مسامتا الکعبة واقربها الی الصواب قولان الاول ان ینظر فی مغرب الصیف فی اطول ایامه ومغرب الشتاء فی اقصر ایامه فلیدع الثلثین فی الجانب الایمن والثلث فی- الایسر والقبلة عند ذلک ولولم یفعل هکذا وصلی فیما بین المغربین یجوز واذا وقع خارجا منها لایجوز بالاتفاق (ردالمحتارص۳۱۶ج۱ وص۳۱۵) وتعرف (ای القبلة) بالدلیل وهوفی القری والامصار محاریب الصحابة والتابعین (الدرالمختاربهامش ردالمحتارص۳۱۷ج۱) لکن قال القهستانی ومنهم من بناه (ای سمت القبلة) علی بعض العلوم الحکمیة الاان العلامة البخاری قال فی الکشف ان اصحابنالم یعتبروه (ردالمحتارص۳۱۷ج۱). بیت اللہ سی ۴۵ پینتالیس درجہ تک انحراف مفسد نہین اس سے زیادہ ہوتو مفسد ہیں (احسن الفتاوی ص۳۱۳ج۲) حسابات ریاضیہ وآلات رصدیۃ کی ذریعہ بھی عین کعبہ تودرکنار مسجد حرام بلکہ مکہ مکرمہ کی استقبال کا بھی یقین نہیں ھوسکتا مندرجہ ذیل وجوہ کی بناپر (احسن الفتاوی ص۳۲۷ج۲) سمت قبلہ اورجہت قبلہ مین شرعاً بہت وسعت ہیں..... اور مساجد جو اس طریق سے بنی ہو ئی وہ صحیح رخ پر ہیں اس میں زیادں کنج وکاؤ کی ضرورت نہیں ہیں کیونکہ الات سمت قبلہ کی دریافت کرنی کی لئی مہیاً ومیسر نہیں ہیں اور پھر وہ بھی ظنی ہیں اور عام لوگوں کو اس کی تکلیف دینا دشوار ہیں اور مساجد قدیمہ خود اس بارہ مین حجۃ صحیحۃ ہیں اورتغیر کرنا ان مین تھوڑی سی انحراف مظنون کی وجہ سے مناسب نہیں ہیں (فتاوی دارالعلوم دیوبندص۱۴۲ج۲)

واللہ تعالیٰ اعلم۔

بسم الله الرحمن الرحیم

که یوه پوروړي ته سرای ورکړي نور پوروړي په دې سرای کې دبرخې دتقسیم حق لري کنه؟

سوال: محترما څرنګه چه زما پر یو سړي روپۍ قرض باندي وې ماچه طلب دروپو ورڅخه وکړي مدیون راته وویل چه روپۍ نه لرم دغه یو سرای لرم دغه سرای درکوم سرای می ورڅخه واخستی پس له څه وقته څخه دغه دسرای مالک چه زما مدیون دی افلاس خط وکی اوس نور پوروړي ادعا کوي ددغه سرای ایا حق لري که څنګه ؟ (حمیدالله اخندزاده)

جواب: په دغه صورت کې چه مستفتي لیکلي دي یعنې چه داین مخ کې تر افلاس خط په خپل اختیار دیو چا پور ورکړی نو نور پوروړي په دغه ورکول سوي پور کې هیڅ حصه او برخه نه لري بلکه ورکول سوي پور یوازې ددې یوه پوروړي دی.

ویأخذون فضل کسبه یقسم بینهم بالحصص هذا اذا اخذوا فضل کسبه بغیر اختیاره او اخذه القاضي وقسمه بینهم بدون اختیاره واما المدیون ففر حال صحته لو آثر احد الغرماء علی غیره بقضاء الدین باختیاره فله ذلک نص علی ذلک فی فتاوی النسفي فقال رجل علیه الف درهم لثلاثة نفر لواحد منهم خمسما ئة ولاخر منهم ثلثمائة ولاخر منهم مائتان وماله خمسمائة فاجتمع الغرماء فحبسوه بدیو نهم في مجلس القضاء کیف تقسم امواله بینهم قال اذا کان المدیون حاضرا فانه یقضي دیونه بنفسه وله ان یقدم البعض علی البعض في القضاء ویوثر البعض علی البعض (الفتاوی الهندیة صـ۶۳ج۵) هکذافی (العنایة شرح الهدایة بهامش فتح القدیر صـ۲۰۸ج۸)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

دمذبوحه حیواناتو سرونه په یوه دیګ کي ایشول څه حکم لري؟

سوال: دذبحه سویو حیواناتو سرونه چه په یوه دیګ کی دپاکو لو دپاره په جوش اوبو کی یانی په یخو اوبو کی واچوی او اور ورپسی بل کړی چه اوبه ئی جوش سی او دغه سرونه ئی په داسی حالت کی وراچولی وی چه مطلقاًئی حیوان حلال کړی او سمدئی ځنی پری کړی نور هیڅ تصرف ئی نه وی پکښی کړی نه ئی پریولی بلکه پر خپل حال وی ددغه سرو څه حکم دی حلال دی که مکروه یا حرام که مکروه یا حرام وی نو علت ئی څه دی او څه طریقه باید ورسره سی چه دحرمت او کراهیت څخه وساتل سی؟

(مولوی عبدالرحمن مسئول ریاست امربالمعروف ونهی عن المنکر)

جواب: دامسئله ۴ شکله لري.

(**اول**): داسرونه پـه اوبو بانـدی نه وی مینځل سوی او یخو اوبوتـه واچول سی یا داسی ګرمو اوبوته واچول سی چه ایشیدلی نه وی.

(**دوهم**): په اوبو نه وی مینځل سوی او جوش اوبوته واچول سی خو دونه وقت په جوش اوبو کی تیر کړی چه هغه وریښتان په اسانی سره جلاسی او بیرته یی راوکاږی.

(**دریم**): په اوبو نه وی مینځل سوی او په جوش اوبو کی دونه وقت واچول سی چه غوښی هغه اوبه جذب کړی یعنی ډیر وقت پکښی کی وی.

(**څلورم**): په اوبو مینځل سوی وی او بیا پـه دیـګ کی واچول سی پـه اولـو دوو شکلونو کی باید دغه سرونه ۳ واره په پاکو اوبو پریولل سی او بیا وخوړل سی په دریم شکل کی دغه سرونه نجس کیږی او بیا قابل داستفادی نسی ګرځیدلای په څلورم شکل کی داسرونه پاک دی او بیا پریولو ته یی حاجت نسته خو هغه طریقه چه نن ورځ په بازار کی مروجه ده هغه ددوهم شکل سره سمون خوری خو باید وویل سی هغه وینه چه پس له ذبحی په وریښتانو یا پوست پوری موښتی وی هغه نجسه ده او هغه وینه چه په دننه رګو کی باقی پاته وی یا

دغو بنو خپله وینه وی هغه پاکه ده ځکه چه هغه که څه هم وینه ده لکن مسفوح نده نو بنا
طریقه داده چه دغه سرونه وار دواره جلا جلا په پاکو اوبو پریولل سی او بیا دیگ ته واچول
سی لکه په څلورم شکل کی.

لوالقیت دجاجة حال غلیان الماء قبل ان یشق بطنها لنتف او کرش قبل ان یغل از
وصل الماء الی حد الغلیان ومکثت فیه بعد ذلک زمانا یقع فی مثله التشرب والدخول
فی باطن اللحم لاتطهر ابداً الاعند ابی یوسف کمامر فی اللحم وان لم یصل الماء الی
حد الغلیان اولم تترک فیه الامقدار ماتصل الحرارة الی سطح الجلد لانحلال مسام
السطح عن الریش والصوف تطهر بالغسل ثلاثا کما حققه الکمال (مراقی الفلاح
شرح نورالایضاح صـ۱۰۶) هکذافی (ردالمحتار صـ۲۴۵ج۱) (طحطاوی علی
الدرالمختار صـ۱۶۳ج۱) (الفتاوی الکاملیة صـ۲۶۳) و (غمز عیون
البصائر صـ۱۷ج۲) (احسن الفتاوی صـ۹۶ج۲) سئلت عمن القی دجاجة مذبوحة لم
تشق بطنها فی الماء حال غلیانه لاجل نتف ریشها هل تنجس فالجواب نعم
تنجس ولکن تغسل بالماء ثلاث مرات فتطهر کمافی الانقروی عن فتاوی ابن
نجیم (الفتاوی الکاملیة صـ۲۶۳) والعلة والله اعلم تشربها (ایالدجاجة) النجاسة
بواسطة الغلیان وعلیه اشتهر ان اللحم السمیط بمصر نجس لکن العلة المذکورة
لاتثبت مالم یمکث اللحم بعد الغلیان زماناً یقع فی مثله التشرب والدخول فی باطن
اللحم وکل منها غیر متحقق فی السمیط حیث لایصل الی حد الغلیان ولایترک
فیه الامقدارما تصل الحرارة الی ظاهر الجلد لتنحل مسام الصوف بل لوترک یمنع
انقلاع الشعر فالاولی فی السمیط ان یطهر بالغسل ثلاثا فانهم لایتحرسون فیه عن
المنجس (ردالمحتار صـ۲۴۵ج۱) (البحرالرائق صـ۲۳۹ج۱) (کبیری صـ۲۰۷)
(طحطاوی علی الدرالمختار صـ۱۶۳ج۱) ومایبقی من الدم فی عروق المذکاة بعد
الذبح لایفسدالثوب وان فحش کذافی فتاوی قاضیخان وکذالدم الذی یبقی فی
اللحم لانه لیس بمسفوح هکذافی محیط السرخسی ومالزق من الدم السائل باللحم

فهو نجس كذافي منية المصلى (الفتاوى الهندية صـ٤٦ج١) هكذافي (ردالمحتار صـ٢٣٤ج١) ومراقي الفلاح شرح نورالايضاح صـ١٠٢) فالاولى قبل وضعها (ايالدجاجة) في الماء المسخن ان يخرج مافي جوفها ويغسل محل الذبح مماعليه من دم مسفوح تجمد (طحطاوي على الدرالمختار صـ١٦٤ج١) والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

د وقف سوی حجري حکم

سوال: دکندهار ولایت په دریمه ناحیه کی زموږ مسجد جامع چه دمرحوم حاجی نورالحق خان په نامه ده یوه حجره مربوط دنوموړی مسجد جامع په داخل دیو سرای کی ده دحجری چت ډیر کنبته دی نو موږ قصد لرو چه دنوموړی حجری چت یوه اندازه لوړ کو او وروسته تر هغه د نوموړی حجری پر سر باندی بله خونه جوړه کړو چه دمسجد جامع دامام لپاره دکور کارځنی واخلو چه دا به دمسجد جامع دآینده لپاره یوشی سی ستاسو دمحترم حضور څخه غوښتنه کوو چه شرعی فتوی راته راکړی چه دجوړیدو په وقت کی موڅوک مانع ونه ګرځی ډیره مهربانی به مو وی ؟

جواب: دنومړی دحجری چت جوړول په ښه طریقه سره بالکل جائز بلکه ښه کاردی ځکه چه حجرة وقف دی او فتوی پر هغه شی ورکول کیږی چه وقف ته ښه منفعت رسوی او سربیره دملا امام لپاره ځای جوړول که په نیت دوقف وی او لاندی حجری ته ضرر ونه لری نو هم جائز دی.

ويفتى بكل ماهو انفع للوقف (الفقه الاسلامي صـ٢٣٤ج٨) لیکن بحرالرائق وغیرہ سے معلوم ہوتاہیں کہ جو حجرات متعلقہ مسجد بغرض سکونت امام وموذن یا طلبائے علم وغیرہ کی بنائی جاتی ہیں ان کو کرایہ پر دینا جائز نہیں (عزیز الفتاوی صـ٢١١) کیونکہ یہ حجری فناء مسجد میں داخل ہیں اور عادة فناء مسجد کی حجری خاص مصالح مسجد کی لئے بنائی جاتی ہیں جیسی امام موذن یاطالب العلم وغیرہ لوگون کی رہائش کی لئے (امداد المفتین صـ٧٧٣).

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که یو وارث دمیراث جایداد تر تقسیم مخکې په سرقلفي ورکړي له تقسیم وروسته سرقلفي باقي ده که فسخ کېږي؟

سوال: محترما که چیری دوراثت جایداد دوارثانو دجملی څخه دیوه په لاس کی پاته وروسته دځو عمره ئی نور وارثان دحق ادعاء وکړی او خپله ادعاء په محکمه کی ثابته کړ او دمحکمی په امر جایداد تقسیم سی ددغه جایداد دجملی څخه دکانونه نوموړی وارث په سر قلفی خرڅ کړی وی ایا دتقسیم څخه وروسته کوم دکانونه چه نورو وارثانو ته سیدلی وی دهغوی سرقلفی باقی پاته کیږی او که فسخه کیږی لطفاً معلومات راکړی ؟
(عبدالهادي مجددي)

جواب: حکم دسرقلفی په باب کی دملکیت لکه حکم دبیعی داسی دی لکه رانیول سوی شی چه هم سړی خرڅولای سی هم یی هبه کولای سی هم په میراث پاتیدلای سی همدارنگه حکم دهغی شی دی چه په سرقلفی رانیول سوی وی نولکه دوراثت جاید اد چه یو وارث ئی خرڅ کی بی اذنه او اجازی دنورو شرکاؤو بیع ئی موقوفه گرځي پراجازه دنورو ورثتؤو که هغو اجازه وکړه بیع صحیح گرځی او که یی اجازه ونکړه ددوی په حصه کی بیع باطله ده نو همدارنگه چه یو وارث دوراثت جایداد بی له اجازی دهغه نورو ورثه وو بی اجازی په سرقلفی ورکی نوکه هغه نورو ورثةؤو اجازه وکړه سرقلفی یی صحیح گرځی او که یی اجازه ونکړه باطله گرځی.

وفائدة الخلو انه كالملك فتجرى عليه احكامه من بيع واجارة وهبة ورهن ووفاء دين وارث و وقف على الخلاف فى الاخير وهذه الامور تؤخذ من فتوى الناصر اللقانى حيث جعلهكالملك ومنه يعلم انه لامانع من تعدد الخلوات اذالملك يتعدد آه (غمز عيون البصائر على الاشباه والنظائر صـ۳۲۲ج۱) انكان فى المبيع حق لغير البائع كان العقد موقوفاغير نافذ (الفقه الاسلامى

صـ۳۷۲ج۴) وفـی الجملـة ان تـصرفات الفـضولی جـائزة موقوفـة علـی اجـازة صاحب الشان عنـد الحنـفية (الفقـه الاسـلامی صـ۳۷۴ج۴) هـكـذافی (بـدائع الصنـائع صـ۱۴۹ج۵).

نوټ: كه په هغه نورو ورثـه‌وو كی داسی وارث ووچه هغـه قابل داجازی نـوو مـثلاً صغير وو يابل عذر موجود وو نو دهغه په حق كی سرقلفی باطله ده هيڅ صحت نلری.

اشترط الحنـفية لاجازة عقد الفضولی شروطاً ا انيكون للعقـد مجيـز حـالة العقـد ای مـن كـان يـستطيع اصـدارالعقـد بنـفـسه الـخ(الفقـه الاسـلامی صـ۳۷۷ج۴) هكذافی (بدائع الصنـائع صـ۱۴۹ج۵) كـل من الـشركـاء فـی شـركـة الملـک اجنـبی فی حـصة سائر هم فـليس احـدهم وكـيلا عن الاخـر ولايجوزله من ثـم ان يتصرف فی حـصة شريكه بـدون اذنه(الـمجلة الـمـ۶۰۱)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دقاتل اقرار دقصاص موجب دی کنه؟

سوال: که یو نفر اقرار وکړی چه زما او دفلان سره حمله شوه په حملو کی فلان زماله طرفه پیر سو او مړسو او قرائن ددی موجودی دی چه هغه نفر دشالخوا پیر سوی وی نو په دی هکله شرعی حکم څه شی که ئی راته واضح کړئ لویه مهربانی به مو وی یعنی په قاتل قصاص واجب دی او که څنګه ؟

جواب: معاملة دقصاص معاملة ده یر زیات احتیاط ده انتهائی کوشش به په احتیاط کی وی حتی چه قرائن غیر قطعیة هیڅ اعتبار نلری په حدو دو او قصاص کی او کوم صورت چه مستفتی لیکلی دی او ویلی دی چه دا اقرار موجب دقصاص دی او کنه نو زموږ په نظر خو دی ته اقرار شرعاً نه ویل کیږی ځکه چه تعریف دااقرار نه دی باندی صادق او دا ځکه چه په اقرار کی اخبار وی دثبوت څه دحق پر مقر باندی او صورت دمستفتی یوازی حکایة د واقعی دی په داسی لفظ محتمل سره چه اثبات دحق پر مقرنه پکښی راځی او بل دا که چیری یو ځای ۲ کسان وی یو دهغو څه مړ وی او په نزدی علاقه کی دربیم سړی هم نه وی نو دامام محمد صاحب پر قول یو دهغه بل ددیة ضامن نه دی ځکه چه احتمال دخود کشی پکښی سته

ولایحکم عند جمهور الفقهاء بالقرائن فی الحدود لانها تدرء بالشبهات ولافی القصاص الافی القسامة للاحتیاط فی موضوع الدماء وازهاق النفوس (الفقه الاسلامی صـ۶۴۵ج۶) الاقرار هو اخبار الانسان عن حق علیه لآخر ویقال لذلک مقر ولهذا مقرله وللحق مقربه (المجلة المـ۱۵۷۳) (وفی رجلین بلاثالث وجد احدهما قتیلا ضمن الاخر) لان الظاهر ان الانسان لایقتل نفسه (دیته) عند ابی حنیفة خلافالمحمد الدرالختار قوله خلافا لمحمد حیث قال لایضمن لانه یحتمل انه قتل نفسه او یحتمل انه قتله الاخر فلایضمن بالشک ...... وقد منا ان هذا هو قیاس قول الامام فتنبه وقال الرملی ایضاً وعندی ان قول محمد اقوی مدرکا اذ قد یقتله غیر الثانی وکثیر اماوقع (ردالمحتار صـ۴۵۱ج۵) الاقرار لغة الاثبات ..... وشرعاً هو اخبار عن ثبوت حق للغیر علی نفسه (الفقه الاسلامی صـ۶۱۰ج۶) هکذافی (الدررشرح الغرر صـ۳۵۷ج۲) هکذافی (المیدانی شرح القدوری بهامش الجوهرة النیرة صـ۳۲۰ج۱)

بسم الله الرحمن الرحيم

که پلار په ژوند کي زامنوته تقسيم ورکړي اوزامن قبضه ونکړي له وفات وروسته هغه تقسيم ده که به نوي تقسيم کوي؟

سوال: موږ ۲ ورونه او ۲ خوندي يو دپلار مو يوڅه جايداد لکه باغچې او خالصه مځکې او سرايونه راپاته سوي دي په موږ شپږو ورونو کي پلار په خپل ژوند کي د دايوه ورور ته ويش ورجلاکړي دي او په حق رسيدلي دي او په ويش او حساب ،کتاب راځخه جلادي حق ئې پلارور معلوم او تصرف په غاړه واخيستي سرای ئې هم ورجلاکړيدي او پلار چه کوم شيان دغه ورورته ورجلاکړيدي دپلار په ژوند کي ده قبضه هم پر کړيده پاته موږ ۵ ورونه سو پلار مو په خپل ژوند کي موږ ته دجايداد ويش استحقاق را معلوم کړيدي او موږ پر دغه معلوم ويش په جلا جلا توګه تصرف نه دي کړي اما موږ اوس په مشترکه توګه استفاده ځني کوو دهغه زاړه ويش پر بناء مو استفاده نه ده کړي حاصلات او عايدات مو اوس هم سره ګډ دي ليکن سرايونه ئې نه دي را معلوم کړي پاته دا دوي خوندي سوي هغو ته پلار نه ويش ورمعلوم کړيدي او نه حق ورکړي دي نه په باغچو کي او نه مځکه کي نه په سرايو کي عرض اوس دادي چه آينده موږ غواړو ويش وکړو آيا پر هغه زاړه تقسيم موږ عمل وکړو او که دسره ځخه بيابل تقسيم او ويش کيږي دشريعت له نګاه څه لطفاً معلومات راکړي؟

جواب: هغه يو ورور چه هغه ته پلار خپل حق ورکړيدي په ژوند کي او هغه قبضه او تصرف مالکانه پکښي کړي وي نو هغه اوس هم دهغې حصې شخصي مالک دی او سل حوک اشتراک نه پکښي لري او هغه ورونه چې هغو ته تقسيم په ژوند کي دپلار ورکول سو دي لکن هغو نه قبضه باندي کړي وي او نه يي تصرف مالکانه پکښي کړي وي دهغو دپاره هغه تقسيم نه دی صحيح او نه هغوی دتقسيم شده حصو مالکان دي اوس نو کله چې پلار وفات سو هغه تول(غير قبضه شده حصص) او نور اموال به يي دټولو ورثه وو(يعنی هغه ورور چه

پر خپله حصه یې قبضه کړې ده او هغه ورونه چه پر خپلو حصو یې قبضه نه ده کړې او هغه خونډې چه حصص نه دي ورته تعین سوي او همدارنګه ټول ذوي الفروض)تر مابین په شرعي تقسیم سره تقسیمیږي او داځکه چه پلار دخپلو زامنو په مابین کې تقسیم کوي او هر یوه ته حصه ورکوي دې ته هبه ویل کیږي نه تقسیم ځکه چه تقسیم په مشترک شی کې وي او دپلار مال دپلار په ژوند کې مشترک نه بلل کیږي.

کتاب القسمة هي جمع نصيب شائع له في مكان معين . . . . . . وركنها هو الفعل الذي يحصل به الافرازوالتميز بين الانصباء (متن الدرالمختاربهامش ردالمحتار صـ۱۷۸ج ۵) هكذافي (المجلة المـ۶۱۸).

ومنها انيكون الموهوب مقبو ضا حتى لايثبت الملك للمو هوب له قبل القبض (الفتاوى الهندية صـــ۳۷۴ج ۴) هكذافي (الدرالمختاربهامش ردالمحتار صـ۵۶۹ج ۴)هكذافي (الفقه الاسلامي صـ۱۹ج ۵)

والله تعالى ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

تر(۳۶)کاله تیریدو مخکې خوربې دماماګانو څخه دمورحق غوښتلای سي؟

سوال : محترما زما نیکه دا ۲۰ کاله دمخه وفات کړیدی او زما خپلې مور دموروثه حق طلب دخپلو ورونو څخه نه دی کړی او زما خپله مور دا یو کال کیږي چه وفات کړیدی اوس زه دمور موروثه حق دخپلو ماماګانو څخه غواړم نوزه ستا دمقام څخه هیله لرم چه درویه ده شریعت وماته معلوما ت راکړې چه زماحق کیږي چه زه خپل حق دماما ګانو څخه اخلم او کیا تر څو ستاسی دمعلومات سره سم زه هغه کار وکړم ؟

جواب : دعوی د دغه مستفتي په باره کې دحق دخپل مور صحیح ده او مسموع ده ځکه چه ۲۰ شل کاله مدة دمرور الزمان نه ده او دغه وارث قائم مقام د مورث دی حقیقتاً او حکما او مدة دمرور الزمان ۳۶ کاله بناء پرراجح قول.

وفي جامع الفتوى عن فتاوى العتابي قال المتاخرون من اهل الفتوى لاتسمع الدعوى بعد ست وثلاثين سنة الخ (ردالمحتار صـ۳۸۲ج ۴) وهكذافي (شرح المجلة الاتاسی

صـ۱۶۸ج۵) و (تنقيح الفتاوى الحامدية صـ۳ج۲) وذلک لان الوارث قائم مقام المورث حقيقة وحكماً فما يمنع صحة دعوى المورث يمنع صحة دعوى الوارث (حامدية) (شرح المجلة سليم باز صـ۹۹۴) و هكذافي (شرح المجلة الاتاسي صـ۱۸۷ج۵) والله تعالىٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

كه څوک دپنځلس(۱۵) وروسته دعوې وكړي دادعوه مسموع ده كنه؟

سوال: زما د مور خپل مور وته حق چه ۴۷ کاله پخوا د پلار د مرګ څخه وروسته وریاته سوی او خپلو تر بورو ور څخه خوړلي دي اوس غواړي چه دعوې وکړي خو هیڅ څوک یې عرض نه اوري او وایي چه ستاسې پر دعوه ۱۵ کاله تیر سوې دي نو نه اوریده کیږي نو زموږ پوښتنه داده چه د ښځو لپاره د حق طلبول تر څو کاله پورې جواز لري؟

جواب: دعوه که د ښځې وي او که د نر تر ۳۶ کاله پورې اوریده کیږي او که تر ۳۶ کاله دعوه تیره سي او مدعی ته هم هیڅ عذر نه وي موجود نو بیائې دعوه نه اوریدل کیږي او دغه کسان چه وایي دعوه تر ۱۵ کاله وروسته نه اوریده کیږي دا خبره هغه وقت صحیح ده که امیرالمؤمنین محکمو ته خبر ورکړي وو چه پس د ۱۵ کاله دعوه مه اورئ او که یې دا خبر نه وو ورکړی نو بیا دا خبره صحیح نه ده بلکه تر ۳۶ کاله پورې به دعوه اوري او که چیرې ستاسو د دعوې شرائط برابر وي نو پر قاضي دا لازمه ده چه ستاسو دعوې به اوري.

وفي جامع الفتوى عن فتاوى العتابي قال المتاخرون من اهل الفتوى لاتسمع الدعوى بعد ست وثلاثين سنة الخ (ردالمحتار صـ۳۸۲ج۴) هكذافي (شرح المجلة الاتاسي صـ۱۶۸ج۵) و (تنقيح الفتاوى الحامدية صـ۳ج۲) ولو امر السلطان بعدم سماع الدعوى بعد خمسة عشر سنة فسمعها لم ينفذ قلت فلا تسمع الان بعدها الابامر (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۳۸۰ج۴) هكذافي (تنقيح الفتاوى الحامدية صـ۴ج۲) لايجوز للحاكم تاخير الحكم اذاتو فرت اسبابه وشروطه بتمامها (المجلة المـ۱۸۲۸) والله تعالىٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که ووايي(زمامانيه پرماپه سل(۱۰۰)تلاکه تلاکه ده)کوم طلاق ده؟

سوال : زموږ يو انډيوال دی مانيه يی کورنه وه طالب دمور سره خوشکه وکړه دمانيی پر سر طالب باره وويل ومورته چه زما مانيه يی پر ما پـه ۱۰۰ سل تلاکـه تلاکـه ده يـو څـه چه ولاړی بيايی ورته وويل چه زما مانيه پر ما پـه ۱۰۰ سل تلاکه تلاکه ده په دغـسی شکل يی پنځه واره وويل او دده نيت دتلاکو نه وو ددغه خبری معلومات راکړی ؟

(ملا رفيق اخند)

جواب : پـه دغـه صورت کی چه مستفتی ليکلی دی ۳ طلاقـه واقـع سوی دی او دده پـه نيت پوری اړه نلری ولی داصريحی طلاق دی کـه نيت وی او کـه نوی واقـع کيـږی حتـی کـه نيت د عدم وقوع وکی هم دده تصديق نسی کيدلای قضاءً.

كمالو قال اكثر الطلاق اوانت طالق مرارا اوالوفا اولاقليل ولاكثير فثلاث هو الختار كمافي الجوهرة الدرالختار قوله او الوفا جمع الف ح اي فيقع به الثلاث ويلغو الزائد (ردالمحتار صـ۴۹۰ج۲) لمامران الصريح لايحتاج الى النية (ردالمحتار صـ۴۶۷ج۲) اما اشتراط نية الطلاق فلابدليل انه لونوى الطلاق عن العمل لايصدق ويقع ديانة ايضا كما ياتى مع انه لم ينو معنى الطلاق ولذالو طلق هازلا (ردالمحتار صـ۴۶۸ج۲) ايک شخص نی تکرارمين اتنی زوجه کو کها که مين نی تم کو سو طلاقين دی اب وه شخص کهتا هی که مين نی غصه کی حالت مين بلانيت طلاق يه الفاظ کهی تهی تو طلاق واقع هوئی يا نهين الجواب صريح طلاق مين نيت کی ضرورت نهين هی بدون نيت کی طلاق واقع هو جاتی هی (فتاوی دارالعلوم ديو بند صـ۴۹ج۹) رجل قال لامرءته تراتلاق ههنا خمسة الفاظ تلاق وتلاغ وطلاغ وطلاک وتلاک عن الشيخ الامام الجليل ابی بکر محمد بن الفضل رحمه الله تعالی انه يقع وان تعمد وقصدان لايقع ولايصدق قضاء (الفتاوی الهندية صـ۳۵۷ج۱).

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که دمتوفی یوزوی غائب وي دغائب زوی دمتوفی لمسی تقسیم وکړي اوبیاغائب دخپل زوی تقسیم نه مني ؟

سوال: کله چه یو سړی مړسی او په مال کی یی تقسیم نه وی سوی څه وخت وروسته په داسی حال کی چه دمتوفی یو زوی غائب وو ددغه غائب زوی چه د متوفی لمسی کیږی را ولاړ سو دمتوفی دورثهٔ په مابین کی یئ تقسیم وکړی اوس هغه غائب زوی حاضر سوی دی او وایی چه دا تقسیم زما په غیاب کی سوی دی زمازوی دا حق نه درلودی چه تقسیم وکړی نو څکه یی زه نه منم ؟

(ملا یار محمد)

جواب: هغه تقسیم چه په غیاب کی دیوه وارث وسی هغه موقوف دی پر اجازه دهغه وارث که هغه وارث اجازه وکړه نو تقسیم صحت لری که ئی اجازه نه وکړه صحت نه لری

سئل فی دار مشترکة بین هند وجماعة فاقتسموها فی غیبة هند بدون وکالة عنها ولا اجازة منها فهل تکون القسمة المزبورة غیر صحیحة الجواب نعم ..... ارض قسمت فلم یرض احد الشرکاء بنصیبه ثم زرعه بعد ذلک لم یعتبر فان القسمة ترد بالرداه (تنقیح الفتاوی الحامدیة صـ۱۸۰ج۲)
هکذافی (شرح المجلة سلیم باز اللبنانی صـ۶۲۴الـ۱۱۲۶)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که ددروښځوپه حضور کې تقسیم وسي اوخپلي حصې قبض کړي بیایوه غائبه سي اومیړه بل تقسیم وکړي کوم یو معتبر دي اول که دوهم ؟

سوال: یو سړی په خپل ژوند کی خپلو ۳ ښځو ته تقسیم ورکړی او هغوئ خپلې حصې تسلیم او قبض کړی او ډیر وخت یې تصرف پکښې وکړ وروسته په غیاب کی دیوې ښځې دغه سړي نوی تقسیم وکړ څه وخت وروسته یې بیا هم په غیاب کی دهغې ښځې دریم تقسیم وکړ اوس هغه غائبه ښځه داول تقسیم مطالبه کوی او نوری ښځې دنورو تقسیمونو مطالبه کوی ایا شرعی حکم په دی هکله څه دی ؟

(ملا محمد اسحاق اخند)

جواب: که واقعه داسی وی لکه مستفتی چه لیکلی دی نو دغه اول تقسیم صحیح او معتبر دی او دانور تقسیمونه بې اعتباره او غیر صحیح دی ولی په اول تقسیم سره ملکیت ودغه ۳ مابینوگانو ته انتقال سوی دی بیا هغو تصرف پکښې کړی دی نو دغه واهب بیرته رجوع هم نسی کولای ولی هم قرابة سته دواهب او موهوب له په مابین کی او هم موهوب له تصرفات کړی دی فلهذا دا اختیار زوج لره هیڅکله نسته چه نوی تقسیم وکړی.

یملک الموهوب له الموهوب بالقبض (المجلة المـ۸۶۱) لووهب کل من الزوج والزوجة صاحبه شیئا وسلمه حال کون الزوجیة قائمة بینهما لیس له الرجوع (المجلة المـ۸۶۷) هکذافی (الفقه الاسلامی صـ۳۱ج۵) و (بدائع الصنائع صـ۱۳۲ج۶) و (الفتاوی الهندیة صـ۳۸۶ج۴)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دتلاشي په وخت چې موټر خالي کيږي
اوډکيږي دامزدوري پر چاده پرموټروان يامالک اوکه پرحکومت؟

سوال: محترماً څرنګه چه وښارته د داخيلدو په وخت کی موټران په څنځيروکی تلاشی کيږی چه تقريباً دموټرو تعداد زياتو موټروته رسيږی چه دنومورو موټرو د تلاشی په وخت کی هغه اجناس چه دموټر څخه کښته او بيرته موټرته پورته کيږی چه دغه اجوره دموټروانانو څخه واخستل سی او که څنګه په دغه باره کی مونږ ته معلومات راکړئ ډيره مهربانی به مو وی او دموټرانو تعداد زيات دی چه طالبان دغه کار دوظيفی له نګاه څخه نسی کولای؟

(قومندانی امنية حافظ عبدالمجيد خيرانديش)

جواب: په دغه صورت کی چه دموټرانو تلاشی کول دپاره دامنيت ټينګولو ضروری وبلل سی او دموټرانو څه داجناسو دکښته کولو او پورته کولو دپاره مزدوران ودرول سی نو په دی شکل کی حکومت مستاجر دی او دغه مزدور اجير دی او موټروان يا مالک دموټر فضولی او خارج سری دی نو هر کله چه حکومت مستاجر سو نو دمزدور تنخواه او مزدوری هم پرحکومت ده نه پر موټروان يا پر مالک دموټر او حکومت ته داهم نده جائز چه موټروان يا مالک دموټر په دی مکلف کی چه مزدور پيدا کړی او اجناس په کښته کړی ولی دا امنيت يومنفعة او مصلحة عامة دی او دفوائد عامه مصارف پر بيت المال باندی کيږی او بله ضروری خبره داهم ده چه دغه تلاشی به يوازی دامنيتی مصالحو دپاره کيږی نه دپاره دمنکراتو پيدا کولو لکه پيټی او عکسونه او داسی نور ولی تلاشی کول دپاره دمنکراتو پيدا کولو حرامه ده او په آيت شريف او احاديثو کی منع څنی سويده او دمذهب څه خلاف عمل دی.

المستاجر بكسر الجيم وهو الذى استاجر (المجلة المـ۴۱۰) وكرى نهر غير مملوك من بيت المال لان ذلک لمصلحة العامة ومال بيت المال معد لها فكان مؤنة الكرى منه (تبيين الحقائق صـ۴۰ج ۶) آية كريمة كښى راځی (ولاتجسسوا

) (نمـ۱۱ سورة حجرات) اخرج ابوداود وجماعة عن زيدبن وهب قلنـا لابـن مسعود هل لک فی الوليدبن عقبة بن معيط تقطر لحيته خمرا فقال ابن مسعود قد نهينا عن التجسس فان ظهر لناشئ اخذ نابه (روح المعانی صـ۱۵۷ ج ۲۶) وعن ابن عمر قال صعد رسول الله ﷺ المنبر فنادی بصوت رفيع فقال يا معشر من اسلم بلسانه ولم يفض الايمان الی قلبه لاتؤ ذوالمسلمين ولاتعير وهم ولاتتبعو اعوراتهم فانه من يتبع عورة اخيه المسلم يتبع الله عورته ومن يتبع الله عورته يفضحه ولو فی جوف رحله رواه الترمذی (مشكوة المصابيح صـ) ومعنی الاية خذوا ما ظهر ولاتتبعوا عورات المسلمين ای لايبحث احدكم عن عيب اخيه حتی يطلع عليه بعد ان ستره الله...... عن ابی امامة عن النبی ﷺ ان الامير اذا ابتغی الريبة فی الناس افسد هم (احكام القرآن التهانوی صـ۲۸۵ ج ۴) الشرط الثاث انيكون المنكر ظاهر اللمحتسب بغير تجسس فكل من ستر معصيته فی داره واغلق بابه لايجوزان يتجسس عليه (.حياء العلوم صـ۳۲۵ ج ۲) والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشکي (اندوانس) كرايه جائز ده كنه؟

سوال: بعضی دکانداران دخپلو دکانو کرایه بطور پیشکی غواړی نو دغه پیشکی کرایه ددکانو مالکانو ته جائز ده کنه؟

(اطاق تجارتی)

جواب: پیشکی کرایه اخستل جائز دی شرعی مشکل نسته پکښی.

تلزم الاجرة بالتعجيل يعنی لوسلم المستاجر الاجرة نقداً ملكها الآجر وليس للمستا جراسترددادها (المجلة المـ۴۶۷) تلزم الاجرة بشرط التعجيل يعنی لوشرط انتكون الاجرة معجلة لزم المستاجر تسليمها سواء كان عقد الاجارة وارداً علی الاعيان او علی العمل (المجلة المـ۴۶۸) هكذافی (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۶ ج ۵ ط بيروت) و (الفتاوی الهندية صـ۴۱۳ ج ۴) و (مجمع الانهر صـ۳۷۱ ج ۲)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

قطاع الطریق که له ډیرو نفرو پریوه ځای مال یوسي اونصاب ته هم ورسیږي یاځه مالونه له ګرفتاري وروسته مالک ته تسلیم کړي بیاهم قصاص سته اوکنه؟

سـوال: دوجلد دوسیه که دران رازطرف محکمه شرعی حکم بر حد شرعی وقصاص صورت گرفته غرض صحت وسقم حکم ازمقام محترم امارت اسلامی افغانستان ریاست محکمه اختصاصی مواصلت ورزیده قرار معلوم وملاحظه دریک موضوع مجرمین چند نفر بوده ومحکمه بقطع ید وپای صورت گرفته وی اشتباه بارآ ورده که اموال متفرقه ازچند نفر مسروق منهم یکجا به نصاب برسد حکم بر قطع ید وپای صورت میگرو ویا بافرادی شکل درصورتیکه بعضی اموال مسروقه بعد ازگرفتاری بمالک ردشود درانصورت باید چه حکم صورت گرفته باشد لطفاً در محاذ ورقه هذا غرض طلب استفتاء تکلف کنید با احترام ؟

(رئیس محکمه اختصاصی)

داول سوال جواب: دقطاع الطریقو حکم په باب کی دنصاب لکه حکم دسرقی داسی دی لکه په سرقه کی چه دا شرط وو چه اموال متفرقة دنصاب دپاره نه جمع کیږي بلکه مال مسروق به په یوه وار سرقه سره وړل سوی وي او نصاب ته به رسیدلی وي همداسی حکم دقطع الطریق دی چه په یو وار قطع به یی دنصاب قدرمال اخستی وي که دیوه سړي څخه اخستل سوی وي که د ډیرو خلقو څخه او هر څو قاطعین چه وي هر یوه ته به دنصاب قدر مال رسیدلی وي نو که یی دنصاب اندازه مال اخیستی وو او بیائی تقسیم کړی وو لکن قاطعینو ته په تقسیم کی کم ترنصاب رسیدلی وو نو حد نه پر جاری کیږي.

واذا عرف ان النصاب شرط وجوب القطع بالسرقة فان وجد ذلک القدرفی اخذ سرقة واحدة قطع لوجود الشرط وهو کمال النصاب وان اختلفت السرقة لم یقطع لفقد الشرط (بدائع الصنائع صـ۷۷ج۷) هکذافی (الفقه الاسلامی

صـ۱۰۶ج ۶) (الفتاوى الهندية صـ۱۸۰ج ۲) فاذا اخرج العشرة من الدار قطع وان خرج فى كل مرة من الدارثم عاد حتى فعل ذلک عشرمرات لم يقطع لانها سرقات (ردالمحتارصـ۲۱۲ج ۳) يشترط فيه (اى فى المال الذى اخذه القاطع) نفس الشروط التى ذكرناها فى المسروق (الفقه الاسلامى صـ۱۳۳ج ۶) هكذافى (بدائع الصنائع صـ۹۲ج ۷) (الفتاوى الهندية صـ۱۸۶ج ۲) وان اخذ مالا وحصل لكل واحد نصاب السرقة قطع يده اليمنى ورجله اليسرى اى انكان صحيح الاطراف فان لم يحصل لكل واحد نصاب لم يقطع (مجمع الانهر صـ۶۲۹ج۱) هكذافى (ردالمحتارصـ۲۱۳ج ۳ () والفتاوى الهندية صـ۱۸۶ج ۲ والفقه الاسلامى صـ۱۳۴ج ۶).

ددوهم سوال جواب: ردول دمالو و خپلو مالکانو ته وروسته تر نیولو دقاطعینو اعتبار نه لری او تر مخه تر نیولو که دوی تو به کښلی وه او مالونه یی رد کړی وه نو بیا حد ساقطیږی.

والخامسة ان يظفر بهم الامام قبل التوبة وردالاموال الى اربابها كذافى التتارخانية (الهندية صـ۱۸۶ج ۲) هكذافى (ردالمحتارصـ۲۱۴ج ۳ ط بيروت) هذا اذا تاب قاطع الطريق قبل القدرة عليه فاما اذا تاب بعد ماقدر عليه بان اخذ ثم تاب لا يسقط عنه الحد لان التوبة عن السرقة اذا اخذ المال برد المال على صاحبه وبعد الاخذ لايكون ردالمال بل يكون استردادًا منه جبرا فلايسقط الحد واذا لم ياخذ المال فهو بعد الاخذ متهم فى اظهار التوبة فلا تتحقق توبته (بدائع الصنائع صـ۹۶ج ۷)

والله تعالىٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دمرعی حکم څه دي؟ اوکه دکان یامسجدپکښي جوړ سی جواز لري کنه؟

سـوال: مسئله اول مرعی است ما یان علماء حکم نمودیم چنانکه اگر درزمین مرعی مسجد جامع ودکان حمام بناء شود لاباس بها بدلیل این مسئله قال ابو یوسف رح اذا غصب ارضا فبنا فيها مسجدا اوحماما او حانوتا فلا باس بالصلوة في المسجد والدخول في الحمام للاغتسال وفي الحانوت للشراء (هندية صـ۳۲۰ج۵)

مسئله دوهم انکه: والارض ان يسمع الصوت فليس بموات لانه فناء العامر فينتفعون به لرعي المواشي وطرح الحصائد (كنز صـ۴۲۹) مثلا لو ضبط واحد المرعى المختص بقرية وتصرف فيه خمسين سنة ثم ادعاه اهل القرية تسمع دعواهم (شرح المجلة الـ۹۹۷) واین مسجد و بازار در وقت حکومت ربانی جور شده ودیع مرعی جائزاست یانه وشفع دران جاری میشود یانه؟

جواب: ددې استفتاوو په جواب کی باید څو مهمی نکتی ذکر کړو.

اول: که دغه مځکه واقعاً مرعی وی نو دغه مسجد حکم دمسجد نلری ولی په وقفی مځکه کی ملکیت د واقف شرط دی غیر مملوکه مځکه نه وقف کیږی که څه هم په دغه مسجد کی لمونځ صحت لری لکن مسجد چونکه شرعاً مسجد ندی نو باید ونړول سی او داغه مځکه بیرته دخلقو مرعی وګرځی ځکه چه دمرعی احیاء جائز نده.

ولايجوزاحياء ماقرب من العامر بل يترك مرعى لاهل قرية ومطر حالحصائدهم لتحقق حاجتهم اليه تحقيقا او تقديرا (شرح المجلة الاتاسي صـ۲۰۳ج۴) و (مجمع الانهر صـ۵۵۸ج۲) و (ردالمحتار صـ۳۰۸ج۵) وتفسير الاحياء ان يبني عليها اويغرس فيها اويكربها اويسقيها كذافي الخلاصة (الفتاوى الهندية صـ۳۸۶ج۵) ومنها الملك وقت الوقف حتى لوغصب ارضا فوقفها ثم اشتراها من مالكها ودفع الثمن اليه ...... لاتكون وقفا كذافي البحر الرائق (الفتاوى الهندية صـ۳۵۳ج۲) هكذافي (مجمع الانهر صـ۷۳۰ج۱) و (ردالمحتار صـ۳۵۹ج۳) وهل تصح الصلاة في المكان المغصوب قال الجمهور

غیر الحنابلة الصلاة صحیحة .... ویسقط بها الفرض مع الاثم ویحصل بها الثواب (الفقه الاسلامی صـ۷۹۵ج۱) هکذافی (البدائع صـ۱۱۶ج۱) .

دوهم : مرعی هغه ځمکی ته ویل کیږی چه دحکومت او رعیت مملوکه نوی او دخلقو منافع پکښی کی وی لکه دحیواناتو چراګاه یا دبوټوکولو ځای یا دحاصلاتو ایښوولوځای یا دکلی مقبره یا دکوچنیانو دلوبو ځای که دکلی په مابین کی وی یا دکلی او ښار څه دومره لیری وی چه یو لوړ اوازه شخص ودریږی او ناره وکړی نو ترکمه ځایه چه یی ناره رسیږی هغه اندازه به دمرعی حد بلل کیږی چه همدغه تعریف او اندازه دامیر المؤمنین په صادر سوی فرمان کی تاکلی سویدی (تاریخ صدور/۱۴۱۹/۱۰/۲۳ ماده ۹ الی ۱۵) .

ماکان من مرافق اهل بلدة یستعمل مرعی للمواشی ومحتطبا لهم او مقبرة لموتاهم او ملعبا لصغارهم سواء اکانت داخل البلدة ام خارجها فیکون حقا لهم لاامواتا(الفقه الاسلامی صـ۵۴۳ج۵) (مجمع الانهر صـ۵۵۸ج۲) (ردالمحتار صـ۳۰۸ج۵) قال القدوری فماکان عادیا ..... وهو بعید عن القریة بحیث اذا وقف انسان من اقصی العامر فصاح لم یسمع الصوت فیه فهو موات قال القاضی فخرالدین واصح ماقیل فیه ان یقوم الرجل عی طرف عمران القریة فینادی باعلی صوته الی ای موضع ینتهی الیه صوته یکون من فناء العمران (الفتاوی الهندیة صـ۳۸۶ج۵) .

دریم : مرعی او همدارنګه په دعوی کی دنورو حقوق عامه مرورد زمان اعتبار نلری ځکه چه په عامو خلقو کی حتماً کوچنیان غائبین او نور اصحاب العذره موجودوی او کله چه دهغوی دعوی صحت ولری نو دهغه کسانو دعوی چه اصحاب العذر نوی هم صحت لری.

لااعتبارلمرورالزمان فی دعاوی المحال التی یعود نفعها للعامة کالطریق العام و النهر والمرعی مثلاً لوضبط واحد المرعی الختص بقریة وتصرف فیه خمسین سنة بلانزاع ثم ادعا اهل القریة تسمع دعواهم (المجلة المـ۱۶۷۵) والحال ان ترک الدعوی بدون عذرلایتصورفی دعاوی المحال الخصصة لمنافع العامة لان العامة لاتخلو امن الصغار والمجانین والمعتوهین والغیب ...... واذالم تسقط دعواه لاتسقط ایضا دعوی غیره ممن لاعذرله فی ترک الدعوی لانه لیس لکل واحد من العامة فی الطریق ونحوه حق معلوم یقبل التجزئة

لتسقط دعوی بعضهم وتبقی دعوی الاخر وقد ذکر فی المادة ۶۳ بان ذکر بعض مالایتجزء کذکر کله (شرح المجلة سلیم باز صـ۹۹۷).

خلورم : بیع دمرعی باطله ده وبطل ایضا بیع المراعی واجارتها اما بطلان بیعها فلعدم الملک (سلیم باز صـ۱۰۱) هکذا فی (الفقه الاسلامی صـ۱۷۷ ج ۴) و (بدائع الصنائع صـ۱۴۶ ج ۵) نو کله چه ئی بیع باطله سوه نو شفعة هم نه پکښې جاری کیږی ولی شفعة په مبیعه کی وی فقط الشفعة هی حق تملک العقار المبیع جبرا عن المشتری (الفقه الاسلامی صـ۷۹۲ ج ۵) (تبیین الحقائق صـ۲۳۹ ج ۵).

پنځم: لمونځ په ارض مغصوبة کی صحیح دی فرضیة او ثواب ته ئی ضرر نه رسیږی لکن اقامة او سکونت په ارض مغصوبة کی حرام دی فلهذا لمونځ په ارض مغصوبة کی کڅه هم صحیح دی لکن حرام دی او په هندیة کی چه لاباس راغلی دی نو هغه دلایسع دعبارة سره منافی ندی ولی دلاباس استعمال اکثر هلته وی چه ترک دهغه فعل اولی وی او بل دا چه لاباس دلته متوجه وصحه ته دلمانځه دی نه اقامة ته په ارض مغصوبة کی او همدارنګه باید و وایو چه حکم دمرعی حکم دارض مغصوبة نلری ځکه په مرعی کی هر څوک دموقت اقامة او سکونت حق لری نه په ارض مغصوبة کی حاصل دا چه مسجد په مرعی کی حکم دمسجد نلری باید ونړول سی لکن لمونځ هیڅ ضرر نه پکښې لری.

الصلاة فی الارض المغصوبة حرام بالاجماع لان اللبث فیها یحرم فی غیر الصلوة فلان یحرم فی الصلاة اولی .... ویسقط بها الفرض مع الاثم ویحصل بها الثواب فیکون مثابا علی فعله عاصیا بمقامه (الفقه الاسلامی صـ۷۹۵ ج ۱ بدائع الصنائع صـ۱۱۶ ج ۱) فکلمة لاباس وانکان الغالب استعمالها فیما ترکه اولی لکنها قد تستعمل فی المندوب (ردالمحتار صـ۸۱ ج ۱ بیروت) والظاهر انه لامخالفة (ای بین لاباس بالصلاة فیها ولاینبغی ان یصلی فیها) لان لاباس عند عدم القرینة یدل علی خلاف الاولی ویمکن حمل لاینبغی علیه (غنیة المستملی صـ۵۷۱ ط مجتبائی) یجوز لکل واحد الانتفاع بالمباح لکنه یشترط ان لایضر بالعامة (المجلة المـ۱۲۵۴).

والله تعالی ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحیم

دشریکانو له رضاپرته دپخوانۍ مځکې اوبه نوي مځکې ته بیولای سي کنه؟

سوال:یوڅوک چه دیو خاصی ویالی څه دیو خاصی مځکی دپاره خپله حقابه ولري او ددې وروسته دغه سړی بل ځای مځکه رانیسی ایا کولای سی چه ددغه مځکی او به هغه مځکی ته انتقال کړی کنه ؟ ﴿غلام محی الدین﴾

جواب: کله چه یو مځکه دیو خاصی ولی څه خپله حقابه ولري او مالک ددغه مځکی بل ځای مځکه رانیسی نو دغه مالک نسی کولای چه دمخکینی مځکی اوبه ونوی مځکی ته واړوی او دهغی په حقابه یی او به کړی بی له رضاء دنورو ټولو شرکاء او بی له هغه ترتیبه څه چه ترمخه هغه پخوانی مځکه په خپله اندازه او بو سره اوبه کړی او بیا دویالی خوله بنده کړی او په دغه مځکه کی چه اوبه جمعه سوی وی هغه په یو طریقه سره نوی مځکی ته انتقال کړی.

ولیس له ان یسوق الماء فی نوبته الی ارضٍ اخری لاشرب لها من ذلک النهر (المجلة المـ۱۲۶۹) وذکر خواهرزاده انه اذا ملا الاولی وسد فوهة النهر له ان یسقی الاخری من هذا الماء لانه حینئذ لم یستوف زیادة علی حقه وان لم یسد فلا (سلیم باز صـ۶۸۷) رجل له شرب من نهر لارضٍ فاشتری ارضا اخری لیس لها شرب من هذا النهر الذی بجنب ارضه الاولی لیس له ان یجری الماء من الاولی الیها او یجعلها مکان الاولی (الفتاوی الهندیة صـ۳۹۹ج ۵) هکذافی (مجمع الانهر صـ۵۶۳ج۲) و (ردالمحتار صـ۲۸۶ج ۵ بیروت) ((ولیس لاحد من الشرکاء) فی النهر (ان یشق منه نهرا ..... اویسوق نصیبه الی ارضٍ له اخری لیس له منه)) ای من النهر (شرب بلا رضاهم) یتعلق بالجمیع (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۲۸۶ج ۵ بیروت)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

داوس زمانی قاضی دخپل علم پر اساس فتوی کولای سي؟

سوال: حکم قاضی بعلم خود در حقوق العباد ویا حق الله درین عصر وزمان موجوده شرعاً صحت دارد یا نه. ومسئله که در جلد ۷ البحر الرائق بدین طور ذکر شده است وظاهر مافی جامع الفصولین ان الفتوی علی ان القاضی لایقضی بعلمه لفساد قضاة الزمان (البحر الرائق ص-۲۰۵ ج۷) ونیز درجلد ۶ البحر الرائق همین طور مذکور است ورجح فی جامع الفصولین قول مخمد قال ینبغی ان یفتیٰ به لماعلم من احوال قضاة زماننا ثم نقل محمد قال لایقضی القاضی بعلمه ثم نقل عن عیون المذاهب ان بقوله یفتي (البحر الرائق ص-۲۵۸ ج ۶) همین مسئله متذکره شرعاً معتبره می باشد یانه اگر درباره استفتاء فوق فتویٰ شرعی برایم عنایت فرمائید عین الطاف شما محترم است ؟

(حاجی ملا نظر گل احمد)

جواب: که څه هم په اصل مذهب کی قاضی لره جائز ده چه قضاء په خپل علم سره وکړی لکن په نن زمانه کی دفساد دزیادوالی له وجهی فقهاء منعه کوی او وایی چه قاضی به پخپل علم سره قضاء نکوی او داغه قول هم مفتی به دی که څه هم په بعض احتیاطی امورو کی احتساب اوامر جاری کولای سی لکن قضاء اعتبار نلری.

القاضی..... یقضی بعلمه فی حقوق العباد قیاسا واستحسانافی الاموال وغیرها (الفتاوی الهندیة ص-۳۳۹ ج ۳) والمختار الآن عدم حکمه بعلمه مطلقا کما لایقضی بعلمه فی الحدود الخالصة لله تعالی کزنا وخمر مطلقا غیرانه یعزرمن به اثر السکر للتهمة وعن الامام ان علم القاضی فی طلاق وعتاق وغصب یثبت الحیلولة علی وجه الحسبة لاالقضاء (الدرالمختار بهامش ردالمحتار ص-۳۹۵ ج ۴) وعبارة الاشباه الفتوی الیوم علی عدم العمل بعلم القاضی فی زماننا کما فی جامع الفصولین (ردالمحتار ص-۳۹۴ ج ۴) وقید بزماننا لفساد القضاة فیه واصل المذهب الجواز (ردالمحتار

صـ۳۸۳ج ۴ ﴾ والمعتمدعند المتاخرين من الحنفية وهو المفتى به عدم جواز قضاء القاضى بعلمه مطلقا فى زماننا لفساد قضاة الزمان﴿ الفقه الاسلامي صـ۴۹۲ج ۶ ﴾ ﴿ طحطاوی علی الدرالمختار صـ۲۱۲ج ۳ ﴾ هكذافی ﴿ البحرالرائق صـ۲۰۵ج ۷ ﴾.

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که دنجلۍ رضانه وي اوپه نکاح ورکول سی څه حکم دی؟

سوال : یوه ښځه چه بې بې سارا نو میږی او دیو بلې انجلی په مُخی ورکول سوی ده خو دهغه وخته چه ورکول سوی ده دغه بې بې سارا ناراضه ده او وایی چه که څوک دغه نکاح پر ما تحمیلوی نو زه خودکُشی کوم نو په دې هکله شرعی حکم څه دی ؟

جواب : دښځی په نکاح کی دهغی رضاء ډیر مهم شرط دی که چیری دیو ښځی رضاء او خوښه نوی او پلار یا بل قریب ئی ورکوی نو دانکاح قطعاً صحت نلری نو دغه ښځه چه په استفتاء کی ذکر سوی ده او ددی بی رضاء او ددی بی خوښی ورکول سوی ده دغه نکاح صحت نلری او نه ئی ورکول دغه سړی ته جائز دی او هغه بله انجلی چه ددغی ښځی په مُخی وه دهغی ونکاح ته ددی بلی ښځی پاته کیدل تاوان نه رسوی بلکه هغی ته دی په مهر(ولور)ورکولو قناعت ورکول سی.

باب اذا زوج ابنته وهي كارهة فنكاحه مردود حدثنا اسماعيل .... .. عن خنساء بنت خذام الانصارية ان اباهازوجها وهي ثيب فكرهت ذلك فاتت رسول الله ﷺ فرد نكاحها ﴿ بخاری شریف صـ۷۷۱ج ۲ ﴾ هكذافی ﴿ مشكوة المصابيح صـ۲۷۰ ﴾ ولو استاذنها في معين فردت ثم زوجهامنه فسكتت صح فى الاصح بخلاف مالو بلغها فردت ثم قال رضيت لم يجز لبطلانه بالرد الدرالختار قوله بخلاف مالو بلغها لان نفاذ التزويج كان موقو فاعلى الاجازة وقد بطل بالرد

والر دفي الاول كان للاستئذان لاللتزوج العارض بعده لكن قال فی الفتح الاوجه عدم الصحة لان ذلک الرد الصريح يضعف كون ذلک السكوت دلالة الرضاء آه واقره في البحر ﴿ردالمحتار صـ۳۲۵ج ۲﴾.

او همدارنگه په ډیرو کتابو کی دبنځی رضا شرط لازم بلل سوی دی لکه ﴿ردالمحتار صـ۳۲۴ج۲﴾ ﴿امداد الفتاوی صـ۱۷۴ج۲﴾ ﴿فتاوی دارالعلوم دیوبند صـ۷۳ و۵۸ج۸﴾ ﴿عزیز الفتاوی صـ۴۱۹﴾

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که پنځلس کاله پري تيرسي هغه دعوه مسموع ده کنه؟

سوال: زما مور دعبدال نامی چه زما پلار کیږی په میراث کی حق لری او عبدال نامی ۳۰ کاله تر مخه وفات سویدی او زما مور ته خپل حق نه دی رسیدلی نورو خلقو جبراً ځنی ګرځولي دی کله چه په دې هکله زه دجون محکمی ته عارض سوم محکمې راته وویل چه ددې موضوع تر ۱۵ کلو زیات وخت کیږی قابل دسمع نده تاسو په دی هکله معلومات راکړئ چه پس د ۱۵ کاله قاضی موضوع اوریدلای سی کنه؟

﴿ملافضل ولدلعل محمد ولایت بادغیس ولسوالی جون﴾

جواب: مدة دمرور الزمان ۳۶ کاله شرعی ده یعنی که پریو موضوع ۳۶ کاله تیرسی او مدعی دعوه ونکی د قاضی په حضور کی او هیڅ عذر مدعی ته نوی پیښ نه کو چنی وی نه لیونی وی او نه هغه مدعی علیه یو ظالم حاکم وی په دی صورة کی نو قاضی ته شرعاً جواز نسته ددغسی دعوی داوریدلو او که محترم امیرالمؤمنین ومحاکمو ته خبر ورکړی وو چه پس له ۱۵ کاله څه هم دعوه مه اوری نو بیاقاضی ته دهغه موضوع اوریده جوازنلری چه ۱۵ کاله ورباندی تیر سوی وی او که دامیرالمؤمنین امر په دی هکله نوی صادر سوی او ددعوی دصحت شروط ټول موجود وی نو بیاقاضی ته لازمه ده چه سمع ددعوی وکی.

وفی جامع الفتوی عن فتاوی العتابی قال المتاخرون من اهل الفتو
لاتسمع الدعوی بعد ست وثلاثین سنة الخ (ردالمحتار صـ۳۸۲ج ۴) هکذافی ا
شرح المجلة الاتاسی صـ۱۶۸ج ۵) و(تنقیح الفتاوی الحامدیة صـ۳ج ۲) ولوامر
السلطان بعدم سماع الدعوی بعد خمسة عشرسنة فسمعها لم ینفذ قلت فلا
تسمع الان بعد ها الابامر (الدرالمختار بهامش ردالمختار صـ۳۸۰ج ۴) هکذافی
(تنقیح الفتاوی الحامدیة صـ۴ج ۲) اذا ترکت دعوی الارث بلاعذرشرعی
خمس عشرة سنة فهل لاتسمع الجواب لاتسمع ای ان وجد المنع السلطانی الااذا
اعترف الخصم بالحق ونقل مثله شیخ مشایخنا الترکمانی عن فتاوی علی
افندی مفتی الروم الخ (ردالمحتار صـ۳۸۱ج ۴)لایجوزللحاکم تاخیر الحکم
اذا توفرت اسبابه وشروطه بتمامها (المجلة المـ۱۸۲۸) .

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که خوابنبي دزوم کشري خوراودزوم
مور دناوي مشر وروړته شیدي ورکړی وی نکاح څنګه ده؟

سوال : دناوی مور دزوم وکشرۍ خورته شیدی ورکړیدی اودزوم مور دناوی و مشر وروړته شیدی ورکړیدی ایا په مذکوره صورت کی دناوی او زوم نکاح صحت لری کنه ؟

جواب : محترم مستفتی صاحب په دغه مذکور صورت کی: دناوی او زوم نکاح بالکل صحت لری که چیری وناوی ته دزوم مور شیدی نه وی ورکړی او یازوم ته دناوی مور شیدی نه وی ورکړی.

سئل فی امراتین لکل منهما اولاد فارضعت کل منهما اولاد الاخری ثم بعد ذلک وضعت احدی المراتین المذکورتین بنتا والاخری وضعت ابنا ولم یرضع الابن من ام البنت ولم ترضع البنت من ام الابن الی ان بلغا فهل والحال هذه تحل البنت المذکور للابن المذکور واذا اعقد علیها عقد صحیحا مستکملا للشروط یکون العقد المذکور صحیحا نافذا اولا یحرمان علی بعضهما بارضاع اخواتهما السابقین حیث لم یجتمعا علی ثدی واحد اجاب اذا لم ترضع البنت المذکورة من ام الابن ولم یرضع الابن من ام البنت ولم یجتمعا علی ثدی واحد یحل النکاح بینهما وقد صرحوا بجواز تزوج اخت اخیه رضاعا والله سبحانه وتعالی اعلم (الفتاوی المهدیه صـ۶۲ج۱) سئل فی امراتین اجنبیتین ارضعت کل واحدة منهما اولادا معلومین للاخری ثم ولدت احداهما ذکر او الاخری انثی ولم یجتمعا علی ثدی واحد بان لم یرضع الذکر من ام انثی ولا الانثی من ام الذکر اصلا فهل یسوغ للذکر التزوج بالانثی الجواب نعم حیث لم یکن بینهما رضاع وتحل اخت اخیه رضاعا کمافی التنویر وغیره (تنقیح الفتاوی الحامدیه صـ۳۴ج۱) وفی آخر المبسوط ولو کانت ام البنات ارضعت احدی البنین وام البنین ارضعت احدی البنات لم یکن للابن المرتضع من ام البنات ان یتزوج واحدة منهن وکان لاخوته ان یتزوجوا بنات الاخری الا الابنة التی ارضعتها امهم وحدها لانها اختهم من الرضاعة (الفتاوی الانقرویة صـ۶۸ج۱) قوله وتحل اخت اخیه رضاعا یصح اتصاله بکل من المضاف والمضاف الیه وبهما کما قدمناه فی نظائره فالاول ان یکون له اخ من النسب ولهذا الاخ اخت رضاعیة والثانی ان یکون له اخ من الرضاع له اخت نسبیة الخ (البحر الرائق صـ۲۲۷ج۳ وهکذافی ردالمحتار صـ۴۴۲ج۲)

واللہ تعالیٰ اعلم۔

بسم الله الرحمن الرحیم

که دچاپه مځکه کي دبل ویاله تیره سوی وي بیاخرابه سي مځکه ئې دچاده؟

سوال: از طرف امان الله عرض اینکه یک نفر که زمین شان زیر زمین من بود و مرورآب شان درزمین من بود بعد از مرور وقت جوئی سابق خراب گشته و من آب آن از طریق دیگر راه دادم وخود شان قناعت نموده وبعد زمین خود مثلا با همراه زمین طرف شرقی مایان خاک بدلی نموده حالاً ازجهت مرورآب سابق دعوی نصف آن زمین جوئی سابق نموده آیا شرعاً حق دارد یا خیر؟

جواب: دغه مدعی چه دنیمی مځکی دسابقه ولی دعوه کوی۱ یابه یی په یو شرعی وجه دعوه کوی لکه داچه دغه مځکه موږ په شراکت رانیولی ده یا یو چادواړو ته بخښلی ده یا یو بله شرعی طریقه نو باید دغه مدعی دخپلی دعوی اثبات وکړی نو به شراکت ثابت سی۲ یا به یی په دی وجه دعوه کوی چه په دغه مځکه کی پخوا زماد مځکی دپاره او به راتلی نو اوبه خوزماوی فلهذا مځکه یی هم زماده او بل دلیل نه ولری نو دا شرعی وجه نده او نه په دی طریقه سره استملاک راتلای سی.

ان اسباب او مصادر الملكية التامة فى الشريعة اربعة هى الاستيلاء على المباح والعقود والخلفية والتولد من الشئى المملوك (الفقه الاسلامى صـ۵۰۱ج۵) العقود الناقلة للملكية العقود كالبيع والهبة والوصية ونحوها من اهم مصادر الملكيـــة واعمهـــا واكثـــرهـــا وقوعـــا فـــى الحيـــاة المدنيـــة (الفقه الاسلامى صـ۵۰۹ج۵) لايجوز لاحد ان ياخذ مال احد بلاسبب شرعى (المجلة الـ۹۷) اى لايحل فى كل الاحوال عمداً او خطأً او نسيانا جداً او لعباً ان ياخذ احد مال احد بوجه لم يشرعه الله تعالى ولم يبحه (شرح المجلة الاتاسى صـ۲۶۴ج۱) قالت المجلة بلاسبب شرعى احترازاً عن وجود سبب شرعى للاخذ فيجوز كالمعاوضة المالية فى البيع يحل لاحد المتعاقدين اخذ الثمن وللاخر اخذ المبيع وكالاجارة...... وكذا التمليكات والكفالة والحوالة وكل ماورد فيه الجوار الشرعى (شرح المجلة الاتاسى صـ۲۶۶ج۱)

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که پلار خپلو زامنوته تقسیم ورکړي خودتصرف اجازه ورنکړي؟

(**اول سوال**): مثلاً دزید والد مځکه رانیول دنیمي حصې قباله ئې دزید پر نامه جوړه کړه دنیمې حصې قباله ئې دنور وزامنو پر نامه جوړه کړه او والد په خپل حیات کې په خپلو پیسو پر مذکورو حصو سرایونه جوړ کړل او دقبضې او مالکانه تصرف اجازه یې وزید او نورو زامنو ته نه ده ورکړې بلکه ټولو په ګډه ګزاره پکښې کوله اوس عرض دادی چه ایا دغه مذکوره سرایونه دزامنو ملکیت دی او که په ترکه دوالد کې شامل دی پر طریقه دمیراث به تقسیمیږي؟

که پلار خپل یوه زوی ته نقدي پیسي ورکړي له میراثه ئې وباسي نو له وفات وروسته په میراث کي حق لري کنه؟

(**دوهم سوال**): زید ته خپل والد په حیات کې ۱۷۰۰۰۰ لکه کالداری نقدی ورکړې دی او داسی ابراء خط یې ور څخه ترلاسه کړیدی چه زما دوفات څخه وروسته زما په ترکه کې دنورو ورثاء سره حق دمیراث دحصی نه لري اوس عرض دادی چه داسی ابراء صحیح ده کنه او که صحیح نه وی دغه مذکور مبلغ به زید دتقسیم به وخت کی دپلار په ترکه کی بیرته شامله وی کنه؟

محمداسلم اخندزاده)

د**اول سوال جواب**: دهبی دپاره قبض لازم دی که چیری موهوب له دغه هبه سوی شی قبض نکړی نو دده ملکیت نګرځی حتی هغه مال ومتاع دواهب چه په هبه سوی سرای کی پراته وی ترڅو چه ایسته یې نکړي او سرای فارغ نکړی نو هم قبض نه تامیږی خودا ټول هلته که دغه موهوب له زوی کبیر او لوی وو او که صغیر وو نو بیادده قبض نه دی شرط بلکه دغه پلار چه واهب دی او سرای یې هم د خپلو اموالو څخه نه دی تخلیه کړی که چیری صغیر زوی ته هبه ورکړی نو په مجرد عقد سره ملکیت زوی ته انتقالیږی قبض نه غواړی.

ومنها ان یکون الموهوب مقبوضا حتی لایثبت الملک للموهوب له قبل القبض ((الفتاوی الهندیة صــ۳۷۴ج۴)) هکـذافی ((الـدرالمختاربهـامش ردالمحتـار

صـــ۵۶۹ج۴) و(الفقـه الاسـلامی صـــ۱۹ج۵) الاصـل ان الموهـوب ان مشغولا بملک الواهـب منـع تـمامهـا وان شـاغلالا (الـدرالمختار بهـامش ردالمحتـار صـــ۵۶۹ج۴) هـکذافی (الفتاوی الهـندية صـ۳۷۴ج۴) الموهوب له انکان من اهـل القـبض فحق القبض اليه وانکان الموهـوب لـه صـغيرا او مجنـو نـافحق القـبض الی وليه ووليه ابوه او وصی ابيه الـخ (الفتـاوی الهـنـدية صـــ۳۹۲ج۴) الاب اذاوهـب داره من ابنـه الصغير وفيها متاع الواهب فانه يجوز وهوالمـا خوذ بـه وعليهـاالفتوی (الفتـاوی الهـنـدية صـ۳۹۲ج۴) هـکذافی (الدرالمختاربهـامش ردالمحتار صـــ۵۶۹ج۴)

والله تعالیٰﷻاعلم

ددوهـم سـوال جـواب: دغـه رقـم کالداری چـه مـستفتی ليکلی دی او زيـد تـه خپـل والد ورکړی دی په‌دی شرط چه په ميراث کی حق نلری نو داهبة ده پـه شرط فاسد سره او هبة په شرط فاسد سره داحکم لری چه هبة صحيح ده شرط يی باطل دی نو دغـه مبلغ دزيد گرځی او دی په ميراث کی خپل حق لری لکن ښه او بهتـره داده چه دغـه مبلغ تبرعـاً دنورو ورثـةوو په مابين کی تقسيم کی.

قـال اصـحابنـا جميعـا اذا وهـب هبة وشـرط فيهـا شرطافاسـداً فالهبـة جـائزة والشرط باطل کمن وهب لرجل امة فاشـترط عليه ان لايبيعهـا او شـرط عليه ان يتخـدهـا ام ولـد ...... فالهبة جـائزة وهـذه الـشروط کلهـا بـاطلـة کـذافی الـسراج الوهـاج (الفتاوی الهـنـدية صـ۳۹۶ج۴) و(الـدرالمختاربهـامش ردالمحتـار صـ۵۶۷ج۴) انيکون المـبرء منـه موجـودا عنـد الابـراء فيبطـل الابـراء من الحق قبل وجوده کـان تبری شخصاً ممـا سيقرضه لک او ممـا ينجـب لـه (الفقـه الاسـلامی صـ۳۳۴ج۵)

والله تعالیٰﷻاعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

دافغانیو پور په کالداروبدلیدای سي چې موجوده نه کالداري وي او نه افغانی؟

سوال : داستفتاء پـه دول ستاسی دمبارک حضور څخه طلب دفتوی لـرم دیـوه نفر چه عبدالباری نومیږی دده یو څه مبلغ افغانی زماپه ذمه کی وی او څه میعاد بعد دده افغانی چه جنساً موجودی نه وی او دکالدارو په نرخ ئي راسره واړولی چه کالداری هم موجودی نه وی نواوس دی زما څخه طلب دکالدارو کوی څنګه آیاچی دواړه جنسه سره موجود نه وی او مبادله کیږی په شریعت غراء کی جواز لری او کنه اود ده حق پرما څه شی کیږی ؟

(حاجی محمدنسیم مشهورپه حاجی لالک ماما)

جواب : دغه مبادله دکالدارو په افغانیو په دغسی صورت کی چه نه افغانی موجودی وی او نه کالداری نو دغـه مبادلـه صحیح نـه ده جـواز نلری او نـه پـه دی طریقـه پـور ورکـوونکی دکالدارو مستحق ګرځیدلای سی بناء برمفتی به قول.

واما اذا وقع بغير جنسها فيجوز التفاضل في قولهم جميعا وتحرم النسيئة في قول مالك رحمه الله تعالی لكون ذلك صرّفاً عنده ولاتحرم على قياس قول الحنفية لانه لاقدر فيها ولاجنس نعم يشترط قبض احد البدلين في المجلس لئلايكون افتراقاعن دين بدين ثم الذي يظهران فلوس مملكة واحدة كلها جنس واحد ..... وفلوس ممالك مختلفة اجناس مختلفة كالهللات السعودية والبيسات الپاكستانية (تكملة فتح الملهم صـ۵۸۹ج۱) (احسن الفتاوی صـ۷۸ج۷)

والله تعالیٰ ﷻ أعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که حکومت په شخصي مځکه کي سړک جوړوي مالک ئې منکر وي قیمت هم نه اخلي څه حکم لري؟

سوال: محترما دښاروالی ریاست دځیلو ورځنی کارونو په لړکی دمشکل سره مخ دی چه هغه دقندهار ښارپه داخل کی په څلورو ناحیو کی دملحد رژیم په وخت کی سړکان وایستل سوه چه یو تعداد خلګو چه کورونه ئی دسړک په امتداد کی تخریب سوی وه حاضراود هغه وقت دکور بهاء ئی ترلاسه کړی ولی یو تعداد خلګ چه اصلا حاضرنه ؤو دتخریب سوی ځای بهاءئی نده اخستی او عملاً ئی ځای تخریب او زموږ سره پخوانی بهاء تعین ده ولی دهغه کورو مالکان موافقه نه لري چه هغه قیمت ترلاسه کړی او ادعاءکوی چه زموږدکورکومه حصه چه په سړک کی تللی هغه ئی د دولت او باقی پاته حصه ئی نه ورکوواو زموږ سره په دفتر داستملاک کی ددوی ټول ځای شامل دی هیله ده چه دشریعت غرا محمد ﷺ داحکامو په رڼاکی هدایت راته وکړئ چه دنوموړو خلګو سره څه ډول چلند وکړو ایا هغه تعین سوی پخوانی قیمت ورکړو او که پاته مځکه ئی ورته حواله کړو ؟

﴿مولـوی دیـن محمـد حـق بـین ښـاروال﴾

جواب: اصلاً خو شرعی حکم دادی چه دخلقو شخصی ملکیتونه استملاکول په بیعی سره یعنی پزوره وبیعی ته مجبوره کول دخلګو یوازی دلاری دضرورة په خاطر روادی لکن مشروط په څو مهمو شرطونوسره چه یوده شرطونو څه دادی چه هغه قیمت دهغه ځای به ورکوی تر مخه وروسته نو حکومت ته دتصرف اجازه سته په هغه ځای کی وس نو کم ځای چه استملاک سو او قیمت یی خلقو ته ورکول سو داځای دحکومت وګرځیدی که یی په لار ګډوی که یی خلقو ته ورکوی هغه زائد دلاری څه که یی بیرته پر اصلی مالک خرڅوی حاصل

داچه دغه خلق حق دهغه پخوانی ځای نلری که قیمت ورکول سوی وی او ددغه خلقو حق دهغه قیمت کیږی چه په کمه ورځ استملاک سوی دی نه دنن ورځی دقیمت نو ښاروالی باید داسی یو مناسبه لار مختاره کړی چه نه دحکومت تاوان وی نه دخلقو او نه دخلقو نا رضائیت پکښی وی باید یو مناسبه صلح ورسره وکړی.

لدی الحاجة يؤخذ ملک کائن من کان بالقيمة بامر السلطان ويلحق بالطريق لکن لايؤخذ من يده مالم يؤدله الثمن انظر الی (مادتي المـ٢٥١ المـ٢٦٢) انتهی (المجلة المـ١٢١٦)هکذافی (الفتاوی الخانية بهامش الهندية صـ٢٣٨ج١) و (الفقه الاسلامی صـ٥٠٩ج ٥ وصـ٧٦ج ٤) الواجب بالاتلافات المالية هوالواجب بالغصب وهو ضمان المثل انکان المتلف مثلياً وضمان القيمة يوم الاتلاف فيما لامثل له الخ هکذافی (الفقه الاسلامی صـ٧٥٠ج٥) و (بدائع الصنائع صـ١٦٨ج ٧) وانکانت زيادة القيمة لتغير الاسعارلم تضمن الزيادة لان نقصان القيمة لهذا السبب لايضمن اذاردت العين المغصوبة بذاتها فلايضمن عند تلفها (الفقه الاسلامی صـ٧٢٢ج ٥) .

(**نوټ**): په دی صورت کی چه غائب ته قیمت نه وی ورکول سوی او غائب په دی راضی وی چه هغه تللَی حصه پروانه لری هغه پاته حصه دی راکول سی نو حکومت باید هغه پاته حصه دوی ته ورکړی ځکه چه هغه قیمت نه دی قبول کړی نو عقد دبیع نه دی تمام سوی او دلاری جوړولو ضرورت هم دفع سوی دی فلهذا حکومت باید هغه باقی پاته حصه هغه خلقوته خامخا ورکړی چه قیمت ئی نوی تسلیم کړی.

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که پلار دزامنو په حضورکي تقسيم ورکړي
ياځوزامن غائب وي بل تقسيم وکړي څه حکم لري ؟

ســــوال: شخصی سه پسر دارد ملک واراضی خود ه قرارآتی درحین صحت عقل وجسم ونفاذ جمیع تصرفات شرعیه خود من وجوه کلها به اشد رضا ورغبت درحضور جمعی از مسلمانان تقسیم نموده است که ملک واراضی به چهار حصه تقسیم سه حصه برای پسران خود ویک حصه برای شخص خود تعین وتقسیم نموده وهرکدام از پسران وشخص پدر درحصه خود تصرف وتملیک نموده است بعد اپدرمذکور درغیاب چند پسر بعداً دیگربار ملک مذکوررا تقسیم وبرای بعضی از پسران هبه میکند ایا حصه پدر مذکور درهمچو موردا اعتبار دارد یانه ؟

جواب: درواقعه متذکره (طبق بیان مستفتی) تقسیم اول پدر صحیح وقابل اعتبار است وهبه سه حصه زمین به سه پسر درتقسیم اول هبه صحیح وشرعیه است ورجوع پدر ازین هبه بعد از قبض وتصرف پسران دران زمینها صحت ندارد فلهذا پدر حق تقسیم ثانی ندارد ونه تقسیم ثانی پدر صحت دارد زیراکه این تصرف است درملک شخصی پسران که تصرف درملک شخصی پسران بي اذن آنها جائز نيست .

يملك الموهوب له الموهوب بالقبض (المجلة المـ۸۶۱) من وهب لاصوله وفروعه اولاخيه ...... فليس له الرجوع (المجلة المـ۸۶۶) والمراد بالقرابة هنا القرابة الرحمية المحرمية فدخل فيها الاباء والامهات وان علوا والاولاد وان سفلوا الخ (سليم بارصـ۴۷۷) هكذافى (الفقه الاسلامى صـ۳۱ج۵) ولايرجع فى الهبة من المحارم بالقرابة كالاباء والامهات وان علواو الاولادوان سفلوا (الفتاوى الهندية صـ۳۸۷ج۴) والخلاصة ان غير المالكية يرون ان الموهوب يملك بالقبض لابالعقد وعند المالكية بالعقد (الفقه الاسلامى صـ۲۱ج۵)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که له غوږ څخه ترپتي دباندي نو نه راوزي سړی معذور ده کنه؟

سوال: که چیری مثلاً یو سړی معذوروی په غوږ سره مثلاً تر غوږئی حیا دی وی نو بهیږی نو په غوږکی دننه پنبه کښیږدی نو په ۴-۳ شبا روزه تر پنبه شی نه راووزی پنبه چه دغوږ طرف ته وی هغه لانده وی او خارج طرف ئی وچ وی نو دغه سړی په حکم کی دمعذور وی او کیا په دغه حالت کی فقط ؟

جواب: که په غوږ کی زخم معلومیدی ښکاره وو او ده پنبه پر هغه زخم ایښی وه یعنی پنبه او زخم تماس سره درلودی نو ددی حکم په دی ډول دی چه تر څو دپنبه وو ښکاره طرف لو ندنسی نو اودس لاهم نه ماتیږی معذور کیږی خو بالکل نه او که په غوږکی زخم نه معلو میدی او اوبه راتلی نو که ددغه اوبو راتلو سره درد وو نو کله چه دپنبه ؤو باطنی طرف لوندسی اودس ماتیږی نو که دغو نه وقت دغه لوندوالی څنډیدی چه اودس او لمونځ پکښی ځاییدی نو معذور نه دی او که دغونه وقت ده نسوای پیدا کولای بیانو معذور بلل کیږی او که ددغه اوبو راتلو سره درد نوو نو بیا اودس نه ماتیږی که باطنی طرف لوندسی او که ظاهری طرف او که په غوږ کی زخم نه معلومیدی او وینه یا ژړی اوبه یانور فاسده مواد خارجیدل عام علماء او کتابونه وایی حکم یی داوبو راوتلودی او بعضی وایی که درد وی که ندوی چه دپنبه وو باطنی طرف لوندسی اودس ماتیږی.

وان احتشى احليله بقطنة خوفا من خروج البول لولا القطن لكان يخرج منه البول فلاباس به ولاينتقض وضوءه مالم يظهر البول على ظاهر القطنة لعدم الخروج ﴿كبيرى شرح منية المصلى صـ۱۲۷﴾ هكذافى ﴿الفتاوى الهندية صـ۱۰ج۱﴾ وكذ اذاوضع عليه قطنة او شيئا آخرحتى ينشف ثم وضعه ثانيا وثالثا فانه يجمع جميع مانشف فانكان بحيث لو تركه سال نقض وانمايعرف هذا بالاجتهاد وغالب الظن ﴿ردالمحتار صـ۱۰۰ج۱﴾ كمالاينقض لو خرج من اذنه ونحوها كعينه وثديه قيح ونحوه كصديد وماء سرة وعين لابوجع وان خرج به اى بوجع نقض لانه دليل الجرح الدرالختار وعدم النقض هومامشى عليه الدرر والجوهرة والزيلعى معزيا للحلوانى قال فى البحر وفيه نظر بل الظاهر اذا كان الخارج قيحا او صديداً انتقض سواء كان مع وجع او بدونه لانهما لايخرجان الاعن علة نعم هذا التفصيل حسن فيما اذا كان الخارج ماء ليس غيراه واقره في الشرنبلالية وايده بعبارة الفتح الجرح والنفطة وماء الثدى والسرة اذا كان لعلة سواء على الاصح الخ ﴿ردالمحتار صـ۱۰۹ج۱﴾ .

وقد منافى نواقض الوضوء عن البحر وغيره انّ التقييد بالعلة ظاهر فيما اذا كان الخارج من هذه المواضع ماء فقط بخلاف ما اذا كان قيحا او صديداً وقد منا هناك ايضاً بقية المباحث المتعلقة بالدمع فراجعها ﴿ردالمحتار صـ۲۲۳ج۱﴾ واذا خرج من اذنه قيح او صديد ينظران خرج بدون الوجع لا ينتقض وضوءه وان خرج مع الوجع ينتقض وضوءه لانه اذا خرج مع الوجع فالظاهرانه خرج من الجرح هكذا حكى فتوى شمس الائمة الحلوانى رحمه الله تعالى كذافى المحيط وهكذافى الذخيرة والتبيين والسراج الوهاج ﴿الفتاوى الهندية صـ۱۱ج۱﴾ هكذافى ﴿الجوهرة النيرة صـ۱۰ج۱﴾

وصاحب عذرمن به سلس . . . . . . ان استوعب عذره تمام وقت صلاة مفروضة بان لايجد فى جميع وقتها زمنايتوضا ويصلى فيه خاليا عن الحدث ولوحكما لان الانقطاع اليسير ملحق بالعدم .

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

کوم ډول قبال داعتبار وړده ؟اوپه کومه خرابي قباله بې اعتباره کيږي ؟

سوال : اما بعد موږ ته دا معلومات راکړی چه کوم قسم قبالی داعتبار وړ دی او دیوه حد په خرابی سره قباله خرابیږی کنه ؟

داول سوال جواب : شرعی قباله اعتبار لری که دغه ۳ شرطه پکښی موجود وه (اول): دا چه مثنی به یی موجوده وی دقاضی په کتاب کښی (دوهم): دقاضی کتاب به داسی ځای محفوظ وی چه دخلقو دچمونو او لاس وهلو څخه خلاص وی (دریم): په قباله کی به خلاف دشریعت حکم نوی لکه حکم په ملکیت دغصب سوی شی.

ان الاعلام والسند الصادرين من حاكم محكمة يجوز الحكم والعمل بمضمونها بلابينة اذا كانا عاريين وسالمين من شبهة التزوير والتصنيع وموافقين لاصولها (المجلة المـ۱۸۲۱) وماذكرناه عن الخانية محله ما اذا لم يكن للصك وجود في سجل القضاة امالو جد فيه فانه يعمل به (ردالمحتار صـ۴۴۳ج ۳) لكن اذا كانت الاعلامات والسندات مطابقة للاحكام الشرعية والافلايعمل به (شرح المجلة الاتاسى صـ۱۱۷ج ۶).

د دوهم سوال جواب : غلطی په یوه حد کی ده حدودو یو شبهة دتزویرده داسی قباله قابل داعتبار نده بلکه که مدعی په یوه حد کی غلطی وکی نو دعوه یی غیر مسموع ده او که شاهد غلطی وکی نو شهادة یی ردیږی خو هغه وقت که په دغه غلطی سره شاهد یا مدعی هم اقرار وکی چه دغه حد ما غلط بیان کی یوازی دمدعی علیه په قول اثبات دغلطی نه راځی.

لايعمل بالخط والختم وحدهما الااذا كان سالما من شبهة التزوير والتصنيع (المجلة المـ۱۷۳۶) ولكن لوذكر الحد الرابع وغلط فيه بطلت الدعوى والشهادة وهو المفتى به (شرح المجلة سليم باز صـ۹۱۷) ولو غلط فى الرابع فالاصح الذى عليه الفتوى انها لاتقبل ولكن الغلط لايثبت الا باقرار المدعى ان الشاهد غلط امالو ادعاه المدعى عليه لايقبل (شرح المجلة سليم باز صـ۱۰۲) مكذافى (شرح المجلة الاتاسى صـ۲۳ج ۵) وفيه وانما يثبت الغلط باقرار الشاهد انى غلطت فيه امالو ادعاه المدعى عليه لايسمع ولاتقبل بينته الخ

بسم الله الرحمن الرحيم

بخښلي مځکه بیرته راګرزي کنه؟
که څوک ئې په زور وخوري موهوب له دهغو کلونودحاصلوحق لري کنه؟

(**اول سوال**): محترما په ۱۳۲۹ سنه کی عبدالعزیز او احمد شاه چه دحاجی سیدحبیب زامن دی نو ماته یی ۲۵ منه تخم ریز مځکه دخپلی حقابی سره راکړه په بخښنه هغه وو چه مځکه ما باغ کړه مصرف می په وکړی نو تر څلور کالو تصرف وروسته باغ بیرته دوی راځغه وګرځوی نو اوس تقریباً ۳ کاله کیږی چه حصول یی عبدالعزیز او احمدشاه خوری نو اوس دوی وایي چه دا باغ موږ تاته نه درکوو نه حصول راکوی او نه باغ ددی په باره که موږ ته شرعی معلومات راکړئ مهربانی؟

مشترکه مځکه چې خرڅه سي دشریک
زامن دخریدار له زامنو څپله برخه غوښتلای سي کنه؟

(**دوهم سوال**): ۲۲ کاله کیږی چه یو سړی خپله مشترکه موروثی مځکه خرڅه کړه نو په هغه مځکه کی یوه ورور او یوې خور هم حق درلودی کوم وخت چه خور او وروره سوه نو هغه ورور هغه مشترکه مځکه خرڅه کړه نو په هغه وخت کی دهغه ورور او خور اولادونه کوچنی وه اوس لوی سوی دی نو دعوه کوی چه موږ مځکه نه خرڅوو او بیرته یی راګرځوو نو اوس دوی دامځکه بیرته راګرځولای سی کنه دمځکی خریدار مړ دی زامن ئی پاته دی؟

دسرقلفي مشترکه کوټه چې خرڅه سي
او واړه شریکان لوی سي بیرته ئې راګرزولای سي؟

(**دریم سوال**): تقریباً ۵ کاله کیږی چه یوه کوټه خرڅه سوه د دو ونفرو دسر قلفی په شراکت وه چه دیوه شریک ۳ وروڼه نور وه چه په هغه کی ۲ کوچنی او ۲ یی لوی وه نو اوس ۲ کوچنی دعوه کوی چه موږ خپله کوټه نه خرڅوو نو داکوټه هغه ۲ نفرو ۵ کاله ترمخه خرڅه کړه اوس دا ۲ نفره کوچنی وروڼه دعوه کوی چه موږ یی نه خرڅه ؤو؟

داول سوال جواب: کله چه یو څوک څه مځکه یو چاته هبه کی او هغه یی پس دهبی څه قبض کی او بیا پر هغه مځکه بناء وکی یا باغ باندی جوړکی نو که دغه بناء یا باغ پر ټوله مځکه جوړوو نو واهب لره داحق نسته چه رجوع وکړ. نه خپله هبة کی بلکه داد موهوب له شخصی

ملکیت ګرځي حصول او منافع او هر څه یې د ده دي او که دغه بناء یا باغ په یوه حصه کې دمځکې واقع سوي وو نو په هغه حصه کې رجوع نسي کولای او په هغه حصه کې چه فارغه ده رجوع کولای سی.

ویمنع الرجوع فیها حروف دمع خزقه یعنی الموانع السبعة الآتیة فالدال الزیادة المتصلة کبناء وغرس ان عد ازیادة فی کل الارض والارجع ولوعدافی قطعة منها امتنع فیها فقط زیلعی (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۵۷۴ج ۴) هکذافی (البحرالرائق صـ۲۹۱ج ۷).

دوهم سوال جواب: مشترکه مځکه چه څوک خرڅه کې نو پخپله حصه کې یې بیع صحیح ده او دشریک په حصه کې موقوف ده پر اجازه دشریک که شریک اجازه وکړه صحیح ده که نه نو نده صحیح خلاصه دا چه د دغه خوراو ورور اولادونه خپله حصه راګرځولای سی نه تهوله مځکه او که خریدار مروی نو پرزامنو یې هم دعوه صحیح ده.

وقف بیع مال الغیر ای علی الاجازة (ردالمحتار صـ۱۵۲ج ۴) اذا باع الرجل مال الغیر عندنا یتوقف البیع علی اجازة المالک ویشترط لصحة الاجازة قیام العاقدین والمعقود علیه (الفتاوی الهندیة صـ۱۵۲ج ۳) هکذافی (الفقه الاسلامی صـ۳۷۱ج ۴ وصـ۳۷۲ج ۴) (سئل) فیما اذا کان لایتام حصة معلومة فی طاحونة ارثاعن ابیهم فباعها عمهم بدون وصایة علیهم ولا وجه شرعی من زید وتصرف بها زید..... حتی بلغ الایتام رشیدین ویریدون الدعوی بها علی المشتری...... فهل یسوغ لهم ذلک (الجواب): نعم (تنقیح الفتاوی الحامدیة صـ۴۰ج ۲) وذلک لان الوارث قائم مقام المورث حقیقة وحکما (شرح المجلة الاتاسی صـ۱۸۷ج ۵) و(تنقیح المجلة سلیم باز صـ۹۹۴) هکذافی (شرح الفتاوی الحامدیة صـ۴۰ج ۲).

یوه خبره دا ضروری ده چه د صغیرانو دمال بیع باطله ده دهغو په اجازه پوری اړه نلری نو که دغه خور او ورور اولادونه کوچنی وی او مځکه یې خرڅه سوه دابیع باطله ده ددوی حق به دوی ته تسلیمیږی که څیری دغه خرڅونکی وصی نه وو.

وولیه ابوه ثم وصیه بعد موته ثم وصی وصیه الخ ﴿الدرالمختار صـ۲۰۳ج۲﴾ والتصرف في المال لیس الاللاب اوالجد او القاضی اواوصیائهم ﴿الفقه الاسلامی صـ۷۴۹ج۷ ﴾ والدرالمنتقی صـ۴۵۴ج۲ ﴾.

ددریم سوال جواب: دغه ورونه چه دوه کوچنی او دوه بالغ دی او ټول په دغه خرڅه سوی کوټه کی شریکان دی نو که چیری یو ورور داکوټه خرڅه کړی دغه بیع یوازی دده په حصه کی صحیح ده او دبالغ ورور په حصه کی موقوف ده دهغه پراجازه باندی او ده۲ دوو صغیرانو په حصه کی بیع باطله ده ځکه چه شرعاً دغه بایع دصغیرانو په مال کی هیڅ حق نلری که چیری وصایة په مابین کی نوو حاصل دا چه دغه کوچنی ورونه حق لری چه خپله حصه راوګرځوی لکه دده دوهم سوال په عبارتونو کی چه تیره سوه.

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که پلار پر زوی ځمکه قطعي خرڅه کړي اونور زامن ئې بیانه منی څه حکم دي؟

سوال: پر یو زوی چه پلار پخپل ژوند کی ځمکه خرڅه کړی په بیع قطعی سره او وروسته پلار وفات وکړی او نور ورثه دعوه په دغه ځمکی وکړی او ووایی زموږ پلار نه ده درباندی خرڅه کړی او دخریدار سره هم شاهدان دبیع نه وی او زامن ئې په خبر وی په دغه خرڅیدو لکن منکر سی نو ماته درویه دشریعت معلومات راکړئ چه وکوم جانب ته دورڅې قسم کیږی چه پس له معلومات څخه موږ دهغه څه کار واخلو او مشکل مو حل سی ؟

جواب: که چیری دغه رانیوونکی وارث ذوالید دځمکی وو نو دغه ورثة چه انکار کوی دپلار دخرڅولو څه دځمکی په حقیقة کی دوی مدعیون دی دترکة ده پلار او دغه وارث چه دعوی دشراء کوی په حقیقة کی مدعی علیه دی نو دمدعی څه به داسی شاهدان غوښته کیږی چه هغه په دی طریقه شاهدی اداء کی چه دغه ملک ۱ ددوی دپلار وو او ۲ بیا هغه وفات سو او ۳ دوی ته په میراث پاته سوی دی یعنی دغه دری سره اجزاء به په شاهدی کی ذکر کوی

او که داسی شاهدان نوه نو به و دغه وارث ته چه دی وایی زه رانیوونکی یم داسی قسم ورکول کیږی چه دا زما د پلار ملکیت نوو په وقت کی د وفات او که چیری دغه رانیوونکی ذوالیدنوو بلکه ذوالیدی دهغه نورو ورثةؤ وه نو بیا دغه رانیوونکی وارث مدعی او هغه نور ورثة مدعی علیه بلل کیږی قسم به هغو ورثةوو ته کیږی.

البینة علی المدعی والیمین علی المنکر (المجلة المـ۵۱) سئلت فیمن ادعی علی زید عیناً فی یده انها کانت ملک والدی مات وترکها میراثا لی ولفلان وذکر جملة الورثة ولم یبین حصته هل تسمع دعواه فالجواب نعم تسمع دعواه ولکن اذا آل الامر الی المطالبة بالتسلیم لابد من بیان حصه (الفتاوی الکاملیة صـ۱۱۵) هکذافی (جامع الفصولین صـ۵۹ج۱) اذا ادعی دارافی ید انسان انها له ورثها من ابیه وجاء بشهود شهد وا انها کانت لابیه الی ان مات وترکها میراثا لانعلم له وارثاغیره او شهد وا انها کانت لابیه یوم الموت فالقاضی یقبل هذه الشهاده ویقضی بالدار للمدعی وان لم یشهد وا انه ترکها میراثاله (الفتاوی الهندیة صـ۴۹۱ج۳) وان عجز المدعی عن تقدیم البینة وطلب یمین خصمه المدعی علیه استحلفه القاضی (الفقه الاسلامی صـ۵۱۵ج۶) سئلت فیمن ادعی عقارا ملکا مطلقا هل یساله القاضی عن صاحب الیدمن هو فالجواب نعم قال فی جامع الفصولین لابدمن معرفة القاضی کون العقارفی یدالمدعی علیه فیذکر المدعی انه بیده الیوم بغیر حق (الفتاوی الکاملیة صـ۱۱۵ج).

وفرقوابینه وبین غیره بان المدعی علیه فی غیر العقارینتصب خصما بذاته من غیر امرآخر وفی العقارلاینتصب خصما الاباعتباریده فمالم تثبت عند القاضی یده لایجعله خصما (جامع الفصولین صـ۸۵ج۱) البینة حجة متعدیة والاقرارحجة قاصرة (المجلة المـ۵۲) المدعی من لایجبر علی الخصومة والمدعی علیه من یجبر علیها وهذا احسن ماقیل فیهما (شرح المجلة سلیم باز صـ۹۰۷) هکذافی (الفقه الاسلامی صـ۵۱۴ج۶) و (الدرالمختاربهامش ردالمحتار صـ۴۶۶ج۴)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که یو ورور لومړی یوازي مزدوري پیل کړي بیا وروسته بل هم ورسره لګیا سي تقسیم به څنګه کوي؟ اوپه دې مال کي واده سوی خوندي هم حق لري که؟

سوال : یو سړی ۲ زامن ولري او دنیا نه لري او یو زوی کشر او بل مشر وی او دامشر غواړي په یو کار پیل وکړی اوبیا څو روپی وګټی په تعداد ۱۲۰۰ او بیا یو دکان کښیږدی وروسته له کاره پلار او کشر ورور هم په کار ورسره لګیا سی ۳-۲ کاله وروسته بیا دکان الله ﷻ ډیر پر مخ بوزی زیاته ګټه وکړی او داورونه ۲ واده خویندی هم ولری اوس غواړي تقسیم وکړی او ددکانداری دپیل نه ۱۵ کاله وروسته پلار هم وفات سوی دی او دنورمحمد دپاچهی وروسته دملک روپی هم راتلی او په دکان ګډیدی مراد دملک څه دپلار مملوکه مځکه ده چه اولادوته په میراث پاته سوی ده او تقسیم سوی نه ده ؟

جواب : دامسئله څو شکله لري.

۱:-اول دا چه دکور ټول مصارف او نفقة په دغه مشر زوی پوری اړه ولري او کشر زوی او پلار یوازی دیو کومکی په صفت ورسره وی نه دیو مستقل کار کوونکی په صفت په دې شکل کی ټوله پیسی ددغه مشر ورور دی او تقسیم ته ضرورت نسته او هغه دمځکی دحصول پیسی چه په دکان ګډی سوی دی هغه ټولی دی راجمعه سی او نورو ورثه ووته دی ورکړل سی یو دمشر زوی حصه دی پاته په دوکان کی سی.

۲:-دوهم داچه پلار او کشر ورور هم دپوره کار کوونکی په صفت کار کړی وی او دکور مصارف ددکان څخه کیږی په دې شکل کی دی دپلار د وفات په وخت کی دکان ته حساب وسی او ټول مال دی ۳ مساوی حصی سی ۲ حصی دی ورونه واخلی او دپلار حصه دی دمیراث په ډول پر ټوله ورثه وو تقسیم سی او په تیرو کلو کی دمځکی دحصول دپیسو څخه دی دخویندو حق جدا سی او خوندو ته دی ورکړل سی.

۳:-دریم داچه پلار دمستقل کار کوونکی په صفت او کشر ورور دیو شاګرد په صفت کار کړی وی نو دپلار دمرګ په وقت کی چه څونه مال وو هغه دی نیمی سی نیمی به میراث سی نیمی به دمشر ورور سی.

۴:۔ځلورم دا چه د واړو ورونو د مستقل کارکوونکی په صفت کار کړی وی او پلار په مکلف ړول په کار کی برخه نه وی اخیستی نو هر څه مال چه وی هغه د دوو ورونو دی خو د مځکی په تیرو حصولو کی خوندی حتمی حق لری او د مشرور رهغه او له سرمایه ۱۲۰۰کالداری به اول جلا کیږی هغه به مشرورور ځان ته اخلی ورو سته به د تیربیان مطابق اجراءات کیږی.

سئل فی ابن کبیر ذی زوجة وعیال له کسب مستقل حصل بسببه اموالاً ومات هل هی لوالده خاصة ام تقسم بین ورثته اجاب هی للابن تقسم بین ورثة علی فرائض الله تعالیٰ حیث کان له کسب مستقل بنفسه واماقول علماء نا اب وابن یکتسبان فی صنعة واحدة ولم یکن لهما شئی ثم اجتمع لهما مال یکون کله للاب اذا کان الابن فی عیاله فهو مشروط کما یعلم من عباراتهم بشروط منها اتحاد الصنعة وعدم مال سابق لهما وکون الابن فی عیال ابیه ..... فمدار الحکم علی ثبوت کونه معیناله فیه فاعلم ذلک ...... وانلم یکونو ابهذا لوصف بل کان کل مستقلا بنفسه واشترکو افی الاعمال فهو بینَ الاربعة سویة بلا اشکال وانکان ابنه فقط هوالمعین والاخوة الثلاثة بانفسهم مستقلین فهو بینهم اثلاثا بیقین والحکم دائر مع علته باجماع اهل الدین الحاملین لحکمته (تنقیح الفتاوی الحامدیة صـ۱۷ج۲) قال فی التنویر وشرحه وماحصله احدهما فله وما حصلاه معا فلهما نصفین ان لم یعلم مالکل وما حصله احدهما باعانة صاحبه فله ولصاحبه اجر مثله بالغاً مابلغ الخ (احسن الفتاوی صـ۳۹۴ج۶).

تنبیه: ددی عبارتو څه دا هم معلومه سوه که چیری کشر ورور یا پلار دیو کومکی یا شاگرد یا معاون په صفت کار کړی وی نو هر څو میاشتی یا کلونه چه کار کړی دی دهغه وخت مناسبه تنخواه باید ورکول سی.

سئل فی اخوین سعیهما واحد وعائلتهما واحدة حصلابسعیهما اموالا من مواش وغیرها والان یرید احدهما مفارقة آلاخر ومقاسمة المال مناصفة ویابی الاخر فهل والحالة هذه جمیعما حصلاه بسعیهما وکسبهما مشترک بینهما تجب قسمته بینهما مناصفة ام لا اجاب نعم ماحصلاه بکسبهما مشترک بینهما لایجوزان یختص به احدهما دون الاخر (الفتاوی الخیریة صـ۱۱۲ج۱ طبع کراچی ارام باغ) والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

كه په كوټه كي كالداري حواله كړي اوپه كندهاركي افغانۍ ورته ومني وخت تير سي افغانۍ ټيټه سي كالداري به وركوي كه افغانۍ؟

سوال : محترما : ما حاجی عطامحمد ويو سړی يا يو نفر تـه ۲۰۰۰۰ لکـه کالداری ورکړی دپاره دحوالی چه زما او دهغه سړی کورونه په کويټه کی وه ما کالداری ورکړی چه دی بايد په قندهار کی ماته افغانۍ راکړی او زموږ ددغه تبادلی په وقت کی کالداری پـه ۱۱۵ افغانی تبادله کيدله کله چه ما ودغه سړی ته کالداری ورکړی نونوموړی سړی کالداری تسليم کړی خو په همدغه ورځو کی چه زه ورغلم ده راته وويل زه مفلسه سوم نه کالداری لرم نه افغانۍ خو ځوکاله تير شوه او په دغه جريان کی چه به هر وقت زه ورغلم ده به دافلاس عذر وايه او نور مهلت به يی وغوښتی او پـه دغـه جريـان کی ده ونـورو پوروړوتـه يـو انـدازه پيسی هم ورکړی وی او هم ئی ورکولی لکن ما ته يی يوه روپۍ هم نه ده راکړی خو پـه دی وخت کی ما هغه نفر تـه وويـل چه تـه ماتـه يوه اندازه پيسی راکړه چه زه ګټه پـه وکړم او زه او تـه بـه سره شريکان يو ده وماته ۳ لکه کالداری راکړی او سره له دی چه مابه دپور غوښتنه ځنی وکړه ده به ويل چه زه يی نه لرم ما هغه پيسی واخستلی او په خپل احتياج می ولګولی خو ۲ مياشتې پس هغه سړی زما ځخه پيسی وغوښتلی مـا ورتـه وويـل چه زه ستا متبـاقی پيسی درکوم او خپل حق ځنی ګرځوم اوس هغه سړی وايي چه اول خو مامفلس خط جوړ کړيدی دهغه مفلس خط له رويه زه هر سړی ته يوه اندازه پيسی ورکوم او دوهم هغه سړی وايی چه زه تاتـه افغـانی درکوم نه کالداری زه وايم په هغه وقت کی چه ما تاتـه کالداری درکولی يـو ه کالداره پـه ۱۱۵ افغانۍ وه اوس ۷۵۰ افغانۍ تبادله کيږی نو محترم ما تـه فتـوی راکړئ چه زمـا کالداری حق کيږی که افغانۍ او مفلس خط اعتبار لری کنه ؟

جواب : په دی استفتاء کی ۳ خبري دي.

(**اوله خبره داده**) : کله چه دغه مستفتی ددغه نفر سره دکالدارو او افغانيو تبادلـه وکړه او د کالداری ورتسليم کړی نو دهغـه پرذمـه افغـانی قـرض پاتـه سوی اوس چه افغـانی ډيره کم قيمته سوی ده نو بايد دهغه بيعی دورځی افغـانۍ پـه يو بله سکه قيمت کړل لکـه کالداری ريال يا داسی نور او دهغې سکې په اندازه خپل حق ځان ته تسليم کړی.

(**دوهمه خبره داده**): کله چه دغه نفر تاته پیسی په معامله درکړی او تاخپل حق ځنی وګرځوی او دی دعوی کوی چه مامفلس خط جوړ کړی نولو پوروړو ته زه خپله حصه ورکوم نو اوس به وګورو چه تر مخه چه هغه نورو پوروړو ته پیسی ورکړی دی او تاته یی نه دی درکړی که دغه ستا موجوده اخستل سوی حق دهغه حصی سره سم وو چه باید پخوائی تاته درکړی وای نو دده دعوی بیځایه ده او که موجوده حق دهغه حصی څخه زیات وو نو باید دهغه حصی مقدار وګرځوی او نوری پیسی قاضی ته تسلیم کړی یا هغه په خبر کړی چه دنورو پوروړو په مابین کی یی هم تقسیم کړی.

(**دریمه خبر داده**): مفلس خط یعنی داچه قاضی دیو چا په افلاس حکم وکړی شرعاً جواز لری او دهغه وروسته به پیسی ودائنینو ته ورتقسیمیږی او هر یوه ته به خپله حصه ورکول کیږی.

ولو استقرض الفلوس اوالعد الی فکسدت ...... قال ابویوسف رحمه الله تعالى عليه قيمتها يوم القبض ...... وقوله اقرب الى الصواب فی زماننا (الفتاوی الهندية صـ۲۰۴ج۳) وفی البزازية عن المنتقى غلت الفلوس او رخصت فعند الامام الاول والثانی اولاليس عليه غيرها وقال الثانی ثانيا عليه قيمتها من الدراهم يوم البيع والقبض وعليه الفتوى ...... فحيث صرح بان الفتوى عليه فی كثير من المعتبرات فيجب ان يعول عليه افتاء وقضاء (ردالمحتار صـ۲۶ج۴) هكذافی (مجموعة رسائل ابن عابدين صـ۶۰ج۲) رجل له على رجل دراهم فظفربدراهم مديونه كان له ان ياخذ دراهم المديون اذا لم تكن دراهم المديون اجود او لم تكن مؤجلة (الفتاوی الهندية صـ۲۰۳ج۳) ويشترط لصحة الحجر (ای على المديون) عندهما القضاء بالافلاس ثم الحجر بناء عليه (سليم باز صـ۵۵۵) وفی الخانية لو باع المحجورشيئامن عقاره او عروضه من الغريم الذی حجر لاجله ليصير الثمن قصاصابدينه جازبيعه اذا كان الغريم واحدا فانكان اثنين وكان قد حجر بدينهما جازبيعه من احدهما لوبمثل القيمة كمالو باع من اجنبی ولكن لايصير كل الثمن قصاصا بدين هذا المشتری لان فيه ايثار بعض الغرماء على البعض ولكن الثمن يكون بين الغرماء بالحصص ولو حجر القاضی بدين على رجل لقوم لهم ديون مختلفة فقضى المحجوردين بعضهم شاركهم الباقون فيما قبضو افيسلم لهم حصتهم ويد

فمون مازاد علی حصتهم الی غیر هم من الغرماء اه (سلیم باز صـ۵۵۶ هکذافی الفتاوی الهندیة صـ۶۳ج۵).

تنبیه: داټول بیان په هغه صورت کی دی چه قاضی دیو مدیون پر تصرفاتو حجر یعنی ممانعت راوستلی وی دهغه دافلاس په صورت کی او دقاضی په حکم دده شخصی مالونه خرڅیږی او پیسی ئی پر پوروړو تقسیمیږی.

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که یو دوکان چوکیدار ولري بیاهم غلا وسي ضامن څوک دي؟

سوال: عزت منده څنګه چه بسم الله نامی او زوی ئی زما او دبازار ددکانو رسمی چوکیداران وه ددوی په اقرار سره بیا زما دواخانه چه دبرو دروازی په چوک کی موقعیت لری دشپی لخوا غلو ووهله او سهار موږ همدغه چوکیدار په غلاکولو دپیسو ګرفتاره کړی ولی چه موثق قرینی پر نوموړی باندی موجودی وی بیا زما دعرض په نتیجه کی په مرکزی ابتدائیه محکمه کی بسم الله نامی اوزوی ئی منکر سول او بیائی قسم واخیست نو څنګه چه نوموړی چوکیدار زموږ مزدور وو او په دغه شرعی مسئله کی نوموړی وماته مسئول دی؟

ثم ان عدم ضمان الاجیر الخاص انماهو اذا کان مستاجر العمل غیر الحفظ فلوکان مستاجرا لمجرد دحفظ الودیعه التی فی یده یکون ضامنا لها اذا هلکت بسبب یمکن التحر زعنه کالسرقة وصرح به فی الدر وغیره لان الحفظ حینئذ مستحق علیه (اتاسی صـ۷۱۸ج۲).

اوس زه ستاسو محترم څخه هیله کوم چه تاسو جناب ماته دافتوی راکړئ چه ایا زه حق پر دغه چوکیدار لرم کنه او دی زما دغلاسوی مال ضامن دی او کنه؟

(ملا عبدالسلام اخند)

جواب: محترم مستفتی صاحب ته باید وویل سی کوم عبارت داتاسی چه تاسو په استفتاء کی ذکر کړي دی هغه ستاسو د موضوع سره پوره مطابقة نه لري ځکه چه په دی پیښه کی تاسو خپله دغه چوکیدار په سرقه متهم کړیدی او دا تاسی عبارت د هغه موضوع په هکله دئ چه سارق یو مغایر او یو دریم شخص وی نه چوکیدار خو د دواړو موضوع ګانو په هکله باید داسی تفصیل وکړو.

(**اول**): کله چه یو ځوک پر یو چادسرقي دعوی وکړی نو دنورو دعواګانو په شان باید شاهدان راو غوښتل سی یا مدعی علیه ته قسم ورکړل سی او که چیری بعضی قرائن دهغه پر سرقي موجودی سی او شاهدان نه وی نو حاکم او قاضي دی دخپلی رایی او صوابدید مطابق دشریعت سره سم متهم ته حبس ورکړی او نور اجراءات دی وکړی خو پوره سعی او کوشش دی وسی چه نه دسارق په باب کی دشریعت دحدود وڅه یوادنی تجاوز وسی او نه داصلی مالک دغلاسوی مالونو په هکله دمسامحی څه کار واخستا سی (ومن یتعد حدود الله فاولئك هم الظالمون)

(**دوهم**) که چیری دیو دکان څه غلا وسی او هغه دکان چوکیدار ولری او سارق بل څوک وی پرته له چوکیداره نو که چیری دغه غلا دچوکیدار دغفلة او ترک دحفظ په وجه سوی وی نو چوکیدار دمال ضامن دی او که چیری چوکیدار خپله کامله سعیه کړی وی او بیا هم غلا سوی وی نو چوکیدار ضامن نه دی نو که اصلی مالک دچوکیدار غفلة او ترک دحفظ ثابت نه کړی او چوکیدار ووایي چه زما دچوکیداری په مدة کی غلانه ده سوی بلکه وروسته سوی ده نو دچوکیدار قول معتبر دی.

قال الفقیه ابوجعفر والفقیه ابوبکر الحارس اجیر خاص الایری انه لواراد ان یشغل نفسه فی موضع آخر لم یکن له ذلک (مجمع الضمانات ص ۳۴) اتفق ائمة المذاهب وهم الحنفیة هکذا فی (ردالمحتار ص ۴۴ ج ۵ ط بیروت)

والمالكية والشافعية والحنابلة على انه(اى الاجير الخاص)لايكون ضامنا العين التى تسلم اليه للعمل فيها لان يده يدامانة ...... مالم يحصل منه تعدا و تقصير فى حفظه سواء تلف الشئى فى يده اواثناء عمله (الفقه الاسلامى صـ۷۶۸ج۴) هكذافى الدرالمختار وفيه - وكذالاضمان على حارس السوق وحافظ الخان (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۴۴ج۵ بيروت) الاجير الخاص امين حتى انه لايضمن المال الذى تلف فى يده بغير صنعه(المجلة المـ۶۱۰) لوتلف المستاجر فيه بتعدى الاجير وتقصيره يضمن (المجلة المـ۶۰۷) ولافرق فيما اذا كان الاجير خاصا او مشتركا (سليم باز صـ۳۲۶) تقصير الاجير هو عدم اعتنائه فى محافظة المستاجر فيه بلاعذر (المجلة المـ۶۰۹) المدعى عليه بالسرقة اذا انكر السرقة حكى عن الفقيه ابى بكر الاعمش ان الامام يعمل فيه باكبررأيه فانكان اكبر رايه انه سارق وان المال عنده عذبه ويجورله ذلک ...... ادعى على آخر سرقة كان على المدعى البينة و على المدعى عليه اليمين والضرب خلاف الشرع ولايفتى به لان فتوى المفتى يجب ان تطابق الشرع (هندية صـ۱۷۳ج۲) الامين يصدق بيمينه فى براءة ذمته كما اذا ادعى المودع الوديعة وقال الوديع انا رددتها اليک فالقول له بيمينه (المجلة المـ۱۷۷۴) وكذا لو قال الوديع هلكت فى يدى بدون تعد (حامديه) (سليم باز صـ۱۱۴۴) الاصل براءة الذمة (المجلة المـ۲۲) الاصل ان تكون ذمة كل شخص بريئة اى غير مشغولة بحق آخر ...... فكل شخص يدعى خلاف هذا الاصل يطلب منه ان يبرهن على ذلک لانه حسب المادة ۷۷ تطلب البينة من مدعى خلاف الظاهر و خلاف الاصل (دررالحكام شرح مجلة الاحكام صـ۲۵ج۱).

والله تعالىٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دلو تمارانو په سیمه کي که امن راسي تجار دلوټ شویو مالونو طلب کولای سي؟ که ئې کولای سي مال که قیمت؟ که قیمت نو دخه وخت قیمت ؟ او هغه صغیر چې دپیښي په وخت صغیر او ددعوي په وخت کبیر وي شاهدي څنګه ده؟

سوال: محترمه دا چه زما کسب تجارت دی ځکه نو ددوستم په دوره کی دفاریاب ولایت مربوط داند خوی او دولت آباد په ولسوالیو کی یو تعداد تجارتی مالونه چه عبارت دی د ۳ دانو زراعتی ترکتوران ۳۰۰ کارتنه سګریټ ۴۰۰ جوړی جرمنی بوټونه ۵۰ جوړی مزاری کمبلی ۳۰ جوړی ترکمنی کراستی ۲۴۰ لکه نقدی افغانی ددوستم او پهلوان قومندانانو په زور راڅخه چور کړي او س چه الحمد الله په هغه منطقه کی دطالبانو دبرکته امنیت تامین او شریعت برحال دی غواړم چه په نوموړو ولسوالیو کی دچپاولګرو څخه دخپل حق مطالبه وکړم او حال دا چه غله ټول ه دنامه او رنګه پیژنم.

(**اول سوال**): ایا دثبوت په صورت کی زه دخپلو مالو مستحق یم او که شریعت قیمت راته ټاکلی؟

(**دوهم سوال**): که شریعت قیمت راته ټاکلی وی نو دا ولی ورځی دمالو دخریداری قیمت معتبر دی او که دنن ورځی نرخ صحت لری؟

(**دریم سوال**): که مالونه په لاس راسی او زاړه سوی وی لکه تراکتوران چه غلو استعمال کړی نو دشریعت دنګاه هم دغه زاړه مالونه وماته دمنلو وړدی او که دجدید مالو طلب کولای سم؟

(**څلورم سوال**): یو نفر چه دواقعی په وقت کی صغیر وی اما اصلی واقعه ښه ورپیاد وی اوس چه هغه نفر کبیر سوی وی نو په محکمه عدلیه کی د دارنګه شخص شاهدی دهغی واقعی په باره کی چه ده دصغارت په وقت کی لیدلی وه منل کیږی که څنګه لطفاً دلوړو څلورو مسئلو په باره کی شرعاً معلومات راکړی چه په آینده کی ستاسی دهدایت مطابق رفتار وکړم؟

(حاجی امان الله)

داول سوال جواب . كه ستا دمدعى عليه غصب ثابت سي نو ته دخپلو مالو مستحق يې ستا مالونه به تاته دركوي كه ورسره موجود وه او كه ځنې هلاک سوي وه نو كه په بازاركي بعينه هغسې شيان پيدا كيده هغه به رانيسي او تاته به يې دركوي او كه نه پيدا كيده نو دهغه هلاک سوي مالو قيمت به تاته دركوي.

ويجب على الغاصب ردعينه على المالک وان عجزعن ردعينه بهلاكه في يده بفعله او بغير فعله فعليه مثله ان كان مثليا كالمكيل والموزون فان لم يقدرعلى مثله بالانقطاع عن ايدى الناس فعليه قيمته (الفتاوى الهندية صـ۱۱۹ج ۵) هكذافى (الفقه الاسلامى صـ۷۱۸ج۵) و (بدائع الصنائع صـ۱۴۸ج ۷) و (شرح المجلة سليم باز صـ۴۸۸) والمال المثلى هو مايو جد له مثل في الاسواق بلاتفاوت يعتدبه ..... والاموال المثلية اربعة هى المكيلات والموزونات والعدديات المتقاربة وبعض انواع الذرعيات ...... والقيمى هو ماليس له مثل في الاسواق اويو جد لكن مع التفاوت المعتد به (الفقه الاسلامى صـ۷۲۰ج ۵) هكذافى (تبيين الحقائق صـ۲۲۳ج ۵).

ددوهم سوال جواب : كه پرغاصب باندي قيمت دمغصوب لازم سو نو قيمت به دورځى دغصب وركوي نه دنن ورځى قيمت او نه دخريداري دورځى قيمت اعتبار لري.

وان غصب مالامثل له فعليه قيمته يوم الغصب بالاجماع كذافى السراج الوهاج (الفتاوى الهندية صـ۱۱۹ج ۵) فقال الحنفية على المختار عندهم والمالكية تقدرقيمة المغصوب يوم الغصب (الفقه الاسلامى صـ۷۲۱ج ۵) وهو اعدل الاقوال كما قال المصنف وهو المختار على ما قال صاحب النهاية (ردالمحتار صـ۱۲۸ج ۵) او كه يې اول واري مثل پيداكيدى وروسته قطع سو نو بعض كسان قيمت دورځى دغصب معتبروي او بعضي كسان دهغه ورځى قيمت معتبر وي چه په بازاركى نيستى سوي وي وان انقطع المثل فقيمته يوم الخصومة اى وقت القضاء وعند ابى يوسف يوم الغصب وعند محمد يوم الانقطاع ورجحاقهستانى (الدرالمختار) وعند ابى يوسف يوم الغصب وهو اعدل الاقوال كما قال المصنف وهو المختار على ماقال صاحب النهاية وعند محمد يوم الانقطاع وعليه الفتوى كمافى ذخيرة الفتاوى وبه افتى كثير من المشايخ (ردالمحتار صـ۱۲۸ج ۵) قال السيد ابو السعود قال الالقانى ونحن ناخذ

بقول محمد آه ای لان لفظ وعليه الفتوى او كدالفاظ الترجيح لكن قال فى مجمع الانهر وفيه كلام لان يوم الانقطاع لايضبط (شرح المجلة الاتاسى صـ۴۱۶ج ۳).

نو په دی دوه قوله کی قطعی ترجیح یوه ته نه ده ورکول سوی فلهذا دواړه دعملی کیدو وړ دی یعنی په اول قدم کی باید دامام محمد صاحب قول عملی سی که هغه ممکن نوی نو دامام یوسف صاحب قول دی عملی سی.

دریم سوال جواب : که غاصب ومغصوب ته لږ تاوان رسولی وی نو عین مغصوب به ردوی سره دضمانه داندازی دنقصان (پر دی طریقه چه هغه مال به مخ کی تر نقص قیمت کی او بیا به یی پس دنقص څه قیمت کړی هر څونه تفاوت چه وو هغه اندازه یی دضمان ده) او که یی ډیر تاوان وررسولی وو نو اصلی مالک اختیار لري که خپل مال غواړی سره دضمانه دهغه نقصان چه وررسیدلی دی او که قیمة غواړی دټوله مال او مال غاصب ته پریږدی او دلږ او ډیر اندازه پر ډی معلومیږی که دغه دنقصان اندازه څلورمه حصه دټول مال دقیمت جوړیدل نو ډیر دی او که نه جوړیدل نو لږ دی.

لكن اذا طرء على قيمة المغصوب نقصان بسبب استعمال الغاصب يلزم الضمان ..... فانكان النقصان يسيراً يعنى غير بالغ ربع القيمة اى قيمة المغصوب ضمن الغاصب نقصان قيمته وانكان النقصان فاحشا اى مساويا لربع قيمة او اكثر فالمغصوب منه بالخياران شاء ضمنه نقصان القيمة وان شاء تركه للغاصب واخذ منه كل قيمته (المجلة المـ۹۰۰) هكذافى (الفقه الاسلامى صـ۷۲۹ج ۵) واذا وجب ضمان النقصان قومت العين صحيحة يوم غصبها ثم تقوم ناقصة فيغرم الغاصب الفرق بينهما (الفقه الاسلامى صـ۷۲۹ج ۵).

دڅلورم سوال جواب : دواقعی په وقت کی دشاهد عقل شرط دی نه بلوغ فلهذا دعاقل کوچنی شاهدی صحیح ده.

ولاتشترط للتحمل البلوغ والحرية والاسلام والعدالة حتى لوكان وقت التحمل صبيا عاقلا او عبدا .... تقبل شهادتهم كذافى البحرالرائق (الفتاوى الهندية صـ۴۵۰ج ۳) هكذافى (الفقه الاسلامى صـ۵۵۹ج ۶) و(بدائع الصنائع صـ۲۶۶ج ۶)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دمشترکې مځکې دخرڅلاو په اړه څو مهمې مسئلې

سـوال : محترم ازه عبدالمبین دحاجی محمد عمر زوی د ۳ مسئلو پـه بـاب پوښتنی لرم ستاسی له مقامه په دغه باب دشرعی فتویٰ هیله کوم هیله ده چی دشرعی مسائلو پـه استناد زما پوښتنو ته جواب راکړئ.

د لومړۍ مسئلې صورت : څوقطعې مځکې او باغونه چی دیوی ورثی تر منځ چی تعداد ئې ۳۰ نفرو ته رسیږی شریک او مشاع دی دورثی دیوه تن لـه خوا دنورو پـه غیاب کی او بیله دی چه دهغوی وکالت ولری په مشتری باندی په بیع قطعی ټولـه خرڅیږی ، خو مشتری دټا دیه ثمن دپاره دبائع له خوا دټولی ورثی دوکالت جوړول شرط ایږدی خو کله چه نوره ورثه خبریږی بائع مذکور تـه وکالت نـه ور کوی او وائی چه موږ خپل حصص نه خرڅوؤ او بائع مذکور هم پښیمانه کیږی چه زه نو هم خپله حصه نه خرڅوم

(**اول سوال**): نو آیا داټولـه بیع فاسده ده او کـه دابیع یـوازی دبائع پـر حصص ثبوت پیدا کوی ؟

(**دوهم سوال**): او که دا بیع یوازی دبائع پر سهم صحت پیدا کړی آیا مشتری مذکور قبل القسمت دنوموړی مشاع جایداد خپل رانیول سوی سهم قبض کولای سی او که دنورې ورثی له خوا دمځکی دتقسیم تر وخت پوری یوازی دخپل رانیول سوی، سهم پـه اندازه دمځکی دحصول دوړلو حق لری ؟

ددوهمې مسئلې صورت : احمد او مجید دیوی ورثی ټوله مشترک جایداد دورثی دیوه تن محمود څخه په شراکت بالمناصفه دشهودو په حضور کی په بیع قطعی رانیسی او تر ایجاب او قبول وروسته احمد یو دمشتریانو څخه په دغه مجلس کی دخپلی خوا دثمن یوه برخه محمد بائع مذکور ته تأدیه کوی خو څنګه چی محمود مذکور دنوری ورثی وکالت نلری او نوره ورثه هم غائبه ده دټولو په موافقه دمحمود له خوا دټولی ورثی دوکالت تر جوړولو پوری دباقی ثمن تأدیه معطل کیږی خو شرط نه وی دا معطل کیدل څه موده وروسته پـه داسی حال کی چه دواړه مشتریان دمحمود بائع له خوا دنوری ورثی دوکالت جوړولو ته منتظر دی مجید

یو د مشتریانو څخه چې د بیع د عقد په مجلس کې ئې بائع مذکور ته هیڅ مبلغ نه ؤ ورکړی دعوه کوی چې ما مجید بیله د خپل شریک احمد له حضور څخه محمود بائع مذکور ته خپل حصه ثمن ورکړی او د هغه څخه مې رسید اخیستی چې د غه ثمن ما محمود په نوموړی مشترکه جایداد کې د خپل سهم د ثمن په ډول قبول کړی دی. البته مجید دا نه وائی چه ما په جلاعقد د محمود حصه رانیولی ده بلکې د د غه ثمن ورکول د لمړنی بیع جزء بولی.

(**دریم سوال**): په هغه صورت کې چه د مشترکې مځکې بیع قطعی یوازی د محمود بائع پر سهم صحت پیدا کړی خو محمود بائع مذکور د مجید مشتری څخه د بعدی ثمن پر اخیستلو منکر وی قسم مجید مشتری ته کیږی او که محمود بائع مذکور ته ؟

(**څلورم سوال**): او که مجید خپله ادعا چې بیله د خپل شریک د حضور څخه یې محمود بائع مذکور ته ثمن ورکړی وی پر محمود مذکور ثابته کړی آیا احمد چې د بیع د انعقاد په لمړنی مجلس کې ئې لمړی ځل محمود ته د ثمن یوه برخه ورکړی وه د محمود پر خرخ سوی سهم کې شریک وی او که د غه سهم ټوله یوازی د مجید چې د وهمه پلائی مبلغ ورکړی دی کیږی ؟ انشاالله تعالی په دی باب خپله شرعی فتوی صادره کړی یعنی خلص آیا محمود بائع دلمړی بیع تر مجلس وروسته دومره صلاحیت لری چې بیا د دوهم مشتری بیله حضوره خپل حصص ویوه مشتری ته اختصاص ورکړی په داسی حال کې چې د اصلی بیع په مجلس کې ئی بالمنا صفه خرڅه کړی وی د ټولی ورثی مځکه ؟

(**پنځم سوال**): که د پورته مشاع مځکې بائع او ورثه هیڅ یو حاضر نه وی خو یو د مشتریانو څخه طلب د خپلی حصی وکړی بائع او نوره غائبه ورثه دا حق لری چې خبر ورکول سی او که قاضی کولای سی بیله دی چې هغوی ته خبر ورکړی چې حاضر سی غیابا مځکه تقسیم او مشتریانو ته د هغوی حصص تسلیم کړی ؟

(عبدالمبین ولد حاجی محمد عمر قندهار ناحیه ۲)

د اول سوال جواب · د ابیع یوازی د بائع پر حصص ثبوت پیدا کوی او د هغه نورو ورثه روڅخه چه هر چا اجازه وکړه د هغه په حصه کې ثبوت پیدا کوی او هغه چاچه اجازه نه وکړه د هغه په حصه کې ثبوت نه پیدا کوی ؟

وقـف بيـع مـال الغيـر ای علـى الاجـازة (ردالمحتـار صـ۱۵۲ج ۴) هكـذافی (الفتـاوی الهنـدیـة صـ۱۵۲ج ۳) و (الفقـه الاسـلامی صـ۳۷۱ج ۴ و صـ۳۷۲ج۴) و (احسن الفتاوی صـ۵۰۱ج ۶) الشريک مخير ان شاء باع حصته من شريكه وان شاء باعها من اجنـبی بدون اذن شريكه (المجلة المـ۱۰۸۸ والمـ۲۱۵) .

خو که په شريکانو کی صغيران وه او دغه خرڅوونکی ئی وصی نوو نو دهغو په حق کی بيع باطله ده ځکه چه دهغو دمال متصرف يا پلار يا نيکه يا قاضی دی يا دهغوی او صياء دی.

والتصرف فی المال ليس الا للاب او الجد او القاضی او او صيائهم (هكـذافی الفقه الاسلامی صـ۷۴۹ج ۷ والدرالمنـتقی صـ۴۵۴ج ۲) وو ليه ابوه ثم وصيه بعـد موته ثم وصی وصيه الخ (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۲۰۳ج ۲) .

سئل فيما اذا كان لجماعة زيت مشترک بينهم بـدون الخلـط و الاختلاط فباع بعضهم حـصته و حـصة شركائه من اجنـبـی بـدون اذنهـم ولا اجـازتهم ولا وجه شرعی فهـل يـكون البيـع صـحيحا فی حـصته دون حـصة شركائه . الجواب : حيث كـان مشتركا بينهم و ملكوه بطريـق الاشتراک لا الخلط و الاختلاط يكـون البيـع لا جنبـی فـی حـصة البـائع صـحيحا دون حـصة شـركائه (تنـقيح الفتاوی الحامدية صـ۲۴۷ج ۱) .

دوهم سوال جواب : اسهام دورثة وو خو په قسمت سره معلوميږی او متعين کيږی نو قبل القسمة ځنګه مشتری کولای سی چه خپل رانيول سوی سهم قبض کړی او همدارنګه دغه مشتری حق دحصول اخستلو هم نلری دهغه نورو شرکاء وخخه تر وقته دقسمة که هغو دغه مځکه دده بی اذنه کرلی وی او که يی په دغه کرلو سره مځکی ته نقصان رسولی وو نو بيا به مشتری ته دهغه نقصان ضمان ورکوی البته دهغوی دپاره هم دمشتری دحصی مقدار حصول ښه ندی بهتر دا ده چه خيرات يی کی.

اذا زرع احـد الشـركاء الاراضـی المشتركة فلـيس لـلاخـران يطلـب حـصته من الحاصـلات علی عادة البلدة مثل الثلث والربع (المجلة المـ۱۰۷۶) سئل فـی رجل زرع حـنـطة فـی ارض جارية فـی ملـک زيـد بـلا اذنـه ولاوجه شرعی ونبت الـزرع ولم يدرک ويـريـد زيـد تـكليف الرجل قلـع زرعـه المـزبـور فهـل لـه ذلـک الجواب حيث لم يدرک الزرع فلـمالـک الارض ان يامر الغاصب بقلعه ولـو أبى فـللمالـک قلعه فـان لم يحضر المـالک حـتى ادرک الزرع فهو للغاصب وللمـالـک تـضمينه نـقـصان ارضه

ان نقصت الارض بزراعته كمافی جامع الفصولين (تنقيح الفتاوی الحامدية صـ۱۵۶ج ۱) ولكن رأی ابی حنيفة ومحمد لايحل للغاصب الانتفاع بالمغصوب. .... واذا حصل فيه فضل (نماء وزيادة) يتصدق بالفضل استحسانا (الفقه الاسلامی صـ۷۲۴ج ۵).

دريم سوال جواب : څرنگه چه په دی صورت کی که مجيد دعوی دتأدية دثمن پريږدی بل څوک يی نسی مجبوره کولای نو دی مدعی دی او محمود مدعی عليه دی مجيد به شاهدان راولی که نوه محمود ته به قسم ورکول کيږی ځکه چه البينة علی المدعی واليمين علی من انكر (المجلة المـ۷۶) .فقد عر فهما فی التنوير والغرر والملتقی بان المدعی من لا يجبر علی الخصومة والمدعی عليه من يجبر عليها وهذا احسن ماقيل فيهما (شرح المجلة سليم بازصـ۹۰۷).

دڅلورم سوال جواب : بائع چه محمود دی داحق نلری داولی بيع وروسته چه يوازی ديوه مشتری سره نوی عقد وکی او پيسی ځنی تسليم کی بلکه دغه مبيعه ددواړو مشتريانو په ملکية کی داخله سوه نو دبائع نوی تصرف او خرڅول حرام دی.

القبض ليس بشرط فی البيع الاان العقدمتی تم كان علی المشتری ان يسلم الثمن اولا (المجلة المـ۲۱۲) ای لان البائع انما يتعين حقه فی الثمن بعد قبضه لان الاثمان لاتتعين بخلاف المشتری فان حقه قد تعين فی المبيع بمجرد العقد لدخوله فی ملكه به ابوالسعود (شرح المجلة الاتاسی صـ۱۹۱ج ۲).

دپنځم سوال جواب : که چيری يو مشتری يا دواړه دقاضی څخه طلب دقسمة وکی نو قاضی به سوی له بائع څخه بل وارث راغواړی نو کله چه دوی وفاة دمورث او تعداد دورثة وو په اثبات ورسوی قاضی به ددوی په مابين کی تقسيم وکی او دهغه غائب ورثةؤو دجانب څخه به وکيل ودروی چه دهغوی حصه قبض کړی حتماً دټولو ورثةؤو حاضريده نه غواړی خو پدی شرط چه ذواليدی به دغائبو ورثةؤو په لاس کی نه وی او که ذواليدی دغائبو ورثهؤو وه نو دهغه ذواليد حضورشرط دی.

وفی الهندية فی المنتقی عن ابی يوسف رحمه الله تعالی اذا اشتری رجل من احد الورثة نصيبه ثم حضرا يعنی البائع والمشتری وطلبا القسمة فالقاضی لايقسم بينهما حتی يحضر وارث اخر غير البائع (شرح المجلة الاتاسی صـ۷۴ج ۴

هکذافی ردالمحتار صـ۱۸۲ج ۵) والتقييد بالوارثين فی قول الهداية فی عبارته السابقة واذا حضر وارثان للاحترازعما اذاحضر وارث واحدفانه لايقسم (شرح المجلة الاتاسی صـ۷۳ج ۴) فان ادعوا انه ميراث عن زيد لايقسم حتی يبرهنوا علی موته وعدد ورثته (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۱۸۱ج ۵ هکذافی شرح المجلة الاتاسی صـ۷۱ج ۴) ولو برهنا علی الموت وعدد الورثة وهو معهما وفيهم صغيرا وغائب قسم بينهم ونصب قابض لهما (متن الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۱۸۲ج ۵) وانكان العقار فی يد الوارث الغائب اوشئ منه لم يقسم باقرار الحضور وكذا اذا كان فی يد مودعه وكذا الخ .... ای لئلايلزم القضاء عليها باحزاج شئ ممافی ايد يهما بلاخصم حاضر عنهما ولافرق فی هذا بين اقامة البينة ای علی الارث وعدمها هو الصحيح كمافی الهداية والتبيين والهندية (شرح المجلة الاتاسی صـ۷۳ج ۴).

نوټ: مذکور جوابونه ټول پردی بناء دی چه ددغه يوه وارث حصه مشتری ته معلومه وی او که وه مشتری ته معلومه نوه نو دغه بيع فاسده ده بهتره داده چه فسخ يی کی او فسخ يی هم ددواړو پررضاء نده موقوفه بلکه هر يو کولای سی چه فسخ يی کی او هغه بل جانب ته خبر دفسخ ورکی کله چه حصص معلوم سی نو بياکه ددوی خوښه وه نوی بيع به سره وکی.

يصح بيع حصة شائعة معلومة كالنصف والثلث والعشر من عقار مملوک قبل الافرازلانه لايشترط فی صحة البيع الافرازعند التسليم وقيد الحصة بكونها معلومة لانها لو كانت غير معلومة يفسد البيع لجهالة المبيع فلوقال الرجل الخ (شرح المجلة الاتاسی صـ۱۰۸ج ۲) فلوقال لرجل بعتک نصيبی من هذه الدار بهكذا وقبل المشتری ولم يكن عالما بنصيبه لايجوزهذا البيع وان علم جاز خانية (شرح المجلة سليم بازصـ۱۰۳ج) لكل من المتعاقدين فسخ البيع الفاسد (المجلة المـ۳۷۲) غيرانه يشترط فی الفسخ علم العاقد الاخر لارضاه ولاقضاء قاضی سواء كان الفساد فی صلب العقد الخ (شرح المجلة سليم بازصـ۲۰۸)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دچراګاه تعريف؟اوپه هغه کي کرهنه ؟اودباراني (خوشکاوي)مځکې دعشرحکم؟

(**اول سوال**): دچراګاه تعریف څرنګه دی ؟

(**دوهم سوال**): په چراګاه کی کرهنه او ابادي کیږی کیا یعنی جواز لری کنه درعیت یا حکومت ؟

(**دریم سوال**): زموږ په وطن کی خوشکا وه یعنی دیمه مځکی دی پخوا حکومتو لکه شاهی لسم من ځنی اخستی موږ باید څرنګه وکړو ایا هغه رنګه لسم من تول کړو او یائی وخلقوته پریږدو او یا بله طریقه چه دشریعت سره سمون خوری او موږ ته روښانه سی په خیر ؟

(قومندان ملا حاجی محمد اخنداولسوال ولسوالی معروف)

داول سوال جواب: مځکه دوه قسمه ده یو مملوکه ده یو مباحه ده مملوکه هغه ده چه مالک یی معلوم وی او مباحه بیا دوه قسمه ده یو موات ده او بل مرعی ده مرعی هغه مځکی ته ویل کیږی چه دیو کلی په څنګ یا مابین کی موقعیت ولری او دکلی خلق نفع باندی اخلی مثلاً چراګاه وی دکلی یا دبوټو کولو ځای وی یا دحاصلاتو دایښولو ځای وی یا دکوچنیانو دلوبو کولو ځای وی یا دکلی مقبره او هدیره وی چه دهمدی قسمه استفادی ته اماده وی او موات هغه مځکی ته ویل کیږی چه وتیر سوی منفعتونو ته اماده نوی او دکلی خلق ځنی استفاده نسی کولای که کلی ته نژدی وی یا لیری وی هغه فرق نلری بناء بر مفتی به قول او حد فاصل په مابین کی دموات او مرعی دادی څونه مځکه چه په هغه کی دکلی مکمل حوائج اجراء کیږی او نوری مځکی ته ضرورت نه پیدا کیږی که چیری کلی وال اکتفاء په وکی نو هغه مځکه مرعی او دهغه څه وروسته موات ده لکه څنګه چه فقهاء لفظ داستغنا او حاجة مستعملوی.

الارضُ المباحة وتسمى الموات وهي نوعان احدهما مايكون تبعاً لبعض القرى مرعى لمواشيهم ومحتطبالهم ...... والنوع الثانى مالايكون تبعالقرية من القرى فهى على الاباحة (تحفة الفقهاء صـ۳۲۲ج۳) الارضُ الموات كما عرفنانوعان احدهما ماكان من مرافق اهل بلدة يستعمل مرعى للمواشى ومحتطبالهم او مقبرة لموتا هم او ملعبا لصغارهم سواء اكانت داخل البلدة ام خارجها فيكون حقالهم لامواتا ...... والموات هومالايملكه احد ولاينتفع به

من الاراضي لانـقطاع الـمـاء عنـه او لغلبة الـمـاء عليه ومـا اشبه ذلک ممايمنع الزراعة بـان غلبت عليه الرمـال مـثلاً ولايـكون مملـو كـا لـمسلم او ذمی (الفقه الاسلامی صـ۵۴۳ج۵) واعتبر محمد عدم ارتفاق اهل القرية بـه وبـه قالت الثلاثة قلت وهـذا ظـاهر الرواية وبـه يفتی كـمـافي زكـاة الكبری ذكـره القهستاني وكذافي البر جندی عن المنصورية عن قاضيخان ان الفتوی علی قول محمد الدرالختار قوله واعتبر محمد حاصله انه ادار الحكم علی حقيقة الانتفاع قرب او بعـد (ردالمحتـار صـ۳۰۷ج۵) والـصحيح جـواب ظـاهر الرواية (الفتـاوی الهندية صـ۳۸۶ج۵) هـكـذافي (الفقـه الاسـلامی صـ۵۴۴ج۵) قوله ولايجوزاحياء ماقرب من العامر لتحقق حاجتهم اليه تحقيقا عند محمد. .... ولهـذا قـالوا لايملک الامـام ان يقطـع مـالاغنی للمسلمين عنـه كـالملح والاباريستقی منهـا النـاس (البحرالرائق صـ۲۱۱ج۸) وكـذلک ارض الملح والقـاروتحوهـمـا ممالايـستغنی عنهـا المـسلمون لاتكون ارض مـوات (هندية صـ۳۸۶ج۵).

د دوهم سوال جواب: په مرعی يعنی چراګاه کی کرهڼه او آبادی جواز نلری که دحکومت په امروی که درعيت په امروی يعنی هيڅ څوک نسی کولای چه شخصی استفاده ځنی وکی.

ولايجـوزاحـيـاء مـاقرب من العـامر، لتحقـق حـاجتهم اليه تحقيقـا عنـد محمد (البحرالرائق صـ۲۱۱ج۸ هـكـذافي الـدرالمختار وردالمحتـار صـ۳۰۸ج۵ والمجلة المـ۱۲۷۱).

د دريم سوال جواب: ديمه ياخوشکاوه مځکی کچيری دحکومت يا رعيت شخصی مملو کی نوی او په پخوا کی هم دچا په ملکيت کی نوی داخلی سوی او مرعی يا چراګاه هم نوه او او بـه يی بالکل نه درلودی نو دامځکی موات بلل کيږی دغه موات مځکی که چيری عشری مځکی ته نزدی وه عشرية ده که خراجيه مځکی ته نزدی وه خراجية ده که يوه بغل ته عشرية وه بل طرف ته خراجيه وه نو دغه موات عشرية ده که يی ابادو ونکی مسلمان وو او دغه خوشکاوه مځکه چه موات ده خلق يی په اجازه د امام اباده ولای سی دامام اجازه دوه قسمه ده يو قسم دادی چه حکومت خلقو ته منفعة او رقبة دمځکی دواړه ورکی يعنی صراحةً ورته

ووايي چه ته د دغه مځکي مالک يي هم رقبه ستاده هم يي منفعت ستادي په دي صورت کي دغه مځکه د دغه سړي شخصي ګرځي نه يي بيا حکومت ځني اخستلای سي نه نور خلق بل قسم دادي چه حکومت مؤقتاً ديو څه وقت د پاره مځکه يو چاته ورکړي چه هغه خپل منفعة باندي حاصل کي لکن رقبة يي د بيت المال او حکومت ده په دي معنی چه هر وقت حکومت کولای سي چه ځني وايي خلي او که چيري پخوا دغه خشکاوه مځکي ديو چا په تصرف او ملکيت کي راغلي وي نو که يي هغه مالک يا دهغه کورني او ورثة معلوم وه نو دا مځکي مملوکي دي خپل مالکان يي تصرف پکښي کولای سي او که يي مالک يا کورني نوه معلوم نو دا مځکي حکم دلقطة لري متصرف يي بيت المال دی داسي معاملة ورسره کيږي لکه دموات مځکي.

عبارة الکنز هی ای الموات ارض تعذر زرعها لانقطاع الماء عنها او لغلبته عليها الخ وقوله هنا التی ليست ملکا لاحد ای مادخلت فی الاسلام فی ملک احد ولوذميا لان الميت عند الاطلاق ينصرف الی الکامل وکماله بان لايکون مملوکا لاحد لانها اذاکانت مملوکة لمسلم او ذمی کان ملکه باقيافيها لعدم ما يزيله فلاتکون مواتا (شرح المجلة الاتاسی صـ۲۰۲ج۴) ولو احياه مسلم اعتبر قربه ای قرب ما احياه انکان الی ارض الخراج اقرب کانت خراجية وانکان الی العشر اقرب فعشرية نهر وانکانت بينهما فعشرية مراعاة لجانب المسلم ط عند ابی يوسف واعتبر محمد الماء فان احياها بماء الخراج فخراجية والافعشرية بحر وبالاول يفتی درمنتقی (ردالمحتار صـ۲۸۴ج۳) هکذافی (الفتاوی الهندية صـ۳۸۸ج۵) وقد مناعن الدرالمنتقی ان المفتی به قول ابی يوسف انه يعتبر القرب وهو مامشی عليه المصنف او لاکالکنز وغيره وقدمه فی متن الملتقی فافادتر جيحه علی قول محمد وقال ح وهو المختار کمافی الحموی علی الکنز عن شرح قراحصاری وعليه المتون (ردالمحتار صـ۲۸۴ج۳) ثم ان ماذکر من الحکم هوقول الامام رحمه الله تعالی وقالا يملکها بلا اذن...... قال فی دالمحتار وقول الامام هو المختار ولذا قدمه فی الخانية والملتقی کعادتهما وبه اخذ الطحاوی وعليه المتون (شرح المجلة الاتاسی صـ۲۰۴ج۴) و (ردالمحتار صـ۳۰۷ج۵) وان اذن السلطان او وکيله لشخص باحياء ارض علی ان لايکون متملکا بل لمجرد الانتفاع فذلک

الشخص يتصرف بتلک الارض کما اذن له لکن لايکون مالکا لتلک الارض (المجلة المـ۱۲۷۲) اذا احيا شخص ارضامن الاراضی الموات بـالاذن السلطانی صار مالکالها (المجلة المـ۱۲۷۲) ثم ان عرف المالک فهي له وان لم يعرف کانت لقطة يتصرف فيها الامام کما يتصرف فی جميع اللقطات والاموال الضائعة وجعل المملوک فی الاسلام اذا لم يعرف مالکه من الموات لان حکمه کالموات حيث يتصرف فيه الامام کما يتصرف فی الموات لالانه موات حقيقة زيلعی ملخصاً (شرح المجلة الاتاسی صـ۲۰۳ج۴)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دشيعه مذهب په اړه څو مهمي پوښتني اوځوابونه

سـوال: محترما! دری نفره هزاره گان چه اصلی آبائی وطن يی دافغانستان جاغوری داسلامی امارت تابع ده دايران مملکت ته تللی وو دهغه ځايه وکندهار ته راغلی وه دوی دکندهار په ښار کی څونفرو طالبانو دنوموړی ۳ تنو هزاره گانو له جملی څخه ۲ دوه تنه قتل کړي دی اود ۳ نفرو هزارگانو څخه يی نقدی پيسې هم وړی په دغه اړه لاندنی استفتا کوو.

(**اول سوال**): آيا دشيعه گانو هزارؤو قتل روا دی؟

(**دوهم سوال**): که چيری شيعه وی خو په ډله او فرقه باندی يی او په بغاوت او عدم بغاوت څوک علم ونه لری قتل يی روا دی او کنه؟

(**دريم سوال**): که چيری ددغو خلگو(مذکورينو)قتل رواوی دچا لپاره يی قتل جواز لری؟

(**الف**): په انفرادي ډول هر څوک کولای سي چه دغه کسان په قتل ورسوي

(**ب**): که د دوی قتل دامیر اجازه غواړي یا به یو مسئول اورگان دغه مسئولیت په غاړه اخلي.

(**څلورم سوال**): اوس ددغو طالبانو مذکورینو سزاء څه ده کوم چه ۲ تنه هزاره گان بي وژلي دي او هم یي ددوی څخه پیسي اخستي دي ؟

داول سوال جواب: که دمستفتي مراد دقتل څخه قتل په وجه دکفر وی نو باید په وضاحت سره وواېو چه دیو فرقي یا طائفي یا یو شخص په کفر سره حکم کول ډیر عظیم خطر لري دهیڅ چالپاره داسي جرءت کول نه دي پکار او دشیعه گانو او نورو بالمثل طائفو په باب کي حکم دادي چه ددوی دعقائدو تحقیق باید ددوی دخولي څخه وسي که چیري دضروریاتو څخه داسلام یي انکار وکړی نو بالکل دشکه وتلي کافران او مرتدین او مباح القتل دي خو شرط دادي چه هغه انکار دوی پخپله وکړي نه داچي دخلقو داوازو پر بناء وي او بل داچه هغه شي واقعاً دضروریاتو څه ددین وي یعني چه ثبوت یي هم قطعي وي او دلالة دآیة یا حدیث پر هغه موضوع هم قطعي وي لکه لمونځ روژه او داسي نور--- ډیر داسي موضوعات سته چه ودوی ته منسوب سوي وي خو دوی پخپله دهغه سره موافق نه وي او په هغه موضوع کي دهغه خرابي عقیدي څه دوی ځان پاک بولي او بل داچه دوی په خپل مابین کي ډیري مختلفي فرقي او طائفي دي چه دهریوه عقائد جلاجلا دي نو پرټولو باندي یو حکم کول ډیر زیات خطر لري حاصل او خلاصه داچه داسلام بعضي احکام داسي دي چه انکار یي کفر دي بعضي داسي دي چه انکار یي فسق او بدعت وي کفرته نه رسیږي بعضي داسي دي چه انکار یي فسق هم نه بلل کیږي لکه اختلاف په فروعاتو کي نو جواز دقتل بناء دي پر اباحة ددم او هغه بناء دي پر انکار دضروریاتو څخه ددین خو مکمل تحقیق باید وسي چه دوی انکار کړیدی کنه او هغه شي واقعاً دهغه ضروریاتو څخه دي چه منکریي کافر کیږي کنه یوازي دخلقو

پراقوالو او دکتابونو پر حوالو باید اکتفاء ونسی حقیقت باید معلوم سی ځکه چه دکفرار قتل موضوع ډیر مهمه او خطری ده.

یا ایها الذین آمنوا اذا ضربتم فی سبیل الله فتبینوا ولاتقولو المن القی الیکم السلام لست مؤمنا تبتغون عرض الحیوة الدنیا الایة (سورة النساء آیة نمـ۹۴) ادخال کافرفی الملة الإسلامیة اواخراج مسلم عنها عظیم فی الدین شرح شفاء لملا علی قاری (جواهر الفقه صـ۲۱ج۱) لایجوز الحکم بکفر من قال لااله الاالله حتی یتبین امره . . . . . . ولایعجل فی قتله حتی یتبین امره (احکام القرآن للتهانوی صـ۳۲۸ج۲) الاتری انامتی شککنا فی ایمان رجل لانعرف حاله لم یجزلنا ان نحکم بایمانه ولابکفره ولکن نثبت حتی نعلم حاله (احکام القرآن للتهانوی صـ۳۲۹ج۲) ومایشک انه ردة لایحکم بها اذالاسلام الثابت لایزول بالشک مع ان الاسلام یعلو وینبغی للعالم اذا رفع الیه هذا ان لایباد ربتکفیر اهل الاسلام الخ وفی الفتاوی الصغری الکفر شئ عظیم فلا اجعل المؤمن کافرا متی وجدت روایة انه لایکفر وفی الخلاصة وغیرها اذا کان فی المسئلة وجوه توجب التکفیر ووجه واحد یمنعه فعلی المفتی ان یمیل الی الوجه الذی یمنع التکفیر . . . . . . ولقد الزمت نفسی ان لا افتی بشئی منها (ردالمحتار صـ۳۱۲ج۳).

روافض واهل تشیع میں بہت سے مختلف العقائد فرقیں ہیں اور ہر فرقہ کی عقائد کو جداجدا منضبط کرنا بھی دشوار ہیں ایک دوسری مشکل یہ ہیں کہ کسی فرقہ کی کتابون مین اُن کی بعض عقائد معلوم ہوتی ہیں مگرجب عقیدہ اُن کی طرف منسوب کیا جاتاہیں تو وہ اُس کا انکارکرتی ہیں مثلاً کتب شیعہ مین جابجا اس قسم کی عبارتین ملتی ہیں جن سے معلوم ہوتا ہیں کہ وہ موجودہ قرآن کو محرف وناقابل اعتبار سمجھی ہیں ہیں مگرجب کہا جاتاہیں کہ تم موجودہ قرآن پرایمان ہیں رکھتی تو وہ شدت کی ساتھ اس سے تبری کرتی ہیں (جواہرالفقہ لمولانامفتی محمد شفیع رحمہ اللہ تعالی صـ۵۹ج۱).

ددوهم سوال جواب: دچاچه فرقه طائفه بغاوت او عدم بغاوت نوی معلوم نو بناء بروهم او ظن به څنګه دمسلمان پر قتل څوک اقدام کوی یا به څنګه څوک پر جواز فتوی ورکوی.

ددریم سوال جواب: داول سوال دجواب څه معلومه سوه چه دپوره معلومات څه ترمخه ددوی قتل نه دامام دپاره جائز دی نه دقاضی لپاره او نه په انفرادی شکل.

دڅلورم سوال جواب: داکسان چه داقتل یې کړی او خاص یې دپیسو لپاره کړیدی باید محکمې ته پیش سی چه هغوی دځپل تحقیق مطابق دوی محکمه کړی یا دی امام یا قاضی دوی ته سخت او انتهائی تعزیر ورکړی حتی امام ته داجائزه ده چه دغه کسان سیاسة قتل کړی که چیری تکرارا دوی داسی قتلونه کړی وه څکه چه دوی مرتکبین دډیر عظیم جرم دی او بی اجازی دامام یې قتل کړیدی او پیسی یې اخیستی دی نو داکسان که چیری تکرارا دوی داسی قتلونه کړی وه دساعی بالفساد دجملې څخه دی او ددی کسانو قتل ډیر ثواب لری ولی فتنه انګیزه خلق باید ورک سی دمځکی له مخه.

وجميع الكبائر والاعونة والسعاة يباح قتل الكل ويثاب قاتلهم انتهى وافتى الناصحي بوجوب قتل كل مؤذ (الدرالمختار بهامش ردالمحتار ص۱۹۸ ج ۳) من تكرر الخنق منه في المصر قتل به سياسة لسعيه بالفساد وكل من كان كذلك يدفع شره بالقتل (ردالمحتار ص۱۹۶ ج ۳).

تنبیه: دغه مذکور احکام دهغه شیعه ګانو دی چه په قندهار یا نورو هغه ولایتوکی وی چه جنګ نسته پکښی او دباغیانو شیعه ګانو سره ارتباط ونه لری.

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که دشفع رغ له خبرسره سم وکړي اودعوی

څلورکاله دموانعو له امله وځنډيږي څه حکم لري اوکوم قيمت معتبردی؟

سوال: کله چی مونږ ته خبر راورسيدی چه ستاسی له مځکی سره هغه همجواره مځکه خرڅه سويده هم په دغه مجلس کی مونږ طلب دشفعی وکړی داسی مو وويل چه تاسی شاهدان سی چه مونږ طلب دشفعی کوو خو داؤو چه په سبب دموانعو طلب دشفعی تر څلورو کالو پوری پاته سو هغه موانع دادی چه په هغه وخت کی قاضی نه وو په هغه ولايت کی بل مونږ په پاکستان کی وو سفرمو هلته نسو کولای کله چه دطالبانو امارت اسلامی راغلی مونږ ورغلو دشفعی دعوه مو وکړه ايا چه زمونږ په دغه صورت کی هم اوس حق دشفعی سته او که باطله سوی ده .او وروسته تر څلور وکلو چه شفع وګټی اياکوم قيمت به شفيع وه مشتری ته ورکوی يعنی قيمت درانيولو به ورکوی چه دڅلورو کلو مځکی وو او که دتسلميدو دوخت به ورکوی ؟

جواب: که چيری واقعه داسی پيښه وی لکه مستفتی چه ليکلی دی او کله چه دطالبانو حکومت رامابين ته سوا ومحکمی جوړی سوی بيا هم بی له ځنډه دوی مطالبه دشفعی په محکمی کی کړی وی نو دشفعی حق قائم دی او باقی دی او غيبة دشفيع هم دشرعی اعذاروڅخه يو دی او يواهمه خبره دا هم ده چه دغه شفيع به دبائع په وړاندی که مبيعه تر اوسه دده سره وه ياد مشتری يا مبيعی په وړاندی شاهدان درولی وی او دهغه شاهدانو په حضور کی به طلب دشفعی کوی که شرعی عذر نوو او که عذر موجود وو بيا چه عذر زائل سی دستی به دغه کار کوی چه دغه ته طلب تقرير ويل کيږی حتی که پر دغه طريقه يی طلب نسوای کولای او خط يی واستا وه هم کفايت کوی.

علی الشفیع بعد طلب المواثبة ان یشهد ویطلب طلب التقریر والاشهاد وهو ان یقول الخ(المجلة المـ۱۰۳۰)یکون طلب التقریر والاشهاد فی احد ثلاثة مواضع اوله عند المبیع ...... ثانیها عند المشتری ...... ثالثها عند البائع اذا کان المبیع لایزال فی یدالبائع ولم یسلم للمشتری بعد (دررالحکام صـ۷۹۵ج ۲)لواخر الشفیع طلب التقریر والاشهادمدة یمکن اجراءه فیها ولو بارسال کتاب یسقط حق شفعته (المجلة المـ۱۰۳۳)لواخر الشفیع طلب الخصومة بعد طلب التقریر والاشهاد شرعاً من دون عذرشرعی ککونه فی دیاریسقط حق شفعته (المجلة المـ۱۰۳۴).

د دوهم سوال جواب: دنن ورځی قیمت اعتبار نه لری بلکه هغه قیمت اعتبار لری چه په هغه قیمت سره بائع او مشتری بیعه کړی وی که چیری دغه مبیعه په پیسو خرڅه سوی وه او کچیری ئی دمبیعی په بدل کی موټر یا دکان یا بل داسی شی ورکړی وو نو هغسی شی به ورکوی.

یعنی اذا کان بدل العقار من القیمیات فالقیمة المعتبرة فی البدل هی القیمة وقت الشراء ولاتعتبر قیمته وقت الأخذ بالشفعة ﴿دررالحکام صـ۸۱۱ج ۲﴾ وتحسب قیمة الشئ المبیع یوم البیع لایوم الاخذ بالشفعة باتفاق الفقهاء ﴿الفقه الاسلامی صـ۸۱۱ج ۵﴾ اذا اشتری المشتری المشفوع ببدل من المثالیاا فعلی الشفیع ان یعطی المشتری مثل ذلک البدل.

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دډېر وخت په تیریدو دعوی باطلیږي کنه؟

سوال: محترمه دازمونږ موضوع د ځمکی چه ده اول زما نیکه محمد کریم او دوهم دده زوی تورنامی ته پاته وه، او دریم عبدالحبیب او پُردل ته پاته ده، د دوی عمر د (۷۰) کالو دی تر اوسه پوری ئی خوری او هیڅا دعوی نه ده کړی. امید کوو چه و مونږ ته فتویٰ را کړی چه په دغسی مرورزمان د دوی دعویٰ کیږي کنه؟

(حبیب الله)

جواب: هغه څوک چه اوس غواړی دعوی وکړی که ئی جانب مقابل دامنی یا منلی وی په حضور کی د حاکم یائی په بل مجلس کی منلی وی او خط یی دا قرار نوشته کړی وی او خپله امضاء یا ټاپه ئی لګولی وی او د خط څه وروسته مرورالزمان نوی راغلی چه دی زمونږ سره حق لری او حق یی نه دی ورتسلیم سوی نو دعوی ئی صحیح کیږي او مرورالزمان هیڅ اعتبار په دی صورت کی نلری کڅه هم ۲۰۰ کاله تیر سوی وی او که جانب مقابل منکروی او د ده حقداری نه منی یا وایی چه ده ته حق رسیدلی دی نو بیا دغه مرورالزمان که بی له یو شرعی عذر څه راغلی وو د هغه ددعوی مانع ګرځی او دعوی یی نه اوریدل کیږي لکن که هغه ته خپل حق نوو رسیدلی او جانب مقابل په خبروو او منکر وو نو د الله تعالی ﷻ په نزد به سخت مسئولیت ور په غاړه وی غاړی به ئی بندی وی او په آخرت کی به جواب ورکولو ته مجبور وی او همدارراز نور وارثان او حقداران که دهغوی دعوی صحت لری او کنه که دعوی کوی او کنه خپل حق هغوی ته باید ورسوی خصوصًا که نور زنانه وارثان وی یا یتیمان وی او د الله ﷻ او د آخرت دعذابه باید اوس لا ځان خلاص کړی.

لایسقط الحق بتقادم الزمن بناء علیه اذا أقر واعترف المدعی علیه صراحة فی حضور القاضی بأن للمدعی عنده حقافی الحال فی دعوی وجد فیها مرورالزمن بالوجه الذی ادعاه المدعی فلا یعتبر مرورالزمن ویحکم بموجب اقرارالمدعی علیه واما اذالم یقر المدعی علیه فی حضور القاضی وادعی المدعی بکونه اقرفی محل آخر فکما لا تسمع دعواه الاصلیة کذلک لا تسمع دعوی الاقرار ولکن الاقرار الذی ادعی انه کان قد ربط بسند حاولخط المدعی علیه المعروف سابقًا او ختمه ولم یوجد مرورالزمن من تاریخ السند إلی وقت الدعوی تسمع دعوی الاقرار علی هذه الصورة (المجلة المـ۱۶۷۴) لا یسقط الحق بتقادم الزمن ولو تقادم الزمن احقا باکثیرة (دررالحکام صـ۳۱۹ج ۴) عدم سماع القاضی لها (ای بعدمرورالزمان) انما هو عند انکار الخصم فلو اعترف تسمع کما علم مماقدمناه من فتوی المولی أبی السعود افندی اذلا تزویر مع الاقرار (ردالمحتار صـ۳۸۱ج ۴) وعن ام سلمة عن النبی ﷺ فی رجلین اختصما الیه فی مواریث لم تکن لهما بینة الادعواهما فقال من قضیت له بشئ من حق اخیه فانما اقطع له قطعة من النار (مشکوة شریف صـ۳۲۷)

واللہ تعالیٰ ﷻ اعلم۔

بسم الله الرحمن الرحيم

که داسنادو په تاريخ کي اختلاف راسي کوم سندمعتبرده؟

سـوال: استفتاء محکمه قادس ولایت بادغیس - بمقام محترم ریاست دارالافتاء مقیم قندهار السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

اما بعد:

از مقام محترم استفتاء بعمل میاید اینکه دونفر درمقدار اراضی در محکمه ابتدائیه قادس دعوی داشتند یکی ذوالید بود ودیگر خارج و محکمه از هرنفر سند ملکیت طلب نمود وذوالید سند خریداری حاضر آورد ودران نوشته بود که همین محدوده را بتاریخ دوشنبه اول حمل ۱۳۴۹ مبلغ ۸ لک افغانی از فلان بائع خریده است وخارج نیز سند عرفی ارائه نمود ودران نوشته بود که بتاریخ یوم یکشنبه ۱۳۴۹ بدون تعین برج که چهاریک از تحت همان محدوده ذوالید بمبلغ دولک افغانی نیزازهمان بائع خریده است پس بروت سندین حکم نمود که سندیوم دوشنبه اول حمل ۱۳۴۹ مقدم التاریخ است نسبت به سندیوم یکشنبه ۱۳۴۹ زیراکه چونکه یوم دوشنبه اول حمل ۱۳۴۹ شد پس معلوم است که یوم یکشنبه ۱۳۴۹ ازان دوشنبه مؤخرست چه که اگر مقدم باشد به سال ۱۳۴۸ واقع میشود ونظر به فقه شریف حنفی هرجاکه بائع یک شخص باشد وهردومشتری تاریخ بیان میکنند برای اسبق التاریخین حکم میشود

كمـا قـال فـى البحر الرائـق ۲۴۱ ج ۷ وعلى الشراء من واحـد فالاسبق احـق لانه اثبت انه اول المالكين فـلا يتلقى الملـک من جهته و لـم يتلقى الاخر منـه انتهى وقال فى فتح القدير صـ۳۲۳ ج ۶ اذ تبيـن بـه ان الاخـر اشـتراه من غيـر المالـک فكان باطـلا انتهى

وبروی این اساس محکمهٔ ابتدائیه قادس حکم نمود که سندیوم یکشنبه ۱۳۴۹ که متأخرالتاریخ است باطل است باید که مزاحم صاحب سندیوم دوشنبه اول حمل ۱۳۴۹ نشود وپس از مرافعه طلب-ی محکوم علیه ریاست دیوان مدنی وحقوق

عامه دلالت بادغیس قرار بر بطلان حکم و فیصلۂ ابتدائیۂ قادس صادر نمود باین عبارت لکن محکمۂ قادس بصورت دقیق تحلیل نکرده است که سند دست داشتۂ عبدالنبی ازیوم یکشنبه تاریخ چند ودرکدام برج سال ۱۳۴۹ صورت گرفته است زیراکه یوم یکشنبه به تناسب یوم دوشنبه مندرج سند مولوی حبیب الله مقدم التاریخ بملاحظه میرسد بایدکه محکمۂ قادس تاریخ وبرج یوم یکشنبه ۱۳۴۹ درسند دست داشتۂ عبدالنبی از بائعین ومشتریان واهل خبره تثبیت واجراآت سالم و مثبت شرعی را دران مورد صادر میکرد ازنکه اجراآت محکمۂ مذکور مثبت نبوده بحکم مسئلۂ شرعی

(یشترط ان یکون المدعی به معلوما لا تصح الدعوی اذاکان مجهولا المادۂ ۶۱۹ مجلة الاحکام

غیر شرعی ومجهول میباشد قرارقضائی مذکور وفیصله خط نمبر فوق قابل نقض وباطل است پس آیا ازنګاه شرع انور و فقه حنفی این اعتراض ریاست مدنی مذکورکه باید زمان تاخر سند متأخر معلوم باشد تا حکم به بطلان سند متأخر شود صحیح است یا مجرد ثبوت تأخر در سند متأخر کافی است خواه یکروز باشد یاصد روز ونیز آیا این استشهادش بمسئله شرعی یشترط الخ بمحل خود میباشد ویا دور از محل خود است واگراعتراض ریاست مدنی شرعاً صحیح نباشد فیصلۂ قادس سالم میماند و اگر صحیح باشد باطل میباشد.

(**نوت**): این مضمون از فقه حنفی در فیصله قادس موجود است (قال فی شرح المجلة سلیم باز ص۱۱۲۷ ادعیا الشراء من واحد والعین فی ید احدهما، ۴۵ لم یورّخا یقضی لذی الید، ۴۶ ارخا تاریخا واحدا یقضی لذی الید، ۴۷ ارّخا وتاریخ احدهما اسبق یقضی للاسبق، ۴۸، ارخ احدهما ولم یؤرخ الاخر یقضی لذی الید؟
(بینوا رحمکم الله تعالی توجروا نجیب الله قاضی محکمۂ قادس)

جواب: درین استفتاء که از محکمۂ ابتدائیه قادس فرستاده شده چند نکته موجود است:

(نکتۂ اول) اینست که مدعی ذوالید ومدعی خارج که بعد از دعوی کردن مدعی خارج سند عرفی ارائه نموده است این سند عرفی درحالت عدم موجودیت شهود وعدم موجودیت مثنی آن در محکمه قابل اعتبار نیست زیراکه احتمالات

تزویر دران بسیار است سند آن وقت معتبر است که ثبت محفوظ داشته باشد واحتمال تزویر دران نباشد وحکم خلاف شرع دران موجود نباشد

(نکته دوم) اینست که این موضوع را محکمۂ قادس ازجملۂ صورت چهل وهفتم شمرده است که عبارتست از صورت ارّخا وتاریخ احدهما اسبق وحال آنکه ظاهراً ازجمله صورت چهل وهشتم است که عبارتست از صورت

ارّخ احـدهما ولم يؤرخ الاخر

زیراکه مدعی خارج تاریخ بیان نکرده است واین اسبقیت که مستفتی تفصیل آن کرده است ضمنا وتبعًا فهمیده میشود صراحتًا وآن هم در صورتی که احتمالات تزویر درآن سندها وتاریخها بالکلیة مندفع شده باشد پس اگر درینجا از طرف دیوان مدنی وحقوق عامه مطالبۂ زیاده تحقیق واجراء ات بعمل آید بسیار بجا نباشد وباید گفته شود که استشهاد بمجرد این عبارت که

(يشـترط ان يـكون المدعي به معلوما)

بدون ضم دیگر عبارت برای نقض فیصلۂ ابتدائیہ قادس بهمین شکل که نوشته شده است کفایت نمیکند.

وما ذكرناه عن الخانية محله ما اذالم يكن للصك وجود في سجل القضاة اما لووجد فيه فانه يعمل به كما في حواشي الاشباه (ردالمحتار صـ۴۴۳ج۳) لكن اذاكانت الاعلامات والسندات مطابقة للاحكام الشرعية والافلا يعمل بها (شرح المجلة للاتاسى صـ۱۱۷ج۶) يعمل ايضًا بسجلات المحاكم اذا كانت قد ضبطت سالمة عن الفساد والحيلة على الوجه الذي يذكر في باب القضاء (المجلة صـ۱۷۳۸)

والله تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دهغو درختو حکم څه دي چې دبل چا پر وياله اينبودل سوي وي؟

سوال : فضيلت مآب د مسجد شريف وقفي سرای دی و بغل ته ئی عامه لاره تيره سوی ده د عمومي لاري څخه وروسته عمومي وياله ده اعني عمومي لار د مذکور وقفي سرای او عمومي ويالي په ميان کی تيره سوی ده زما يو څودرختي د ولی د مذکور سرای پر مقابل د ويالي پر غاړه دی د کلي خلگ و ما ته وايي چه دغه ولی د مسجد د سرای د حريم دی مانه ورته پريږدی نوزه داسی هيله کوم چه وماته شرعی فتوی راکړی چه دادرختی دچاحق دی وياله هم دبل وطن ده ؟

جواب : محترم مستفتی ته بايد وويل سی که موضوع داسی وی لکه تاسو چه ليکلی دی نو دغه ولی نه د سرای په حريم کی دی او نه د دغه سرای د حقوقو څخه دی نو که چيری دغه مستفتی دغه درختی د ويالي پر غاړه اينبی وی په اجازه د ټول هغه وطن چه وياله ور رغلی ده نو دا درختی د دغه اينبوونکی دی او خپله شرعی استفاده ځنی کولای سی او که يی د هغو بی اجازی اينبی وی او آينده هم د هغو اجازه نه وی نو فورًا به خپلی درختی کاږی او ايسته کوی به يی ، او بله خبره دا ده چه که د ټولو وطن والو اجازه هم وی خو دی به داسی تصرف نه کوی چه دغه سرای والا يا و نورو ته ناحقه ضرر ورسوی او دا حکم ځکه ثابت دی چه دغه درختی خو په حريم کی د ويالي اينبوول سوی دی او د حريم مالک هغه څوک وی چه د ويالي مالک وی نو دغه درختی په ملک کی د غير اينبوول سوی دی.

ولاحريم لدار محفوفة بملک الغير من کل جانب لان الحريم من المرافق ولا يرتفق بملک غيره لان مالکه أحق به و يتصرف کل واحد منهم فی ملکه و ينتفع بحسب ما جرت به العادة (الفقه الاسلامی ص۵۷۰ ج۵) لا يجوز لاحد ان يتصرف فی مال الغير بلا اذنه (المجلة المـ۹۶) الدرالمختار بهامش ردالمحتار ص۱۴۰ ج۵) وعدم الجواز شامل لجميع انواع التصرف من استعمال کرکوب و لبس ووضع جذع علی حائط و دخول دارالخ ..... فتصرف الغير فی مال الغير ممنوع ال انتکون وصاية او ولاية او تدعو ضرورة فيجوز (شرح المجلة للاتاسی

صـ۲۶۲ج ۱) انکـان المغـصوب ارضًـا فبنـی الغـاصـب فیهـا بنـاء او غـرس فیها اشجارا فانـه یؤمر بقلعهـا و ردالارض (المجلة ۹۰۶) لـو شـغل واحـد عرصة آخر بکنـاسـة او غیرهـا فانـه یجبر علی رفـع مـا و ضـعه و تخلیة العرصـة (المجلة الـمـ۹۰۹) لاضـرر ولا ضـرار (المجلة الـمـ۱۹) فـسره فـی المغـرب بـان لا یـضر الرجل اخاه ابتداء ولاجزاء (اشباه) (سلیم باز صـ۲۹)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

وقف سوی شئ بیرته ملکیت گرزولای سي؟

سوال: د افغانستان د علماؤ د مرکزی شوری د دارالافتاء عالی مقام ته. السلام علیکم ورحمة الله و برکاته. محترما! که چیری یو نفر خپل شخصی ملکیت یو شی ته وقف کړی او په هغه وقف شوی ځای کی تصرف هم وشی پس لـه څه وخته لومړی نفر چه دغه ځای وقف کړی دا حق لری چه بیرته تر وقف تیر سی او خپل ملکیت ئی و گرځوی کنه؟

(کندهار ښاروال مولوی دین محمد حق بین)

جواب: شخصی ملک که یو ځوک وقف کی نو دغه واقف بیا هیڅکله نسی کولای چه دغه وقف خپل ملکیت و گرځوی او نه د بل چا شخصی ملک گرځیدلای سی او نه یی وارثانو ته د ملکیت په ډول انتقالیدلای سی بنا پر مفتی به قول.

فـلا یجوزله (ای للواقف) ابطاله (ای الوقف) ولایـورث عنـه وعلیه الفتوی (الـدرالختار) قوله وعلیه الفتوی ای علی قولهـما بلزومه قال فی الفتح والحق ترجح قول عامة العلماء بلزومه لان الاحـادیث و الاثار متظـافرة علی ذلک واستمر عمل الـصحابة و التابعیـن و من بعـد هم علی ذلک فلـذا تـرجح خـلاف قوله آه (ردالمحتار صـ۳۹۲ج ۳) هـکذافی (الفقـه الاسـلامی صـ۱۵۴ج ۸) (الفتـاوی الهـندیة صـ۳۵۰ج ۲) (ومجمع الانهر والدرالمـنـتقی بهـامش صـ۷۳۳ج ۱).

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دهغې مځکې حکم چې دشخصې مځکو په منځ کې وي اوله دولت سره هم قيد وي

سوال: محترم د کندهار د دارالافتاء رياست ته السلام عليکم ورحمة الله وبرکاتهٗ و بعد.
محترما! څرنگه چه د عبدالرحمٰن او محمد صادق د موسی قلعه د ولسوالی د شاهرگی اوسيدونکی يوه موضوع چه پر يوه اندازه دولتی (امارتی) ځمکه باندی دعوه ده د دوی د خلاصون په خاطر د موسی قلعه ولسوالی په (۸۳) ۱۴۲۰/۶/۱۷ گڼه ليک په ذريعه د هلمند د امارت د قضاياوو رياست ته راجع سويده زموږ د څيړنی په لړکی معلومه شوه چه مدعی بها ځمکه په سرجمع د دولت قيد ده او د ذکر شوی مدعی بها ځمکی اربعه حدونه ټول په شخصی ځمکو پوری متصل دی او خپله مدعی بها ځمکه په نقشه کی موازی (۴۰) جريبه بلند آبه، تپه، يا غونډۍ ده نو د امارتی قضاياوو رياست د مشکل سره مخامخ دی ځکه چه نوموړی مدعی بها ځمکه چه د خلکو د شخصی ملکيتو په مابين کی موقيعت لری يا داسی بلند آبه او تپه زاری ځمکی چه د خلکو د شخصی ځمکو په منځ موقيعت لری او په امارتی دفاترو کی او په نقشو کی د امارت په سرجمع کی قيديت ولری د امارت بلل کيږی او يا د اشخاصو صرف او صرف د داسی موضوعاتو په اړوند شرعی فتوا غواړو تر څو هغه اجراآت چه په نظر کی لرو تر سره شی ډيره مهربانی به موږ وی؟

﴿ملا محمد اکبر اخندزاده د هلمند د امارت قضاياو د رياست کفيل﴾

جواب: کچيری دغه مدّعی شخص د دغه مدعی بها مځکی د ملکيت لپاره شرعی دلائل ولری يعنی شاهدان د رانيولو يا د ميراث پاته کيدلو يا نور شرعی دلائل د ملکيت ولری يا شرعی معتبره قباله ولری شرعی معتبره قباله هغه ده چه ثبت يی موجود وی په محکمه کی او خلاف د شريعت حکم پکښی نوی او د تزوير چم او فريب څخه محفوظ ساتل سوی وی نو

دغه مځکه د دغه مدّعی ګرځیدلای سی یوازی دغه خبره چه په د فاترو او نقشو کی د أمارت په سرجمع کی قیدیت لری په مقابل کی د شرعی دلائلو (کچیری مدعی سره دغه شرعی دلائل وه) هیڅ اعتبار نلری او نه یوازی په دغه خبره د قیدیت حکومت دغه مځکه ځان ته راګرځولای سی (په هغه صورت کی که د مدّعی سره شرعی دلائل موجود وه) او دا چه دغه مځکه د شخصی ملکیتونو په مابین کی ده او د بلند آبه او تپه زاری مځکو څه ده نو دا خبره هم د قرائن قویة او قطعیة څه نده چه یو جانب استدلال په وو ایی.

اذا اثبت المدعی دعواه بالبینة حکم الحاکم بذلک (المجلة المـ۱۸۱۸) ان الاعـلام و السند الصادرین من حاکم محکمة یجوز الحکم و العمل بمضمونهما بلابینة اذا کانا عاریین و سالمین من شبهة التزویر و التصنع و موافقین لاصولهما (المجلة المـ۱۸۲۱) و ماذکرناه عن الخانیة محله ما اذالم یکن للصک وجود فی سجل القضاء اما لووجد فیه فانه یعمل به کما فی حواشی الاشباه (ردالمحتار صـ۴۴۳ج ۳) لکن اذا کانت الاعلامات و السندات مطابقة للاحکام الشرعیة والافلا یعمل بها (شرح المجلة للاتاسی صـ۱۱۷ج ۶) احد اسباب الحکم القرینة القاطعة (المجلة المـ۱۷۴۰) القرینة القاطعة هی الامارة البالغة حد الیقین مثلاً اذا خرج رجل من دارخالیة خائفا مدهو شافی یده سکین ملوثة بالدم فدخلت الدارفی الحال و شوهد فیها رجل مذبوح فی ذلک الوقت فلا یشتبه فی ان قاتله هو ذلک الرجل و لا یلتفت الی الاحتمالات التی هی محض توهم کالقول ان الرجل ربما قتل نفسه (المجلة المـ۱۷۴۱) و لیس للامام ان یخرج شیئا من ید احد الابحق ثابت معروف (ردالمحتار صـ۲۸۱ج ۳)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که ښځه له خاوندسره په یوه ښارکي گذاره نه کوي میره کولای سي چې ۷، ۹، کلن ماشومان ځني جلاکړي؟

سوال: وحضورته د مرکزی دارالافتاء علماء کرامو السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته و بعد: عرض دا دی چه زما منکوحه ۲ زامن یو د ۷ کلو بل د ۹ کلو زما ځخه لری څه وقت زما گذاره په کراچی کی وه اوس تقریباً ۷ میاشتی کیږی چه زه په کندهار کی گذاره کوم نو اوس زما ښځه په کراچی که ده خپلو هغه ۲ زامنو سره ده زما سره موافقه نلری چه په کندهار کی زما سره گذاره وکړی او څه شرعی عذر هم نلری او س سوال دا دی چی که زما ښځه اوس هم زما سره موافقه ونکړی ایا زه دد غو ۲ زامنو حق لرم چه د موره یی جدا کړم کنډهار ته یی راولم او کنه او دا زما یقین دی چه دغه کوچنیان که د مور سره وی تربیه به یه خرابه وی؟

(مستفتی حاجی محمد نبی)

جواب: هرکله چه زوی داسی اندازی ته ورسیږی چه ده ښځو و خدمت ته ضرورت نلری مثلاً خوراک څښاک طهارة اغوستل د جامی پخپله کولای سی چه هغه نو غالبًا ۷ـ۸ کاله دی نو بیا کولای سی پلار چه ده ځان سره یی بوزی.

فقال الحنفية الحاضنة اما او غيرها احق بالغلام حتى يستغنى عن خدمة النساء و يستقل بنفسه فى الاكل والشرب واللبس والاستنجاء وقدر زمن استقلاله بسبع سنين لانه الغالب (الفقه الاسلامى صـ۷۴۲ج۷) هكذا فى (بدائع الصنائع صـ۴۲ج۴) وفيه و ذكر الخصاف سبع سنين او ثمان سنين او نحو ذلك انتهى اذا انتهت مرحلة الحضانة ضم الولد الى الولى على النفس من أب اوجد لالغيرهما و يظل للاب الحق فى امساك الصبى حتى يبلغ (الفقه الاسلامى صـ۷۴۵ج۷) اذا كانت الام هى الحاضنة فى حال قيام الزوجية او اثناء العدة من طالق أو وفاة فمكان الحضانة هو المكان الذى تقيم فيه مع الزوج ولايجوز لها الانتقال به الاباذن الزوج لان الزوجة ملزمة بمتابعة زوجها والاقامة معه حيث يقوم (الفقه الاسلامى صـ۷۳۷ج۷) مكان الحضانة مكان الزوجين اذا كانت

الزوجية بينهما قائمة حتى لو ارادالزوج ان يخرج من البلد فارا داخذ ولده الصغير ممن له الحضانة من النساء ليس له ذلک حتى يستغنى عنها (الفتاوى الهندية صـ۵۴۳ج۱)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

پر دکانو، ریګونو، ډبرو وغیره باندې مالیه اخیستل جواز لري کنه؟

سوال: مالیه د دکانو اخستل د عامو دکانو څخه. ریګ ده رود او ډبرې د غره او بټې د ریګ پردغه مذکورو شیانو محصول آخستل جوازلری کنه

جواب: کومې پیسې چه حکومتی خلق په نامه د محصول یا د مالیی د خلقو او دکاندارانو څخه اخلی دا شرعی جواز نلری ټوله ظلم دی او نه په شریعت مقدس کی دغه طریقه د مستفتی یو اصل لری ځکه چه عامه قاعده د فقه حنفی ده چه.

تصرف السلطان على الرعية منوط بالمصلحة (حموى على الاشباه و النظائر صـ۳۶۹ج۱) وهكذافى (شرح المجلة للاتاسى صـ۱۴۱ج۱) وليس للامام ان يخرج شيئا من يد احد الابحق ثابت معروف (ردالمحتار صـ۲۸۱ج۳) و هكذافى الحموى شرح الاشباه والنظائر صـ۳۷۳ج۱) قوله التصرف على الرعية الخ فيشمل السلطان و من قلده السلطان بذاته اوبالو اسطة ويشمل ايضًا الاوصياء و متولى الاوقاف فان جميعهم تناط تصرفاتهم العائدة لمن هم تحت و لايتهم بالمصلحة اى بما فيه نفع يعود اليهم و الافتصرفهم غير صحيح و لانافذ شرعا الخ (شرح المجلة للاتاسى صـ۱۴۱ج۱) و فعل الامام منوطٌ بالمصلحة و الظلم ليس بمصلحة (شرح المجلة للاتاسى صـ۱۴۳ج۱) وهكذافى (الفقه الاسلامى صـ صـ۲۸۰ج۶).

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

هغه ښځه چې د پلار او میړه جایداد ورته پاته وي وفات سي د دې زامن په دواړو کي د مور حق غوښتلای سي کنه؟

سوال: و حضور ته د حاجی مولوی صاحب السلام علیکم .... اما بعد، د دوو ورونو ملک دی په ویش سره ګډ دی یو ورور ئی وفات شو بل ئی ژوندی دی د مړه وروه څخه یوه لور پاته ده ملک ئی سره مشترک او د ورور د مرګ وروسته ئی نور ملک رانیوی پسله خریداری دغه بل ورور ئی هم وفات سو د یوه ورور زوی پاته دی د بل ورور څخه لور پاته ده دغه ښځه را ولاړه سوه خپل د اکازوی ئی په نکاح کی په دغه ګډ ویش کی د دی د اکا زوی چه میړه ئی هم دی ده نور ملک رانیوی اوس دغه ښځه هم وفات سوله د دغی ښځی زامن د خپله پلاره څخه د خپلی مور حق غواړی نو دغه ښځه په دغه نوی ملک او خریداری چه اکا یی کړیده او میړه ئی کړیده چه د اکا زوی ئی هم دی نو د دغی وفات سوی ښځی زامن په دغه نوی خریداری کی حق لری او کنه د ملک مالیات هم د دغی ښځی پر نامه تحویلیږی د پخوا لا بیا ترننه پوری؟

(عبدالباقی اغا)

جواب: دغه مړ ورور چه د زوی پلار کیږی او دغه د ښځی میړه چه کومی مځکی رانیولی دی دا د دوی شخصی ملک ګرځی او په مشترک مال نه ګډیږی نو که دغه ښځی خپل د اکا په شخصی مځکه کی حق نه درلودی نو په دغه رانیول سوی مځکه کی هم حق نلری او میړه خو یی ژوندی دی د هغه په مځکه کی خو بالکل حق نلری، یوازی په هغه صورت کی را نیول سوی ملک په مشترک ملک ګډیږی چه دغه مشتری او بایع دواړه په وقت کی درانیولو نسبة و خپلو شریکانو ته وکړی یعنی مشتری و وایی چه زه یی ده شریک دپاره رانیسم او بایع و وایی زه یی د هغه دپاره خرخوم او بیا یی د شریک خوښه هم سی په دغه صورت کی د استفتاء ښځه د خپل اکا په شخصی ملک کی هیڅ حق نلری ولی د هغه زوی ژوندی دی نو هرکله چه ښځی په هغه شخصی ملک کی حق نکی پیدا نو د ښځی زامن په طریق اولی حق نه پکښی لری.

وكل اجنبى فى قسط صاحبه (تبيين الحقائق صـ۳۱۳ج۳) و هكذافى (بدائع الصنائع صـ۶۵ج۶) (الفقه الاسلامى صـ۷۹۴ج۴) و اما حكم شراء الفضولى فجملة الكلام فيه ..... فان اضافه الى نفسه كان المشترى له سواء وجدت الاجازة من الذى اشترى له او لم توجد و ان اضاف العقد الى الذى اشترى له بان قال الفضولى للبائع ..... او قال البائع بعت هذا العبد من فلان بكذا وقبل المشترى الشراء منه لاجل فلان فانه يتوقف على اجازة المشترى له (بدائع الصنائع صـ۱۵۰ج۵) او قال البائع للفضولى بعت منك هذا العبد بكذا الفلان فقال اشتريت لا يتوقف و ينفذ الشراء عليه لانه لم توجد الاضافة الى فلان فى الايجاب و القبول و انما وجدت فى احدهما واحدهما شطر العقد فلا يتوقف (بدائع الصنائع صـ۱۵۰ج۵) و ما اشتراه احدهم لنفسه يكون له و يضمن حصة شركائه من ثمنه اذا دفعه من المال المشترك (الفتاوى الكاملية صـ۵۰) و المستحقون للتركة عشرة اصناف مرتبة ..... فيبدء بذى الفرض ثم بالعصبة ..... ثم ذوى الارحام (الفتاوى الهندية صـ۴۴۷ج۶)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

په پیچکارۍ (انجکشن) روژه ماتيږي کنه؟

سوال: ایا په پیچکاری سره روژه ماتیږی او کنه؟

(بینوا توجروا)

جواب: څرنګه چه پیچکاری په پخوا زمانه کی نوه فلهذا د متقدمینو علماؤو په کتابونو کی دا مسئله نده ذکر سوی او متأخرینو علماؤو خصوصًا د دیوبند علماؤو په دی مسئله کښی زیات تحقیق کړی دی او د ماهرینو ډاکترانو سره یی معلومات کړی دی او دی نیتجی ته رسیدلی دی چه په پیچکاری سره روژه نه ماتیږی او نه مکروه کیږی او پر دی باندی ئی

بنه قوی دلائل ذکر کړیدی او پخپلو کتابونو کښی ئی لیکلی دی چه د نمونی په ډول به مونږ څو کتابه ته د دوی حواله ورکړو.

وهذایدل علی ان الدواء الداخل فی الباطن بتوسط الحقن والابرة لا یفطر سواء ادخلت الابرة فی اللحم او العرق لان هذاالدواء وان وصل الی اللحم والعرق بالمنفذ لکنه یدخل الباطن بوساطة المسامات دون المنافذ الخ (منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی تصنیف مولانا محمد فرید اکوړه خټک صـ۳۵ج۴) هکذافی (فتاوی دارالعلوم دیوبند صـ۴۰۸ج۶) (وامدادالفتاوی صـ۱۴۵ج۲) (واحسن الفتاوی صـ۴۳۲ج۴) (آلات جدیدة صـ۱۵۳) (وجواهرالفقه صـ۳۷۹ج۱) (وبوادرالنوادرلمولانا اشرف علی التهانوی صـ۳۸۹) (وجدید فقهی مسائل صـ۹۵) (امدادالمفتین صـ۴۸۹) (وکفایت المفتی صـ۲۳۸ج۴) (الفقه الاسلامی صـ۶۵۸ج۲).

دلائل

اول دلیل: پر زخم باندی دوا اچول فقهاؤو مطلقًا مفسد ندی بللی بلکه زخم یی په جائفه یا آمه سره مقید کړی دی ولی دغه ۲ قسمه زخمونه د جوف البطن یا جوف الدماغ سره منفذ لری او نور قسم زخمونه یی نلری کڅه هم پر نورو زخمونو باندی په دوا اچولو سره اثر معدی یا دماغ ته رسیږی لکن چونکه منفذ نلری نو فساد نلری همدارنګه د پیچکاری دوا که څه هم اثر یی معدی یا دماغ ته رسیږی لکن چه منفذ نلری نو فساد نه راولی.

ولوداوی جائفة او آمة بدواء فوصل الی جوفه او دماغه افطر عند ابی حنیفة والذی یصل هو الرطب وقالا لا یفطر لعدم التیقن بالوصول (الهدایة صـ۲۰۲ج۱) هکذافی (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۱۰۲ج۲ بیروت) وفیه فوصل الدواء حقیقة الی جوفه و دماغه الخ وهکذافی (الفتاوی الهندیة صـ۲۰۴ج۱).

(**سوال**): مراد د زخم څخه یوازې جائفة ندی بلکه هر هغه زخم دی چه نفوذ کولای سی را معدی یا دماغ ته که په لاسو کی وی دا زخم یا پښو یا بل ځای کی وی لکه صاحب د کفایه په زخم عام ذکر کړی او ویلی دی. وما وصل الی الجوف او الی الدماغ من غیر الخارق المعتادة نحو ان یصل من جراحة فانه یفطر عند ابی حنیفة (کفایة مع فتح القدیر صـ۲۶۶ج۲).

(**جواب**): په ډیر تاکید باید ذکر کړو چه د دغه جراحة څخه چه په کفایة کښی ذکر شوی دی مراد آمة یا جائفة ده نه مطلق زخم ځکه چه هلته بیان د مخرق غیر معتاد دی او هغه زخم چه سواله جائفی او آمی څخه وی دا ممکنه نده چه مخرق ولری تر معدی یا دماغ پوری او دفقهی په هیڅ کتاب کی ماندی لیدلی چه سواله جائفی او آمی څخه پر نورو زخمونو په دوا اچولو سره دی فساد د روژی راغلی وی.

دوهم دلیل: د فقهاؤو په ډیرو عبارتو کی داسی مثالونه سته چه دواء جوف ته د بدن ورسیږی لکن چه هغه جوف د جوف سره د بطن یا دماغ منفذ ونلری او د دواء یا غذاء وصول حقیقة معدی یا دماغ ته ونسی نو حکم د فساد ئی نوی کړی لکه دا مثال یو څوک پخپل ذکر کی اوبه یا روغن توی کی نو که مثانی ته نه ورسیږی اتفاقا فساد د روژی نه راځی او که مثانی ته ورسیږی نو اختلاف دی امام صاحب ئی روژه صحیح بولی ولی د ده په نزد د مثانی او معدی تر مابین منفذ نسته او امام ابو یوسف صاحب ئی صحیح نه بولی ولی هغه منفذ ثابتوی او حال دا چه مثانه خپله هم یو جوف دی نو اعتبار منفذ لره دی.

واذا أقطر فی احلیله لایفسد صومه عند ابی حنیفة و محمد رحمهما الله تعالی کذافی المحیط سواء اقطر فیه الماء او الدهن وهذا الاختلاف فیما اذا اوصل المثانة و اما ذالم یصل بانکان فی قصبة الذکر بعد لایفطر بالاجماع (الفتاوی الهندیة صـ۲۰۴ج۱) هکذافی (الهدایة صـ۲۰۲ج۱) یفید انه لاخلاف لو اتفقوا علی تشریح هذالعضوفان قول ابی یوسف بالافساد انما هو بناء علی قیام المنفذ بین المثانة و الجوف فیصل الی الجوف ما یقطر فیها و قوله بعدمه بناء علی عدمه (فتح القدیر صـ۲۶۷ج۲).

(**بل مثال**) که یو سړی د انګور دانه په تار و تړی او تیره یی کړی او بیرته یی را وکاږی یا غوښې په دغه طریقه تیری کړی او بیرته یی را وکاږی روژه نه فاسدیږی یا او به په پزه کی واچوی او دماغ ته ونه رسیږی هم فساد نه راځی حال دا چه ستونی او پزه هم جوفونه دی.

وعلـی هــذالوابتلع عنبـا مربوطـا بخـیط ثـم اخرجـه لایفـسـد صومه (خلاصه صن ۲۶۰ ج ۱ ومثله فی العالمگیریة مطبوعة الهنـد صـ۲۰۲) ومن ابتلع لحما مربوطا علی خیط ثم انتزعه من ساعته لایفسد و ان ترکه فسد کذافی البدائع (آلات جدیدة صـ۱۵۴) حتی لوبقی السعوط فی الانف ولم یصل الی الرأس لایفطر (ردالمحتار صـ۱۰۲ج ۲ بیروت).

نو د دی تحقیق څه دا معلومه سوه چه په پیچکاری سره هم روژه نه فاسدیږی ولی که رګ دی او که غوښه هغه منفذ د بطن یا دماغ سره نلری او د رګونو مجوّف والی اعتبار نلری ځکه چه مثانه ستونی او پزه هم جوفونه دی او اعتبار نلری.

د ریم د لیل: کوم شی چه بدن ته د مسامات له طرفه داخلیږی اتفاقا روژه نه فاسدوی نو د پیچکاری په واسطه چه کم شی د بدن و مساماتو ته داخلیږی په هغه هم باید روژه نسی ماته.

و مایدخل من مسام البدن من الدهن لایفطر هکذافی شرح المجمع ومن اغتسل فی ماء وجد برده فی باطنه لایفطر (الفتاوی الهندیة صـ۲۰۳ج).

ضروری تنبیه: له دغه تیر حکم څه هم هغه پیچکاری مستثنی دی چه په نس کی لګیږی یا بل داسی ځای کی لګیږی چه دواء یی حقیقةً دماغ یا معدی ته رسیږی او په یوازی اثر رسیدلو سره روژه نه فاسدیږی او همدارنګه باید ووایو چه په پیچکاری سره د روژه نه ماتیدلو حکم باید دضرورت شدیدة په وقت کی ورکړه سی او که ضرورت شدیدة نوی نو باید دروځی پیچکاری نه ولګول سی په دی وجه چه د اختلاف څه خبروزی او عوام خلق په نورو امورو کی بی احتیاطی ونکړی یا هغه پیچکاری ونه لګوی چه دواء یی براه راست دماغ یا معدی ته ځی.

مالایفسد الصوم عند الحنیفة هو اربعة و عشرون شیئا ۱ الاکل اوالشرب اوالجماع ناسیا ...... ۱۶ الحقن فی العضل او تحت الجلد او فی الورید والاولی عند الامکان تاخیرها الی المساء اما الحقن الشرجبة فتفسد (الفقه الاسلامی صـ۶۵۸ ج ۲).

فائدة: بعضی کسانو څه کاغذونه را استولی وه او یو څه اعتراضونه یی کړی وه چه د هغو خلاصه په دی ډول ده (۱) د ښځی د مثانی څه لار وکلیتین (یعنی گردگان) ته ده نه و معدی ته او (بدائع الصنائع) کی راغلی دی (لمثانتها منفذ افیصل الی الجوف صـ۹۳ج ۲. نومعلومه دا سوه چه په جوف سره ئی تعبیرد کیلتین څه کړی دی او د دی څه دا ثابیتږی چه بطن یا جوف یوازی کیس الطعام ته نه ویل کیږی بلکه کلیتین کبد قلب او همدا راز نور تولو په بطن کی داخل دی نو د پیچکاری دوا خو قلب ته رسیږی او قلب د بطن څه دی فلهذا روژه ماتوی تاسی باید لغوی تحقیق وکړی چه دامعلومه سی چه بطن یوازی کیس الطعام ته نه ویل کیږی بلکه دا ټولو ته شامل دی.

(۲) (ردالمحتار صا۱۱ج۲) راغلی دی الجائفة الطعنة التی بلغت الی الجوف او نفذ ته الخ د نفذ ته څه دا معلومیږی چه که زخم د لاس یا پښی وی او دواء نفوذ وکړی نو هم روژه ماتیږی نو مراد د زخم څه یوازی جائفة نده او د کفایة په عبارة کی جراحة عام راغلی دی او ویلی دی .نحو ان یصل من جراحة الخ (کفایة صـ۲۶۷ج ۲). (۳) او همدارنگه فقهاؤو ویلی دی چه اعتبار وصول لره د دواء دی نه لوندوالی یا وچوالی د دواء ته هر کله چه وصول د دواء راغلی په زخم کی د جائفة یا آمة فساد راځی نو په پیچکاری کی هم وصول د دواء راځی نو فساد راولی .واکثر مشایخنا علی ان العبرة بالوصول حتی اذا علم ان الدواء الیابس وصل الی جوفه فسد صومه و اذاعلم ان الرطب لم یصل الی جوفه لا یفسد صومه عند الا ان ذکر الرطب والیابس بناء علی العادة الخ (المبسوط للسرخسی صـ۶۸ج ۳).

دا وو د دوئ د اعتراضونو خلاصه او حاصل لکن د اول اعتراض په جواب کی باید ووایو که چیری ستاسو د دغه دلیل په وجه پښتورگی په بطن او جوف کی شامل وای نو د نارینه مثانه خو هم لار وپښتورگو ته لری نو هلته به هم اتفاقًا روژه ماتیدلای لکن هلته اختلاف په فساد کی ځکه راغلی وو چه داخبره معلومه نوه چه مثانه جوف ته منفذ لری کنه او د ښځی د مثانی په مسئله کی چه فساد راځی د هغه دا وجه نده چه پښتورگو ته لار لری بلکه هغه وجه دا ده چه هلته دوا اچول حکم د حقنی لری. واما فی قبلها فمفسد اجماعا لانه كالحقنة (الـدرالمختار بهـامش ردالمحتـار صـ۱۰۱ج۲) او که چیری دا معترض پخپله لغوی تحقیق کړی وای نو دا به یی نوای لیکلی چه قلب په بطن کی شامل دی ځکه چه قلب په صدر کی دی .د فقهاؤو د عبارتونو څه دا معلومیږی چه مثانه پښتورگو ته هم همیشنی منفذ نلری لکه د دی عبارة څه د مجمع الانهر چه معلومیږی.

وهذا الاختلاف مبنی علی انه هل بین المثانة والجوف منفذ و الاظهر انه لامنفذ له و انما يجتمع البول فيها بالترشح كما يقول الاطباء (مجمع النهر صـ۲۴۵ج۱).

د دوهم اعتراض جواب: زما ذهن ته نه راځی چه دلاس یا پښی زخم دی هم منفذ ولری د جوف یا دماغ سره او نه دا ممکنه را ته معلومیږی او که عبارة ته ښه متوجه سو چه ضمیر د نفذت راجع طعنة ته دی او د (ه) ضمیر جوف ته او بیا فکر و کړو چه یو سړی په لاس یا پښه کی په چاړه ووهل سی نوا دا به څنگه معدی یا دماغ ته نفوذ وکړی او د نفوذ څه د دواء مراد حقيقةً وصول دی نه وصول داثر لکه چه وایی.

فوصـل الـدواء حـقيقـة الـی جوفـه و دماغـه (الـدرالمختار بهـامش ردالمحتـار صـ۱۰۲ج۲ بيروت) (الدرالمنـتقی بهامش مجمع الانهر صـ۲۴۱ج۱).

او د کفایی په عبارة کی هم مراد د جراحة څه جائفة یا آمة ده نه مطلق زخم لکه د اول دلیل په بیان کی چه تیره سوه .

د دریم اعتراض جواب: باید و وایو چه د پیچکاری دواء حقيقةً وصول نکوی جوف یا دماغ ته ولی مونږ پخوا وویل چه منفذ نسته بلکه یوازی ئی اثر معدی یا دماغ ته رسیږی او د اثر

رسیده اعتبار نلري او علماؤو چه تحقیق د ډاکترانو څخه کړی دی نو هم داثابته سویده چه دواء وصول نکوی حقیقة بطن یا دماغ ته.

ڈاکٹروں سے تحقیق کرنی سے نیز تجربہ سے یہ بات ثابت ہوئی کہ انجکشن کی ذریعہ.... جوف دماغ یا جوف بطن میں دوانہیں پہنچی (امدادالفتاوی صـ۱۴۵ج۲) (بوادرالنوادر صـ۳۸۹) (آلات جدیدة صـ۱۵۳) والله تعالیﷻ اعلم.

دانقل دی دهغه مضمون اونظرچه بعضی کسانودارالافتاءته رااستولی وه

گرانو ډاکترانو مونږ علما، و تاسو محترمینو ته داسی پیشنهاد کوو:

سوال: دغه پیچکاری چه انسان ته ولگیږی وصول ئی و جوف بطن و دماغ ته کیږی که نه کیږی؟

جواب: وصول کیږی.

سوال: دغه دواء په خپله رسیږی وجوف ته که دواء د لگیدلو پر ځای پاتیږی اثر ئی رسیږی؟

جواب: دوا پخپله زړه ته رسیږی بیا په ټوله بدن کی تجزیه کیږی.

سوال: دغه رگونه چه پیچکاری او سیرم پکښی لگیږی ټوله مجوف دی او که په مثال د سپنج دی؟

جواب: ټوله مجوف دی او والونه هم لری چه د دوا د رسیدلو کومک کوی.

سوال: په څو دقیقو یا ثانیو کی کی دغه دواءو نس ته رسیږی؟

جواب: د دوا، رسیدو و بدن او زړه ته فرق لری.او بعضی دوا په ۱ دقیقه بعضی په ۲ دقیقو او بعضی په ۵ دقیقو کی رسیږی.

سوال: وصول وتلل د دغه دواء په څه طریقه کیږی ایا داطور ځی لکه دواء ده سیرم په تار کی او که پر طور د جذب لکه په سپنج کی چه اوبه توی کړل سی ؟

جواب: لکه دواء چه د سیرم په تار کی ځی. په دغه شان وه زړه ته رسیږی

(دکتورمحمد قاسم)

الفتوی فی الدواء التی تصل الی الجوف بواسطة الابرة

اول دا چه افتاء به موافق درسم المفتی سره وی .

ثـم اذالـم توجد الـروايـة ،عن عـلمائنـا ذوی الـــدراية واختلـــف الذين قـــد تاخروا . يرجح الـذی علـيه الاكثر مثل الطحاوی وابی حفص الكبير . وابوی جعفر والليث الشهـير وحيـث لم توجـد لـهـؤ لاء . مقالـــة واحـتيج للافتـاء فلينظر المفتی بجد واجتـــهاد . وليخش بطـش ربه يوم المعاد فليس يجسـر علی الاحـــكام . سوی شقـی خاسر المـرام هذا فی من كان المفتی مجتهدا

وان لم يوجد منهم جواب البتة نصًا ينظر المفتی فيها نظر تامل واجتهاد وتد بر ليجد فيها مايقرب الی الخروج عن العهدة ولا يتكلم فيها جزا فالمنصبه وحرمتة وليخش الله تعالی ويراقبه فانه امرعظيم لا يتجا سر عليه الا كل جاهل شقی ۱۲ هذا اذاكان المفتی مجتهداً ، وان كان المفتی مقلدا غير مجتهداً ، ليس له ان يفتی فيما لم يجد فيه نصًا عن احد ۱۲ شرح عقود رسم المفتی (صـ۲۶) هذا تصريح بعدم اهلية اهل زماننـا للحكم فی مثل المسئلة الموصوفة كالحكم بعدم الفطر بالابره ، الدكتورية ، ولا نحتاج اليه ، و يجب علی المفتی ان ينظر الی اهل زمانه كما ذكر فی الكتُب عندابی يوسف و التحقيق ان المفتی فی الوقائع لابدله من ضرب اجتهاد و معرفة باحوال الناس ، كمن اكل لحمابين اسنانه لم يفطر و ان كان كثيرًا يفطر و عند زفر يفطر فی الوجهين فينظر الی صاحب الواقعة ان كان ممن يعاف طبعه ذلک ويحكم بعدم

بالافطار اعنی بقول ابی یوسف و ان کان ممن لا اثر لذلک عنده اخذ بقول زفر،رح ، اعنی الافطار شرح عقود رسم المفتی (صـ٣٩) فالمناسب لاهل زماننا الحکم بالافطار بالابرة الدکتوریة ، کما هو مذهبنا ، لا نهم لا یبالون بامر الدین۔ هذا اذالم یکن تصریح۔ وقد صرح بهذه المسئلة فی کتب المذهب کلها تصریحًا اظهر من الشمس۔ وفی دواء الجائفة والامة اکثر المشائخ علی ان العبرة للوصول الی الجوف والدماغ لالکونه رطبًا او یا بسًا ، حتی اذاعلم الوصول یفطر ، هندیه۔ وبعضنا لا یعرف الجائفه و یقول هی جراحة فی المعدة التی هی کیس الطعام ، فیقول متی لم تصل الدواء الی کیس الطعام لا یفطر ، و ذلک لعدم تصفحهم کتب اللغة ، وکتب المذهب ، و قد ذکر فی (ردالمحتار صـ١١١ج٢) الجائفة الطعنة التی بلغت الی الجوف او نفذته ، و قد ذکر (المنجد صـ٤٢) معنی الجوف ، الجوف بطن کل شئ والبطن خلاف الظهر ، وفی (المعجم الوسیط صـ١٤٦) الجوف من کل شی باطنه الذی یقبل الشغل والفراغ ، وفی (فرهنگ عمید صـ٨٤١ج١) جوف شکم ، اندرون چیزی ، داخل چیزی ، ولنا شاهد عدل علی ان المراد من الوصول الی الجوف ، هو الجوف المفسر بالبطن ، لا المعدة کما قال البعض ، وهو ان ماذکر فی کتب المذهب ، و اما الافطار فی قبل المرأة فقد قال مشائخنا انه یفسد صومها بالاجماع لان لمثانتها منفذا فیصل الی الجوف (بدائع صـ٩٣ج٢) ولا سبیل من مثانتها الا الی الکلیتین یعنی گردوگان ، وقد عد علمائنا الکلیتین من الجوف و ما هذا الاالمفسر بالبطن ، والالما حکموا بالفطر ، و هذاینادی باعلی نداء ان القلب و الکبد و الکلیتین و کل ماهو فی البطن من الجوف فمتی وصل الدواء الی واحد منهم کان مفطرًا ، کما لا یخفی ، وایضا یعلم من قوله (اونفذته) ان جراحة الیدوالرجل ان نفذت الی الجوف فوصل الدواء منه الی الجوف کان مفطرًا ، لا کما قال البعض ان المعتبرة فی الافطار هی الجائفه فقط ولنا علی هذا شاهد عدل ، وهو ماذکر فی (الکفایة علی هامش فتح القدیر صـ٢٦٧ج٢) وما

وصل الى الجوف او الى الدماغ من غير الخارق المعتادة نحو ان يصل من جراحة فانه يفطر عند أبى حنيفه رحمة الله تعالى عليه و قد ذكرنا ان اكثر المشائخ على ان العبرة للوصول فانه يعتبر الوصول لا المسلک و يويد ذالک مافي (المبسوط جـ۴صـ۶۸) فا ما الجائفه والامة اذا د اوا هما بدواء يا بس لم يفطره و ان داواهما بدواء رطب فسد صومه في قول ابى حنيفة رحمة الله تعالى عليه ولم يفسد فى قولهما والجائفة اسم لجراحة وصلت الي الجوف او نفذته كما فى ردالمحتار و الآمه اسم لجراحة وصلت الى الدماغ فهما يعتبر ان الوصول الى الباطن من مسلک هو خلقة في البدن لان المفسد للصوم ما ينعدم به الامساک المامور به و انما يومر بالامساک لاجل الصوم من مسلک هو خلقة دون الجراحة العارضة و ابو حنيفة رحمة الله تعالى عليه يقول المفسد للصوم وصول المفطر الى الباطن فالعبرة للواصل لا للمسلک و قد تحقق الوصول ههنا و فى ظاهر الرواية فرق بين الدواء الرطب واليابس و اكثر مشائخنا على ان العبرة بالوصول حتى اذ اعلم ان الدواء اليابس وصل الى جوفه فسد صومه ، واذ اعلم ان الرطب واليابس و اكثر مشائخنا على ان العبرة بالوصول حتى اذا علم ان الدواء اليابس وصل الى جوفه فسد صومه ، و اذا علم ان الرطب لم يصل الى جوفه لا يفسد صومه عنده الا ان ذكر الرطب واليابس بناء على العادة ، فاليابس انما يستعمل فى الجراحة لاستمساک رأسها به فلا يتعدى الى الباطن و الرطب يصل الى الباطن عادة فلهذا فرق بينهما ، و الدليل على ان العبرة لما قلنا ان اليابس يترطب برطوبة الجراحة

(المبسوط للسرخسى صـ۶۸ج۴).

نظر په قول ددوو شاهدانو ډاکترانو مسلمانانو چې پچکاري وصول کوي و معدى ته نو روژه ماتيږي.

بسم الله الرحمن الرحيم

كه څوك كسان ووايي (پرمورخپلې مايني طلاقې دي) څه حكم دي؟

سوال: يو څوكسان ووايي پر مونږ خپلي ماينى طلاقى دى نو هغه ښځى چه قبل الدخول وى او هغه ښځى چه بعد الدخول وى فرق لرى كنه يعنى هغه ښځى چه قبل الدخول وى هغه هم تحليل غواړى كنه ؟ (رياست امربالمعروف و نهى عن المنكر)

جواب: كله چه يو څوك خپلې ښځې ته ۳ طلاقه وركړى په لفظ واحد سره نو هغه ښځه كه مدخول بها وى او كه نه وى حرمت غليظة واقع كيږى او تحليل ته په زوج ثانى سره ضرورت لرى په دى حكم كى ده مدخول بها او غير مدخول بها هيڅ فرق نسته.

قال (اى المحقق ابن الهمام) فى اخر باب الرجعة لافرق فى ذلك اى اشتراط المحلل بين كون المطلقة مدخولا بها او لا لصريح اطلاق النص و قد وقع فى بعض الكتب ان غير المدخول بها تحل بلا زوج و هو زلة عظيمة مصادمة للنص و الاجماع لايحل لمسلم رآه ان ينقله فضلا عن ان يعتبره .... ولا يخفى ان مثله مما لا يسوغ الاجتهاد فيه لفوات شرطه من عدم مخالفة الكتاب والاجماع نعوذبالله من الزيغ والضلال والامرفيه من ضروريات الدين لايبعداكفار مخالفه(ردالمحتار صـ۴۵۵ج۲ بيروت) وما نقل عن المشكلات انه (اى طلاق غير المدخول بها ثلاثا) لايقع لنزول الاية فى الموطوءة باطل محض منشاه الغفلة(الدرالمنتقى بهامش مجمع الانهر صـ۳۹۹ج۱) هكذافى (مجمع الانهر صـ۴۰۰ج۱).

خو د مدخول بها او غير مدخول بها دطلاق فرق دا دى چه په مدخول بها كى كه په يو لفظ ۳ طلاقه وركى او كه په متعد دو الفاظو حرمت غليظة واقع كيږى او په غير مدخول بها كى كه په يو لفظ ۳ طلاقه وركى حرمت غليظة راځى او كه متعد دالفاظ وى نو اول طلاق واقع كيږى نه دوهم او دريم لكه طالق طالق طالق يا نور داسى الفاظ .وان فرق .... بانت بالاولى ... ولم تقع الثانية بخلاف الموطوءة حيث يقع الكل (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۴۵۵ج۲ بيروت) هكذافى (مجمع الانهر صـ۴۰۰ج۱) (الدرالمنتقى صـ۴۰۰ج۱)

بسم الله الرحمن الرحیم

دپردي سړي په لاس دځواني ښځې علاج

سوال: محترما دغسی د واوی چه د آینده احتمالی امراضو د دفعی لپاره استعمالیږی مثلاً لکه واکسین و ځوانو ښځو ته د اجنبی په لاس شرعًا جواز لری کنه؟

(بینوا توجروا)

جواب: د دی تر مخه چه د استفتاء لپاره جواب ذکر کړو دری ۳ خبری باید ذکر کړو:

(**اول**): دا چه دوا تداوی په حلال سره پر شرعی طریقه د مرض تر مخه هم جائز ده او هم ثابته ده.

(**دوهم**): دا چه د أجنبی ډاکتر په لاس دَ أجنبیة تداوی په وخت کی د ضرورت په شرعی طریقه سره او په شرط د عدم خلوة جائزه ده.

(**دریم**): هغه شی چه شائع او غالب الوقوع وی هغه په حکم کی د متحقق او واقع سوی دی او همدارنګه حاجة کله کله پر منزلة د ضرورت وی چه د دی ټولو خبرو لپاره ډیر شواهد په کتابونو کی ذکر سوی دی.

حاصل دفتوی دا دی چه هغه امراض چه غالب الوقوع وی د هغو د دفع لپاره واکسین لګول د ښځی په لاس کی د أجنبی ډاکتر په واسطه هلته جائز دی چه خلوت به نه وی او ښځه به بی ستره نوی او داسی ښځه ډاکتره به نه وی چه دا عمل اجراء کړی او ډاکتر به مسلمان او با احتیاطه وی فقهاء وایی چه دغه شرائط که موجود سی نو احتقان لا هم جائز دی لپاره د دفع د وقوع دسِل د مرض نو واکسین لګول په بازو کی په طریق اولی جائز دی.

ویجوز الحقنة للتداوی للمرأة وغیرها وکذا الحقنة لاجل الهزال لان الهزال اذا فحش یفضی الی السل ویجوز للرجل النظر الی فرج الرجل للحقنة (الخانیة بهامش الهندیة صـ۴۰۳ج۳) هکذافی (الهندیة صـ۳۳۰ج۵) سئلت عما اعتاده الناس فی زماننا من تلقیح الصبیان وحجامتهم لدفع ضرر الداء

المعروف بالجدری هل هو جائز شرعا فالجواب نعم هو جائز شرعًا وفيها ايضًا لو امر بذلک مولانا السلطان ايده الله تعالی لاجل المصلحة العامة هل يكون امره مشروعًا فاجاب نعم يكون مشروعا (الفتاوی الكاملية صـ٢٦٢) لا باس بقطع العضوان وقعت فيه الاكلة لئلا تسری (الهندية صـ٣٦٠ج٥) ولو خافت الافتصاد من المرءة فللاجنبی ان يفصدها كذافی القنية (الهندية صـ٣٣٠ج٥) قال فی الجوهرة اذا كان المرض فی سائر بدنها غير الفرج يجوز النظر اليه عند الدواء لانه موضع ضرورة و انكان فی موضع الفرج فينبغی ان يعلم امرأة تداويها (ردالمحتار صـ٢٣٧ج٥ بيروت) واذا جاز الاحتقان جاز للحاقن النظر الی موضعه (عناية شرح الهداية بهامش فتح القدير صـ٤٦٢ج٨) (ردالمحتار صـ٢٣٧ج٥ بيروت) و عن ابی يوسف انه يباح النظر الی ذراعها ايضًا لانه قد يبد و منها عادة.

(الهداية مع فتح القدير صـ٤٦٠) (مجمع الانهر صـ٥٤٠ج٢) (ردالمحتار صـ٢٣٦ج٥ بيروت) (هندية صـ٣٢٩ج٥) (امدادالفتاوی صـ١٩٩ج٤)

وما حل نظره مما مر من ذكر أوانثی حل لمسه اذا امن الشهوة علی نفسه و عليها (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ٢٣٥ج٥ بيروت)

قبل ابتدائی مرض بطورحفظ ماتقدم تدبیرتداوی جائز ہیں یا نہیں

الجواب *تداوی بالمباح قبل سے بھی جائز ہیں* (امدادالفتاوی صـ٢٨٤ج٤) وفی المعالجة للطبيب يجب انيكون النظر الی موضع المرض من المرأة للضرورة مع وجود مانع الخلوة كمحرم اوزوج اوامرأة ثقة وبشرط عدم وجود إمرأة تحسن ذلک لان نظر الجنس الی جنسه اخف واسهل عاقبة والايكون الطبيب غيرامين مع وجود امين والايكون ذمياً مع وجود مسلم اوذمية مع وجود مسلمة (الفقه الاسلامی صـ٥٦٣ج٣) الحاجة تنزل منزلة الضرورة عامة اوخاصة (المجلة الـ٣٢) العبرة للغالب الشائع لا للنادر (المجلة الـ٤٢) والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که سرکاري سړی نظر پرخان ومني بيائې وس ونه لري اميرئې له بيت المال څخه ورکولای سي کنه؟

سوال: محترم عالی قدر امیرالمو منین السلام علیکم ورحمة الله وبرکاتهُ وروسته تر سلامه. عرض لرم چه زه د ملا امیرخان انډیوال یم په شبرغان کی اسیر وم او بیا را خلاص شوم ما شپږ پسونه نذر ایښی وه حالا ۵۳۰۰ کلداری لرم په هغو باندی شپږ پسونه نه کیږی بقایه کلداری که چیری جواز لری ستا و درانه حضورته امید لرم چه رائی کړی

(ملا امان الله اخند)

ملاحظه: ته د علماؤ څخه پوښتنه وکړه بعضی نذرونه د قسم په فدیه سره خلاصیږی د ثاقب صاحب سره خبره وکړه؟ (اميرالمؤمنين)

جواب: که چیری دغه مستفتی واقعًا ۵۳۰۰ کالداری لری نوری پیسی نه لری نه موټر نه مځکه نه یی د بل چا سره حقوق وی نو دغه کالدای دی خیرات کی یا دی هغه اندازه پسونه په رانیسی چه په کیږی ده نورو څه یی شرعًا ذمه فارغه ده او سوال کول لپاره ده آداء د نذر ورته حرام دی او که یی نوری پیسی درلودی یا یی مځکه یا موټر یا نور قسم اموال درلوده نو بیا آداء د نذر د خپل مال څه باندی واجبه ده.

نذران یتصدق بالف من ماله وهو یملک دونهما لزمه. مایملک منها. فقط. هو المختار لانه فیما لم یملک لم یوجد النذر فی الملک ولا مضافا الی سببه فلم یصح (الدرالمختار) وانکان عنده عروض اوخادم یساوی مائة فانه یبیع ویتصدق و انکان یساوی عشرة یتصدق بعشرة وان لم یکن شئ فلا شئی علیه کمن اوجب علی نفسه الف حجة یلزمه بقدر ما عاش فی کل سنة حجة (ردالمحتار صـ۷۷ ج ۳) هکذافی (التتارخانية صـ۴۲ ج ۵) (فتاوی دارالعلوم دیوبند صـ۱۳۷ ج ۱۲) وفیه (پس اس نابینا کو لازم نہیں ہیں کہ بھیک مانگ کر نذر پوری کریں اور سوال حرام ہیں) فقط.

او هر چه دا خبره ده چه بعضی نذرونه د قسم په فدیه سره خلاصیږی. دا خبره د نذر د الفاظو سره تعلق لری. او دلته په لفاظو کښی څه خبره نشته. والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که غل اودغلامال دواړه ونيول سي غل اقرار هم وکړي

خو مال مالک ته نه سپارل سوی اومالک دعوی نه وي کړي حد جاري کيږي کنه!

سوال: بمقام محترم عالي تميز مقيم ولايت قندهار قابل توجه دارالافتاء مرکزی کندهار محترما در ولايت زابل يکنفر سارق با استفاده از تاريکی شب جنيتر برق را بسرقت برده که درنتيجه از طرف طلاب کرام بالفعل به معيت مسروقه دستگير گرديد چون جريان بعد از تحقيق بمحکمه رجعت داده شده با وجوديکه سارق مقر بسرقه ميباشد مگر به نسبت اينکه اصل مسروقه از طرف محکمه بمالک تفويض و تسليمي نگرديده سارق راقابل حدندانسته چون درين موضوع از مولوی عبدالغفور نماينده زابل در شورای قندهار و مولوی محمد علی که شخص متدين وعالم نقه بوده معلومات نموده علماء فوق بقضات محکمه تحرير داشته که در همچو مسائل دقيق به نسبت کثرت کتب و کثرت علماء ازدارالافتاء قندهار معلومات مطالبه شود تا در مورد مسئله سرقه از جميع وجوه تفصيلات بدهندچه قضات محترم محکمه طلاب کرام ازاعوان محکمه محسوب نميکند-بناءً مراتب عرض گرديد البته در مورد سرقت بروت کتب معتبر مفصلا موضوع راتحت غور ومداقه قرارگرفته وازنتايج اوهرچه زودتر مقام ولايت زابل را مسبوق و مطلع فرمائيد ؟ الحاج مولوی عبدالحکيم (شرعی) والی زابل ﴾

جواب: لپاره د جاري کولو د حدّ د سرقې پر نورو شروطو سربيره يو دا شرط هم دی چه دغه مسروقه مال به د دعوی څخه د مالک تر مخه مالک ته نه وی سپارل سوی. او دا شرط هم دی چه مالک به دعوی د مال په محکمه کې کوی او طلب د خپل مال به کوی بيا به يې اثبات په اقرار يا شاهدانو کوی. او که چيری مالک محکمې ته رانسی او دعوی ونکی د خپل مال يوازی د سارق په اقرار يا په شاهدی د شاهدانو حد نسی جاري کيدلای حتی که سارق حکومت ونيسی او شاهدان شاهدی ادا کړی چه د فلانی مال يې غلا کړی دی او فلانی غائب وی حاضر نه وی په دی صورت کی هم حد نسی جاري کيدلای. او که چيری مال د مالک ته سپارل سوی وی وروسته حاضريده د مالک و محکمې ته او طلب کول د جاري کولو د حد هم صحت نه لري. ولی مال چه و ده ته وسپارل سو نو بيا دی دعوی نسی کولای د مال او مراد د مالک څخه په دی ځای کی مسروق منه دی.

مــن ســرق ســرقة وردّهــا علــی المالــک قبــل الارتفــاع الــی الحــاكم لــم يقطــع (الفتــاوی الهنــديــة صـــ۱۸۴ج۲) (الــدرالمختار وردالمحتــار صـــ۲۲۹ج۳) (فتح القدير صـ۱۶۲ج۵) (البحرالرائق صـ۶۳ج۵) (الفقه الاسلامی صـ۱۲۶ج۶) قوله (وطلب المسروق منه شرط القطع) ای وطلبه المال فلا قطع بدونه لان الخصومة شرط لظهورها أطلقه فشمل ما اذا أقر او أقيمت عليه البينة لاحتمال ان يقرله بالملک فيسقط القطع فلا بد من حضوره عند الاداء والقطع لتنتفی تلک الشبهة وبما ذكرناه ظهران مافی التبيين معزيا الی البدائع من انه اذا أقر انه سرق من فلان الغائب قطع استحسانا ولا ينتظر حضور الغائب وتصديقه فانما هو رواية عن ابی يوسف وليست هذه عبارة البدائع فان عبارته قال ابو حنيفة ومحمد الدعوی فی الاقرار شرط حتی لو اقر السارق انه سرق مال فلان الغائب لم يقطع مالم يحضر المسروق منه ويخاصم عندهما وقال ابو يوسف الــدعوی فــی الاقــرار ليــست بــشرط الــی آخــره (البحرالرائــق صـــ۶۲ج۵) (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار صـ۲۲۷ج۳) (فتح القدير صـ۱۵۸ج۵) ولا يقطع السارق الّا ان يحضر المسروق منه فيطالب بالسرقة وقال ابو يوسف رحمة الله تعالی عليه اقطعه والصحيح ظاهر الرواية كذافی زاد الفقهاء (الفتاوی الهندية صـ۱۸۳ج۲) وبَعْضُها يَخُصُّ اَرْبَابَ الْاَمْوَالِ وَالْحُقُوقِ وهو الخصومة والدعوی ممن له يد صحيحة حتی لوشهدوا انه سرق من فلان الغائب لم تقبل شهادتهم مالم يحضر المسروق منه ويخاصم لما ذكرنا ان كون المسروق ملكا لغير السارق شرط لكون الفعل سرقة ولا يظهر ذالک الّا بالخصومة فاذالم توجد الخصومة لم تقبل شهادتهم ولكن يحبس السارق لانّ اخبارهم أورث تهمة ويجوز الحبس بالتهمة لما روی ان رسول الله ﷺ حبس رجلا بالتهمة (بدائع الصنائع صـ۸۱ج۷) فقد صرح بانه لا يملک طلب القطع الان يقال انه لا يملک طلب القطع مجردا عن طلب المال والظاهر ان الشرط انما هو طلب المال ويشترط حضرته عند القطع لا

طلبه القطع اذهو حق الله تعالى ﷻ فلا يتوقف على طلب العبد ﴿البحرالرائق صـ۶۳ج ۵﴾ ﴿ردالمحتار صـ۲۲۸ج ۳﴾.

نو د دې ټولو عبارتو څخه دا معلومه سوه چه مسروق منه ته که مال رسيدلی وو تر دعوی او طلب د مخه نو بيا حد نه جاري کيږي.او که محکمی ته راغلی او طلب د مال يی وکړی او اثبات د دعوی يی وکړی نو بيا حد جاري کيدلای سی په دی شرط چه په وخت کی د اجراء د حد به هم مسروق منه حاضر وی.

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که څوک دکان واخلي پيسی ورکړي تسليم ئې کړي پربل چائې خرڅ کړي بياهغه پښيمانه سي بياکولای سي چې دی هم له اول مالک سره پښيمانه سي

(**اول سوال**) سعيد احمد (۶۸) زره رياله د عبدالرحمن نامی قرض داره وؤ.

(**دوهم سوال**) دغه قرضداره چی سعيد احمد نوميږی خپل دوه دکانه ئی په دوه نيم سوه لکه په بيعه د سر قلفی ورکړل

(**دريم سوال**) عبدالرحمن خپل اته شپيته زره رياله په کلدارو ئی تسعير کړی سعيد احمد نامی خپلی افغانی په کالدارو واړولی په دی وخت کی د سيد احمد نامی تقريبًا (۱۴) زره کالداری ورغلی چی عبدالرحمن ورکړی

(**څلورم سوال**) عبدالرحمن نامی خپل دکانونه د تسليمی د خط سره واخيستل تقريبًا دری مياشتی بعد دوکانونه ئی پر بل چا خرڅ کړل په هر علت چی وه هغه سړی دکانونه بيرته عبدالرحمن ته پريښودل.پسله دی عبدالرحمن دکانونه و خپل اول مالک سعيد احمد ته په رضا د جانبينو ورمسترد کړل عبدالرحمن ادعا د خپلو پيسو وکړه اوس تقريبًا دوه دری کاله تير سوی دي اوس عبدالرحمن نامی د اته شپېته زره رياله مستحق دی او که د کالدارو چی ريال په تبادله سوی دی او که د هغه افغانيو چی دوه نيم سوه لکه دي چه هغه دوکانونه ئی په رانيولی وه؟

﴿المستفتی آغا محمد﴾

جواب: عبدالرحمن نامی نه د اته شپیته زره ریاله مستحق دی نه د کالدارو نه د افغانیو بلکه هغه دوکانونه د ده کیږی او په هغو کی ده ته خپل قرض رسیدلی دی دی نسی کولای چه دکانونه سعید احمد ته ورمسترد کړی البته که بیع وکړی د دغه دکانو د سیداحمد سره (نوی بیع) نو صحت لری .او دا اقالة ځکه صحت نلری چه عبدالرحمن دا دکانونه پر دریم سړی خرڅ کړیدی او د ده د ملک څه وتلی دي نو د دی وروسته حق د اقالی قطعًا نه لری لکه خیارعیب چه په بیع سره د مبیعی باطلیږی او دا قانون د فقهاؤو دی چه هرشی چه خیارعیب باطلوی نو اقاله هم باطلوی .خیار عیب په بیع سره د مبیعی باطلیدی نو اقالة هم په بیع د مبیعی باطلیږی.

وزادصاحب المنح اذا باع المشتری المبیع من آخر ثم تقایلا ثم اطلع علی عیب کان فی یدالبائع فاراد ان یرده علی البائع لیس له ذلک لانه بیع فی حقه کانه اشتراه من المشتری منه الخ (مجمع الانهر صـ۷۲ج۲) وهکذافی (شرح المجلة للاتاسی صـ۷۲ج۲) مایمنع الرد بالعیب یمنع الاقالة (فتح القدیر صـ۱۲۱ج۶) وهکذافی (ردالمحتار صـ۱۶۷ج۴) (ویمنع صحتها هلاک المبیع ولوحکما کاباق (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۱۶۷ج۴) وهکذافی (مجمع النهر صـ۷۳ج۲)

او بیع دمبیعی په هلاک حکمی کی داخل دی لکه چه وایي:
فلا تصح بعد هلاکه ولوحکما علی الظاهر بان باعه ثم شراه الخ (الدرالمختار) قوله (بان باعه ثم شراه) من صورالهلاک حکما لان تبدل الملک کتبدل العین ولذا یمتنع بذلک رده بالعیب والرجوع فی الهبة (ردالمحتار صـ۱۸۶ج۴).

بسم الله الرحمن الرحیم

که پردی صغیره نجلۍ دخپلې لور په نوم په نکاح چاته ورکړي اوبیانجلۍ ځنې سي انکار کوي اوپلار هم اقرار وکړي چې مادروغ ویل زما لور نده څه حکم لري؟

سوال: ریاست محترم دارالافتاء السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

اسامی فاضل نام علیه نسیمه گل نامه ادعائی دختری نموده وبرای محمد اکبر نام بولایت ابوت درزمان خوردی به نکاح داده است موضوع در محاکم ثلاثه نظربه ادعاء واقرار فاضل نام به مفاد محمداکبر انجام شد وموضوع بمحکمه اختصاصی راجع شددر محکمه اختصاصی فاضل نام اقرار کرده است، که نسیمه گل دخترم نیست وزیارت شهزاده گان هرات دریافت، ازطرف مجنون ملنگ زیارت برای زوجه ام ملکه نامه داده شده است ملکه نامه نیزمدعی است که مسمات نسیمه گل دختر محمد فاضل نیست، ومحمد فاضل در محکمه اختصاصی اظهار مینمایند که من ومحمداکبر موافقه نموده بودم که برایم زن جوان بگیرند ومن فاضل بالای نسیمه گل ادعائی ابوت مینمائم تا هر دو صاحب زن جوان شویم، حال از ترس خدا وروز محشر اظهار میداریم که نسیمه گل دخترم نیست همه کارها بدروغ کرده ایم، هر مجازاتیکه شریعت لازم میداند برایم تعین مجازات شوم، وموضوع در کمیسون محکمه اختصاصی راجع به اظهارات قبلی محمد فاضل طوری فیصله میگردد که در مقابل محمد فاضل نام شخص دیگری ادعای ابوت نکرده، محمد فاضل پدر نسیمه گل شمرده شده باز هم حکم به مفاد محمداکبر صورت گرفته در حالیکه محمد فاضل انکار وترک دعوی کرده است ومجازات برای خود خواهان است از جانب دیگرمقام اُمارت اسلامی برای روشن شدن موضوع هیئت خاص بمصارف گزاف بولایت هرات زیارت شهزاده گان اعزام کرده مجنون ملنگ ومردم آنجا اظهارات داده اند که نسیمه گل واقعاً دزیارت شهزادگان دریافت وبرای ملکه نامه داده شده است، همجوار نیز جریان راواضح کرده است نسیمه گل بندی است محمد اکبر آزاد ملکه ونسیمه گل مکرراً عارضین خواهان آزادی هستند بنابر آن ریاست دارالافتاء جامعاً فتوی دهند باوجود انکار وترک دعوی فاضل نام نسیمه گل زوجه محمد اکبر است ویا ازاد ومحمداکبر خواهان تسلیمی زن یعنی نسیمه گل است

مراتب بشما ارقام شد تا بعد از فتوی کامل شما در مورد تجویز اتخاذ گردد۔ و نیز واضح فرمایند که ترک دعوی محمد فاضل در محکمہ انحصاصی قابل اعتبار بوده ویانہ راجع بہ مجازات انها چہ اقدام شود ؟

جــــواب: طبق تصریحات فقهاء کرام اینجا دو حکم است یک حکم قضائی و دیگر حکم دیانتی حکم قضائی درین مسئلہ اینست کہ فاضل نام کہ یکبار ادعاء پدرت ونسب نسیمہ گل کرده است ادعاء او صحیح است زیراکہ در مقابل او دیگر کس ادعاء نکرده است ونسب نسیمہ گل از او ثابت است واو ولی نکاح نسیمہ گل میباشد ورجوع محمد فاضل از ادعاء او درباره نسب صحیح نمیشود وباید قاضی بہ نسیمہ گل بگوید کہ نفس خودرا بہ محمداکبر تسلیم نماید وتزویج نسیمہ گل در حالت صغر با محمداکبر زواج صحیح میباشد حکم دیانتی اینست کہ محمدفاضل پدر او حقیقۃ نمیباشد وقضاء قاضی درین بارهٔ اثبات نسب او درحقیقت نمیکند زیراکہ قضاء قاضی در نسب ظاهراً نافذ است اما باطنا نافذ نیست بالاجماع پس او ولی نکاح نسیمہ گل در حالت صغر نمیباشد وتا وقتیکہ کہ رضاء کامل نسیمہ گل حاصل شده نباشد نکاح او با محمداکبر یا دیگر کس صحیح نمیشود واگر چہ قاضی اورا بہ محمداکبر تسلیم نماید اما در حقیقت نسیمہ گل بر محمداکبر حرام میباشد زیراکہ نکاح قبلی صحیح نشده است و بہ نکاح دیگر نسیمہ گل راضی نیست پس اولی وانسب اینست کہ یک عالم دین بہ حکمۃ وموعظۃ حسنۃ محمداکبر را قانع کند و این حکم دیانتی را با و برساند واز عذاب خدا وروز قیامت وخطر عظیم این امر اورا خبرساند تا ترک دعوی نکاح نسیمہ گل بکند.

ویثبت نسبه من واحد بمجرد دعواه ولو غير الملتقط (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۳۴۳ج۳) (الفتاوی الهندية صـ۲۸۶ج۲) اثارالنسب..... ترتب عليه جميع نتائج القرابة فيمنع الزواج فی الدرجات الممنوعة و تستحق به نفقة القرابة ويستحق به الارث (الفقه الاسلامی صـ۶۸۹ج۷) فاذا استوفی الاقرار بالبنوة او الابوة هذه الشروط صح و ثبت به نسب المقرله من المقر و ترتب عليه الارث الشرعی و اذاصح الاقرار لا يملک المقر الرجوع فيه بعدئذ لان النسب اذا ثبت لا يبطل بالرجوع (الفقه الاسلامی صـ۷۲۶۷ج۱۰ط جديد) وينفذ ظاهر الان القاضی يأمر المرأة بقوله لها سلمی نفسک لهذالرجل لانه زوجک و تلزم

نفـقة تـلک الـمرأة علی ذلک الرجل ﴿ دررالحکام صـ۶۵۹ج۴ ﴾ کـذلک لوادعی رجل علی امرأة بانهـا زوجته المنکوحـة واثبت دعـواه بشهود زور واستحصل حـکما علیها بالزوجیة فلا یحل للرجل الاستمتاع بتلک المرأة کما انه لایحل للزوجة تمکینـه من ذلک ﴿ دررالحکـام صـ۶۶۱ج۴ ﴾ کـذلک النسب لاینفذ الحکم باطنـا بالاجماع ﴿ دررالحکـام صـ۶۶۰ج۴ ﴾ و ﴿ ردالمحتـار صـ۳۷۱ج۴ ﴾ المراد بالنفاذ ظاهرا ان یسلم القاضی المرأة الی الرجل و یقول سلمی نفسک الیه فانه زوجک و یقضی بالنفقة و القسم و بالنفاذ باطنـا ان یحل له و طؤهـا ویحل لهـا التمکیـن فیمـا بینهـا و بیـن الله تعـالی ﷻ ﴿ ردالمحتـار صـ۳۷۰ج۴ ﴾ و ﴿ دررالحکام شرح غررالاحکـام صـ۴۰۹ج۲ ﴾ ولواستأذنها فی معین فردت ثم زوجها منه فسکتت صح فی الاصح بخلاف مالو بلغها فردت ثم قالت رضیت لم یجز لبطلانه بالرد الخ ﴿ ردالمحتار صـ۳۲۵ج۲ ﴾ لان نفاذ التزویج کان موقوفا علی الاجازة ﴿ ردالمحتار صـ۳۲۵ج۲ ﴾ و لاینفذ للملتقط علیه نکاح و بیع الخ الدرالختار قوله و لاینفذ الخ لانه یعتمد الولایة من القرابة و الملک و السلطنة ولا وجود لو احد منها نهر ﴿ ردالمحتار صـ۳۴۷ج۳ ﴾

واللہ تعالی ﷻ اعلم۔

بسم الله الرحمن الرحیم

کوم مالونه چې له لوټمارانو څخه ونیول سي خپلو مالکانو ته ورکول کیږي کنه؟

سوال: و حضورته د محترم رئیس صاحب دارالافتاء السلام علیکم ورحمة الله وبرکاتهٗ.

محترما: عرض دا دی چه په تاریخ ۱۱\۰۱\۱۳۷۶ محترم جناب عالیقدر امیرالمؤمنین صاحب دغه د تاریا کو موضوع تاسو ته سپارلی وه څکه چه په دغه تاریخ موږ ته د گمرک رئیس لیکلی راکړی دي چه ستاسو موضوع په دارالافتاء پوری اړه لری نو هیله کوم چه دغه کار چه تاسو اول هم فتوی زمونږ د حقداری او استحقاق په هکله صادره کړي وه نو باید چه زمونږ حق را تسلیم کړی مونږ بیچارگان یو ډیر مشکلات مه راکوی؟

(حاجی اختر محمد)

جواب: حکم د هغو مالو چه قطاع الطریق او بغاة او غاصبانو د خلقو څخه په ظلم او غصب اخستی وی وروسته د اهل عدلو په لاس ورسی دا دی که چیری مالکان د دغه مالو معلوم سی په شاهدانو .یا قسم سره مالکانو ته به تسلیمیږی او که ئی مالکان معلوم نسوه نو بیت المال ته به داخلیږی چونکه تاریاک هم مال متقوم دی بیع او شراء یی صحیح ده په دواء کی یی استعمال ډیر دی حتی که یو سړی یی په خوراک عادی وي او په نه خوړلو یی هلاکیږی نو خوراک ئی ورته واجب دی لکن تدریجًا به یی کموی نو لهذا د دوی حکم هم هغه دی چه تیر سو خپلو مالکانو ته دی و سپارل سی کله چه ده هغه ملکیت ثابت او مستند وی.

و اما ما سألت عنه یا أمیرالمؤمنین مما تصیبه و لاتک فی الامصار مع اللصوص اذا اخذوا من المال و المتاع و السلاح و غیر ذلک فما اصبت معهم من شئ فتقدم الی و لاتک فی ان یصیر الی رجل من اهل الامانة و الصلاح فیصیره فی موضع حریز فان جاء له طالب و اقام بذلک بینة شهودًا لا بأس بهم قومًا من اهل التجارة معروفین رد علیه متاعه واشهد علیه وضمنه المتاع او قیمته ان جاء مستحق له و ان لم یأت له طالب بیع المتاع والسلاح و صیر ثمنه و المال الذی اصیب معهم الی بیت المال آه (کتاب الخراج صـ۱۸۳) (وصح بیع غیر الخمر)

ممـا مـر و مفـاده صـحة بيـع الحشـيشة والافيـون (الـدرالمختاربهـامش ردالمحتار صـ۳۲۳ج ۵) سئل ابـن حـجر المكـى عـمن ابتلى بـاكـل نحـو الافيـون و صـاران لم يـاكـل منـه هـلـك فـاجاب ان علم ذلک قطعا حـل لـه بـل وجب. . . . . و يجب عليه التدريج فى تنـقيصه شيئا فشيئا (ردالمحتار صـ۳۲۸ج ۵)

والله تعالیﷻاعلم .

بسم الله الرحمن الرحيم

قتل عمد اوقتل خطا په قرينو ثابتيږي کنه؟

سـوال : د ولايـت کنـدهار مرکـزی دارالافتـاء د رئـيس صـاحب حـضور تـه ، الـسلام عليکم ورحمةالله.

وبعد : محترمه زما شراف الديـن ولد نظر محمّد ولد درانی زوی د سراج الديـن پنامـه تـقريبًا ۱۷ کلن د عبدالرؤف ولد محمد ظريف ولد باز محمد له طرفه په قتل رسيدلی دی.

عرض دا دی: مذکور عبدالرؤف نامی زما زوی ته وويل چه زما سره غـره تـه ولاړ سـه ښکار تـه هغه انکار وکړی ده ور تـه وويل چه که نه را سره ځی وژنـم دی بيا ئـی د کلاشـنکوف د رائـی پـه مرمی دری ځايه زما زوی ويشتلی دی د نژدی ځخه اول ټـک ئـی پـر کـړيدی بتـه گوتـه ور ځخه وريده دوهم ټک ئي پر پنډی پر کړيدی دريم ټک ئی پر پـښتی پـر کـړيدی اوس مـذکور قاتل وائی چه ما سراج الدين په خطا کی ويـشتلی دی.نو آيا داسی قـتل تـه پـه شريعت کی قـتل عمد ويل کيږی چه زه د قصاص حق پيدا کړم او کـه قـتل خطـا ورتـه ويـل کيـږی چـه زه د ديت حقداره سم ، نو لطفًا تاسو و مونږ ته شرعی فتوی راکړی چه زه د قـصاص حق پـر مـذکور لـرم کنه حالانکه عبدالروف په درو سرو ټکانو خپل اقرار کړی دی چه دری ځايـه مـی ويـشتلی دی ؟

(شراف الديـن ولد نظر محمد)

جواب: که چیری واقعه دغسی پیښه وی لکه مستفتی چه لیکلی دی او دغه قاتل یوه پلا دغه مقتول په وژلو تهدید کړی وي او بیا ئی ټوپک باندی د نزدی ځایه څه دری(۳) ټکه ویشتلی وي او دری سره ټکان مښتی وی په مقتول کی نو دا قرینه قاطعة د قتل عمد ده او قتل خطاء نسی کیدلای که د مستفتی بیان ټوله مطابق وي د واقع سره.

اما العمد فما تعمد ضربه بسلاح او مایجری مجری السلاح فی تفریق الاجزاء کمحدد الخشب (الفتاوی الهندیة صـ۲ج ۶) فی المنتقی عن محمد رحمة الله تعالی علیه اذا تعمدت شیئًا من انسان فاصبت شیئًا آخر منه سوی ما تعمد ته فهو عمد محض و ان اصبت غیره یعنی غیر ذلک الانسان فهو خطأ قال هشام تفسیر هذا رجل تعمد ان یضرب ید رجل فاخطأ و اصاب عنق ذلک الرجل فا بان رأسه و قتله فهو عمد وفیه القود (الفتاوی الهندیة صـ۳ج ۶) المحدد هو کل آلة جارحة او طاعنة لها مورفی البدن ای تفرق اجزاء الجسد مثل الاسلحة النارية الحديثة المختلفة ..... ویکاد یکون هناک اتفاق بین الفقهاء علی ان القتل بالمحدد هو قتل عمد موجب للقصاص الخ (الفقه الاسلامی صـ۵۶۲۹ج ۷ طـ جدید).

ولم یقل ان یتعمد قتله لما سیذکره الشارح قریبًا انه لواراد یدرجل فاصاب عنقه فهو عمد ولو عنق غیره فخطا ولذا قال فی المجتبی ان قصد القتل لیس بشرط لکونه عمدًا والیه اشارالشارح بقوله فی ای موضع من جسده (ردالمحتار صـ۳۷۵ج ۵) کذلک القصد فی القتل یثبت بالاعمال التی تصدر من القاتل کاستعماله الالات الجارحة وضرب المقتول بها عدة ضربات مثلا (دررالحکام صـ۶۹ج ۱) احد اسباب الحکم القرنية القاطعة (المجلة المـ۱۷۴۰) یحکم بالظاهر فیما یتعسر الاطلاع علی حقیقته (المجلة المـ۶۸)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دامارت مقام ته دشرعي احکامو دعملي کولو پيشنهاد

ولوړ حضور ته د عاليقدر اميرالمؤمنين حفظه الله تعالی السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته ستاسو د پوره صحت او عافيت او د دواړو جهانو د کاملی کاميابی په هيله و بعد عرض دا دی څرنګه چه د دارالافتاء د علماؤ وظيفه دا ده چه خپلی شرعی فتوی ګانی صادر وی او خلقو ته ئی ورکوی لکن بعضی رياستونو استفتاء کړی وی او شرعی فتوی ګانی تکراراً وراستولې سوی دی لکن بيا هم هغوی د هغه فتوا ګانو عملی کولو ته حاضر نه دی چه د مثال په ډول لاندې جزئيات ليکو:

(**اول**): د ښاروالی رياست ته مو دکاندارانو ته د نرخ ورکولو په هکله تکراراً فتوا ګانی ورکړی دي چه دغه نرخ ورکول حرام دی په حديث شريف کی منعه ځنی سوي ده حضرت نبی ﷺ ظلم ورته ويلی دی لکن بيا هم په راډيو کی اعلانونه کوی او دکاندارانو ته نرخونه ورکوي.

(**دوهم**): د امربالمعروف رياست ته مو څو واره فتوا ګانی ورکړي دي چه دغه د ټيپو او د هغو د پيتو ماتول حرام دي بلکه بايد دغه د ساز پيتی په خپلو مقناطيسی آلاتو باندی خرابی او صافی سی او خالی پيتی بايد خلقو ته بيرته ورکړای سی خپله د امر بالمعروف وزير صاحب ته هم دغه فتوی ورکړه لکن دوی دا دليل وايی چه د مولوی ثاقب صاحب په وقت کی مونږ ته د ماتولو فتوی راکړه سوی ده مونږ هغه عملی کوو او بس او حال دا پيته چه صافه سی او خالی سی هم ساز د مابين څه ولاړی او هم مال د ضائع کيدلو وساتل سو.

(**دريم**): د امر بالمعروف رياست ته مو تکراراً فتوی ورکړی ده چه تلاشی کول د پاره د منکراتو پيداکولو حرام قطعی دی په آية شريف کی (وَلَا تَجَسَّسُوا) راغلی او همدا راز په ډيرو احاديثو کی د بخاری شريف او صحاح ستة قطعی منعه ځنی سوی ده لکن بيا هم مونږ وينو چه ځای پر ځای د خلقو په جيبونو کی او په موټرانو کی د ساز د پيتو د پاره تلاشی کيږي، او همدا راز هغه خلق چه د سروريښتان ئی غټ وي او په انګريزی ډول جوړ سوي هم

نه وی په بازار کی نیول کیږی د خدای ﷻ مخلوق پر راټول او پر خاندي چه دا د مسلمانانو پر عزت تیری کول دی او حرام قطعی دی او دا کارونه مونږ پخپله په سترګو لیدلی دی.

او همدا راز نوری ډیری جزئیاتی دی چه د شریعت مقدس سره ډیر تو پیر لري مونږ فتوا ګانی ورکړی دی د دوی د غوښتنو او پوښتنو سره سم لکن دوی کله وایی چه دا زمونږ قانون دی کله وایی دا زمونږ د لائحی سره سم نه دی چه په نتیجه کی هغوی دارالافتاء د خپلو کارونو په مخ کی خنډ بولي او حسد ورسره کوي.

نو که امیرالمؤمنین داسی یو مکتوب صادر کړی ریاستونو ته چه د دارالافتاء فتوی ګانی عملی سی او د شرعی احکامو سره مطابق اجراءات وسی یا مونږ ته دا اجازه راکول سی چه په دغسی مواردو کی د امارت مقام ته اطلاع ورکړو نو د یوی خوا به ستاسو ډیره لویه پیرزوینه او مهربانی وی او د بلی خوا به د شرعی احکامو و عملی کولو ته نوره هم لاره اواره سی. باید یاده کړو چه هر څوک چه د دارالافتاء پر دلائلو یا احکامو اعتراض لری مونږ د هغوی سره قناعت کولو او قناعت ورکولو ته حاضر او اماده یو او دا خپل یو افتخار بولو. والسلام.

بسم الله الرحمن الرحيم

دکمونست حکومت لخوا دتوزیع سویو اوخرڅ سویو ځمکو حکم

سوال : د کندهار د دارالفتاء محترم ریاست ته اسلام علیکم ورحمةالله و برکاتهٔ.
وبعد : محترما د سردار د عزیزخان د امان الله خان د زوی چه مقابل لوری یي سرمعلم لعل خان د دوست محمد زوی او دهلمند د ښاروالی اوسیدونکی دي پر یوه نمره د تعمیر پر ځمکه یي سره دعوه ده او موضوع ئی د حقوق د ریاست څخه د هلمند امارتی قضایاؤ ریاست ته د څیړنی لپاره راجع سوی ده د سوابقو لروی موضوع پدي ډول ده.
(۱) په ۱۳۴۸\۹\۲ یو نمبر نمره د هلمند او شملان په جاده کی د هلمند ولایت او د هلمند د لوی ریاست لخوا څخه وسلطان محمد د محمد عمر زوی ته په قمت ۲۱۱۸۷۵۰ افغانی ورکړل سوي ده.
(۲) نوموړی نمره د ذکر سوی سلطان محمد لخوا څخه پر ذکر سوي عزیزالله ۱۳۴۹\۱۰\۱۱ په پنځوس زره افغانی پلورل سویده او عزیزالله نامی په نوموړی نمره کی څلور پیاده خانی اعمار کړي او یو ناظر ئی پکښی اوسیدلی دي.
(۳) نوموړی نمره په ۱۳۵۷\۷\۲۸ د کمونیست حکومت لخوا څخه په (۲۷) نمبر تصویب هغه مری چه ۴۵ فیصد نوي اعمار سوي د اصلی مالکانو څخه مسترد کړی او د وخت د حکومت په سرجمع کی ئی قید کړي دي.
(۴) د ذکر سوي محمد لعل د درخولیت سره په ۱۳۶۰\۵\۱۹ د کمونیست حکومت لخوا څخه نومړي نمره محمد لعل ته توزیع یو ده او فعلا محمد لعل پکښی اوسیږي د فلهذا د هلمند د امارتی قضایاؤ ریاست ضرورت احساسوي چه د شرعت مقدس په چوکاټ کښی یو قاطع او شرعی هدایت راکړي تر څو معلومه سی چه په داسی موضوعاتو کی چه د کمونیست حکومت په وخت کی توزیع او استر دا ده اعتبار وړ او نافذ دي او که ئی تصرفات استر دادات او عطیات د بیت المال ملغا او غیر قابل اعتبار دي چه په دغه باب ښه واضح حکم راکړی ډیر به ښه وي ؟
(الحاج مولوي عبد الحمید چوپان د هلمند د امارتی قضایاؤ رئیس)

جواب: هغه مځکی چه حکومت خلقو ته په قیمت ورکړی وي په ۱۳۴۸ سنه کی یا نوری هغه مځکی چه د کمونستی حکومت څه تر مخه خلقو ده حکومت څه رانیولی دي هغه مځکی د هغه خلقو دي او د هغوی شخصي ملکیت دی که ئی ۴۰ فیصده اعمار کړي وي که یی نه وي اعمار کړي هیڅ څوک دا حق نه لري نه کمونیستی حکومت نه اسلامی امارت نه نور خلق چه د دوی څه یی بیرته په زور او جبر واخلي او که یی اخیستی وي نو هم به بیرته اصلی مالکانو ته تسلیمیږي.

او غاصبانو یا هغه خلقو چه دغه مځکی ئی د کمونستی غاصب حکومت څه په قیمت رانیولی دي که ئی بناء پکښی کړي وه هغوی دي خپله بناء و نړوي او مځکی دي اصلی خلقو ته وسپاری او که اصلی مالک دوی ته د دغه بناء قیمت ورکاوه هم صحیح ده که د بناء په نړولو کی مځکی ته ضرر رسیدی.

لایجوز الحد ان یأخذ مال احد بلاسبب شرعی (المجلة ۹۷) ای لا یحل فی کل الاحوال عمدا او خطأ او نسیانا جدا او لعبان ان یأخذ احد مال احد بوجه لم یشرعه الله تعالی و لم یجه لان حقوق العباد محترمة (أتاسی صـ۲۶۴ج۱) فمن تناول مال احد با حدی هذه الطریق فهو ظالم غاصب یجب علیه رده قائما او مثله او قیمته هالکاً (اتاسی صـ۲۶۵ج۱) فاذا حاز الشخص مالابطریق مشروع أصبح مختصا به و اختصاصه به یمکنه من الانتفاع به و التصرف فیه الا اذا وجد مانع شرعی یمنع من ذلک کالجنون الخ (الفقه الاسلامی صـ۵۷ج۴) انکان المغصوب ارضا و کان الغاصب انشأ علیها بناءً او غرس فیها اشجار ایؤمر الغاصب بقلعهما و انکان القلع مضرا بالارض فللمغصوب منه ان یعطی قیمة البناء اوالغرس مستحق القلع و یتملکه (المجلة ۹۰۶) اعلم ان المتون قاطبة الا الدرر اطلقت القول بان الغاصب یؤمر بالقلع ورد الارض فارغة لما لکها (شرح المجلة للاتاسی صـ۴۴۱ج۳)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دچاپه مځکه کې چې دبل لښتې تیر سوی وي

بیا خرابه سی لښتې ولا ددې خرابه ویالې دنیمی مځکې دعوه کولای سي کنه؟

سوال : از طرف امان الله عرض اینکه یک نفر که زمیـن شان زیر زمیـن مـن بـود و مرور آب شان در زمیـن من بود بعد از مرور وقت جوئی سابق خراب گشته و مـن آب آن از طریق دیگر راه دادم و خود شان قناعت نموده و بعد زمیـن خود مثالا با همراه زمیـن طرف شرقی مایان خاک بدلی نموده حالاً از جهت مرور آب سابق دعوی نصف آن زمیـن جوئی سابق نموده آیا شرعا حق دارد یا خیر ؟

جواب : دغه مدّعی چه د نیمی مځکی د سابقه ولی دعوه کوی یا به یـی پـه یـو شرعی وجه دعوه کوي لکه دا چه دغه مځکه مونږ په شراکت رانیولی ده یا یـو چا دواړو تـه بخښلی ده یا یو بله شرعی طریقه نو باید دغه مدعی د خپلی دعوی اثبات وکړی نو به شراکت ثابت سی یا به یـی په دي وجه دعوه کوي چه پـه دغـه مځکـه کـی پخـوا زمـا د مځکـی دپـاره اوبـه راتلـی نـو اوبه څو زما وي فلهذا مځکه یـی هم زما ده او بـل دلیـل نـه ولـري نـو دا شـرعی وجـه نـده او نـه پدي طریقه سره استملاک را تلای سی.

ان اسباب او مصادر الملكية التّامة في الشريعةً اربعـة هـي الاستيلاء على المباح و العقود والخلفية و التولد من الشئي المملوک (الفقـه الاسلامی صـ۱۰۵ج ۵) العقود النـاقلـة للملكيـة العقـود كـالبيع و الهبـة و الوصـية و نحوهـا مـن اهـم مـصادر الملكيـة و اعمهـا و اكثرهـا و قوعـا فـی الحيـاة المدنيـة (الفقـه الاسـلامی صـ۹۰۵ج ۵) لايجـوزلاحـد ان يأخـذ مـال احـد بـلاسبب شـرعی (المجلة صـ۹۷) ای لايحل فی كل الاحوال عمدًا او خطأ او نسيانا جدًا او لعبًا ان يأخذ احدٌ مال احد بوجه لم يشرعه الله تعالى و لم يبحه (شرح المجلة للاتاسی صـ۲۶۴ج۱) قالت المجلـة بـلاسـبب شـرعی احتـرازاً عـن وجـود سـبب شـرعی لـلاخـذ فيجـوز كالمعاوضة المالية فی البيع يحل لاحد المتعاقدين اخذ الـثمن و لـلاخر اخذ

المبيع و كالاجارة ..... و كذا التمليكات و الكفالة و الحوالة وكل ما ورد فيه الجواز الشرعی (شرح المجلة للاتاسی صـ۲۶۶ج۱)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

دمسجدونو، هدیرو وغیره په اړه لس مهیمې پوښتنې اوجوابونه

سوال: د دارالافتاء محترمو علماؤو د دغو څو لیکلو مسائلو په هکله شرعی فتوی ورکړي.

(**اوله پوښتنه**): مسجد ضرار کوم مسجد ته ویل کیږی او په څومره اندازه به وي؟

(**دوهمه پوښتنه**): کوم مسجد چه معطل شی د نوی مسجد د جوړیدو په وجه زوړ مسجد تنګ وي پاته شوی مسجد څه حکم لري باید کومه استفاده ځنی وکړله سی او که یا د ظروفو او دعین ذاته د مسجد څخه؟

(**دریمه پوښتنه**): کومه مځکه چه وقف شوی وي او صرف وقف ئی تعین و نه لري او تعین ئی په داسی شان سره وي د تکیی په نامه د فلانکی اغا په نامه وقف ده او هلته د میلی لپاره چه پخوا کار ځینی اخستل کیږی او اوس یو تعداد خلګو خو د سرانه په خپل سر او یا بعضو د حکومت له خوا پر هغه ځای دکانونه جوړ کړی دی او خپل مصرفونه ئی پر کړی دي نو کوم وخت چه د اوقافو اداره فعاله شوه نو غواړی چه د دارالافتاء د فتوا سره سم د هغو عواید په بانګ کښی د امانت په توګه کښیږدي په هغه ځای مصرف شی که ضرورت وي او یا د بل مسجد لپاره تری کار ځنی واخستل شی نو د نوموړی دکانو معلوماتِ مونږ ته راکړی چه کرایه ځینی واخستل شی او په هغه خپل مستحقه لار کارځینی واخستل شی او که نوموړی دکانونه خراب شی چه حتی په هر دوکان تقریبه ۱۰۰۰ زرلکه افغانی مصرف شوی په پاخه طور؟

(**څلورمـه پوښـتنه**) : داسي بعضې امامان شته چه په پخوانيو حکومتو کښې ئې يعنې ۱۳۵۷ څخه بيا ۱۳۷۰ هجري شمسي کال پورې ئې د مشراو يا دا جير په توګه وظيفه اجرا کړې وي ايا د دوی امامت څرنګه دی يعنې امامان به وی او که معزول کيږي ؟

(**پنځمه پوښتنه**) : بعضې داسي امامان چه د کنز او قدوري امامان دي او اکثر خلک چه بيا خلقيان وی د دوی په امامت خوښ وي او د اميرالمؤمنين هم داغسي امر دی چه امامت بايد د خلګو په خوښه وی په دی حصه کښې مونږ ته معلومات راکړی ؟

(**شپږمه پوښتنه**) : داسي ځمکې چه د املاکو په دفاترو کښې د قبرستان په نامه وی هغه محدوده اندازه خلکو اشغال کړې وي يعنې سرايونه ئې پر جوړ کړي وي ايا هغه سرايونه دفعةً خراب شي او که د اديری د رارسيدلو تر وخته پورې معطل شي او يو محدوده اندازه کرايه پرې ولګيږي او که يا ؟

(**اوومه پوښتنه**) : بعضې اديری دی چه په دفاترو کښې قيديت نه لری خلک ورنږدی کيږي قبرونه خرابوی او هلته ابادی پرې جوړوی و داغه اديری ته حريم په کومه اندازه ورکولای شو منع ئې کولای شو او که يا ؟

(**اتمه پوښتنه**) : داسي اديری شته چه اثارئ له منځه تللې وی په ښکاره توګه نو پردغه ځای د مدرسي يا مسجد جوړيدل څه حکم لری ؟

(**نهمه پوښتنه**) : اهل تشيع د مساجدو د جوړولو درخواستی کوي چه مسجدونه جوړکړو په دی حصه کښې معلومات غواړو چه څه وکړو ؟

(**لسمه پوښتنه**) : دګرشګ په ولسوالی کی يوه تکيه دداؤداغا په نامه وقف ده دګرشک مسؤولين وائی چه موږ محبس پکښې جوړوو جواز لري او کنه ؟

(الحاج ملا طالب اغا مسؤول حج او قاف ولايت هلمند)

د اول سوال جواب: که څلور شيان په يو مسجد کی جمع سی نو هغه ته مسجد ضرار ويل کيږي (۱) د مسلمانانو جماعت ته ضرر سول (۲) د کفر حمايت کول (۳) په مسلمانانو کی تفرقه اچول (۴) د خدای ﷻ او رسول ﷺ پر خلاف جنګ کوونکو ته کومک ورکول د دغسی مسجد نړول ضرور دي او لمونځ پکښې ناجائز دي او هغه مسجد چه په فاسد نيت جوړ سوی

وي او پورتنی ۴ شرطه پکښی جمعه نوی هغه ته مسجد ضرار نه ویل کیږي حکم یی د صحیح او شرعی مسجد دی که څه هم په آخرت کی یی جوړوونکی ته أجر او ثواب نسته او د ۲ مسجدو په مابین کی شرعی فاصله نده متعینه په داسی صورت کی چه په قوم کی اختلاف پیښ سی او د اختلاف رفع کول ممکن نوی یو مسجد هم نیمی کیدلای سی او دوی حصی کیدلای سی چه هره حصه به جلا مؤذن او امام ولري.

(والذین اتخدوا مسجدا ضرارا وکفرا وتفریقا بین المؤمنین وارصادا لمن حارب الله ورسوله من قبل) (الاية سورة التوبة ۱۰۷ پاره ۱۱).

مسجد ضرار کی تعریف خود قرآن مجید میں چار قیدوں کی ساتھ مذکور ہیں (امداد المفتین ص ـــ ۸۰۸) (عزیزالفتاوی ص ـــ ۶۰۹) بغض وعناد کی وجہ سے بنائی ہوئی مسجد ضرار نہیں ..... اس مسجد کی بنانی والوں کو مسجد بنائی کا ثواب نہ ملیں گا بلکہ گناہ گار ہونگی لیکن یہ جگہ مسجد شرعی ہوگئی اس کی تمام احکام مثل دیگر مساجد ہوگئی الخ (امداد المفتي ـ ن ص ـ ۸۰۸).

اهل المحلة قسموا المسجد و ضربوا فيه حائطا ولكل منهم امام عليحدة و مؤذنهم واحد لا بأس به والاولى انيكون لكل طائفة مؤذن ـ كما يجوز لاهل المحلة ان يجعلوا المسجد الواحد مسجدين فلهم ان يجعلوا المسجدين واحد الاقامة الجماعة (البحر الرائق صـ ۲۵۰ ج ۵).

د دوهم سوال جواب: پاته سوی مسجد دأبد د پاره د قیامت تر ورځی حکم د مسجد لري سوی له مسجد څه نوره استفاده نسی څنی کیدلای او همدا رنګه انقاض یعنی اموال د مسجد به په داغه مسجد کی پاته کیږی حتی چه نقل کول یی بل مسجد ته هم نه دی جائز.

ولو خرب ماحوله واستغني عنه يبقى مسجدا عند الامام و الثاني ابدا الى قيام الساعة ـ وبه يفتي (الدرالمختار) قوله عند الامام و الثاني فلا يعود ميراثا و لا يجوز نقله و نقل ماله الى مسجد آخر سواء كانو ايصلون فيه اولا وهو الفتوى (حاوى القدسي) و اكثر المشايخ عليه مجتبى وهو الاوجه فتح (ردالمحتار صـ ۴۰۶ ج ۳) هكذا فى (البحر الرائق صـ ۲۵۱ ج ۵) (التتارخانية صـ ۸۴۶ ج ۵).

د دریم سوال جواب: په وقفی مځکه کی چه هر چا دکانونه جوړ کړی وي د متولی بی له اجازی او نیت د وقف یی نوي پکښی کړی نو دغه دکانونه د جوړوونکی ملکیت بلل کیږي او جوړوونکی ته به امر کیږي چه فوراً دوکانونه ونړوی او هغه شیان چه جوړوونکی مصرف کړی وي هغه دی یوسی او وقفی مځکه دی فارغه کړی او عواید د وقف دوه ۲ رقمه دي یو هغه عوائد دی چه د دکانو د جوړولو په وجه حاصل سوي دي یو هغه مفروضه او ذهنی عوائد دی یعنی څونه مدة چه غاصب تیره کړیده د هغونه مدي کرایه یعنی اجرة مثل دی، اول قسم عوائد د غاصب او دکان جوړوونکی دي او دوهم قسم عوائدو ته به حساب کیږی او د غاصب څه به اخستل کیږي او په داغه وقفی ځای به مصرفیږي.

الوجه الخامس أن یبنی أحد غیر المتولی ابنیة او یغرس اشجارافی عرصة الوقف مصرحا بانها لنفسه او مطلقا ذلک ای لم یذکر کونها لنفسه او للوقف فتکون الابنیة و الاشجار ملکا لذلک الشخص (دررالحکام صـ۵۸۱ج۲) اما اذا کانت (ای الارض الموقوفة المغصوبة التی بنی فیها) وقفا فیؤمر بالقلع والرد مطلقا اتفاقا کما صرح به فی مجمع الانهر لان الارض لا یجوز تملکها (اتاسی صـ۴۴۲ج۳) وهکذافی (دررالحکام صـ۵۷۶ج۲) لو سکن واحد فی دارآخر مدة بدون عقد اجارة لا تلزمه الاجرة لکن ان کانت تلک الدار وقفا او مال صغیر لزمه أجرة مثل المدة التی سکنها فی کل حال ای سواء کان ثمة تأویل ملک او عقد اولم یکن (المجلة المـ۵۹۶) ولا فرق فیما اذاکان الوقف موقوفا للسکنی اوللاستغلال او لغیرهما کالمسجد فقد افتی العلامة المقدسی فی مسجد تعدی علیه رجل وجعله بیت قهوة بلزوم اجر مثله مدة شغله کذافی الخیریة والحامدیة (سلیم باز صـ۳۱۹).

د څلورم او پنځم سوال جواب: د امام عزل په ۳ وجهو سره کیدلای (۱) فسق د امام یعنی چه په ښکاره دول یو فاسق او فاجر سړی وي (۲) عدم اهلیة یعنی چه دغه د إمامت یعنی

لمونځ ورکولو وظيفه په صحيح او شرعی طريقه سره سر ته نسی رسولای(۳) دا چه د محل خلق تر ده ډير حق داره وي په دغه وظيفه د إمامت سره ، حق داری نه په معنی دکثرة فقراو احتياج ده بلکه په معنی د ښه علم او تقوی او داسی نورو فضائلو ده کچيری دغه(۳) وجهی په يو چاکی نوی نو هغه د امامت څه نسی معزول کيدلای او کچيری د محل خلق د امام څه ناراضه وي نو که دغه ناراضی د امام د فسق يا عدم اهلية يا يو بل شرعی عذر په وجه وي نو د إمام إمامت مکروه تحريمی دی او که شرعی عذر نوی نو بيا پروانلری که څه هم ډير خلق ناراضه وي.

مطلب لا يصح عزل صاحب وظيفة بلا جنحة و عدم اهلية (ردالمحتار صـ۴۲۳ج ۳) رجل امّ قوما وهم له كارهون فانكان الكراهة لفساد فيه اولانهم أحق بالامامة منه كره له ذلک و انكان هو احق بالامامة لا يكره لان الجاهل و الفاسق يكره العالم و الصالح (فتاوی قاضيخان بهامش الهندية صـ۹۲ج۱) هكذافی حاشية (الطحطاوی علی مراقی الفلاح صـ۲۴۴) قال الحلبی و ينبغی انتكون الكراهة تحريمية لخبر ابی داؤد ثلاثة لايقبل الله تعالی ﷺ منهم صلاة و عدمنهم من تقدم قوما وهم له كارهون (حاشية الطحطاوی علی مراقی الفلاح صـ۲۴۴) قال فی شرح المشكوة لعله محمول علی الاكثر من العلماء اذا وجدوا والافلا عبرة لكثرة الجاهلين (حاشية الطحطاوی علی مراقی الفلاح صـ۲۴۴) و فی البحر تحت قوله وكره امامة الاعرابی و العبدو الفاسق و المبتدع الخ ..... قال الرملی ذكر الحلبی فی شرح منية المصلی ان كراهة تقديم الفاسق و المبتدع كراهة التحريم (خير الفتاوی صـ۳۲۶ج۲).

د شپږم سوال جواب : دغه ځکه چه د قبرستان په نامه قيديت لري بايد معلومات ئی وسی کچيری وقف وي د اديری لپاره بايد د وقف د ساحی څه فورًا سرايونه و نړول سی لکه څنګه چه د دريم سوال په جواب کی تيره سوه او که د يو چا مملوکه وي د خپل مالک سره ئی بايد مشوره وسی.

د اووم سوال جواب : د ادیری لپاره د حریم اندازه کتابونو نده ذکر کړی بلکه هر څونه مځکه چه وقفی وي هغه باید ادیری ته په پوره ډول فارغه سی او په حدودو کی چه د هرچا ملکی مځکه وه هغه په خپله مځکه کی د پوره تصرف کولو حق لري.لایجوزلاحدان یتصرف فی ملک غیره بلا اذنه (المجلة المـ۹۶).

د اتم سوال جواب : داسی ادیری چه د قبرونو لپاره وقف سوی وي او بیا د قبرونو اثارله منځه تللی وي او د مړو هډوکی خاوری سوي وي نو په داسی مقبره کی مسجد جوړول جائز دی.

قال ابن القاسم لو ان مقبرة من مقابر المسلمين عفت فبنى فيها مسجدالم أربذلک بأسا و ذلک لان المقابر وقف من اوقاف المسلمين لدفن موتاهم لايجوز لاحد ان يملكها فاذا درست و استغنى عن الدفن فيها جازصرفها الى المسجدلان المسجد ايضًا وقف من اوقاف المسلمين لايجوز تمليكه لاحد فمعناهما على هذا واحد آه ـ عینی شرح بخاری (امدادالمفتین صـ۷۸۶) (احسن الفتاوی صـ۴۰۹ج ۶) (امدادالفتاوی صـ۵۷۹ج ۲).

د نهم سوال جواب : دولتی مځکه شیعه گانو ته د ورکولو لپاره د مسجد جوړولو د امیرالمؤمنین تر هدایت پوری اړه لری په دي هلکه د هغه څۀ هدایت و غواړی. التصرف على الرعية منوط بالمصلحة (المجلة المـ۵۸).

د لسم سوال جواب: دا عمل یعنی محبس جوړول په دغه تکیه کی ناجائز عمل دی هغه مصرف چه د دغه وقف لپاره معلوم سوی دی هلته به مصرف کیږي پس له ترمیم څه د دغه تکیی چه مراد ځنی هغه اغا صاحب دی چه مځکه د هغه په نامه وقف سوی ده.
فانکان الوقف معینا على شئ يصرف اليه بعد عمارة البناء كذافى الحاوي القدسى (الفتاوى الهندية صـ۳۶۸ج ۲) هکذافی (مجمع الانهر صـ۷۴۲ج ۱).

(نوټ): د وقفي اموالو سره ډیر زیات احتیاط پکار دی او ډیر زیات باید اهتمام په وسی ولی د وقف مال د یتیم د مال سره په حکم کې مساوي دی.

ثم ان ارض الیتیم فی حکم أرض الوقف کما ذکره فی الجوهرة وافتی به صاحب البحر و المصنف (ردالمحتار صـ۳۹۷ ج ۳ ط بیروت) والله تعالی ﷻ اعلم.

(نـــوټ): د زیات وضاحت لپاره باید ووایو چه یو انقاض د مسجد دی بل آلات د مسجد دي انقاض د مسجد لکه خاورې خښتې لرګی ګادر او داسې نور. حکم یې دا دی چه دغه شیان حکم د مسجد لري د أبد لپاره به په داغه مسجد کې وي نقل ئې بل مسجد ته هم ندی جائز او آلات د مسجد لکه څراغ، ګروپ، فنکه، غالی، بوریا، فرش او داسې نور. حکم یې دا دی چه هر کله مسجد یا د هغه شاوخوا خراب سی او خلق بل مسجد بناء کې او د دغه مسجد څه استغناء واسي نو دغه شیان او آلات بیرته ملکیت ګرځي او شخصي استفاده ځنې کیدلای سی بناء پر مفتی به قول.

ولو خرب ماحوله واستغنی عنه یبقی مسجدا عنـد الامام والثانی ابدا الی قیام الساعة و به یفتی (الـدرالمختار) قال الزیلعی و علی هـذا حـصیر المسجد و حشیشه اذا استغنی عنهما یرجع الی مالکه عنـد محمد و عنـد ابی یوسف ینـقل الی مسجد آخر .... و به علم ان الفتوی علی قول محمد فی آلات المسجد و علی قول ابی یوسف فی تأبید المسجد آه و المراد بالات المسجد نحو القندیل و الحصیر بخلاف انقاضه لما قدمنا عنـه قریبا من ان الفتوی علی ان المسجد لا یعود میراثا و لایجوز نـقله و نـقل ماله الی مسجد آخر (ردالمحتار صـ۲۷۱ ج ۳ ط بیروت) هکـذا فی (الفقـه الاسـلامی صـ۲۲۰ ج ۸) و (مجمـع الانهر صـ۷۴۸ ج ۱) انقاضه من حجر و طوب و خشب (الفقه الاسلامی صـ۲۲۰ ج ۸)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که فضولي دچا دکان خرڅ کړي اصلي مالک خبر سي سکوت وکړي وخت تیر سي ددکان قیمت لوړ سي بیرته فسخ کولای سي ، اوسکوت اجازه بلل کیږي کنه؟

سوال : که چیری زید د عمر دکان خرڅ کړی په کندهار کښی په سل لکه افغانی په دغه تاریخ کښی ۱/۱/۱۳۷۴ هـ ش په داسی حال کښی چه عمر خپله حاضر نه وي او نه ئي زید وکيل وي یعنی فضولی وي او وروسته له یوه کاله یا څو میاشتو په دي سره عالم شی چه زما دکان زید خرڅ کړی دی پر علم سربیره ئی نه د بیعی اجازه وکړه او نه ئی فسخه د بیعی وکړه او هیڅ نوع مانع هم موجود نه وو یعنی مانع د دی چه عمر و له مشتری څخه بیره کوله که چیری دی بیعه فسخه کړی نو مشتری به عمر و هلاک کړی او د اجازة صورة دا دی چه د اجازة کولو څخه د عمرو بیعی لره هم مانع موجود نه وو یعنی په دغه بیعه کښی د عمرو هیڅ نوعه نقصان نه وو نو کله چه ده نه اجازة د بیع و کړی او نه ئی فسخه و کړه نو که چیری بعد له علمه څخه د عمرو چه په ۱۳۷۴/۵/۱ تاریخ د ده علم پر راغلی وو د دکان پر خرڅولو باندي نو بعد العلم عمرو ساکت پاته وو سره د عدم مانع تر دغه تاریخه ۱۳۷۴/۵/۱ پوری او وروسته ئی قیمة د دوکان پنځه سوه لکه افغانیو ته ورسیدی مثلاً یعنی قیمة ثانیه ئی په ثانی تاریخ کی پورته شو تر اول تاریخ نو آیا عمرو کولای شی چه په ثانی تاریخ کی بیعه فسخه کړی دی ئی ځکه فسخه کوي چه د دوکان قیمة دری ۳ چنده سوی په دوهم تاریخ کی او سکوت د فسخ چه عمرو په اول تاریخ کی کړی وو هغه دلالة پر اجازه د ده بیعی لره کوي که یا ؟

جواب : بیع د فضولی موقوف ده پر اجازه د مالک که هغه اجازه وکړه بیع صحیح ده کی یی اجازه نه وکړه بیع نه ده صحیح او سکوت د مالک اجازه نه بلل کیږی او اجازه عامه ده که قولی وي او که فعلی وي مثلاً که اصلی مالک د فضولی تحسین او آفرین ووایه یا یی ثمن طلب کی او قبول یی کی یا ئی ثمن و فضولی یا بل چا ته هبه کی یا ئی قباله ورکړه یائی اقرار خط یعنی بیع خط امضاء کی داټول اجازة بلل کیږی ، او که داټول نه وه او مالک خالص سکوت مختار کړی وو نو دا سکوت ته اجازه نه ویل کیږي.

البیع الموقوف یفید الحکم عند الاجازة (المجلة المـ٣٧٧) والاجازة تکون قولا و فعلاً فالقول کقول المالک اجزت او احسنت او اصبت و کطلبه الثمن من المشتری و هبته منه ...... و الفعل کاخذ الثمن او اخذ صک به جامع الفصولین و اما سکوت المالک عند بیع الفضولی فلا یعد اجازة و قبولا (شرح المجلة سلیم باز صـ٢١١) لا ینسب الی ساکت قول یعنی انه لا یقال لساکت انه قال کذا (المجلة المـ٦٧) فلو رأی اجنبیا یبیع ماله فسکت لا یعد سکوته اجازة او توکیلا (شرح المجلة سلیم باز صـ٤٧) هکذافی (الفتاوی البزازیة بهامش الهندیة صـ٤٨٩ج ٤) هکذافی (شرح المجلة للاتاسی صـ١٨٢ج١)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که په روژه خبر نه وي سهارئې
وخوري بیا خبرشي اوخوله بنده کړي کفاره ده که قضاء؟

سوال : د روژی په اول سهار یو کس چه د روژی په اعلان خبر نه وؤ سهار ئی چاوي وڅښلي بیا یو کوچنی خبر را وړی چه روژه ده او د کوچنی خبره سخریهٔ چا ونه منله او وروسته هم یو ګلاس چائی نوري و خوړل سولي چه بیا د لویانو د خولی خبر راغلی نو ئي روژه کړه ، اوس ځان پوه کوم چه کفاره باندي سته او کنه سته که وي نو د ښځی کفاره به څنګه وي؟

(المستفتی حفیظ الله)

جواب : په دغه صورة کی چه مستفتی ذکر کړیدی قضاء د دغي ورځی لازمه ده او کفارة پری نه ده لازمه ، ځکه چه دلته شبهه د عدم رمضان سته او کفاره په شبهه سره ساقطیږی او بل دا چه د اوله سره نیت د روژی نه دی راغلی او کفاره هلته لازمیږی چه صائم وي او خپله صیامه فاسده کی عمداً.

وهــذه الكفـارة تنــدرئ بالــشبهات لانهــا الحقـت بالعقوبـات باعتبار ان معنــى العقوبـة فيهــا اغلـب بـدليل عـدم وجوبهــا علـى المعـذور والخطئ (البحر الرائق صـ۲۶۵ج۲) بل العلة ان الكفـارة لا تجب الا على شخص افطر بعد ان كان صـائما وهنـا لـم يوجـد الـصيام من اصـله (طحطـاوى علـى الـدرالمختار صـ۴۵۴ج۱) يجب باتفاق الفقهاء القضاء على من افطر يوما او اكثر من رمضان بعذر..... او بغير عذر كترك النـية عمـداً او سهواً (الفقـه الاسـلامى صـ۶۷۹ج۲) ومن اصبح غيرنا وللصوم فاكل لا كفارة عليه (امدادالفتـاوى صـ۱۳۲ج۲)

او پـه عيـن همدغـسې واقعـه کـې چـه مـستفتي ذکـر کړيـده علمـاء حکـم کـوي پـه وجوب د قـضاء او وجوب دلتـه پـه معنـى د فرضية دي يعنـى قـضاء يـې فـرض ده (فتـاوى دارالعلوم ديوبند صـ۳۹۳ج۶ـ صـ۴۲۱ج۶)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

كه عسكر دامير په امر دچا مال په زور وسوځي ضمان پر امير ده كه پر عسكر؟

سـوال : چه می فرمایند علماء دین ومفتیان شرع مبین اندرین مسئله که در سال ۱۳۷۱ بامر تورن علاء الدین خان بمنطقۀ ولسوالی شهرک ولایت غور یکمقدار تریاک از صاحبان تریاک اخذ شده وبعداً بحضر عام مردم همان تریاک ها سوختانده شده است وعکس گیری شده از سوختاندن آنها آیا بما مورین وعسکرهای تحت امر علاء الدین خان تورن است یا خیر؟

جواب : این صورت صورت اکراه است واکراه دو قسم است اکراه تام، واکراه ناقص اکراه تام آن است که مکره بالفتح را قدرة واختیار باقی نباشد زیراکه باو تهدید قتل یا اتلاف بعض اعضاء یا اتلاف جمیع مال داده شده باشد واکراه ناقص آن است که قدرة واختیار مکره بالفتح را باقی باشد زیراکه اورا تهدیدی سهل وآسان داده شده باشد مثل تهدید بضرب یسیر یا قید کردن یا اتلاف بعض مال یا الحاق ظلم مثل منع ترقی درکار یا اخذ نمودن وظیفه ازو، پس اکراه براتلاف مال غیر اگر اکراه تام بود ضمان بر مکرِه بالکسر بود واگر اکراه ناقص بود ضمان بر مکرَه بود بالفتح وشرط اکراه

قرار ذیل میباشد، (۱) مکره بالکسر باید که قادر باشد بر تعذیب وتهدید مکره بالفتح سلطان باشد یا غیر سلطان (۲) مکره بالفتح اگر غالب ظن او وقوع وعید از جانب مکره بود اکراه صحیح باشد (۳) وعیدی که از جانب مکره صادر شده قابل تحمل نباشد مثل قتل واتلاف عضو (۴) وعید مکره باید که عاجل بود نه آجل (۵) اکراه باید که بر غیر حق باشد واگر اکراه بر حق باشد اکراه نبود- وباید تذکر داده شود که اکراه در حضور مکره میباشد واگر مکره غائب بود اکراه نمیباشد پس اگر در اتلاف این افیون شروط مذکوره موجوده باشد وعلاء الدین در وقت اخذ مال مذکور موجود باشد ضمان بر مکره است بالکسر والا ضمان بر آخذین مال ومباشرین این اتلاف میباشد.

الاكراه نوعان ملجئ او كامل و غير ملجئ او ناقص (الفقه الاسلامى صـ۲۱۳ج۴) و مثله فى (بدائع الصنائع صـ۱۷۵ج۷) و شرطه قدرة المكره على ايقاع ما هدّدبه سلطانًا او لصًّا وخوف المكره ايقاعه فى الحال و كون الشئ المكره به متلفا نفسا او عضوًا الخ و كون المكره ممتنعا عما اكره عليه قبله لحقه او لحق آخر او لحق الشرع (متن الدرالمختاربهامش ردالمختار صـ۸۹ج۵) و يدل عليه مافى (بدائع الصنائع صـ۱۷۶ج۷) و مثله فى (الفتاوى الهندية صـ۳۵ج۵) و اما شرطه فان يكون الاكراه من السلطان عند ابى حنيفة رحمة الله تعالى عليه و عندهما اذا جاء من غير السلطان ما يجئ من السلطان فهو اكراه صحيح شرعا كذافى النهاية و عليه الفتوى فان غاب المكره عن بصر المكره يزول الاكراه (الفتاوى الهندية صـ۳۵ج۵) و مثله فى (بدائع الصنائع صـ۱۷۶ج۷) الاكراه يثبت حكمه اذا حصل ممن يقدر على ايقاع ماتوعد به سلطانا كان او غيره و ان غاب المكره عن نظر من اكرهه يزول الاكراه ذكره قاضى خان (مجمع الضمانات صـ۲۰۴) وفيه المكره على الاخذ و الدفع انمايبيعه مادام حاضرا عنده المكره والالم يحل لزوال القدرة و الالجاء بالبعد منه و بهذا تبين انهّ لاعذرلاعوان الظملة فى الاخذ عند غيبة الامير او رسوله فليحفظ قوله مادام حاضرا عنده المكره-قال فى الهندية عن

المبسوط فـان كـان ارسله ليفعل فخـاف ان يقتله ان ظفـر بـه ان لـم يفعـل لـم يحل الا انـيكون رسول الآمر معه علی ان يرده عليه ان لم يفعل ولو لم يفعل حتی قـتل كـان فی سعة ان شاء الله تعالی ولو هـدّده بـالحبس او القيـد لـم يسعه الاقدام آه قوله لزوال القدرة والالجـاء بـالبعـد لكن يخـاف عـوده وبـه لايتحقـق الاكـراه بزازية ﴿الـدرالمختارو ردالمحتار ص۹۸ج۵﴾ ومثله فی ﴿شرح المجلة للاتاسی ص۵۶۲ج۳﴾.

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

له رود څخه په مشين اوبه پورته کول جواز لري کنه؟

سوال : د دارالافتاء محترم عالی مقام ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاتهُ.

څرنگه چه د پنجوائی ابتدائيه شرعی محكمی په ۱۴۲۱/۱۱۳/۱ ق د ارغنداب په رود كی د نوي پيدا شوی مسئلی په اړه استفا كړی وه ، چه يو تعداد خلگو د دغه رودته (مشينان او واټرپمپونه) د ابو د پورته كيدو لپاره اينبی دي او بل يو تعداد خلگ د دغه واټر پمپو او اوبو د پورته كيدو مخالفت كوي .چه خدای ﷻ مكره حق تلفی ونه شی ، د پنجوائی ابتدائيه شرعی محكمی دغه د عام رود څخه د اوبو د پورته كيدو موضوع د ځواب او حل په منظور تاسو ته در وليږله چه اوس هره ورځ په لس هاؤ اشخاص محكمی ته حاضريږي .او د دغه موضوع ځواب غواړی ، نو اوس چه يوه مياشت تيريږي ، نو ستاسو د لوړ حضور څخه احترامانه هيله كوو چه د دغه موضوع شرعی مسئله چه د عام رود څخه عام خلگ اوبه پورته كولای سی كنه ؟ ﴿الحاج مولوی شاه محمد د قضا رئيس﴾

جواب : محترمه كه چيری دغه د واټرپمپو خاوندانو د پخوا څخه دغه واټرپمپونه اينبی دي او خپلي مځكي يی پخوا هم په واټرپمپ اوبه ولی نو داخلق نسی منعه كيدلای ځكه چه د چينو اوبه چه رود ته را ولويږی د رود اوبه د مباحاتو څخه دی او كه دا واټرپمپونه نوي اينبول سوی او هغه نورو خلقو ته ضرر فاحش رسوي نو بيا دی منعه سی او په هغه طريقه چه پخوائی استفاده كوله اجازه دي وركول سی د نوو طريقو او نوو ماشين الاتو اجازه نسته كه ضرر وو د خلقو چه دا خبره د لاندي عبارتو څخه په وضاحت معلوميږي.

سئل فی نہر کبیر ینبع من سفح جبل عظیم یمرّ فی واد قدیم یسمی ذلک النہر بالعاصی یشرب منہ اراضٌ و بساتین و مزارع و قری تحوی خلقا کثیرا لیس لتلک الاراضی والقری شربٌ من غیر ھذالنہر ..... فہل اذا اراد احد من اہل تلک الاراضی ان یحدث فی جانب من ذلک النہر سدا یسکر النہر لتمکن بذلک من نصب دولاب یأخذ بہ الماء الی ارضہ یجوزلہ ذلک ..... اولیس لہ ذلک ویمنع عنہ شرعاأفتونا ماجورین الجواب لایخفی علی احدان حال ھذاالنہرلایخلومن احدامرین اماانیکون مشترکا اشتراکا خاصا ..... و اما انیکون مشترکا اشتراکا عاما بین جمیع الناس فیمتنع احداث ذلک ایضاً (تنقیح الفتاوی الحامدیۃ صـ۲۱۹ج۲) وعن ابی یوسف رحمۃ اللہ تعالی انہ سئل عن نہر مرو وھو نہر عظیم ..... فاحیا رجل ارضا میتۃ لم یکن لہا شرب من ھذا النہر فکری لہا نہر امن فوق مرو فی موضع لایملکہ احد فساق الماء الیہا من ذلک النہر العظیم قال انکان ھذاالنہر الحادث یضر باھل مرو ضررا بینا فی مائہم لیس لہ ذلک و یمنعہ السطان عن ذلک وکذالکل واحد ان یمنعہ لان ماء النہر العظیم حق العامۃ و لکل واحد من العامۃ دفع الضررو انکان ذلک لایضر باھل مرو فلہ ان یفعل ذلک و لا یمنع لان الماء فی الوادی العظیم علی اصل الاباحۃلایصیر حقا للبعض مالم یدخل فی المقاسم (الفتاوی الھندیۃ صـ۳۹۷ج۵) ھکذافی (تنقیح الفتاوی الحامدیۃ صـ۲۱۹ج۲) لکل احد ان یسقی اراضیہ من الانہر الغیر المملوکۃ ولہ ان یشق جد ولا ومجری لسقی اراضیہ و لانشاء طاحون لکن یشترط عدم المضرۃ بالاخرین فلذلک اذا افاضٌ الماء و اضر بالخلق او انقطعت میاہ النہر بالکلیۃ او انعدم سیر الفلک فیمنع (المجلۃ المـ۱۲۶۵) و قید اذا انقطعت المیاہ بالکلیۃ الوارد فی ھذہ المادۃ لیس احترازیا ..... فاذا حصل من ذلک ضرر فاحش لاھل المدینۃ فیمنع والافلا (دررالحکام صـ۲۷۰ج۳) و سئل ابو یوسف رحمۃ اللہ تعالی ایضاً

عن رجل جعل له امیر خراسان شربا من النهر الاعظم لم یکن له ذلک فیما مضی او کان له شرب کوتین فزاد له مثل ذلک واقطعه ایاه و جعل مفتحه فی ارض یملکه او فی ارضٍ لا یملکه قال انکان ذلک یضر بالعامة لم یجز و یجوز اذا لم یضر کما لا یجوز للامام ان یأخذ شرب احدهم و یعطی غیره ﴿الفتاوی الخانیة بهامش الهندیة صـ۲۱۰ج ۳﴾ و لیس قطع الماء بالکلیة قید احترازیا اذ یکفی وقوع الضرر...... و فی الانقروی عن البزازیة طاحونة علی نهر اراد آخر ان یضع فوقها طاحونة اخری و بسبب و ضعها یقل ماء الطاحونة القدیمة و یختل دورانها فلصاحبها ان یمنع الثانی و انکان ینقص غلة الاولی بنصب الثانیة لیس للاول ان یمنع الثانی کالتاجر اذا اتخذ فی جنب تاجر آخر حانوتا بمثل تجارة الاول فکسدت تجارة الاول باتخاذه لیس له المنع ﴿شرح المجلة سلیم باز صـ۶۸۳﴾

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

عشر پر مؤجر(اجاره کونکی) ده که پر مستاجر(اصلي مالک) ؟

سوال : د سید علی د محمد اخلاص زوی د هلمند د ولایت د ګرشک د ولسوالی د قلعه ګزد آخندزاده خیلو د کلي اوسیدونکی د عرض پانه ، و حضور ته د جناب فضیلت مآب محترم رئیس صاحب شورای مرکزی علماء د دارالافتاء امارت اسلامی افغانستان ، السلام علیکم ورحمةالله.

محترما : ما د قلعه ګزد آخندزاده خیلو په کلي کی د ګرشک د ولسوالی د هلمند د ولایت مربوط د حاجی امرالدین د ملاعبدالله آخند زوی د هغه کلي اوسیدونکی څخه یو اندازه مځکه د یو فصل لپاره په دوه نیم خرواره غنمو ، او دوه منه تریاکو باندي په اجاره رانیولی وه ، خو په هغه اوله ورځ مو د دغی مځکی عشر پر خپل مالک باندي کښیښود ، او زمونږ د وطن عام عرف او اصطلاح هم دغه ده چه په اجاره کی عشر پر مالک شرط وی او دغه نور

اجاره داران هم که چیری عشر پخپله ورکړی تو له تاوانی کیږی، خو اوس د هغه ځای د عشر مسئولینو زما څخه عشر په زور او جبر واخیست، په داسې حال کی چه مونږ څه حاصلات چه مو اخیستی وؤ، هغه مو و مالک د مځکې ته ورکړه، او مونږ ته هیڅ شی پاته نه سو، او ما د دغه عشر پیسی د بل چا څخه په مزدوری پیدا کړی او زما څخه دغه زما د مزدروی پیسی د عشر په نامه را څخه واخیستی، ما د هغه ولایت د یوه جید عالم څخه ځو شرعی مسئلی په دغه باره کی راوړی دی، چه ستاسی فضیلت مآب و لوړ حضور ته احترامًا د ملا حظی لپاره وړاندی کیږی، نو که په دغه باره کی مونږ ته فتوی راکړل سی چه آیا زما مظلوم څخه دغه عشر مطابق د احکام فقه حنفی شرعی محمدی ﷺ سره سم اخیستل شوي دي که خیر، که مطابق د شریعت مسئلی او فتوی راکول سی ډیره مهربانی به مو وي.

(المستفتی سید علی)

جواب: په دغسی صورت کی لکه مستفتی چه لیکلي دي عشر یوازی پر اصلی مالک د مځکی دي نه پر إجارة دار ولی دا صورت د إجاری دی په أجرة کاملة سره او په أجرة کامله کښی فتوی پر قول د إمام صاحب ده چه عشر پر مؤجر دی یعنی پر اصلی مالک دی.

زكوة الارضْ على المؤجر ..... وخالفه الصاحبان فقالوا الزكوة على المستأجر (الفقه الاسلامی ص۸۲۰ ج۲) هكذافی (ردالمحتار ص۶۰ ج۲) فان امكن اخذ الاجرة كاملة يفتى بقول الامام والافبقولهما لما يلزم عليه من الضرر الواضح الذی لا يقول به احد والله اعلم (تنقيح الفتاوى الحامدية ص۱۰ ج۱) هكذافی (ردالمحتار ص۶۰ ج۲) و (امدادالفتاوی ص۵۸ ج۲)

والله تعالی اعلم ﷻ.

بسم الله الرحمن الرحيم

په مرور زمان کي کوم عذرونه داعتبار وړ دي؟شاهدان قوي دي که اسناد؟

سوال : د دارالافتاء محترم رياست ته اسلام عليکم ورحمةالله وبرکاتهٔ.

محترما : ما تـه د موضـوع دغـه ځاى مـشکل دى چـه ۳۸ کالـه کيـږي چـه دغـه مځکـه د حاجى معاشق په ذواليد کى ده او اميرالمومنيـن أمرکړی چه د ښځى حقوق بايد تلف نه شى نو ما ته دا خبره واضحه کړی چه زه ئى ورکړم او که نه او بله خبره دا ده چه حاجى معاشق د دې مځکى اسناد نه لرى او عرفى شاهدانو د ښځو پـر ملکيت بانـدى شـاهدى اداء کړه او حـاجى معاشق شاهدان تير کړل خو په شريعت کى ورته اعتبار نه ؤ ؟

(الحاج حافظ شاکرالله قاضى محکمه إبتدائية شاه ولى کوټ)

جواب : که چيرى مدة د مرورالزمان واقعًا تيره سوى وي او په دي مدة کى بل هيځ عذر نه وى پيښ سوى پرته له دې چه ښځه ووايى زه د قريبانو د خوف لـه وجې د کوره نـسوم و تـلاى او قاضى ته د دغې خبرې صدق معلوم سې نو پـه دې صورة کى دغـه مرورالزمان مـانع د دوى د دعوى نسى کيدلاى دا د اميرالمؤمنيـن د هغه فرمان د ځلورمى مـادې تفصيل وؤ چـه د ښځو د حقوقـو پـه هکلـه صـادر سـوى دى او تاسـو چـه پـه خپلـه اسـتفتاء کـى ليکلي دي چـه د دې موضوع (۳۸) کاله کيږي نو مونږ ته دانه ده معلومه چه د انقلاب کلونه تاسو ځنى ايستلى دي کنه چه په دي مورد کى هم فکر کول ضرورى دي کـه پـه دې هکلـه د اميرالمؤمنيـن فرمان صادر سوى وي هغه بايد تعقيـب سى او کله چه په يو موضوع کى شاهدان تير سى او قاضى يى قبول کړى نو بيا د اسنادو و وجود او عدم تـه بايد اعتبـار ورنکـړل سـى ولـي د شـاهدانو اعتبار په شريعت کى ډير دي تر اسنادو.

اذا اثبت المدعى دعواه بالبينة حكم الحاكم بذلک (المجلة المـ۱۸۱۸)

اي اذاشهدالـشهودوجرت تـزكيتهم سـرا او علنـا فظهـر انهـم عـدول و مقبولـو الشهادة حكم القاضي بذلک (دررالحکام صـ۶۴۵ج ۴)

والله تعالى ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحیم

که پلار تقسیم وکړي مايني اولوني له حقه وباسي بيا مړ سي هغه تقسيم معتبر ده کنه؟

سوال : عرض د طرفه د حیات الله ولد امین الله ولد سردار محمد سکونت ناحیه ۵ ښاروالی محترمًا : عرض دا دی چه زمونږ پلار امین الله چه ژوندی وو سرای ئی پر لسو زامنو راوویشی او مندي او خوندي یعنی خپلی زوجی او لونی ئی ده حقه ایستلي لکن تقسیم ئی ونکړی اوس مونږ غواړو چه خپل ویش وکړو او پلار مو هم وفات کړیدی آیا مونږ کولای سو چه سرای پر لسو زامنو وویشو او که مندی او خوندی هم حق را سره لري تاسی علماء محترم مونږ ته شرعی فیصله را کړی ؟

جواب : یو سړی چه ژوندی وي او خپل مال تقسیموي پر ورثه یا غیر ورثه باندي دا معنی ده هبی لری ځکه تقسیم د ترکة په حیات کی د مورث صحة نه لرٍي او هبّه په قبض سره تامیږی یعنی که موهوب له هغه هبه سوی مال قبض نکړی نو دا هبة جائزه نه ده فلهذا ستاسو د پلار کړی تقسیم هیڅ اعتبار نه لری بلکه ده نوی سره څه به تاسو خپل تقسیم د میراث د قانون مطابق کوئ هر ځونه حصه چه په میراث کی هر چا ته رسید له هغونه حصه به هغه ته ورکوئ مندی او خوندی ستاسو هم حق پکښی لری هغو ته بهٔ هم خپلی حصصی د شریعت مقدس د حکم سره برابر ورکوئ.

(و تـتم الهبـة بـالقبض الكامـل) فيـشترط القـبض قبـل المـوت (ردالمحتـار ص۵۶۹ج۴) و منـهـا انيكون الموهوب مقبوضـا حـتى لا يثبـت الملـك للموهـوب لـه قبل القبض (الفتاوی الهنـدية ص۳۷۴ج۴) هـكذافي (الفقه الاسلامی ص۱۹ج۵) .

او که موهوب له هغه هبه سوی مال قبض کړی او تسلیم کړی ئی وي نو دا هبه جائزه او صحیح ده بیانو هغه ده پلار تقسیم معتبر دی نوی تقسیم صحت نه لری او د تسلمیی او نه تسلمیی په باره کی دی محکمه پوره معلومات وکړی او بیا دی د تیر و عبارتو مطابق فیصله وکړی

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دباوړئ او واټرپمپ په مځکه کي عشرده نصف عشر؟، په هنجه کي عشرسته کنه!

سوال: و محترم حضورته دریاست د دارالافتاء.

(۱): هغه باغونه او مځکی چه په فعلی شرائطو کی د کال په عمومی برخه کی د باوړی په ذریعه آبیاری کیږی ځنی عالمانو عشر پکښی لازم ګڼلی دي نصف عشر ته اعتبار نه ورکوي ؟

(۲): د شمالی ولایاتو په غرونو کی د هنګ په نامه دنباتاتو څخه شیره تر لاسه کیږی هلته هم اختلاف موجود دي ، چه په دغه شیره کی څهٔ شی د عشر نسته چه د حبوباتو څخه خالی دي ، د دوارو مادو په هکله شرعی فتویٰ ته انتظار کیږي ؟

نوټ: ځنی اشخاص د ویالو څخه په ماشین اوبه راپورته کوي. او کله کله ئی د رود څخه چه ورته نږدي وي د ماشین پذریعه اوبه را کاږي.

(ریاست عشروزکاة)

د اول سوال جواب: هغه مځکی چه د باوړی په اوبو اوبیږي په هغه کی نصف عشر دی.

اتفق الفقهاء على ان العشر يجب فيما سقى بغير مؤنة (مشقة) كالذى يشرب من السماء (الامطار) و ما يشرب بعروقه و هو الذى يشرب من ماء قريب منه ويجب نصف العشر فيما سقى بالمؤن كالدوالى (النواعير) النواضح و الدليل لهم قول النبى ﷺ المتقدم (فيما سقت السماء و العيون او كان عثريا العشر و ما سقى بالنضح نصف العشر) و انعقد الاجماع على ذلك (الفقه الاسلامى صـ۱۸۹۲ج ۳ ط جديد) (ردالمحتار صـ۵۵ج ۲) (احسن الفتاوى صـ۳۵۵ج ۴) و لوسقى سيحا وبالة اعتبر الغالب (الدرالختار) قوله اعتبر الغالب اى اكثر السنة (ردالمحتار صـ۵۵ج ۲).

د دوهم سوال جواب: كه چيرى دغه (انجه) د هغه شيانو څخه وي چه د مځكى په قبضه كولو كى مقصود نه وى يعنى دومره مهم نه وي چه خلق خاص د دغه لپاره د مځكى استغلال كوي نو عشر نسته پكښى.

ولا يجب العشر فى التبن ولا فى الحطب والحشيش والقنب والصنوبر والقصب الفارسى ولا فى سعف النخل ..... ولايجب العشر فيما كان من الادوية كالموز والهليلجة ولا فى الكندرو الصمغ (فتاوى قاضيخان بهامش الفتاوى الهندية صـ٢٧٦ج١) يجب العشر فى عسل ..... الافيما لا يقصد به استغلال الارضْ نحو حطب وقصب فارسى وحشيش وتبن وسعف وصمغ ..... وادوية كحلبة وشو نيز حتى لو اشغل ارضه بها يجب العشر (الدرالمختار) قوله فيما لا يقصد ..... . وان المدار على القصد حتى لو قصد به ذلك وجب العشر كما صرح به بعده (ردالمحتار صـ٥٥ج٢) هكذافى (الفقه الاسلامى صـ٨٠٢ج٢).

د دريم سوال جواب: كه چيرى دوى د دغه ويالى څۀ بغير له ماشينه استفاده نكوله يوازى په ماشين باندى دغه مځكه او بيده نو نصف عشر لازميږى لكه د اول سوال په جواب كى چه تيره شوه او كه دواړه رقمه استفاده څنى كيدله نو كه غالبه استفاده په ماشين وه نصف عشر دى او كه غالبه بى ماشينه وه نو عشر دى لكه چه تيره شوه.

والله تعالىٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دپاره زکاة

سوال : د دارالافتاء محترم رياست ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاتهٗ.

محترما : د فارم نوروزی د غنمو حاصلات د زراعت وریاست ته انتقال او زكاة ئی ورکول سوی دی اوس د پروړو د زکاة په هکله مونږ معلومات نه لرو چه په څه طریقه یی ورکړو هیله من یو د پاړه د زکات په هکله معلومات راکړی چه په کومه طریقه یعنی په څه ډول یی ورکړو ؟

(ملاعبدالغنی اخند د زراعت رئیس)

جواب : په پروړ کی زکاة یعنی عشر نسته مگر هغه وقت که د مځکی په کرلو کی دغه پروړ مقصود گرځیدلی وو او علامه د مقصود والی د پروړ دغه ده چه مځکی تر رسیدلو د غنمو وریبل سی چه په دي وقت کی نو عشر لازمیږی.

ولايجب العشر فی التين ولافی الحطب و الحشيش الخ (فتاوی قاضيخان بهامش الهندية صـ٢٧٦ج١) هكذافی (الدرالمختاربهامش الطحطاوی صـ٤١٨ج١) (الفتاوی الانقروية صـ١٠ج١) وانما لم يجب فی التبن لانه غير مقصود بزراعة الحب غيرانه لو قصله قبل انعقاد الحب وجب العشر فيه لانه صار هو المقصود (فتح القدير صـ١٩٠ج٢) هكذافی (ردالمحتار صـ٥٥ج٢)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

په زکات امامت جواز لري کنه؟

سوال: بمقام ریاست دارالافتاء السلام علیکم ورحمة الله وبرکاتهُ.
وبعد: فنحن نستفتی منکم وهی مایتروج فی افغانستان و بالخصوص فی ولایتي غور والهلمند ان العلماء یأمون الناس بمقابلة العشر والزکوة. اتجوز زکوتهم و عشرهم ام لا؟
ایجوز للامام اخذ الزکوة والعشر بمقابلة امامته ام لا؟ وفی بعض الاوقات یصرحون بها ویقولون انی امتُ لکم بشرط أن تعطونی عشرکم مکملاً. وفی بعض الاوقات لا یقولون مصرحاً بل یئمهم وهم یعطونه. افرق بین التصریح و عدم التصریح ام لا؟

جواب: یشترط فی العشر والزکاة ان یکونا خالصین لوجه الله تعالی لا یکون فیهما شائبة الاجرة والاغراض الدنیویة فکل واحد من العشر والزکاة اذا اعطی للامام بمقابلة امامته لا یبرء ذمة المعطی ولا یصح زکوته ولا عشره لانه صار حینئذ اجرة الامامة ولم یبق خالصالله تعالی وایضًا یشترط فی الامام (غیر العامل) انیکون فقیرا او مسکینا و غالب ائمة المساجد فی زماننا لیسوا کذلک فمن اعطی الزکاة او العشر للامام المسکین ناظرا الی مسکنته و فقره فقط ولم ینو الاجرة اصلاً بحیث لوکان الامام غنیا لما أعطاه الیه یصح زکاته و عشره ولوکان الامام غنیا او المعطی ناویًا للاجرة لم یصح زکاته و عشره فالاولی ان ینصب الامام بمقابلة أجرة معینة غیر العشر والزکاة و یقول له القوم ان اعطاء الزکاة و العشر هو فی اختیارنا نعطیه لمن نشأ فبعد ذلک ان اعطی الیه الزکاة او العشر لمسکنته و فقره کان صحیحا.
اعلم ان الفقیر شرط فی جمیع الاصناف الاالعامل کما سیجئ (الدرالمنتقی بهامش مجمع الانهر صـ۲۲۰ج۱) (وحاشیة الطحطاوی علی الدرالمختار صـ۴۲۳ج۱) ولا (ای لاتحل) الی غنی یملک قدرنصاب فارغ عن

حاجته الاصلية من اى مال كان (الدرالمختار بهامش الطحطاوى صـ۴۲۷ج۱) (لله تعالى) بيان لاشتراط النية (الدرالختار) قوله بيان لاشتراط النية فانها شرط بالاجماع فى مقاصد العبادات كلها بحر (ردالمحتار صـ۴ج۲) هكذافى (الفتاوى الهندية صـ۱۷۰ج۱) قوله لله تعالى ﷻ لان الزكاة عبادة ولا بدفيها من الاخلاص لله تعالى لقوله تعالى وما امروا الاليعبدوا الله مخلصين له الدين (تبيين الحقائق صـ۲۵۲ج۱) ولو نوى الزكاة بما يدفع المعلم الى الخليفة اى الى خلفه و معاونه ولم يستأجره انكان الخليفة بحال لولم يدفعه يعلم الصبيان ايضًا اجزأه والافلا و كذا مايدفعه الى الخدم من الرجال و النساء فى الاعياد و غيرها بنية الزكاة (الفتاوى الهندية صـ۱۹۰ج۱)

امام کیلئے بعوض امامت زکوۃ دینا جائز نہیں ہیں ولاحیلۃ لجواز ذلک اصلاً (امدادالاحکام ص-۹۶ج۲) امام کو بعوض امامت اس میں سے دینا اور اس کو لینا درست نہیں ہے فقط البتہ اگریہ رقم مشاہرہ کی علاوہ الگ سے محتاج سمجیں کردی جائی اور وہ مستحق زکوۃ ہیں تو درست ہے (فتاوی دارالعلوم دیوبند ص-۲۱۳ج۶ ص-۲۱۲ج۶ ص-۲۷۵ج۶) هکذافی (خیرالفتاوی ص-۴۱۶ج۳) (امدادالمفتین ص-۴۶۱) فتاوی محمودیۃ ص-۴۴۳ج۳) (احسن الفتاوی ص-۲۶۲ج۴)

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

للمي مځکې چې جاري اوبه نه لري په دې خراج دي که عشر؟

سوال : د هرات ولايت رئيس صاحب عشر زمونږ رياست ته راغلى اظهار كوى چه د هرات ولايت هغه مځكى چه اوبه ورسيږي خراجي دي د هغه ولايت د علماء په فتوى هغه مځكى چه د علف چر په نامه ياديږي للمى كارى چه جارى اوبه نه لرى هغه هم آبيارى مځكو ته تابع دي يعنى خراجي او املاكى دي حكومت ئى په اجاره وركوي القصه هغه للمى كارى مځكى چه د هرات خلق ئى خودسرانه كار وكښت پکښې كوي بيغر د اجازى د دولت څخه عشر

پکښې راځي او که ئې په حاصلو کې خراج مقرر دی او که حکومت اجاره ځنې واخلي شرعي فتوی ته سترګی په لاریو ؟

مسئول عمومي عشر وزکوة ملا حمید الله اخند

جواب: محترمه ستاسو په استفتاء کې دوه ۲ قسمه مځکې ذکر سوي دي یو علف چر مځکې او بل للمي کاري مځکې د دواړو مځکو احکام مختلف دي دواړه باید په یوه رقم حساب نسي د علف چر مځکو حکم دا دی چه نه عشر پکښې سته او نه خراج او نه په إجاره ورکول کیږي دا ځکه چه د علف چر مځکو احیاً هیڅکله نده جائز نه بناء کول باندې جائز دي او نه یې کرل جائز دي او د للمي کارو مځکو (یعنی هغه مځکې چه د احیاء څه تر مخه د حکومت یا رعیت شخصي مملوکې نه وي او د خلقو د استفادې لپاره نه وي پرېښوول سوی او اوبه نه لري) حکم دا دی چه که عشري مځکو ته نږدې وه عشر پکښې سته او که خراجي مځکو ته نږدې وه خراج پکښې سته او که یو څنګ ته یې عشریه بل څنګ ته یې خراجیه وه نو که دغه ابادونکې ئې مسلمانوو دا مځکه عشریه ده. او بل حکم یې دا دی چه که پخوا خلقو کرلې وي بیله اجازې د حکومت نو اوس یې حکومت ځنې اخستلای سی او که د حکومت په اجازه ئې اباده کړې وي نو د خلقو شخصي ګرځي او د حکومت اجازه دوه قسمه ۲ ده (اول) دا چه اجازه د ملکیت ورکړي یعني چه آینده یې ابادوونکې شخصي مالک وي (دوهم) دا چه اجازه د منفعت اخستلو ورکړي فقط پدې صورت کې یې مالک حکومت دی. او بل حکم یې دا دی چه حکومت یې په دوه شکله کې په اجاره ورکولای سی اول دا چه حکومت یې پخپله اباده کړي او دوهم دا چه خلقو ته ئې إجازه د منفعت کړې وي او څو عمر پس بیرته حکومت ځنې اخستې وي او خپل په تصرف کښې ئې راوستلې وي.

اذابنى او غرس فى ارض متروكة لمنافع العامة كالطريق والمرعى فانه يؤمر بالقلع فى كل حال اى ولو كان القلع مضرا بالارض او كان قدبنى او غرس بتأويل ملك اذلبس لبعض العامة او لكلهم اذا اجتمعوا ان يحولا هذه الارض لغيرما وضعت له فى الاصل (شرح المجلة سليم باز صـ٥٠٤)

ماکان من مرافق اهل بلدة یستعمل مرعی للمواشی و محتطبا لهم او مقبرة لمو تاهم او ملعبا لصغارهم سواء کانت داخل البلدة ام خارجها فیکون حقالهم لا مواتا (الفقه الاسلامی صـ۵۴۳ج ۵) (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۳۰۸ج ۵) (سلیم باز صـ۶۸۸) ولو ان صحراء خارج البلد قریب منها جرزا انقطع ماء او امکنة عظیمة لم یکن ملکا لاحد کان ذلک ارضٌ موات (فتاوی سراجیة صـ۱۳۸) والموات هو ما لا یملکه احد ولا ینتقع به من الاراضی لانقطاع الماء عنه او لغلبة الماء علیه و ما اشبه ذلک مما یمنع الزراعة بان غلبت علیه الرمال مثلا ولا یکون مملوکا لمسلم او ذمی (الفقه الاسلامی صـ۵۴۳ج ۵) هکذافی (ردالمحتار صـ۳۰۶ج ۵) (بدائع الصنائع صـ۲۰۲ج ۶) ومن احیا ارضا میتة بغیر اذن الامام لا یملکها فی قول ابی حنیفة ـ وقال صاحباه یملکها (الفتاوی الهندیة صـ۳۸۶ج ۵) اذا احیا شخص ارضا من الاراضی الموات بالاذن السلطانی صار مالکالها و ان أذن السلطان او وکیله لشخص باحیاء ارضٌ علی ان لایکون متملکا بل لمجرد الانتقاع فذلک الشخص یتصرف بتلک الارضٌ کما اذن له لکن لا یکون مالکا لتلک الارضٌ (المجلة المـ۱۲۷۲) قوله ولوا حیاه مسلم اعتبر قربه ای قرب ما احیاه انکان الی أرضٌ الخراج اقرب کانت خراجیة او انکان الی العشر اقرب فعشریة نهر و انکانت بینهما فعشریة مراعاة لجانب المسلم (ردالمحتار صـ۲۸۴ج ۲) هکذافی (الفتاوی الهندیة صـ۳۸۸ج ۵) المحیی هو الذی یباشر الاحیاء الذی هو من اسباب الاختصاصٌ او التملک (الفقه الاسلامی صـ۵۵۹ج ۵) وقال عامة الفقهاء الثابت بالاحیاء هو حق الملکیة المطلقة . . . . . وبناء علیه نص الحنفیة انه لو ترک المحیی الارضٌ بعدالاحیاء و زرعها غیره فالاول احق بها فی الاصح (الفقه الاسلامی صـ۵۶۳ج ۵)

واللہ تعالٰی ﷻ اعلم۔

بسم الله الرحمن الرحيم

كه دهندو مځكه اجاره سي په حاصلوكي ئې عشر سته كنه؟

سوال: محترم مولوی صاحب السلام علیکم۔اما بعد: زما عرض دا دی د قضایای امارت لخوا دهندو مځکه ماته په اجاره راکول سوه د هندو د مځکی پوره حصول چه زما حق دی زما پر حصه زکات سته او که نسته زه ستاسو څه خواهش کوم چه شرعی مسئله راکړی.

(حاجی ملانورگل اخند)

جواب: هغه مځکه چه اصلی مالک یی هندو یا بل کافروي په دي شرط چه تغلبی نه وی نو د ده پر مځکه زکات یا عشر نسته بلکه یوازی خراج دی همدارنگه که یو هنذو د مسلمان څه عشری مځکه رانیسی عشر نه پر لازمیږی بلکه هندو به خراج ورکوی.

واخذ الخراج من ذمی غیر تغلبی اشتری ارضا عشریة من مسلم وقبضها منه للتنافی (الدرالمختار) قوله للتنافی علة لقوله واخذ الخراج یعنی انما وجب الخراج لا العشر لان فی العشر معنی العبادة والکفرینافیها (ردالمحتار ص۵۶ج۲) وکالاسلام فلا تجب علی الکافر لان فیها معنی العبادة (الفقه الاسلامی ص۸۰۲ج۲) هکذافی (مجمع الانهر ص۲۱۷ج۱)

او خراج که چیری موظف وو یعنی سواله حصول څه د مځکی بل شی مقرر وو لکه نقدی پیسی مثلا نو هغه خراج اتفاقا پر هندو کیږي او کچیری خراج مقاسمة وو یعنی د مځکی د حصول څه یو اندازه غوښتل کیدی۔نو به و گورو که چیری دغه مځکه په اجارة کاملة ورکول سوی وه نو دغه خراج به اجاره دار ورکوی او که په اجاره ناقصه ورکول سوی وه نو به یی

هندو یا د هغه وکیل تأدیة کوی او اجارة کاملة دی ته وای چه اجاره دار ته پس له اداکولو د خراج او نورو مصارفو پوره ګټه پاته سی او اجارة ناقصه دي ته وایی چه که اجاره دار خراج ورکی او نور مصارف ادا کړی نو ده ته ګټه نه پاته کیږی

والعشر علی المؤجر كخراج مؤظف و قالا علی المستأجر (الدرالمختار) قوله كخراج مؤظف فانه علی المؤجر اتفاقا..... واما خراج المقاسمة وهو كون الواجب جزء اشائعا من الخارج كثلث و سدس و نحوهما فعلی الخلاف (ردالمحتار ص۶۰ ج۲) فان امكن اخذ الاجرة كاملة یفتی بقول الامام والافبقولهما لما یلزم علیه من الضرر الواضح الذی لا یقول به احد (ردالمحتار ص۶۰ ج۲) هكذافی (تنقیح الفتاوی الحامدیة ص۱۰ ج۱)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که دسکنی په نیت مځکه رانیسی سرای جوړ نه کړي دغه سړي ته زکاة ورکول روادي کنه؟

سوال : که یو سړی مځکه په نیت د سکنی رانیوله په دې نیت چه سرای به پر جوړوم یا خو به ئی خرڅه کړم یو څه روپی به نوری ورسره جمع کړم بل ځای به مځکه د سرای په رانیسم ، سړی د سکون ځای نه لری نه نقدی روپی لری نه د زراعت لپاره ده او د مځکی قیمت ۵۰۰۰۰ کلداری کیږي ، دغه سړی زکاة اخستای سی که یا او که غنی بلل کیږي ؟

جواب : دغه سړی چه مځکه په نیت د خپلی سکنی رانیولی ده که ئی خپل سرای نه درلودی او نه ئی پرته له دغې مځکې څخه او پرته له خپلو ضروریاتو څخه بل نصاب درلودی نو زکوٰة اخستل ورته جائز دي او که ئی دغه مځکه د ګټې لپاره رانیولې یعنی دا چه په آینده کی به دغه مځکه ګټه وکړی د هغه سره به نوری پیسی یو ځای کړم سرای به را نیسم او د ده او د

عیال نفقه د بلی خوا څه پوره کیدله نو بیا زکوة اخستل ورته جائز نه دی او که یی دګتی نیت نه وو خالی د خپل ځان او کور سکنی یی مطلوب وه نو بیا مانع د زکوة نګرځی.

ولایجوز دفع الزکوة الی من یملک نصابا ایّ مال کان دنانیر اودراهم او سوائم او عروضا للتجارة او لغیر التجارة فاضلا عن حاجته فی جمیع السنة هکذافی الزاهدی و الشرط أن یکون فاضلا عن حاجته الاصلیة وهی مسکنه و أثاث مسکنه و ثیابه و خادمه و مرکبه و سلاحه ﴿الفتاوی الهندیة صـ١٨٩ج١﴾

(الفقیر) وهو من له ادنی شئ ای دون نصاب او قدر نصاب غیر نام مستغرق فی الحاجة (الدرالمختار) قوله مستغرق فی الحاجة اما اذالم یکن محتاجا الیه فتحرم علیه الزکوة ولا تجب علیه ﴿حاشیة الطحطاوی علی الدرالختار صـ٤٢٣ج١﴾ ولا الی غنی یملک قدرنصاب فارغ عن حاجته الاصلیة من ای مال کان (الدرالمختار) قوله فارغ اما لوکان مستغرقابها حلت قوله من ای مال کان۔نقدًا او عروضُ تجارة او سائمة ﴿طحطاوی علی الدرالمختار صـ٤٢٧ج١﴾

قوله من ای مال کان یعنی سواء کان دراهم او دنانیر او سوائم او عروضًا للتجارة او غیر التجارة لکنه فاضل عن حاجته فی جمیع السنة آه ﴿هامش تبیین الحقائق صـ٣٠٢ج١﴾ وهکذافی ﴿الجوهرة النیرة صـ١٦٩ج١﴾ ﴿احسن الفتاوی صـ٣٠١ج٤﴾

تجارت کی نیت سے خرید کردہ زمین اور مکان اور برائی فروخت تعمیر کردہ مکانات کی موجودہ مالیت پرزکوۃ فرض ہیں ﴿احسن الفتاوی ص۳۰۹ج۴﴾۔سوال : ایک بیوہ عورت کی پاس ۳۰۔۴۰ بیگہ (زمین کی ایک مقدار) زمین ہیں مگرگرانی وخشک سالی کی وجہ سے اسکی پاس گذارہ کی موافق آمدنی نہیں اگرکوئی رشتہ دار اس کوزکوۃ دیدی تو اداہوگی یا نہیں .....

الجواب : اس صورت میں زکوۃ ادا ہو جاوے گی ﴿فتاوی دارالعلوم دیوبند ص۲۶۱ج۶﴾ .

٥

بسم الله الرحمن الرحيم

كه ښځه پر چا ناره وكړه (دازما ميړه ده) دانكاح سوه كه نوي نكاح تړل غواړي؟

سوال : يوه ښځه چه كونډه وي د يو څو كسانو په مخ كي پر يو سړي باندي ناره وكړي چه دا سړى زما ميړه دى او بالمقابل هغه سړي په دغې ښځي باندي ناره وكړي چه دا زما ماينه ده ايا اوس د دوى نكاح په شريعت مقدس كي جواز لري كه څنگه ؟ (مستفتي بادام)

جواب : دغه نر او ښځي چه دغه الفاظ ويلي دي د څو كسانو په مخ كي چه دا سړى زما ميړه دى او دا زما ماينه ده كه د دوى په نيت كي نوى نكاح تړل وي نو صحت لري او كه ئي مطلب دا وي چه پخوا دا سړى زما ميړه وو يا پخوا دا زما ماينه وه او پخوا د دوى په مابين كي نكاح نه وه نو بيا نكاح نه صحيح كيږي په دي الفاظو سره بلكه نوى عقد به كوي.خو كه چيري د دوى مطلب نوى نكاح وي هم بايد محكمي ته ورسي او دانكاح په قاضي سره تأييد كړي لپاره د احتياط.

كما اذا قال هذه امرء تي و قالت هذا زوجي لا ينعقد به لان الاقرار اظهار لما هو ثابت و ليس بانشاء و صحح في الذخيرة ان بالاقرار بمحضر الشهود صح النكاح و جعل انشاء والافلا (مجمع الانهر صـ۳۱۸ج۱) هكذا في (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۲۶۵ج۲) (الفتاوى الهندية صـ۲۷۲ج۱) وقال في الفتح قال قاضيخان و ينبغي انيكون الجواب على التفصيل ان اقرا بعقد ماضٍ ولم يكن بينهما عقد لا يكون نكاحا و ان اقر الرجل انه زوجها و هي انها زوجته يكون نكاحا و يتضمن اقرارهما الانشاء بخلاف اقرارهما بماضٍ لانه كذب (ردالمحتار صـ۲۸۸ج۲) هكذا في (امدادالفتاوى صـ۲۳۴ج۲) كما لو قال هذه امرء تي فقالت نعم لا ينعقد الا ان يقصد انشاء العقد او يقضي به القاضي وهذا دليل على ان القضاء صحيح في الختلف عند المشايخ كما في قهستاني عن المحيط (الدرالمنتقى بهامش مجمع النهر صـ۳۱۸ج۱) و في شرح الجصاص المختار انه ينعقد اذا قضى بالنكاح (الفتاوى الهندية صـ۲۷۲ج۱)

والله تعالى ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دعشر اونصف عشر په اړه چې اکثر السن ذکرکي قمري کال دي که شمسي؟

سوال : و حضورته د محترم رئیس دارالافتاء ترټولو مخکښې سلام عرض ومنه وروسته له سلامه.

دا مسئله ستاسو حضور ته وړاندې کوم۔ چه يو باغ لکه انار او انځر چه د ماشين او ولې په اوبو سره ګټه اوبه سوی وي خو اکثر د سنې معتبر دی د عشر او نصف عشر لپاره دا د سنې اطلاق پر هجری قمري باندی کيږی او که پر هجری شمسی سنی باندي کيږی او دا ځان ته يو تاکلی وخت لری نو د دغه سنی معلومات که راکړل سی ډيره مهرباني به مو وي ؟

جواب : محترمه په عشر او نصف عشر کی حولان د حول او تيريدل د پوره کال ضروری ندی او کله چه کال نوی پوره سوی نو پر هغه باندي د شمسي يا قمري سنی تعين او اطلاق نسو کولای او په هغه عبارتونو کی چه اکثر السنة راغلی دي د هغه څه مراد هغه زمانه ده چه د باغ د يوه حاصل او بل حاصل تر مابين تيريږي نه حقيقي قمري يا شمسي سنة او که هغه مراد سی نو بيا ئی د دي عبارت سره تضاد واقع کيږي چه فقهاء وايی په عشر کی حولان د حول نه غواړی.

بلا شرط نصاب راجع للكل و بلاشرط بقاء وحولان حول (الدرالمختار) قوله وحولان حول حتى لو اخرجت الارض مرارا وجب فى كل مرة لاطلاق النصوص عن قيد الحول (ردالمحتار صـ۵۴ج۲) هكذافى (الهداية و فتح القدير صـ۱۹۰ج۲) السنة۔ مقدار قطع الشمس البروج الاثنى عشر وهى السنة الشمسية و تمام اثنتى عشرة دورة القمر و هى السنة القمرية وفى عرف الشرع

کل یوم الی مثله من القابل من الشهور القمریة و فی العرف العام کل یوم الی مثله القابل من السنة الشمسية الخ (المعجم الوسيط صـ۴۵۶).

با يد ووايو : چه د فقهي د کتابو څه دا معلوميږي چه مراد او مطلوب کثرة د اوبو دي يعنی که په تير کال کی ډيري اوبه د ماشين ورته راغلي وي نصف عشر دی او که ډيري اوبه د باران ورته راغلي وي نو پوره عشر دی مراد څنی تعداد د نوبتونو نه دی او اکثر السنة په هغه صورت کی معتبر دی چه په تيرو وقتونو کی په مساوي ډول اوبه سوي وي.

وان سقی باحدهما اکثر من الاخر اعتبر اکثرهما فوجب مقتضاه وسقط حکم الاخر نص عليه احمد و هو قول عطاء و النوزی و ابی حنيفة واحد قولی الشافعی و قال ابن حامد يؤخذ بالقسط...... ووجه الاول ان اعتبار مقدار السقی وعدد مراته وقدر ما يشرب فی کل سقية يشق و ليعذر فکان الحکم للاغلب منهما کالسوم فی الماشية (المغنی لابن قدامة صـ۱۶۶ج۴) ولو سقی سيحاو بآلة اعتبر الغالب (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۵۵ج۲) (هکذافی احسن الفتاوی صـ۳۳۷ج۴).

بسم الله الرحمن الرحيم

که پلار زامنوته تقسيم ورکړي دوي تصرف هم وکړي
دی مړسي له مرګه وروسته ئې لور پيداسي دغه لورئې په مورثه کي حق لري کنه؟

و حضورته د مرکزی دارالافتاء علماء کرامو السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته و بعد:

سوال : زما خپل پلار حاجی زمان خان په خپل ژوند کی و خپلو زامنو ته چه په پوره صحت کامل وو خپل ملک د خپلو زامنو په مابين کی تقسيم کړيدی ، چه په دغه خپل ملک کی د خپلو ورونو ته هيڅ حق نه دی ورکړی او صرف و زامنو ته ئی ورکړيدی کله چه ده خپل تقسيم و زامنو ته ورکړی ، دی دوه کاله خپله ژوندی ؤو او د ده زامنو په دغه تقسيم سوی ملک کي

خپل تصرف کړیدی او دی داسی د صحت خاوند ؤو چه د ده تر مرګ وروسته ۳ میاشتی بعد د ده خپله لور پیدا شویده . چه فعلاً د دغه حاجی زمان خان یوه لور غوښتونکی د مؤرثه حق ده نو زه ستا د مقام څخه هیله کوم چه د رویه د شریعت و مونږ ته معلومات راکړی چه دغه ده لوڼی چه ده حق نه دی خپل په ژوند کی ورکړی ، اوس د حق مستحق ګڼل کیږی او کیا او تر څو نظر په هدایت ستاسی مونږ هغه کارو کړو آینده او زمونږ مشکل حل سی دا به ستاسی لویه و سیله وی ؟

او محترمه فه کاملیة صفحه ۱۸۲ کی داسی مسئله ده چه هبه د مشاع وفقیرینو ته صحیح ده ایا دغه مسئله همدا رقم په نورو کتابو کی وارده ده او که ترجیح عدم صحت لری ددی خبری معلومات که راکی الله پاک دي اجرونه درکړی.

(ملا داد محمد)

جواب : دغه مال چه پلار و زامنو ته پر دغه طریقه تقسیم کړی دی چه په استفتاء کی ذکر سوی دی دا هبه صحت نه لری بلکه دا هبه د مشاع ده او هبه د مشاع چه په وخت کی د قبض ئی هم تقسیم و نسی صحت نه لری او که پلار دغه مځکه ۱۲ ځایه کړی وای او زامنو ته یی ورکړی وای نو هبه صحیح کیدله ، حاصل دا چه دغه تقسیم سوی باغ او مځکه به بیر ته د میراث په طریقه ټوله وارثانو ته ورکول کیږی که زامن دی او که لوڼی ، او دا خبره چه هبة د مشاع و فقراء ته صحیح ده مفتی به او صحیح قول دی لکن شرط یی دا دی چه غنی یعنی مالک د نصاب به نه وی پکښی کی نو په هر نمبر څلور کی که غنی نه وو یعنی ټوله فقراء وه هبه ورته صحیح د ه او که یو غنی پکښی کی وو هبه نه ورته صحیح کیږی ، او بله وجه د نه صحت د هبی په استفتاء کی دا هم ده چه په ټولو نمبرو کی صغیرا و بالغ سره ګډ دی ، او که په دغه زامنو کی هر یوه خپله حصه ضائع کړی وه او د لاسه یی ایستلی وی نو مجبور دی چه تاوان به ئي را اخلی او په مال میراث کی به یی شاملوی او پر شرعی طریقه به ئی تقسیموی.

ولو سلمه شائعا لا يملكه فلا ينفذ تصرفه فيه فيضمنه و ينفذ تصرف الواهب (الدرالمختار) و ذكر قبله هبة المشاع فيما يقسم لا تفيد الملك عند ابى

حنیفة و فی القھستانی لا تفید الملک و ھو المختار کما فی المضمرات و ھذ امروی عن ابی حنیفة وھو الصحیح آہ فحیث علمت انه ظاھر الروایة وانه نص علیه محمد ورووہ عن ابیحنیفة ظھر انه الذی علیه العمل و ان صرح بان المفتی به خلافه و لا سیما انه یکون ملکا خبیثا کما یأتی و یکون مضمونا کما علمته فلم یجد نفعا للموھوب له فاغتنمه ﴿ ردالمحتار صـ۵۱۱ج ۴ بیروت ﴾ ھکذافی ﴿ الکاملیة صـ۱۸۲ و ۱۷۲ ﴾ ﴿ احسن الفتاوی صـ۲۶۱ج ۷ ﴾ .

راجح اور مفتی بہ قول یہ ہیں کہ ملک ثابت نہیں ہوتی اس لئے رد علی الورثہ واجب ہیں بصورت ہلاک ضمان آئی گا ﴿ احسن الفتاوی صـ۲۶۱ج۷ ﴾.

ولو قال وھبت منکما ھذہ الدا روالموھوب لھما فقیران صحت الھبة بالاجماع تاتارخانیة ﴿ ردالمحتار صـ۵۱۴ج ۴ بیروت ﴾ ھکذافی ﴿ الفتاوی الھندیة صـ۳۷۸ج ۴ ﴾ ﴿ والفتاوی الکاملیة صـ۱۸۶ ﴾ والصدقة کالھبة بجامع التبرع و حینئذ لا تصح غیر مقبوضة ولا فی مشاع یقسم (الدرالمختار) فانقلت قدم ان الصدقة لفقیرین جائزة . . . . . قلت المراد ھنا من المشاع ان یھب بعضه لواحد فقط فحینئذ ھو مشاع یحتمل القسمة بخلاف الفقیرین فانه لا شیوع کماتقدم بحر ﴿ ردالمحتار صـ۵۲۲ج ۴ بیروت ﴾ ولا تصح فی مشاع یقسم ای یحتمل القسمة کسھم من الدار عند الامام ﴿ مجمع الانھر صـ۳۶۷ج ۲ ﴾ لو وھب لکبیر و صغیر فی عیال الکبیر او لابنیه صغیر و کبیر لم یجز اتفاقا (الدرالمختار) قوله فی عیال الکبیر صوابه فی عیال الواھب کما یدل علیه کلام البحر قوله اولابنیه الخ عبارة الخانیة وھب دارہ لابنین له احدھما صغیر فی عیاله کانت الھبة فاسدة عند الکل ﴿ ردالمحتار صـ۵۱۴ج ۴ بیروت ﴾

واللہ تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

دولسوالۍ په مرکز کي دجمعې لمونځ جواز لري کنه؟

سوال : د دامان په ولسوالی کی د جمعې لمونځ جائز دی کنه. په نوموړی ولسوالی کی یو دینی مدرسه ستره چه تقریبا ۱۵۰ نفره طالبان درس وایی او ۲۰ دکانونه لري او دستجي ف بریکی کارکوونکی هم په داغه ځای ارتباط لري؟

(حاجی مولوی غلام حبیب صاحب ریاست امربالمعروف ونهی وعن المنکر)

جواب : دولسوالی په مرکز کی چه ولسوال او قاضی وجود ولری نو د جمعې لمونځ کول پکښی جائز دی ولی هر هغه ځای چه هلته د حکومت نائب یا قاضی وي نو هغه حکم د مصر لری.

والمصر عند ابی حنیفة کل موضع ای بلد له مفتی یرجع الیه فی الحوادث و امیر و قاضی فی ظاهر الروایة قال قاضیخان و علیه الاعتماد مراقی الفلاح شرح نورالایضاح قوله عند ابی حنیفة صرح به فی التحفة عنه ورواه الحسن عنه فی کتاب الصلاة کذافی غایة البیان وبه اخذ ابویوسف وهو ظاهر المنهب کمافی الهدایة و اختاره الکرخی والقدوری وفی العنایة هوظاهر الروایة و علیه اکثرالفقهاء (طحطاوی علی مراقی الفلاح صـ ۳۳۲) هکذافی (شرح المیدانی علی القدوری المسمی باللباب فی شرح الکتاب صـ۱۰۹ج۱) ثم اختلفوافی تفسیرالمصر اختلافاکثیرا والحدالصحیح مااختاره صاحب الهدایة انه الذی له امیر وقاضی ینفذ الاحکام ویقیم الحدود وعن محمد ان کل موضع مصره الامام فهو مصر حتی انه لوبعث الی قریة نائبالاقامة الحدود والقصاص تصیر مصرافاذا عزله تلحق بالقری (غنیة المستملی شرح منیة المصلی مجتبائی صـ۵۱۱).

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

په مسجدکي ناستو خلګو ته سلام اچول څه حکم لري؟

سوال : د دارالافتاء ریاست محترم رئیس صاحب السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته. سلام ویل په مسجد کی څه حکم لری یعنی چه سلام څوک په مسجد کښی وائی سنت دی که مکروه دی که بل حکم لريَ؟ (مستفتی حاجی محمد قاسم)

جواب : که چیری په مسجد کی ذاکرین ناست وی یا نور کسان وی چی په تسبیح تهلیل اخته وی یا وجماعت ته منتظر وی نو د حضرت امام صاحب مبارک (رحمة الله علیه) پر مذهب باندی که یو سړی مسجد ته راسی نو د ده د پاره سلام ویل مکروه دی ځکه چه د ده د سلام په وجه بعضي کسا نو ته په شغل او حضورکی خلل واقع کیږی او که بیا هم یو څوک سلام ووایی نو پر دغه کسا نو ئی جواب نه واجبیږی.

السلام تحية الزائرين والذين جلسوا في المسجد للقراءة والتسبيح اولانتظار الصلاة ماجلسوا فيه لدخول الزائرين عليهم فليس هذا آوان السلام فلايسلم عليهم ولهذاقالوا لو سلم عليهم الداخل وسعهم ان لايجيبوه كذافي القنية يكره السلام عند قراءة القرآن جهرًا وكذاعند مذاكرة العلم وعند الاذان والاقامة والصحيح انه لايردفي هذه المواضع ايضاً كذافي الغياثية (الفتاوى الهندية ص ۳۲۵ ج ۵) فيكره السلام على مشتغل بذكر الله تعالىٰ باى وجه كان رحمتى (ردالمحتار ص ۴۶۵ ج ۱) ومفاده ان كل محل لايشرع فيه السلام لايجب ردهٗ وفي شرع الشرعة صرح الفقهاء بعدم وجوب الردفي بعض المواضع القاضي اذاسلم عليه الخصمان .... والجالسين في المسجد لتسبيح او قراءة وذكر حال التذكير (ردالمحتار ص ۴۵۷ ج ۱) وهكذافي (فتح الباري شرح صحيح البخاري ص ۱۷ ج ۱۱) و (الفقه السلامي ص ۵۷۸ ج ۳) وايضًا حكم بكراهة السلام في المسجد في (امدادالفتاوى ص ۲۷۸ ج ۴) (واحسن الفتاوى ص ۱۳۶ـ۸۹۰) والله تعالىٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دصغيري په نکاح کي ايجاب اوقبول ، شاهدان او ولي توب شرط دي

سوال : زه بي بي مينا داسې وايم کله چه زما پلار مړسو نوزه او زما مور پاته شوو نو زما مور داسې بيان کوی چه په هغه وخت کی زما يو تربور ميلمستيا جوړه کړه خلق يی را ټول کړل اوته په هغه وخت کښې د ۲ کالو وی نو دغه تربور خلقوته وويل چه دامور يی زما د يوه زوی ښځه ده او دا انجلی زما د دايل زوی ښځه ده خوزه چه کله په ښه او بد پوه شوی يم دا وايم چه زه داسړی نه کوم او زما تربور دا دعوه کوي چه زما د زوی ښځه ئی خو نه ايجاب او قبول شوی دی او نه شاهدان سته نو اوس ما ته فيصله را کړی ؟

جواب : که چيري د دغه ښځي او سړی په ما بين کښې رشتيا هم نکاح نه وی سوی او د شاهدا نو په حضورکي ايجاب او قبول نه وی سوی نودا ښځه د دغه سړی نه کيږی او په دي خبره چه پلار ويلی دي چه دا ښځه زما د دغه زوی ده دا ښځه د دغه سړی نه گرځی او که چيری ايجاب او قبول سوی وي او نکاح تړله سوی وي او دغه نکاح د ښځی د کوچنی والی په وخت کی غيرله پلار او نيکه څخه بل چا تړلی وي او په وخت کی د بلوغ دغي ښځي ويلی وي چه دغه ميړه نه کوم نو هم نکاح فسخ کيدلای سی او له دي وروسته که دغه ښځه دغه سړی غواړي يا ئی بل څوک غواړي د دي رضاء پکښې شرط ده که دا نا راضه او نا خوښه وي هيڅ څوک ئی نکاح ته نسی مجبوره کولای او همدا رنګه د هرې ښځي د نکاح د پاره د هغي رضاء شرط ده .

فالايجاب والقبول ركن بالاتفاق لان بهما يرتبط احد العاقدين بالاخروالرضا شرط وركن الزواج عند الحنفية الايجاب و القبول فقط ﴿الفقه الاسلامی صـ ۳۶ ج ۷ ﴾ هكذافی﴿البحر الرائق صـ ۱۱۰ ج ۳ ﴾﴿ردالمحتار صـ ۲۸۵ ج ۲ ﴾ وان زوجها غير الاب والجد فلكل واحد منهما الخيار اذابلغ ان شاء اقام على النكاح وان شاء فسخ ﴿الهداية صـ ۲۹۷ ج ۲ ﴾﴿الهندية ۲۸۵ ج ۱ ﴾ قوله لا تجبر بكر بالغة على النكاح ـ ای لا ينفذ عقد الولی عليها بغير رضا ها عند نا ﴿البحر الرائق صـ ۱۱۰ ج ۳ ﴾ هكذافی ﴿ردالمحتار صـ ۳۲۴ ج ۲ ﴾ و ﴿فتاوی دارالعلوم ديوبند صـ ۷۳ ج ۸ ﴾ و﴿ ۷۳ ج ۸ ﴾ والله تعالى ﷻ اعلم .

بسم الله الرحمن الرحیم

دمتهم قرائن، توقیف، جرم او وهلو حکم

سوال : د دارالافتاء رئیس صاحب السلام علیکم و رحمةالله وبرکاته، هیله ده چه د لاندې څو جرمو په باره کښې په اولو مراحلو کښې یعني تر دوسیې د مخه معلومات راکړئ:

اول: په څرنګه او کومو قرائنو څوک متهم بلل کیږي؟

دوهم: که څوک متهم شي کوم وخت او څونه توقیفیږي؟

دریم: کوم مجرم په کوم وخت او څونه د وهلو اجازه شته چه جرمونه ئې په دې ډول دي، قتل،زنا، لواطت، سرقت قطاع الطریقی ،جنګ،قمار، اختلاص، رشوت، او اختطاف.

موضوع مو ستاسو محترم حضورته پیشنهاد کړه تر څو مونږ ته شرعی معلومات راکړې چې مشکل مو په شرعی طریقه باندې حل او فصل شي.

(قومندانی امنیه و جنائي مدیریت مولوی عبدالغفور مدیرجنائي)

داول سوال جواب : هغه قرائني چه سبب د غالب ظن ګرځی هغه د یو چا د متهمو لو د پاره کفایت کوي خو شرط یې دادی چه ظن غالب فائده کی خالی د احتمالاتو د جملی څخه به نوی چه د دې ډیرا مثال په شریعت مقدس کښې موجود دی

وفی معین الحکام قال بعض العلماء علی الناظران یلحظ الاما رات والعلامات اذتعارضت فما ترجح منها قضی بجانب الترجیح وهو قوة التهمة ولاخلاف فی الحکم بها...... والامارات ماخوذة من الشریعة قال الله تعالی (وجاء واعلیٰ قمیصه بدم کذب)..... فاستدل بذلک علی کذبهم وقال متی کان الذئب حلیما یاکل یوسف ولایخرج قمیصه (اتاسی صـ٣٩٠ ج١) امااذا کانت القرینة غیر قطعیة ولکنها ظنیة اغلبیة کالقرائن العرفیة اوالمستنبطة من وقائع الدعوی و تصرفات الاطراف المتخاصمین فانها تعد لیلامرجحالجانب احد الخصوم متی اقتنع بها القاضی ولم یوجد دلیل سواها اولم یثبت خلافها بطریق اقوی (الفقه الاسلامی صـ٦١٢٨ ج٨ ط جدید) و قد نصب الله سبحانه علی الحق الموجودو المشروع علامات وامارات تدل علیه و تبینه ونصب علی الایمان و النفاق علامات وادلة و اعتبر النبی صلی الله

علیه وسلم واصحابه بعده العلامات فی الاحکام وجعلوها مبینة لها کما اعتبر العلامات فی اللقطة وجعل صفة الواصف لها آیة وعلامة علی صدقه و انهاله وجعل الصحابة الحبل علامة وآیة علی الزنا (الفقه الاسلامی صـ۶۱۲۹ ج۸ ط جدید).

د دوهم سوال جواب: متهم شخص درې حالته لري یا به په خپل کلي کې په ښه سرې والی تقوي بې ازارې مشهور وي او خلقو او کلیوالو به په د غه او صافو پیژندلی وي یا به مستور او مجهول الحال وي خپل همسایګانو او کلي خلقو ته د ده په هکله معلومات نوی یا به په فسق و فجور بې تقوایي ازار یا داسې نوروا وصافو مشهوره وي په اول صورت کې په خالي تهمت سره بې له ثبوته د دغه سړي بندي کول او تعزیرول او تو هینول جوازنلري او د بعضې علماء پر قول یوازې قسم ورته اینبوولای سی او بعضی علماء لاداهم وایې چه هر چاچه پر دغه سړي تهمت لګولی وي هغه تهمت ویونکي باید تعزیرسی او په دوهم صورت کې که متهم وو په یو ګناه کبیره سره لکه سرقة او داسې نور چه بندګی حقوق یې تلف کړي وي بندي کول یې جائز دي د یو څوشپو دپاره تر څو چه حقیقت یې معلومیږي خود شپو تعین په امیر پورې اړه لري او په دریم صورت کې یې وهل هم جائز دي لکن نه د هر چالپاره بلکه د بعضی علماء پر مذهب یوازې د والي حق دی او بعضی کسان وایی چه والي او قاضي دواړه حق لري نو معلومه سوه چه هر طالب او هر ماموریت او اطاق والا هیڅ حق د یو چا د وهلو نلري.

وقال الذی علیه جمهورالفقهاء فی المتهم بسرقة ونحوها ان ینظر فاما انیکون معروفا بالبر لم تجز مطالبته ولاعقوبته وهل یحلف قولان ومنهم من قال یعزرمتهمه واما إنیکون مجهول الحال فیحبس حتی یکشف امره قیل شهرا وقیل باجتهاد ولی الامر وانکان معروفا بالفجور فقالت طائفة یضربه الوالی او القاضی و قالت طایفة یضربه الوالی دون القاضی ومنهم من قال لایضربه و قدثبت فی الصحیح ان النبی صلی الله علیه وسلم امر الزبیربن العوام ان یمس بعض المعاهدین بالعذاب لما کتم اخباره بالمال الذی کان صلی الله علیه وسلم قدعاهدهم علیه وقال این کنز حی بن اخطب..... فمسه الزبیر بشئ من العذاب فدلهم علی المال وهو الذی یسع الناس وعلیه العمل الخ و تمامه فی

المـنـح (ردالمحتـار صـ ۲۱۴ ج ۳) ويقـوم بـالتعزيرولى الامـر اونـائبـه ويكـون التعزيراما بالضرب او بالحبس او بالتو بيخ و نحو هـا بحسب مـايراه ولى الامر... .. قـال جماعـة من الفقهـاء بمشـروعية الحـبس بـدليل ان النـبى صـلى الله عليه وسـلم حـبس رجلافـي تهمـة ثـم خلـى عنـه وهـذاهوالحبس الاحتيـاطى (الفقه الاسلامى صـ ۵۵۹۲ ج ۷ ط جديد).

د دریم سوال جواب : که پر متهم شخص باندې جرم ثابت سی په شرعی ثبوت سره او هغه جرم موجب د حدوي لکه سرقة زنا و غیره نو پر هغه باید شرعی حد تطبیق سی دوهلو اجازه یې نسته او هغه جرمونه چه شرعی حد پکښی نوي بلکه موجب د تعزیروي یا خو شرعی حد پکښی وي لکن جرم یې ثابت نوي په شرعی طریقه بلکه متهم وي اودغه جرم سبب د خلقو د حقوقو تلفولووي لکه رشوت اختطاف غصب سرقة قبل الثبوت اوداسی نور د دي کسانو وهل داقرارکولو په غرض جائز دی په دې شرط که متهم په فسق اوفجوریا پدغسی جرمونو کولو مشهوره وو اوکه دغه جرم سبب دخلقو دحقوقو تلفولو نوو نوو هل یې د اقرار کولو لپاره قطعًا ندي جائز لکن د تعزیرولو اوادب ورکولو په خاطر جائز دي که هغه سړی فاجر او فاسق وو خو دغه وهل به په شرعی طریقه وي یعني لکه په دُرّه اوهغه به هم تر ۳۹ دری نه بالا کوي لکن داخبره یادول ضروري ده چه د وهلو حق بغیرله هغه کسانوڅه چه امیرالمومنین اجازه ورته کړې وي بل چا ته که قومندان دی که یو بل رئیس یا مسئول یا ما مور دی هیڅ چاته جواز نلري نه ئی بند یکول نه توهینول جواز لري او هغه کسان چه امیرالمؤمنین اجازه ورته کړی ده هغه به هم په شرعی طریقه وهل کوي غیر شرعی طریقی لکه په کیبل وهل برق ورکول یاداچه جرم یې لږ او وهل یې شدید وي داټول غیر جائز دي او په دي باید پوه سو چه په ورځ داخرة به زمونږ سره داسی محاسبة کیږي چه په توبه کښلو سره هم دهغه مسئولیته نشو خلاصیدای ولي حقوق العباد په توبه نه ساقطیږي غیر له عفوی څه د مظلوم.

ان عقوبـات الحـدودو القـصـاصّ مقـدرة مقـدمافى الـشرع للجـرائم الموجبة لهـا وليس للقـاضى تقدير العقوبة (الفقـه الاسـلامى ۵۲۸۱ ج ۷ ط جديـد) الفـرق بـين الحدو التعزيران الحد مقدروالتعزير مفوضّ الى رءى الامـام (ردالمحتـار صـ ۱۹۴ ج ۳

) الذی علیه جمهورالفقهاء فی المتهم بسرقة و نحوها ان ینظر الخ الی اخرمامر (ردالمحتار صـ۲۱۴ج ۳) وعن الحسن یحل ضربه حتی یقرمالم یظهر العظم . . . . و ینبغی التعویل علیه فی زماننا لغلبة الفساد ویحمل مافی التجنیس علی زمانهم (الدرالمختار صـ۲۱۴ج ۳) لان الحبس للتهمة مشروع وکذاتعزیر المتهم بحر (الدرالمختاربهامش ردالمحتار۲۹۱ج ۴) باب التعزیر . . . . هوتادیب دون الحداکثره تسعة وثلاثون سوطا (الدرالمختار صـ۱۹۴ج ۳) التعزیر للامام التعزیر کالحد ومنوط بالامام ولیس لاحدحق التعزیر الاثلاثة الاب والسید والزوج (الفقه الاسلامی صـ ۶۰۶ج ۷ ط جدید) ویقوم بالتعزیر ولی الامر اونائبه ویکون التعزیر اما بالضرب او بالتوبیخ (الفقه الاسلامی صـ ۵۵۹۲ج ۷ ط جدید) یکون التعزیر علی قدرالجنایة وعلی قدرمراتب الجانی بحسب اجتهاد الحاکم اما بالتغلیظ فی القول الخ (الفقه الاسلامی صـ۵۶۰۰ج ۷ ط جدید) ولیس للقاضی اصلاسلطة فی التجریم والعقاب کیفماشاء وانما هو مقید فی حکمه باوامر الشرع و قیوده وقواعده ویستانس بتصنیف الفقهاء للعقوبات (الفقه الاسلامی صـ ۵۳۳۸ج ۷ ط جدید) فانکان التعزیر حقا خالصالانسان او الغالب فیه حقه کالشتم والسب والموائبة والضرب بغیر حق والتزویر . . . . فلا یسقط بالتوبة (الفقه الاسلامی ۵۵۲۸ ج ۷ ط جدید) قالو الکل مسلم اقامة التعزیر حال مباشرة المعصیة واما بعدالمباشرة فلیس ذلک لغیرالحاکم (الفتاوی الهندیة صـ۱۶۷ج ۲) .

نوټ : دلته دوي خبری ډیري ضروری دي چه جدّی باید په ذهن کښی وساتل سی ، اول داچه شریعت پردی حریص نه دی چه پر ډیرو خلقو حدود جاری سی لکه د ډیرو خلقو په ذهن کی چه دی خبري ځای نیولی دی بلکه شریعت حکم کړی دی چه هغه جرمونه چه حق الله پکښی تلف سوی وي دعامو خلقو لپاره د هغوی ستر کول ثواب لري اوداچه بعضی استخباراتی شعبی علیحده نفر موظف کوي د پاره د زنا کاره پیدا کولو ساز ږغولو او همداراز نوری ګناهانی او په هغوی

پسی تتبع او تجسس کوي داپخپله یو عظیمه ګناه او خطاءده حتیٰ شرعی حکم دادی که یو غل اقرار د خپلې غلاوکی او شاهدان نوي باندي تیرسوي او دستی وتښتیږی نو دی بیانه نیول کیږي او نفر دي نه پسی ځی او همدا راز چه پر چا حد لازم شی د خپل اقرار په وجه امام ته مستحبه ده چه تلقین د رجوع ورته وکړي او ډیره لږ شبهه مانع د حد جاري کولو ګرځی خو متاسفانه چه مونږ وینو چه په یو ادنی شبهه او تهمة یو سړی وهل کیږي چه اقرار د زنا وکړي یا اقرار د لواطت وکړي یا داسی نور چه دا یو ناروا کار دی نو اصلي طریقه داده چه یو سړی په یو جرم متهم سی د یو قرینی په خاطر یادیوه شاهد عدل په خاطر یا د دوو مستور الحالو د شهادة په خاطر یا صحیح شاهدان د ده پر جرم باندي په شرعی طریقه شاهدي اداکي یا دی خپله اقرار وکړی بیایی ګرفتار کول جائز دي او وهل ئ په شرعی طریقه جائز دي که یی د خلقو پر مال یا نفس تعرض کړی وو مونږ وینو چه بعضي کسان تو هینیږي بندیان کیږي او حال دا چه شرعا مجرم نوي لکه دا چه د سرپر غټو ویښتانو بندیان سوي وي یا نور هغه شیان چه دلته یی ذکر کول مناسب ندي، د خلقو اموال او ځانونه په شریعت مقدس کی دونه محترم او معزز دي چه نه امیر المومنین ته اجازه سته نه نورو کسانو ته چه پر هغو یو ادني تعرض وکړي که طالب وي که غیر طالب یو چا ته په سپکه کتل په دي وجهه چه دا طالب ندی دا خپله یو ګناه ده

دوهمه دا ده : چه د زور او د وهلو اقرار په شریعت کښی غیر معتبر دی یو ځوک چه د وهلو په زور اقرار وکړي نو دا اقرار بی اعتباره دی نه حد پر مرتب کیږي نه تعزیر البته که یو ځوک پس له وهلو په داسی حالت کی چه زور او اکره نوي پر هغه اقرار پاته سی او رجوع ونکړي نو بیا اعتبار لري او که یی رجوع وکړه رجوع یی هم اعتبار لري.

ومع ذلک فلایعزب عن البال ان الاسلام حریص کل الحریص علی الایقام الحد الاحیث یتبین علی وجه الیقین ثبوت ارتکاب الجرم وذلک بتشدده فی وسائل الاثبات ثم انه بعدئذ یدرء الحد بالشبهات کل هذا تفادیا لتوقیع الحدود (الفقه الاسلامی ص ۱۷ ج ۶ ط جدید) وعن دخیر ابی الهیثم کاتب عقبة بن عامر قال قلت لعقبة بن عامر ان لنا جیرانا یشربون الخمر وانا داع لهم الشرط لیاخذوهم قال لاتفعل وعظهم

وهد دهم قال انی نهيتهم فلم ينتهوا وانا داع لهم الشرط ليا خذوهم فقال عقبة ويحك لا تفعل فانی سمعت رسول الله صلی الله عليه وسلم يقول من ستر عورة فكانما استحيا موءودة فی قبرها رواه ابوداود والنسائی الخ .... وعن يزيدبن نعيم ان ماعزا اتی النبيصلی الله عليه وسلم فاقر عنده اربع مرات فامر برجمه وقال لهزال لو سترته بثوبک كان خيرالک رواه ابوداود..... وسبب قول النبيصلی الله عليه وسلم لهزال لو سترته بثوبک كان خيرالک مارواه ابوداود وغيره عن محمد بن المنكدران هزالا امر ماعزا ان ياتی النبی صلی الله عليه وسلم ((الترغيب والترهيب صـ۲۳۸ج۳)) يا معشر من اسلم بلسانه ولم يدخل الايمان قلبه لا توذوا المسلمين ولا تعيروهم ولا تطلبو اعثراتهم الحديث .... وعن معاوية رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلی الله عليه وسلم يقول انک ان اتبعت عورات المسلمين افسدتهم او كدت تفسدهم..... عن النبی صلی الله عليه وسلم قال ان الاميراذا ابتغی الريبة فی الناس افسدهم (الترغيب والترهيب صـ۲۴۰ج۳) ويخلی سبيله ان رجع عن اقراره قبل الحد او فی وسطه.... وكذاعن سائر الحدود الخالصة لله كحد شرب وسرقة وان ضمن المال (الدرالختار بهامش ردالحتار۱۴۴ج۳ط بيروت) وندب تلقينه الرجوع بلعلک قبلت اولمست او وطئت بشبهة لحديث ماعز (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۱۴۵ج۳ بيروت) ذكروافی كتاب الكفالة ان التهمة تثبت بشهادة مستورين اوواحد عدل (ردالمحتار صـ۱۸۷ج۳ بيروت) بحسب امرئ من الشران يحقر اخاه المسلم كل المسلم علی المسلم حرام دمه وعرضه وماله رواه مسلم وغيره (الترغيب والترهيب صـ۶۱۰ج۳) فی التاتارخانيه عن التجريداكره بضرب او حبس حتی يقربحد او قصاص فهو باطل فان خلاه ثم اخذه فاقربه اقرارا مستقبلا اخذ به (ردالمحتار صـ۸۸ج۵ط بيروت) هكذافی (الفتاوی الهندية صـ۵۱ج۵) ولايصح اقرارالمستكره او المتهم الذی يضرب ليقرفی الاموال والجنايات الموجبة لحداو قصاص ويلغی ولا يترتب عليه اثر (الفقه الاسلامی صـ۳۸۷ج۶) والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

دوړو جرمونو پلټل داسلام له نظره

سـوال : د مرکزی شوری او دارالافتاء محترم رئیس صاحب السلام علیکم ورحمت الله وبرکاته وبعد: تاسو دشوری او تمیز علماء په ګډه د لاندي څو موضوعاتو په هکله معلومات راکړئ:

اول: د سروز د پیتو اوریدل بیا عام شوي دي حتیٰ د طالبانو په موټرانو کی هم اوریدل کیږي د دي جرم مخنیوی باید په څه طریقه وسی ټیپ او پیتی باید ماتي سی کنه؟

په موټرانو او کوټو کښی تلاشی باید وسی کنه؟

او امیر ته تر کوم حده صلاحیت پکښی سته د شرقلیل لپاره خیر کثیر مختاره کولای شی کنه؟

مونږ چه تجربه لرو چه که تلاشی پسی ونکړل سی نو په اکثره موټرانو کښی به طالبان او عام خلک سروز اوری اثرات به ئی داوي چه یو خوبه اکثره خلک دګناه مرتکب وي او بل به په دي کار دتحریک نوردیندارہ خلک مایوسه او دتحریک څخه به په نفرت کی سی د اختلاف اوبی اعتمادی سبب هم ګرځی او دوهم دښاروالیو لخوا په بعضی شیانو کښی خلګوته نرخ ورکول سوی دي چه په دي کښی هم د غبن مخنیوی او د خلګو سهولت مطلب دی ؟

(امیرالمؤمنین ملا محمد عمر مجاهد)

داول سـوال جـواب : ټیپونه رادیوګاني اوټیپوپیتي داهغه الات دي چه ښه او جائزه استفاده هم ځني کیدای سی لکه خبرونه وعظ اسلامي او نعتیه شعرونه او غلطه استفاده هم ځني کیداسي لکه سروز او زمونږ په دغه موجوده جامعه کښی هم دواړه قسمه استفاده ځني کیږي نو پر دي شیانو باندي د لهواو لعب دالاتو حکم نسي کیدای اونه ئی دماتولو اجازه ورکول کیږي او دسروزپیتی هم که پخپلو مقناطیسی الاتو باندي خالي سی او سروز ځني ایسته سی او صافي سی نو قابلیت د دي لري چه نور جائز مضامین پکښی ثبت سی نو ماتول ئی جائز نه دي ځکه چه اموال د خلقو ډیر محترم دي تو له سعیه باید په کاروا چول شي چه څوک وربا ندي بیځایه تعرض ونکړي که څه هم ډیرلږ شی وي او که چیري دغه الات د

لهواولعب وبولو نو بیعه او شراء به ئی حرامه سی او قراءت او وعظ پکښی ویل او ځني نورشیان به ټول حرام سی ځکه چه سبب دتوهین دمقدساتوګرځي نونښه طریقه داده چه څوک د سروز پراوریدوباندي ولیدل سي ټیپ او رادیو دي نه ماتیږي بلکه په یو بله نوعه دي تعزیر ورکړل سی او هغه دسروز پیته دي نه ماتیږي بلکه پاکه دي شي په اهن ربا سره او سروزدي ځني ایسته کړل سي او خالي پیته دي خپل مالک ته ورکول سی هغه الات چه استعمال یی مطلق حرام دي هغه الات دي چه د تلهی د پاره وي او صحیح استعمال یی نسی کیدلای یانه کیږي عادة چه دا شرط په ټیپ او رادیو او پیته کي موجود نه دی.

آلات الملاهی والمعازف المطربة بلاغناء التی تمحضت للهو وبنیت لاجله ولیس لها غرضٌ صحیح سوی اللهو وهی تطرب بلا غناء ایضًا کالمزماروالطنبور فخرج منه الدف وأمثاله فقد اجمعت طوائف المسلمین سلفا وخلفا .... ان استعمالها حرام بایة نیة کان وبای غرضٍ کان (احکام القرآن للتهانوی صـ۲۲۷ج۳) ان فی الآلات تفصیلا فماکان منها موضوعا للهو وکان مطربامن دون الغناء فاستعماله حرام مطلقا وماکان یستعمل فی الطرب واللهو تارة وفی الاعلان والاعلام اخری فیجوزاستعماله فی النکاح وامثاله (احکام القرآن للتهانوی صـ۲۳۰ج۳) او حضرت مولانامحمد شفیع صاحب صراحةً ویلي دي چه ریډیو او ټیپ د آلاتو څه د لهوولعب نه دي (آلات جدیدة صـ۱۷ـ۲۰۶) اقول وهذایفید ان آلة اللهو لیست محرمة لعینها بل لقصد اللهو منها اما من سامعها او من المشتغل بها وبه تشعرالاضافة الاتری ان ضرب تلک الالة بعینها حلّ تارةً وحرم اخری باختلاف النیة و الاموربمقاصدها (ردالمحتار صـ۲۲۳ج۵ط بیروت) ونقول ان قبح الملاهی لوکان لعینهالماارتفع عن طبل السحوروالغزو وجرس الساعة لاسیمافی المساجد فاذن هو لغیرها (امدادالفتاوی بتفصیل کامل فیه صـ۲۵۱ج۴).

د دوهم سوال جواب : تلاشي كول د پاره د پيټو پيدا كولو يا نورو منكراتو پيدا كولو لپاره په موټرانو كي يا په كوټو او كورو كښي تجسس بولي په شريعت كښي او دا تجسس حرام دی په قران كريم او احاديثو كښي ډيره سخته منع څني سوېده چه څني دلائل ئې دادي:

(ولاتجسسوا ولايغتب بعضكم بعضا الاية سورة الحجر آية ١٢ پاره٢٦) ولاتبحثوا عن عورات المسلمين ومعايبهم وتستكشفو اعما ستروه...... اخرج ابوداود وابن المنذر وابن مردويه عن ابی برزة الاسلمی قال خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يامعشر من آمن بلسانه ولم يدخل الايمان قلبه لاتتبعوا عورات المسلمين فان من تتبع عورات المسلمين فضحه الله تعالى فی قعر بيته....

واخرج ابوداود وجماعة عن زيد بن وهب قلنا لابن مسعود هل لک فی الوليد بن عقبة بن معيط تقطر لحيته خمراً فقال ابن مسعود قد نهينا من التجسس فان ظهر لنا شئ اخذ نابه (روح المعانی صـ١٥٧ج ٢٦) وعن جبرائيل قال يامحمد لوكانت عبادتنا علی وجه الارض لعملنا ثلاث خصال سقی الماء للمسلمين واعانة اصحاب العيال وستر الذنوب علی المسلمين (روح البيان صـ٨٦ج٩) وعن ابن عمر قال صعد رسول الله صلی الله عليه وسلم المنبر فنادی بصوت رفيع فقال يامعشر من اسلم بلسانه ولم يفض الايمان الی قلبه لاتؤذوا المسلمين ولاتعيروهم ولاتتبعوا عوراتهم فانه من يتبع عورة اخيه المسلم يتبع الله عورته ومن يتبع الله عورته يفضحه ولو فی جوف رحله رواه الترمذی (مشكوة شريف ٤٢٧)

وروی عن ابی سعيد الخدری رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله عليه وسلم لايری مؤمن من اخيه عورة فيسترها عليه الاادخله الله بها الجنة (الترغيب والترهيب صـ٢٣٨ج ٣) ومعنی الاية خذوا ماظهر ولاتتبعو اعورات المسلمين ای لايبحث احدكم عن عيب اخيه حتی يطلع عليه بعد ان ستره الله (احكام القرآن للتهانوی صـ٢٨٥ج ٤) وليس الامر بالمعروف البحث والتنقير والتجسس واقتحام الدور بالظنون بل ان عثر علی منكر غيره جهده هذا كلام امام الحرمين وقال اقضی القضاة الماوردی ليس للمحتسب ان يبحث عما لم يظهر من المحرمات فان غلب علی الظن استسراء قوم بها لامارة وأثار ظهرت فذلک ضربان احدهما انيكون ذلک فی انتهاک حرمة يفوت استدراكها مثل ان يخبره من يثق بصدقه ان رجلاً خلا برجل ليقتله او بامرءة ليزنی بها فيجوز له فی مثل هذا الحال ان يتجسس ويقدم علی الكشف..... الضرب الثانی ماقصر عن هذه

الرتبة فلایجوز التجسس علیه ولاکشف الاستارعنه (شرح النووي علی صحیح المسلم صـ۵۲ج۱) الشرط الثالث ان یکون المنکر ظاهر اللمحتسب فکل من ستر معصیة فی داره وغلق بابه لایجوزان یتجسس علیه وقد نهی الله تعالی عنه ..... فلایجوز الدخول علیه بغیر اذنه لتعرف المعصیة الاان یظهر فی الدار ظهورایعرفه من هو خارج الدارکاصوات المزامیرو الاوتاراذا ارتفعت بحیث جاوز ذلک حیطان الدار (احیاء العلوم صـ۳۲۵ج۲) فلاینبغی ان یسترق السمع علی دارغیره لیسمع صوت الاوتارولاان یستنشق لیدرک رائحة الخمر ولاان یمس مافی ثوب لیعرف شکل المزمارولاان یستخبر من جیرانه لیخبروه بما یجری فی داره نعم لو اخبره عدلان ابتداء من غیر استخبارفله اذ ذاک ان یدخل داره (احیاء العلوم صـ۳۲۹ج۲).

د دریم سوال جواب: نه یوازي سلطان بلکه هرڅوک کولای سی چه د شرقلیل په عوض خیر کثیر مختاره کی بلکه حتماً ئی باید مختاره کی لکن دغه تجسس ته هیڅ کله شرقلیل نشی ویل کیدلای بلکه دایو شرعظیم دی ځکه چه دکبائروګناهونو څخه دی حرمت ئی قطعی دی لکه دتیرو احایثو مبارکانو څخه په وضاحت معلومه سوه اود ده په مقابل کی هر خیر خیر قلیل دی اوامر دسلطان باید حتماً د شریعت سره موافق وي که موافق نوي نو په معصیت کی اطاعت کول دامیر حرام دی.

ثم ان وجوب الطاعة لهم (اي اولی الامر) ماداموا علی الحق فلایجب طاعتهم فیما خالف الشرع فقد اخرج ابن ابی شیبة عن علی کرم الله وجهه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لاطاعة لبشر فی معصیة الله تعالی (روح المعانی صـ۶۶ج۵) هکذا فی (الفقه الاسلامی صـ۷۰۴ج۶).

د څلورم سوال جواب: دا خبره چه که تجسس نه وسی نو ډیر خلق به په منکراتو اخته سی د دي دلیل نشی ګرځیدلای چه تجسس دي جائز سی ولي د حکومت دا وظیفه نده چه منکرت که پټ وي که لږ د مابین څه به یی وړي او نه د الله ﷻ اراده داسی ده چه په مخکه کی دي معصیت نوی بلکه د حکومت داوظیفه ده چه څوک به په ښکاره او په علانیة ډول منکرات نه کوي د پټو ګناهونو مسئول حکومت ندی او په حدیث شریف کي په وضاحت سره راغلی دی

چه امیر که تجسس شروع کړي خلق به نور زیات فاسد سي یا به فساد ته وهڅول سي اصلاح به نسي.

ولو لم تـذنبو الجاء الله بخلق جدید کی یذنبو افیغفر لهم الحدیث (ترمذی شریف صـ۷۹ ج ۲) وعن معاویة رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول انک ان اتبعت عورات المسلمین افسدتهم اوکدت تفسدهم (الترغیب والترهیب صـ۲۴۰ ج ۳) عن ابی امامة عن النبی صلی الله علیه وسلم ان الامیر اذا ابتغی الریبة فی الناس افسدهم ((احکام القران صـ۲۸۵ ج ۴).

دپنځم سوال جواب: نرخ ورکول د کاندارانو ته هم ناروا عمل دی د حضرت ﷺ څه خلقو مطالبه وکړه چه نرخ تعین کړی نو ده منع وکړه او وي ویل چه نرخ ایښوونکی الله تعالی جل جلاله دی او همدارنګه ټولو فقهاؤ منعه کړیده او ویلي ئی دي چه حاکم دي نرخ نه تعینوي په یو صورت کي بیا فقهاؤ اجازه کړیده هغه دادی چه کچیري خلقو یوشی د خپل نرخ څه په دوه چنده قیمت ورکاوه یعني د یو شي قیمت په بازار کی یو لک افغانی وي او خلق یی په دوه لکه افغانی خرڅوي په دي صورت کښي جواز فقهاؤ لیکلی دی او که د دوه چنده څخه لږکم وو بیا اجازه نسته.

عن انس رضی الله عنه قال قال الناس یا رسول الله غلا السعر فسعر لنا فقال ان الله هو المسعر القابض الباسط الرزاق وانی لارجو ان القی الله ولیس احد منکم یطالبنی بمظلمة فی دم ولامال واسناده علی شرط مسلم وصححه ابن حبان والترمذی (ردالمحتار صـ۲۸۳ ج ۵) وبناء علیه الاصل عدم التسعیر ولایسعر حاکم علی الناس وهذامتفق علیه بین الفقهاء (الفقه الاسلامی صـ۵۸۸ ج ۳) ولاینبغی للسلطان ان یسعر علی الناس الا ان یتعدی ارباب الطعام تعدیا فاحشا فی القیمة فلا بأس بذلک بمشورة اهل الخبرة به (الاختیار لتعلیل المختار صـ۱۶۱ ج ۴) هکذافی (تبیین الحقائق صـ۲۸ ج ۶) (والهدایة صـ۴۶۹ ج ۴) (وبدائع الصنائع صـ۱۲۹ ج ۵) (وحاشیة الطحطاوی علی الدرالمختار صـ۲۰۱ ج ۴) (وردالمحتار صـ۲۸۳ ج ۵) (واللباب صـ۱۶۷ ج ۴) (والبحر الرائق صـ۲۰۲ ج ۴) قوله ویتعدون عن القیمة تعدیا فاحشا . بان یبیعو اقفیزا بمائة وهو یشتری بخمسین (العنایة علی الهدایة بهامش فتح القدیر صـ۴۹۲ ج ۷) هکذافی (الطحطاوی علی الدرالمختار صـ۲۰۱ ج ۴) والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دښځو حقوق اوددې جرم دمرتکبینو دسزاء په اړه (۷)پوښتنې اوجوابونه

سوال : وحضورته د محترم رياست دارالافتاء السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته .د لاندې څو مسائلو په هکله پوښتنه کوم هيله ده جواب ئې راکړې ؟

(۱) ښځه خو په دين مقدس کې خپل حق لري په ميراث کې نو که يو څوک د دغه ښځې حقوق نه ورکوي اودهغه ښځې حق په ميراث کې خپل ځان ته ګرځوي نو ددغه سړي به څه جزا وي او څه بايد ورسره وسي ؟

(۲) په صلح کې ښځه ورکول څه حکم لري حال داچه ددغسې ښځو بيا په خپلو کوروکې ډير بد حال وي او ټول ئې په دې نوم يا دوي چه دا ښځه په بدي کې راغلې ده ، او ددغسې صلح کوونکو سره بايد څه وسي ؟

(۳) هغه ښځې چه کونډې سي ايا هغه دخپل اختيار دي کنه دي اوکه ئې يو څوک ودي ته مجبوره کوي چه حتماً به دمتوفي خاوند وروريابل قريب په نکاح کوي که دښځې رضا وي که نه وي داجائزه ده اوکنه او د داسې خلګو به څه جزا وي ؟

(۴) هغه ښځې چه خلګو د دوی د ميراث يانور حقوق غصب کړې وي او دوی په خپلو کورو نوکې ناستې وي او دپلرونو يا مړونو يا وړونو يا نورو اقرباؤ له بيرې او خوف څه د کورو نسې راوتلاى اونه دعوه کولاى سي ، نو اياداخبره د دوى په حق کې عذر دى کنه او د دوى په حق کې مرورالزمان اعتبارلري کنه ؟

(۵) بعضې خلک د ښځو په ورکولو کې د ښځې د خاوند صلاحيت او تقوی په نظر کې نه ساتي يوازې د هغه دنيا داری او پيسې په نظر کې ساتي نو داڅه حکم لري ؟

(۶) بعضې خلق ښځې په لږ يا ډير مهر ورکوي لکن دغه مهر ئې پلار يا وړونه اخلي دځان د پاره اوښځې ته ئې نه ورکوي نو دغه اخيستل ئې جواز لري کنه او دادښځې خپل حق بلل کيږي کنه ؟

(۷) په عقد کی دنکاح ایا دښځی رضاء اعتبار لري او شرط ده کنه بعضی ښځی خپل قریبان ورکی او دښځی او میړه ترمابین دِ سن او سال په وجه یا په نورو وجوهو سره ډیر زیات تفاوت وي او ښځی په رضانه وی د پلار یا ورور یا نورو اقرباؤ د طرفه جبراً په نکاح ورکول کیږي؟

داول سوال جواب: دغه سړی چه خپل لور یا خور یا نورو ښځو ته په میراث کی حق نه ورکوي دغه سړی ظالم او غاصب دی او فاعل دګناه کبیره دی په شریعت مقدس کی ښځی خپل حقوق لري په میراث کی هیڅ څوک نشی کولای چه دغه حقوق ځنی وګرځوي او که دغسی یو څوک قاضی ته یا نورو مسئولینو ته معرفی شی باید د سخت تهدید او شدید تعزیر سره ئی مخامخ کی څو چه د نور خلقو د پاره عبرت سی.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ: وللنساء نصيب مما ترك الوالدان والاقربون مما قل منه او كثر نصيبا مفروضا (سورة النساء آية ۷) وايراد حكمهن على الاستقلال ..... للاعتناء كما قال شيخ الاسلام بأمرهن والايذان باصالتهن فى استحقاق الارث والاشارة من اول الامر الى تفاوت مابين نصيبى الفريقين والمبالغة فى ابطال حكم الجاهلية فانهم ماكانو ايورثون النساء والاطفال ويقولون انمايرث من يحارب ويذب عن الحوزة وللردعليهم نزلت هذه الاية كما قال ابن جبيروغيره (روح المعانى ص۲۱۰ ج۴) هكذافى (التفسيرات الاحمدية ص۲۲۶) (والتفسيرالمظهرى ص۱۸ ج۲-۲).

دوهم سوال جواب: دغه صلح په حقیقت کی صلح نده او نه په شریعت کی دي ته صلح ویل کیږي او نه دغسی صلح جواز لري ځکه چه د مصالح علیه شرط دادی چه مال به وي او ښځه چه حره وي مال نده نو صلح پر ښځه باندي هیڅ صحت نلري ځکه چه مونږ وینو چه د دغه ښځو سره بیا په هغه کور کی ډیره ظالمانه او خلاف د شرع شریفی رویه کیږي نو دغسی صلح ظلم دی او أعانة او کومک کول دی د ظلم سره او ظالم مسلط کول دی پر مظلوم باندي چه هیڅ یو کتاب او یو قول دهغه په جواز سره قائل ندی نو د دغسی صلحی څه باید جداً

ممانعت وسی او که چا پخوا دغسی صلح کړی وي پر هغه نه لازمه ده او نه ورته جائز ده چه دغه ښځی په لاس ورکی او قصاص هم ساقط دي.

يشترط فى بدل الصلح الذى يتم عليه العقد شروط هى مايلى -۱- انيكون المصالح عليه مالا .... فمالايصلح عوضا فى البيوع لا يصلح بدل الصلح (الفقه الاسلامى ص۳۰۰ ج ۵) هكذافى (بدائع الصنائع ص۴۲ ج ۶) (مجمع الضمانات ص۳۹۰) باب فى المظالم والغصب وقول الله عزوج (ولا تحسبن الله غافلا عما يعمل الظالمون انمانؤ خرهم ليوم تشخص فيه الابصار مهطعين مقنعى رؤوسهم) رافعى رؤوسهم الخ ..... باب قول الله تعالى الالعنة الله على الظالمين ..... باب لا يظلم المسلم المسلم ولا يسلمه حدثنا .... ان رسول الله ﷺ قال المسلم اخو المسلم لا يظلمه ولا يسلمه الحديث (بخاري شريف ص۳۳۰ ج ۱).
وروى عن أوس بن شرحبيل أحد بنى اشجع رضى الله عنه انه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من مشى مع ظالم ليعينه وهو يعلم انه ظالم فقد خرج من الاسلام (الترغيب والترهيب ص۱۹۹ ج ۳) ماترشد اليه الايات الكريمة ۱ تحريم الاعتداء على النساء بالظلم والاستبداد ووجوب الاحسان اليهن وصحبتهن بالمعروف (روائع البيان ۴۶۰ ج ۱).

د دریم سوال جواب: هغه ښځی چه کونډی سی هغه د کامل اختیار درلودونکي دي هيڅ څوک نسی کولای چه جبراً یې نکاح ته مجبوره کړی بلکه د ښځی خپله خوښه او رضاء ده که نکاح کوی که ئې نکوي که ئې د متوفی په اقارب کی سړی خوښ وي او په نکاح کوی یې یا په نورو بیګانه خلقو کی او که څوک دا خبره یعنی د کونډی وتل د کوره ځان ته عار یا شرم بولي نو دی حتماً باید خپله عقیده اصلاح کړي ولي د داسی عقیدي سره چه شرعی امر ځان ته شرم بولي د ایمان خطره ورسره سته او يو څوک چه کونډی ښځی ته مرکه وکړی نو هغه ښځه به خا مخا په خپل خوښه او رضاء بغیر له اکراه څخه لساني اقرار کوي چه زما خوښه ده سکوت د دي په حق کی اقرارندی او که دغسی لساني اقرار ونکړی نکاح یې صحت نلري.

يا أيها الذين امنو الايحل لكم ان ترثو النساء كرها الآية (سورة النساء أية۱۹) اى تأخذوهن كمايؤ خذ الميراث وتز وجوهن كارهات او مكرهات (تفسير المظهرى صـ۴۹ج ۲ـ۲) هكذافى (روح المعانى صـ۲۴۱ج ۴) ان النبى صلى الله عليه وسلم قال لا تنكح الايم حتى تستأ مر ولا تنكح البكر حتى تستأذن الحديث (بخارى شريف صـ۷۷۱ج ۲) باب اذا زوج ابنته وهى كارهة فنكاحه مر دود حدثنا اسماعيل ..... عن خنساء بنت خدام الانصارية ان أباها زوجّها وهى ثيب فكرهت ذلك فاتت رسول الله صلى الله عليه وسلم فردّنكاحها (بخارى شريف صـ۷۷۱ج ۲) هكذافى (مشكوة المصابيح صـ۲۷۰) اما ان كانت المرأة ثيبا فر ضا ها لا يكون الابالقول الصريح للحديث السابق الثيب تعرب عن نفسها اى تفصح عن رأيها وعمافى ضمير ها من رضا او منع ولا يكتفى منها بالصمت لان الاصل ان لاينسب الى ساكت قول (الفقه الاسلامى صـ۲۱۳ج ۷).

دخلورم سوال جواب : ځرنګه چه په دي معاشره کی د ښځو سره زيات ظلم کيږي چه نه ښځی خپل د نکاح اختيار لري نه د خپل مهر نه خپل د ميراث حق ور رسيږي نه دکوره وتلاي سی او د ښځی تګ ومحکمی ته اودعوه کول خو بالکل ورته ممکن ندي فلهذ اهغه کسان چه د دوی ميراث يا ولورنه ورکوي او بيا دهمدغه غاصبانو دخوف له وجهی دکوره نسی وتلای نو په دي صورت کی خوخصم دمتغلبينو څه دي او که نورو خلقو د دوی حقوق غصب کړی وي او دغه ښځی دخپلو اقرباؤ د خوف له وجهی دعوه نوي کړي او نه ئی په دي وقت کی د مرورالزمان داسی څوک پيدا کړي وي چه هغه د دي په وکالت د دي دعوه سرته ورسوي نو داهم يو عذر دي ولي بناء د عذر پر عدم وصول ده وقاضي او محکمی ته دقاضی او محکمی د وصول څه چه هرشی په واقعی توګه مانع سی هغه عذر بلل کيږي او مفتی ته پکار دي چه په واقعو کی تأمل او تفکر وکړي او داسی فتوی ورکړي چه د ظلم مخنيوی وسی نه داچه ظلم ته لارهواره سی او داسی ډيرا يتونه چه دښځو دميراث دحصو په باره کی راغلی دی اوله ډيره

وخته بې عمله پاته دي داده قران بې احترامي ده چه ده پيړيو پيړيو څه زموږ خلق په اخته دي مونږ وينو چه په دې معاشره کې ښځوته په ډيرو ځايو کې ميراث نه ورکول کيږي او اية کريمه وايي (وللنساء نصيب مما ترک الوالدان والاقربون مما قل منه او کثر نصيبا مفروضا) او ښځو ته مهر نه ورکول کيږي بلکه د مهر څه يې پلار يا نور اقرباء شخصي استفاده کوي او اية کريمه راځي.

(وآتوا النساء صدقاتهن نحلة) او د دي نور اموال خلق په ظلم او جبر اخلي او دا دبيري له وجهې دعوه نسي کولاى او آية کريمه راځي (لعنة الله على الظالمين) نو ځرنگه چې دغه خوف د دي فه حق کښې يو واقعي عذر دى نو مونږ داسې فيصله کوو چه د ښځو په حق کښې خوف د اقرباؤ عذر دى او که ښځې پس له ۳۲ کاله دعوه وکړي او دغه عذر د خوف پيش کړي عذر ئې مقبول دى دعوه ئې مسموع ده قاضي به ئې دعوه اوري او دي ته به خپل حقوق ورکوي د يوي خوا به مظلوم ته خپل حق ورسيږي د بلي خوا به قرآني احکام عملي سي هر کله چه معاشره اصلاح سوه د هغه وخت مطابق به د حال د تقاضا سره سم فتوى ورکول کيږي.

اما الزمان الذى مر لعذر شرعي كما لو كان المدعي صغيرا او مجنونا او معتوها سواء كان له وصي او لم يكن او كان في ديار بعيدة مدة سفر او كان خصمه من المتغلبة فلا يعتبر بل يعتبر بدء مرور الزمان من تاريخ زوال العذر واندفاعه (المجلة المـ ۱۶۶۳) وهي فيما لو كان المدعي قاصرا اومجنونا الخ (سليم باز صـ۹۹۰) لا يسقط الحق بتقادم الزمان (المجلة المـ۱۶۷۴) ويقرب منه مانقله في الاشباه عن البزازية من ان المفتي يفتي بما يقع عنده من المصلحة .. ... فلا بد للمفتي والقاضي بل والمجتهد من معرفة احوال الناس .... فقد ظهر لك ان جمود المفتي او القاضي على ظاهر المنقول مع ترک العرف و القراين الواضحة و الجهل باحوال الناس يلزم منه تضييع حقوق كثيرة وظلم خلق كثيرين (مجموعة رسائل ابن عابدين صـ۴۷ج۱) فالظاهر عندى ان يتأمل في الوقائع ويلاحظ الحرج والضرورات فيفتي بحسبها جوازا او فسادا (

جامع الفصولین صـ۴۲ج ۱) قیل فی المجلة ککون المدعی صغیراً الخ لانه بو جد عذررابع حیث اذامنع الزوج زوجته صاحبة الحق من اقامة الدعوی منعًا اکیدا ولم تدع احل ذلک فهذالعذر معدود عذ راشرعیا ولهااقامة الدعوی بعد زوال المنع ولا تعتبر المدة التی مرت اثناء المنع الا انه یجب ان تثبت منع الزوج لها (دررالحکام صـ۳۰۸ج ۴).

دپنځم سوال جواب: د ښځو د ورکولو په وقت کښې بايد د ښځو دخاوند صلاح او تقوی حتمی په نظر کی ونیول سی داسی نه چه یوازی مال په نظر کی ونیول سی ځکه چه فاسق سړی د ښځی کفء ندی او همدارنگه امکان لري بلکه غالبه دا ده چه د دغه فاسق سړي په وچه صالحه ښځه غیر صالحه وگرزی په دي وخت کی به د دوی دگناهونو مسئولیت ودغه ورکوونکی ته راجع وي

(دیانة) ای تقوی فلیس فاسق کفوءً الصالحة او فاسقة بنت صالح (الدرالمختاربهامش ردالمحتار صـ۳۴۷ج ۲) عن ابی هریرة عن النبیصلی الله علیه وسلم قال تنکح المرأة لاربع لما لها ولحسبها وجما لها ولدینها فاظفر بذات الدین تربت یداک (بخاری شریف صـ۷۶۲ج ۲).

د شپږم سوال جواب: مهر او ولور حق د ښځی دی ولي او قریب د ښځی هیڅ حق نه پکښې لري بلکه تولـه مهر به دغه منکوحی ښځی ته ورکول کیږي بیا دهغی اختیار دی چه هر څه په کوي هر څوک چه دښځی مهر اخلی او خپله شخصی استفاده ځنی کوي اوخپل ملک یې بولی بغیر له هبی څه دمنکوحی نو هغه غاصب اوظالم دی او دغه استفاده ورته حرامه ده.

قوله تعالی وآتوالنساء صدقاتهن نحلة ـ قال الکلبی وجماعة هذا خطاب للاولیاء اخرج ابن ابی حاتم عن أبی صالح قال کان الرجل اذا زوج ابنته أخذ صداقها دونها فانزل الله تعالی هذه الایة فنهاهم عن ذلک (احکام القرآن للتهانوی صـ۹۸ج ۲) فتضمنت الایة معانی منها ان المهر لها وهی المستحقة لا حق للولی فیه (احکام القرآن للتهانوی صـ۱۰۰ج ۲) هکذافی (تفسیر المظهری صـ۱۱ج ۲ـ۲) و فیه ـ ولما کان الصداق عطیة من الله تعالی

على النساء صارت فريضة وحقالهن على الازواج ﴿ تفسير مظهری صـ۱۰ج ۲ـ۲﴾ هكذافي ﴿عزيزالفتاوى صـ۴۵۰﴾.

نوټ: پلار يا بل قريب هيڅ حق نلري او نه دا ورته جائز ده چه د ښځي مهر ميړه ته وروبخښي كه لږ وي كه ډير وي او ښځه پخپله كه عاقلة بالغة وي كولاي سي چه خپل مهر وبخښي هر چا ته چه يي خوښه وي او دواده په شپه كه ميړه طلب وكي چه ماته مهر هبة كه اوښځي هغه هبه كي دغه هبه يي صحت نلري ديانة او همداًرنګه كه د واده د شپي وروسته د ميړه په اكراه يا جبر سره خپل مهر هبه كړي نو ديانة مهر نه ساقطيږي د ميړه د ذمي څه اونه قضاء ساقطيږي كه اكراه ثابته سي.

ومنها جوازهبتها المهر للزوج والاباحة للزوج في أخذه ﴿احكام القرآن للتهانوى۱۰۰ج ۲﴾ واجاز مالک هبة الاب مهر ابنته لزوجها والله تعالى امر نا باعطائها جميع الصداق الاان تطيب نفسها بتركه ولم يشترط الله طيبة نفس الاب ..... ويدل على ذلک قوله تعالى ﴿ولا يحل لكم ان تأخذ وامما آتيتمو هن شيئا الاان يخافا الاية﴾ فمنع ان يأخذ منها شيئا مما اعطاها الابرضاها بالفدية فقد شرط رضا المرأة ولم يفرق مع ذلک بين البكر والثيب ﴿احكام القرآن للتهانوى صـ۱۰۲ج ۲﴾ قلت فلا يعتبر بهبتها للمهر في ليلة الزفاف ديانة لاسيما اذا وهبت بعد طلب الزوج ذلک فانها ربما تستحى من ردطلبه فتهب المهر له حياء من غير طيبة نفس ﴿احكام القرآن للتهانوى صـ۱۰۴ج ۲﴾ لابد فى التبرع من طيب قلب المتبرع به ..... قال وان إكرهت على هبة المهر او الابراء منه قال يسقط عند الله انتهى اى ديانة وهل يسقط قضاء ان قامت البينة على عدم الاكراه فنعم وان عجز وحلفت على الاكراه لم يسقط قضاء ولا ديانة ﴿احكام القرآن للتهانوى۱۰۶ج ۲﴾.

د اووم سوال جواب: ښځه چه بالغه وي كه كونډه وي او كه پيغله رضاء يي په نكاح كي لازمي ده كچيري د ښځي رضاء اوخوښه نوي نكاح يي نه صحيح كيږي او هغه خلق چه خپلي لوڼي يا خوندي وركوي او د هغه رضاء او خوښه په نظر كي نه ساتي دا دعوى پر حقونو

تعرض کول دي او داکار سخت حرام او ناروا دی په بعضی احادیثو شریفو کی راځی هغه ښځی چه دهغوبی رضا او بی خوښی ورکول سی نکاح یی مردود ده نو هرڅوک چه خپل لوریا خور یا بله قریبه په نکاح امرکوي او لا باید حتمی مشوره ورسره وکړي که دهغه ښځی خوښه وه اقدام به وکړي او که یی خوښه نوه نو به دانکاح حتمی پریږدي.

باب لاینـکح الاب وغیره البکرو الثیب الابر ضاها حدثنـا معـاذبن فضالة ..... ان النـبی ﷺ قال لاتنـکح الایم حتی تسـتأ مرو لا تـنـکح البکـر حتی تـسـتأذن قالو ایارسول الله وکیف اذنهـا قـال ان تـسکت .... بـاب اذا زوج ابنـته وهی کار هة فنـکاحه مردود حد ثنـا إسماعیل ..... عن خنسـاء بنـت خذ ام الانـصاریة ان اباهـا زوجهـا وهـی ثیب فکرهـت ذلـک فاتـت رسـول اللهـصلی الله علیه وسلم فردنکاحها (بخاری شریف صـ۷۷۱ج ۲) هکـذافی (مشکوة المصابیح صـ۲۷۰) ولو استأ ذنهـا فی معین فردت ثم زوجها منـه فسکتت صح فی الاصح بخـلاف مالو بلغها فردت ثم قال رضیت لم یجز لبطلانه بالردقوله بخـلاف مـالو بلغهـا الخ لان نفـاذ التزویج کـان موقـو فـا علی الاجـازة وقـدبطل بـالرد دوالردفـی الاول کـان لإستـئذ ان لاللتزوج العـارض بعده لکن قال فی الفتح الاوجه عـدم الـصحة لان ذلک الـرد الـصریح یـضعف کـون ذلـک الـسکوت دلالـة الرضـا آه واقـره فـی البحـر (ردالمحتار صـ۳۲۵ج۲).

اوډیرو کتابونو دفقه حنفی خصوصًا علماء دیوبند رحمهم الله تعالی دښځی رضاءیو امر لازم او ضروري ګرځولی دی لکه (ردالمحتار صـ۳۲۴ج۲) (امدادالفتاوی صـ۱۷۴ج۲) (عزیزالفتاوی صـ۴۱۹ ـ ۴۳۰ ـ ۴۳۴) (فتاوی دارالعلوم دیوبند صـ۷۳ج۸ ـ ۵۸ج۸ ـ ۲۲ج۸) وغیرها ....

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

داطلاعاتو اوکلتور ریاست ته یو مهم اعلان سپارل
وحضورته د محترم رئیس صاحب ریاست اطلاعات وکلتور

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته عرض دا دی څرنګه چه زموږ په دي معاشره کی د ښځو پر شرعی حقوقو ناروا تیری کیږي او دغه ظلم ته بیا داسلام پوښ ور اغوستل کیږي نو موږ د ښځو دحقوقو په باب یو مفصله فتوی جوړکړه او بیا مولاندی مواد څنی راخلاصه کړه نو ستاسو محترمینو څه هیله کوو چه دغه مواد دخپلو ټولو نشراتی ذرائعو په واسطه که اخبار ونه دی که رادیو ګاني خصوصًا دکابل درادیو له طرفه په مکرر ډول وقت په وقت نشرته وسپاری په فارسی او پښتو ژبه چی مظلومانو ته خپل حق ورسیږي او په غیر شرعی کارونو باندي د شریعت او د مذهب لباس وانه غوستل سی وماأجرکم الاعلی الله الجلیل.

ټولو مسلمانانو ته خبر ورکول کیږي چه لاندي موادو ته جدي متوجه سی او پاملرنه ورته وکړي

اول : هره ښځه په میراث کی خپل حق لري او باید خپل حق ورکول سی هر څوک چه حق نه ورکوي هغه ظالم فاسق او فاعل دګناه کبیره دی.

دوهم: هغه صلح چه د ښځي په ورکولو باندي وسی هغه صلح ناروا ده ځکه چه د دغسی ښځو سره بیا سخت ظلم کیږي د دغه صلحو څخه باید اجتناب وسی او که پخوا سوي وي نو هم باید دهغه ښځو دورکولو څخه مخنیوی وسی که څه هم قصاص ساقط وي.

دریم: کونډی ښځی دخپل خوښی اورضاء دي هیڅ څوک یی نسی مجبوره کولای چه د میړه په اقرباؤ کی به نکاح کوي او هر څوک چه دغسی کوي هغه ظالم او فاسق دی او که دکونډی وتل د کوره څوک شرم او عاربولي د ایمان خطر ورسره سته.

څلورم: هغه ښځی چه قریبانو یی میراث یا نور مال غصب کړی وي او دهغدغه کسانو د بیری د وجهی دکوره نسی وتلای د دغو ښځو په حق کی مرور الزمان نسته ځکه چه عذر دتغلب دخصم موجود دی.

پنځم: د ښځو د ورکولو په وقت کی باید دمیړه صلاح او تقوی حتمی په نظر کی ونیول سی نه یوازی مال جمال نسب یا داسی نور.

شپږم: مهر او ولور حق يوازې دښځې دي پلار يا ورور يا بل قريب که په خپل سر دهغه څه شخصي استفاده کوي نو داظلم او غصب او گناه ده.

اووم: ښځه که پيغله وي که کونډه چه بالغه سي د دي په خوښه او رضاء به په نکاح ورکول کيږي که يې خوښه نوي هغه نکاح نه صحيح کيږي نو اول بايد د ښځې سره مشوره وسي بيا په نکاح ورکول سي.

(نوټ) که دپورته موادو څه متخلفين ونيول سي نو بايد مربوطې محکمې ته خبر ورکول سي او د قاضي د طرفه د جدي تهديد او شديد تعزير سره مخ سي.

بسم الله الرحمن الرحيم

دسروز دفيتو(کيستو) حکم

سوال: محترم مقام دارالافتاء رئيس صاحب ته السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته احتراما زه د دوراهي د اوطاق مسئول دارنگه عرض لرم چه مونږ د يوه نفره څخه ۴۳۰ داني فيتې گير کړيدي او بعضو نورو خلکو څخه هم دسازو فيتي زمونږ په لاس کي راغې د دغه په مورد کښې مونږ ته هدايت راکړئ چه مونږ په دغه فيتو دساز څرنگه چلند وکړو لويه مهرباني به مووي.

(والسلام ملامحمد ولي اخند د دوراهي مسئول)

جواب: محترم مستفتي صاحب هغه د ساز پيتي چه تاسو نيولي دي د آهن ربا ياد نورو وسائلو په واسطة سره د ساز څه پاکي کي او صفايي کي او خالي پيتي يې خپل مالک ته وسپاري او ورتسليم يې کړي د دغه پيتو يا تيپ ماتول ډير سخت ناروادي او داځکه چه پيته پخپله ند ه حرامه هغه ساز چه پکښې کي دي هغه حرام دي نو هر کله چه پيته د ساز څه پاکه سي او خالي پيته وگرزي خپل مالک ته بايد تسليم سي دلته دوی خبري نوري ډيري ضروري دي (اوله خبره داده) چه د خلقو په کورونو او موټرانو اوجيبونو کي تلاشي کول دپاره دساز دپيتو پيدا کولو يا عکسونو پيدا کولو يا نورو منکراتو پيدا کولو داهم ډير سخت ناروا کار دي په ايت شريف کښې منع څنې سويده په ډيرو احاديثو کې او په ډيرو کتابونو کې دفقهې د دغه تلاشي کولو حرام والی راغلی دی که ديو چا په جيب کي پيته وليدل سي او هغه

ووايي چه خالي پيته ده يا نعتونه دي تاسي بايد نور تحقيق ونکړی او په ټيپ يی مه ګوری ولي داهم حرام کاردی او که چيري تاسو بغيرله تلاشی ديو چا په موټر کی ساز واوريدی نو بيا هغه پيته راواخلی او صفايي کی بيرته ئی ورکی ماتول ئی حرام دي (دوهمه خبره داده) بعضی کسان پيتی ماتوي ټيپ ماتوي او تلاشی کوي دخلقو په موټرانو او جيبونو کی دغه ناروا کارونه کوي او بيا داسی دليل وايی چه مونږ ته مشرانو امر کړی دی خو دي خلقو ته بايد وويل سی هر کله چه مشرپه ګناه سره امروکړي دهغه امر عملي کول حرام دی که چيري يو مشر تاسو امر کړي نعوذبالله چه لمونځ مه کوی نو واضح خبره ده چه د دغه امر منل ناروادی نو دلته هم کچيري مشرانو تاسی ته امر د تلاشی کړی وي د پاره دمنکراتو پيداکولو يا پيتو او ټيپونو ماتولو نو تاسی بايد په ډيراحترام او ادب خپلو مشرانو ته دغه شرعی حکم وښياست او که بيا هم هغوی پر خپل صادر کړی امر ټينګاروکړی نو تاسو ته بيا د دوی د دغه امر منل حرام دي خو بايد و وايو چه تلاشی کول دپاره د اسلحی (چه غيرشخصی وی) يانورو هغه موادو چه دامنيت دپاره ضرروي داسی تلاشی کول جايز دی بلکه ضروری دی .

ياايها الذين آمنو إجتنبوا كثيرا من الظن ان بعض الظن إثم ولا تجسسوا الاية (١٢ج ٢٦سورة الحجرات) ولا تبحثوا عن عورات المسلمين ومعايبهم و تستكشفوا عما ستروه الخ اخرج ابوداود وابن المنذروابن مردويه عن ابى برزة الا سلمي قال خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا معشر من آمن بلسانه ولم يدخل الايمان قلبه لا تتبعو اعورات المسلمين فان من تتبع عورات المسلمين فضحه الله في قعر بيته وفي رواية البيهقى عن البراء بن عازب انه صلى الله عليه وسلم نادى بذلک حتى اسمع العواتق في الخدرواخرج ابوداود وجماعة عن زيد بن وهب قلنا لابن مسعود هل لک في الوليد بن عقبة بن معيط تقطر لحيته خمرافقال ابن مسعود قد نهينا عن التجسس فان ظهر لنا شئ أخذنا به (تفسير روح المعاني ص١٥٧ج ٢٦) وعن ابن عمر قال صعد رسول الله صلى الله عليه وسلم المنبر فنادى بصوت رفيع فقال يا معشر من اسلم بلسانه ولم يفض الايمان الى قلبه لا تؤذوا المسلمين ولا تعير وهم ولا تتبعوا عوراتهم فانه من يتبع عورة اخيه المسلم يتبع الله عورته ومن يتبع الله عورته يفضحه ولو في جوف رحله رواه

الترمذی (مشکوۃ شریف صـ۴۲۷) ومعنی الآیۃ خذواماظهر و لاتتبعوا عورات المسلمین ای لا یبحث احد کم عن عیب اخیه حتی یطلع علیه بعد ان ستره الله .... عن ابی امامة عن النبی صلی الله علیه وسلم ان الامیرا ذا ابتغی الریبة فی الناس افسد هم (احکام القران للتهانوی۲۸۵ج ۴) الشرط الثالث ان یکون المنکر ظاهر اللمحتسب بغیر تجسس فکل من ستر معصیتة فی داره واغلق بابه لایجوزان یتجسس علیه (احیاء العلوم صـ۳۲۵ج ۲) .

تیپ ریکاڈ رمشین ۔عموماً اس کو مفید کامون مین استعمال کیا جاتاهی کوئی شخص اپنی بدمذاقی سی گا نی بجانی مین بهی استعمال کر لیتاهو تو اس که وجه سی اس مشین کو أله لهو ولعب کی حکم مین نهین رکهاجاسکتها ..... اس لئی اس مشین پر تلاوت قرأن اوردوسری مفید مضامین کاپڑ هنا جایز هی اور اس مین محفوظ کرانا جائز هی (آلات جدیده صـ۲۰۷) یا ایها الذین آمنو اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم (الایة صـ۵۹۰ پاره ۵سورۃ النساء) ثم ان وجوب الطاعة لهم (ای لاولی الامر) مادامو اعلی الحق فلا یجب طاعتهم فیما خالف الشرع فقد اخرج ابن ابی شیبة عن علی کرم الله تعالی وجهه قال ۔قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لاطاعة لبشرفی معصیة الله تعالی (روح المعانی صـ۶۶ج ۵) علی المرء المسلم السمع والطاعة فیما احب واکره الاان یؤ مر بمعصیة فان امر بمعصیة فلا سمع ولا طاعة (الفقه الاسلامی صـ۷۰۴ج ۶) ولکن لا تجب الطاعة عند ظهور معصیة تتنافی مع تعالیم الاسلام القطعیة الثابتة لقوله صلی الله علیه وسلم لاطاعة لاحد فی معصیة الله انما الطاعة فی المعروف ۔لا طاعة لمن لم یطع الله (الفقه الاسلامی صـ۷۰۶ج ۶) الوظائف السیاسیة ..... أو لا المحافظة علی الامن والنظام العام فی الدولة وقد عبر الماوردی عن ذلک بقوله حمایة البیضة (الوطن) والذب عن الحریم (الحرمات) لیتصرف الناس فی المعایش وینتشر وافی الاسفارآمنین عن تعزیر بنفس اومال وهذا مایقوم به الشرطة الان (الفقه الاسلامی صـ۷۰۰ج ۶).

والله تعالی اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

هغه شيان چې دښې اوبدې استفادې
دواړو جوګه وي لکه راډيو، ټيپ، تلويزيون پرماتولوئې ضمان سته کنه؟

سوال : ښاغلی محترم رئيس صاحب د ارالافتاء السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته ، اما بعد ځرنګه چه يو تعداد ټيپ ريکارډونه او فيتی د سروز کشف او دستګير کيږي ايا د دغه ټيپ او فيتو ما تول مونږ ته شرعاً اجازه شته کنه معلومات راکړي او ځرنګه چه په بعض کورونو کښی يو تعداد ويډيوګانی او تلويزنونه کشف او ونيول سی ايا د دغو دوه شيانو ماتول مونږ ته روايش لری که يا لطفاً توضيحات راکړی ؟

﴿ مولوی سراج الدين رئيس او مسئول د امربالمعروف ونهی عن المنکر ﴾

جواب : په استفتاء کی دوه قسمه شيان ذکرسوي دي يو ويډيو او تلويزون او دهغوی پيتی دي د دغو شيانو ځخه که ځه هم صحيح استفاده ممکنه ده لکن په موجوده عصر کی په فعلی زمانه او فعلی شرائطو کی زمونږ دوطن دايوازی عقلی امکان بلل کيږی صحيح استفاده بالکل نه ځنی کيږي نو دا الات د لهوولعب دي د دغه شيانو ماتيده که په اجازه دامير المؤمنين وي نو دشکه وتلي ضمان نلري او ماتول يی مباح دي بل ټيپونه او راديوګاني او دټيپو پيتی دي دا هغه شيان دي چه هم صحيح استفاده ځنی کيدلاي سی لکه خبرونه قراءت وعظ اسلامی او نعتيه شعرونه يا نور اسلامی مضامين اوريدل او بده استفاده هم ځنی کيدلاي سی لکه د سروزونو او ريدل فلهذا پر دي شيانو باندي حکم د الات د لهوولعب نسو کولای او که چيري داحکم باندي وسی نو بيع او شراء به يی حرامه سی او يو ډيره لويه مسئله به ځنی جوړه سی فلهذا د دغه شيانو ماتول مباح ندي او د سروز پيتی بايد په مقناطيسی الاتو خرابی او پاکی کړه سی اوصفا او خالي پيتی ورکول سی او غير له ماتيدوځه يو بل قسم تعزير ورکول سی .

اذاكسر بربط انسان او طنبوره او دفه او ما اشبه ذلک من الات الملاهي فعلى قولهما لاضمان وعلى قول ابى حنيفة رحمه الله تعالى يجب الضمان وذكر في الجامع الصغير ان على قول ابى حنيفه رحمه الله تعالى يضمن الا اذافعل باذن الامام (الفتاوى الهندية صـ۱۳۱ج ۵) وقال أبوحنيفة ومن كسر المسلم آلة من آلات اللهو والطرب كالطبل والمزمار والدف ونحوها فهو ضامن لا نها اموال لصلاحيتها لما يحل من وجوه الانتفاع لغير اللهو وان استعملت فيما لايحل كالمغنية اذا اعتدى عليها وتضمن قيمة هذه الألات خشبا منحوتا صالحا لغير اللهو اى تضمن قيمتها قبل التصنيع امالصاحبان فقالاتضمن آلات الملاهي لان هذه الاشياء اعدت للمعصية (الفقه الاسلامي صـ۷۱۵ج ۵).

ریڈیو کا استعمال اگرچہ عام حکومتوں اور عوام کی بد مذاقی سے مخرب اخلاق اور غیر مشروع چیزوں میں زیادہ ترکیا جارہا ہے لیکن خبروں اور دوسری مفید اور جائز معلومات کا درجہ بھی اس میں خاص اہمیت رکھتاہیں اس لئے اس کا حکم یہ ہے کہ جائز کاموں میں اسکا استعمال جائز اوناجائز کاموں میں نا جائز ہے اور اس کی صنعت وتجارت مطلقاً جائز ہے بشرطیکہ اپنی نیت جائز کاموں کی ہو اگرچہ خرید نی والا اس کو ناجائز میں استعمال کرے (الات جدیدة۱۷) ٹیپ ریکارڈر مشین یہ مشین اپنی وضع اور عام استعمال میں کچھ گراموفوں سے مختلف ہے کہ گراموفوں کا استعمال عام طور پر لہو ولعب اوطرب کی مجلسوں مین تفریح طبع کی لئے ہوتاہے اس کی مشین کا یہ حال نہیں بلکہ عموما اس کو مفید کاموں میں استعمال کیا جاتاہے کوئی شخص اپنی بد مذاقی سے گالے بجا نے میں بھی استعمال کر لیتاہو تواس کہ وجہ سے اس مشین کو آلۂ لہو ولعب کی حکم میں نہیں رکھا جا سکتا جیسی کہ گراموفوں کہ عموماً لہو ولعب میں استعمال ہونی کی سبب اس کوالات لہو کی حکم میں سمجھاگیاہے اس لئے اس مشین پر تلاوت قران اور دوسری مفید مضامین کا پرہنا جائز ہے اور اس میں محفوظ کرانا جائز ہے (الات جدیدہ ص۲۰۷).

والله تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دسر دوېښتانو حکم

سوال: د سر د وریښتانو شرعي او سنت طریقه څنګه ده، د وریښتانو غټول بغیر له څونو جائز دي کنه او که جائز نه وي نو په څه طریقه باید اصلاح سي ؟

جواب : په دې مسئله کښې لاندې خبرې مهمې دي:

﴿ **اوله خبره داده** ﴾ د سر دويښتانو غټول او بيا څوڼې کول د شکه وتلي سنت طريقه ده او حضرت مبارک صلی الله عليه وسلم ډير وخت پخپله داغه طريقه عملي کړيده او د سر خريل د بعضې علماء په نزد سنت دي او بعضې علماء ئې سنت نه بولي فقط جائز يې بولي او هغه کسان چې يې سنت بولي هغه يې هم د حضرت علي صاحب رضی الله تعالی عنه سنت بولي او د سر کوچنې کول اتفاقاً جائز دي خو داغه سنت د سنن زوائد څخه دي يعنې که څوک څوڼې پريږدي د سنتو داتباع په نيت ثواب ورکول کيږي اوکه يې څوک نکړي عملي ياد سر وريښتان غټ کړي او نه يې کوچنې کوي پر هغه باندې هم هيڅ ملا متيا نسته ولي داغه سنت پر طريقه دعادت وه نه پر طريقه د عبادت.

﴿ **دوهمه خبره داده** ﴾ تشبه د کفارو سره حرامه ده لکن د تشبه خبره بايد واضحه سي هغه دا چې تشبه کول د کفارو سره په هغه شي کې چه هغه شي د دوی د شعائرو څخه وي يعنې د دوی يو امتيازي علا مه وي دغه تشبه حرامه ده نه مطلق تشبه ولي د نفس تشبه څخه ځان ساتل نشي کيدلای کفار موټر کې سپريږي پر چوکی کښيني تلفون کوي نو که داکارونه مسلمان وکړي هغه ته تشبه نسې ويل کيدلای اوکه په يو کار کې تشبه راسي لکن يو څه تغير ورسره وي هم حکم د تشبه نه لري نو د سرو ريښتان چې يو څوک غټ کړي لکن څوڼې يې نکړي دي ته تشبه په نن عصر کې نه ويل کيږي ولي دا د کفارو امتيازي علامه نه ده پاته سوي بلکه د عامو مسلمانانو رواج ګرځيدلی دی لکه د پاکستان بنګلد يش هندوستان او نوری د نيا مسلمانان چې ټوله د سرو ريښتان غټوي او که بالفرض تشبه هم سي نو که يو څوک خولی پر سر کړي يالنګوټه يا لونګی وتړي نو بيا هم د هغه تشبه څه خلاص سو ولي تغير پکښې راغلی د هيأت څخه د کفارو .

﴿ **دريمه خبره داده** ﴾ په امربالمعروف او نهی عن المنکر کې بايد ډير احتياط وسی هغه کار چې اتفاقاً حرام وي يا مکروه تحريمي وي د هغه څخه بايد منعه وسی او هغه کار چې اتفاقاً واجب وي يا مؤکد سنت وي په هغه بايد امر وسی او په اختلافی امورو او مکروه تنزيهی او سنت غير مؤکد بايد په نن عصر کې کارونه لرئ او هغه امر يا نهی بايد په ډير

حکمت او ډیر حسن خلق وسی نبایده چی د هغه سړی د نور طغیان سبب سی یعنی که یو څوک امر بالمعروف او نهی عن المنکر وکړي او شدة وکړي او دا د خلقو د نفرت او نوري ګناه باعث سی نو دغه ټوله ګناه د امر بالمعروف او نهی عن المنکر د کارکوونکی په غاړه ده ولي دې د دغه ګناه باعث جوړسو مونږ ټولو بلکه زیاتو خلقو پخپله لیدلي دي هغه خلق چه سرونه ئی غچی سوي دي یا خریل سوي دي په زور هغه د اسلامی تحریک څخه په شدید نفرت کی دي بلکه و علماء او طالبانو ته ښکنځل کوي چی د امفضی و کفرته ده او ډیر زیات خلق له دې وجې په نفرت کي دي او که دوی د شدة څخه کارنو وای اخیستی بلکه د دغه خلقو په سر کی یی لار ایستلي وای د خوږو په رقم او په ښه اخلاقو نو هم به اصلاح د منکر راغلي وای هم به د خلقو نفرت نه وای هم به یی د خلقو د ګناه مسئولیت نه وای په غاړه او که هغوی بیرته هغه خرا به ولای د هغوی خپل مسئولیت به وای خلاصه دا چی د امر بالمعروف د طریقی سمول د ټولو څخه اهم کار دی.

﴿ **د اولي خبري دلائل** ﴾ ان السنة فی شعر الرأس اما الفرق واما الحلق وذکر الطحاوي الحلق سنة ونسب ذلک الی العلماء الثلاثة کذافی التتارخانية يستحب حلق الرءس فی کل جمعة کذافی الغرائب ﴿ ردالمحتار صـ۲۸۸ج۵ ﴾ ﴿ الفتاوی الهندية صـ۳۵۷ج۵ ﴾ (وکان) ای علی رضی الله عنه (يجز) ای يحلق (شعره ﷺ) وبهذا الحديث استدل الطيبی علی سنية حلق الرأس لتقريره صلی الله عليه وسلم ولانه من الخلفاء الراشدين الذين امرنا بمتابعة سنتهم ورد عليه القاری وابن حجر فقالا ان فعله رضی الله عنه اذاکان مخالفا لسنته عليه الصلوة والسلام وبقية الخلفاء يکون رخصة لاسنة ﴿ بذل المجهود صـ۱۵۲ج۱ ﴾ .

سنت دوقسم است سنت عبادت وسنت عادت مطلق لفظ سنت بر قسم اول اطلاق کرده میشو و استحقاق ووعدۀ ثواب وترغیب بدان بهمین قسم منوط است وقسم ثانی هم خالي از برکت ودلیل محبت بودن نیست لیکن مقصود وجزودین نباشد واگراین قسم محل امری از مقاصد دین در حق شخصی شود اورا ازان بازداشته شود پس

باید دانست که موئی داشتن بر سر قسم ثانی سنت است بلا سبب حکم بکراهتش کردن خلاف ادب و موجب معصیت است واگر بوجهی معتد به چنانکه کسی را از موئی بر سر داشتن انهماک در تزیین پیش آید یا وسوسه در وصول آب درحالت غسل از جنابت دغدغه کند در حق این کس لاشک که ستردنش اولی گفته شود وداشتن را مکروه بمعنی خلاف اولی گفتن صحیح باشد چنانچه حضرت علی رضی الله عنه که از خلفاء راشدین هستند که باتباع ایشان مارا امر فرموده شده خود میفرمایند که هرگاه وعید اب نرسیدن دریناب شنیدم سر خود را دشمن داشتم خلاصه جواب اینکه این موی داشتن فی نفسه اولی است مگر حزودین نیست واعارض خلاف اولی (امداد الفتاوی صـ۲۲۹ج۴).

للاجماع على تساوى حكم القصر والحلق لشعر الرءس فى مثل هذا الحكم والى التساوى اشير بقوله تعالى محلقين رؤوسكم ومقصرين (امدادالفتاوى صـ۲۲۴ج ۴) والسنة نوعان سنة الهدى وتركها يوجب اساءة وكراهية كالجماعة والاذان والاقامة ونحوها وسنة الزوائد وتركها يوجب ذلك كسير النبى صلى الله عليه وسلم فى لباسه وقيامه وقعوده الخ (ردالمحتار صـ۷۶ج۱)

(د دوهمي خبري دلائل) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من تشبه بقوم فهو منهم رواه احمد وابوداود (مشكوة شريف صـ۳۷۵) قال الطيبى هذا عام فى الخلق والخلق والشعار ولما كان الشعار اظهر فى الشبه ذكر فى هذا الباب قلت بل الشعار هو المراد بالتشبه لاغير فان الخلق الصورى لايتصور فيه التشبه والخلق المعنوى لايقال فيه التشبه بل هو التخلق (مرقاة المفاتيح شرح مشكوة المصابيح صـ۱۵۵ج۸) وفى الفتاوى الصغرى من تقلنس بقلنسوة المجوس اى لبسها وتشبه بهم فيها او خاط خرقة صفراء على العاتق اى وهو من شعارهم او شد فى الوسط الخ ..... فانا ممنوعون من التشبيه بالكفر واهل البدعة

المنكرة فی شعارهم لا منهيون عن كل بدعة فالمدار على الشعار.... (شرح الفقه الاكبر لملاعلی قاری صـ۲۲۷)

حکم سواری سائیکل ..... اس سواری میں کو ظاہرا تشبہ کا بھی شبہ ہو سکتا ہے مگر عند التامل اس کا عام ہو جانا اس شبہ کا مزیل ہیں (امدادالفتاوی صـ۲۶۷ج۴) قال فی البحر ثم اعلم ان التشبه باهل الكتاب لا يكره فی كل شئ فانا نأكل ونشرب كما يفعلون انما الحرام التشبه فيما كان مذموما او فيما يقصد به التشبه آه خانية فعلى هذا لو لم يقصد التشبه لا يكره عندهما آه ای كراهة التحريم والافكراهة التنزيه مراعاة لقول الامام موجودة (طحطاوي على الدرالمختار صـ۲۶۵ج۱).

(د دريمى خبرى دلائل) ثم ذكر والامر بالمعروف شرائط منها انيكون ذلک تحت قدرته وان لايكون موجبا للفتنة والفساد وزيادة الذنوب.... وذكر صاحب المدارک انيكون عالما بطريقه وترتيب اقامته فانه يبدء اولا بالسهل والتنبيه والتواضع حتى يؤثر فيه فان لم ينتقع ترقى الى الصعب الاترى انه كيف قال الله تعالى اولافى مسئله البغى فاصلحوا بينهما ثم قال آخر افقاتلوا (احكام القرآن للتهانوى صـ۶ج۲) ان الامر بالمعروف والنهى عن المنكر واجبان فی الامور الواجبة فعلا او تركا الخ (احكام القرآن للتهانوى صـ۵۸ج۲) فعلى الوعاظ والمفتين معرفة احوال الناس وعاداتهم فی القبول والرد والسعى والكسل ونحوها فيتكلمون بالاصلح والاوفق لهم حتى لا يكون كلامهم فتنة للناس وكذا الامر بالمعروف والنهى عن المنكر اذ قديكون سببا لزيادة المنكر او اصابة مكروه لغيره فيكون آثما (طريقه محمدية صـ۸۵ج۲) قوله (او اصابة مكروه لغيره) بان يغضب المأمور والمنهى فيضرب او يشتم احدا من الناس غيظا من الآمر والناهى (فيكون) ذلک الامر بالمعروف والنهى عن المنكر (إثما) اى موجبا لإثم اى ذنب فيكون حراما على فاعله لانه يؤدى الى ارتكاب فعل حرام (حديقه شرح طريقه بهامش طريقه محمدية

صـ ۸۵ ج ۲) الركن الثاني للحسبة ما فيه الحسبة وهو كل منكر موجود في الحال ظاهر للمحتسب بغير تجسس معلوم كونه منكرا بغير اجتهاد فهذه اربعة شروط فلنبحث عنها الاول كونه منكرا ونعني به انيكون محذور الوقوع في الشرع ... الشرط الثاني انيكون موجودا في الحال .... الشرط الثالث انيكون المنكر ظاهر اللمحتسب بغير تجسس فكل من ستر معصية في داره وأغلق بابه لا يجوز ان يتجسس عليه وقد نهى الله تعالى عنه ..... الشرط الرابع انيكون كونه منكرا معلوما بغير إجتهاد فكل ماهو في محل الاجتهاد فلا حسبة (احياء علوم الدين صـ ۳۲۴ ج ۲) الركن الرابع الاحتساب وله درجات وآداب اما الدرجات فاولها التعرّف ثم التعريف ثم النهي ثم الوعظ والنصح ثم السب والتعنيف ثم التغير باليد ثم التهديد بالضرب ثم ايقاع الضرب وتحقيقه ثم شهر السلاح ثم الاستظها رفيه بالاعوان وجمع الجنود (احياء علوم الدين صـ ۳۲۹ ج ۲)

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دقتل السبب په دیت که صغیره دپلار

اوکورنۍ له رضاپرته ورکوله سي نکاح صحت لري کنه؟

سوال : د قندهار د دارالافتاء عمومی ریاست السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته وبعد الغرض والمرام: که چیري په صورت دقتل بالسبب کنبی دیت لازم سی پر عاقله یا پر جانی باندي بیا قاضی صاحب پر جانی باندي حکم وکړي وروسته تر بندي کولو چه خپله نابالغه لور د مقتول زوی ته ورکړه بیا عقد وسی په داسی شان سره چه رضا د جانی او د خاندان د جانی نه وی نو لهذا د سمال د بل چا د کوتی څخه خنی یو سی نو ایا دانکاح صحیح ده که یا که نه وي صحیح نو بیا باید څه وسی؟ (المستفتی مولوی نصرالله صاحب)

جواب : د قتل په صلحه کی چه یو څوک خپله لور د مقتول ورثی ته ورکوي او غرض ئی د دیت یا قصاص څه ځان یا بل څوک خلا صول وي دانکاح او عقد یی باطل دی دغه نکاح

بالکل منعقده سوی نده کڅه هم هغه انجلی کوچنی وي او خپل پلار ورکړي وي ولي دغه پلار سيّئ الاختيار بلل کيږي او د سيّئ الاختيار نکاح باطله ده ولي هغه دښځی مصالح نه سنجوي او په نظر کی ئی نه نیسی.

وکذالو عرف منه سوء الاختيار لطمعه او سفهه لايصح اتفاقا (دررالحکام شرح غررالاحکام صـ۳۳۷ج۱) سئل في الاب اذا علم منه سوء الاختيار وعدم النظر في العواقب اذازوج ابنته القابلة للتخلق بالخير والشر بغير كفؤ هل يصح ام لا (أجاب) قال ابن فرشته في شرح المجمع لوعرف من الاب سوء الاختيار لسفهه او لطمعه لايجوز عقده اتفاقا ومثله في الدرروالغرر (الفتاوى الخيرية صـ۲۳ج۱) وأطلق في الاب والجد وقيده الشارحون وغيرهم بأن لايكون معروفا بسوء الاختيار حتى لوكان معروفا بذلك مجانة وفسقا فالعقد باطل على الصحيح قال في فتح القدير ومن زوج ابنته الصغيرة القابلة للتخلق بالخير والشرممن يعلم انه شرير فاسق فهو ظاهر سوء اختياره ولان ترك النظر هنا مقطوع به فلا يعارضه ظهورإرادة مصلحة تفوت ذلك نظرا الى شفقة الابوة آه فظاهر كلامهم ان الاب اذاكان معروفا بسوء الاختيارلم يصح عقده بأقل من مهر المثل ولا باكثر في الصغير بغبن فاحش الخ (البحرالرائق صـ۱۳۵ج۳) . (فتح القدير صـ۱۹۴ج۳) لما قالو الوكان الاب معروفا بسوء الاختيار مجانة وفسقا كان العقد باطلا على قول ابى حنيفة على الصحيح (فتح القدير صـ۱۹۴ج۳) والخلاف فيما اذالم يعرف سوء اختيار الاب مجانة او فسقا اما اذاعرف ذلك منه فالنكاح باطل إجماعا (الفتاوى الهندية صـ۲۹۴ج۱) فاماسيئ الاختيار فتزويجه من غير كفء او بنقص مهر باطل اجماعا (طحطاوى على الدرالمختار صـ۲۵ج۲) قوله سوء الاختيار من اضافة الصفة اى الاختيار السوء بأن يفعل افعالا سيئة اشتهرا بها عند الناس

والظاهر أن المراد انهما لا يحسنان التصرف اما لطمع او سفه او غير ذلک (طحطاوی علی الدرالمختار صـ۳۴ج۲).

اگر باپ یا دادا نے کیا ہے اور واقعات سے معلوم ہوا کہ طمع زر سے کیا ہیں اور لڑکی کی مصلحت پر نہیں نظر کی جیسا سوال میں مذکور ہے تب بھی نکاح صحیح نہ ہوگا (امداد الفتاوی صـ۲۲۷ج۲).

نوټ : په دې مسئله کې دوې اشتبا هګانې پاتېږي:

(يوه إشتباه داده) چه په پورتني عبارتونو کې د معروف لفظ راغلی دی چه مطلب يې دا دی چه هغه سړی به مشهور په سوء الاختيار وي يوازې تحقق د سوء الاختيار کفايت نکوي بلکه بعضی عبارتونو په دي باندي تصريح هم کړی ده.

لا تلازم بين ثبوت سوء الاختيار وتيقنه وبين كونه معروفا به فلا يلزم بطلانه عند تحقق سوء الاختيار مع انه لم يتحقق للناس كون الاب العاقد معروفا بمثله (فتح القدير صـ۱۹۵ج۲) هكذافي (ردالمحتار صـ۳۳۰ج۲).

(دوهمه اشتباه داده) په بعضی عباراتو کی د باطل ترجمه او تفسير په يبطل سوی دی چه د هغه څه دا مفهوم اخسته کيږي چه دغه انجلی خيار البلوغ لري بيا به قاضی ته مراجعه کوي هغه به يې نکاح ايسته کوي.

ثم اعلم ان مامر عن النوازل من ان النكاح باطل معناه انه سيبطل لان المسئلة مفروضة فيما اذالم ترض البنت بعد ماكبرت الخ (ردالمحتار صـ۳۳۰ج۲) ولذا قال في الذخيرة في قولهم فالنكاح باطل اى يبطل (البحر الرائق صـ۱۳۵ج۳).

(داولی اشتباه به جواب) کی بايد ووايو چه پلارته چه الله تعالیٰ(ج) دغسی ولاية ورکړي هغه په دي وجه چه د هغه شفقت ډير زيات دی او د خپل اولاد مصلحت په کامله توګه په نظر کی نيسی نو که داسی يو ځای پيښ سی چه هلته نه پلار مصلحة په نظر کی نيسی او نه داولاد آينده ژوند په نظر کی نيسی لکه څنګه چه په استفتاء کی ذکر دی يوازې يې ځان دتاوانه يا قصاصه خلاصول مطلب وي او د واقعاتو څه دا معلومه ده چې ډير شاذ او نادر به داسی ځای وي چه هغه منکوحه هلته آينده خوشحاله وي نو داسی نکاح به څرنګه صحت پيدا کی او د معروف قيد چه د سوء الاختيار سره راغلی دي هلته د مجانة او فسقاً قيد هم

راغلی دی هغه په دي وجه چه که د پخوا څه یو څوک په ماجن او فاسق نوی مشهور نو یو ازی د دغه نکاح په وجه د ده مجانة او فسق نسی ثابتیدلای ولي دي به وو ایی چه ما یو مصلحة په نظر کی نیولی وو او لـه دي وجهی د سکران او متهتک او نورو عیوبو سره د معروف او مشهور شرط ندی ذکر سوی او بل دا چی معروف او مشهوروالی په مجانة او فسق کی هم سو اله تیقن او بنه تحقق څه بله فائده نلري او بل دا چه سیئ الاختیار او متهتک علامه شامی صاحب په یوه معنی کړی دی یعنی کله کله سیئ الاختیار په معنی د متهتک هم راځی او په متهتک کی معروف شرط ندی ذکر سوی او بل دا چه په اغلب او اکثر و اقعاتو کی دغه نکاح ضرر محض وی د انجلی په حق کی او دضرر محض په صورت کی نکاح صحت نلري او حکم اغلب او اکثر لره وی.

ولنـا ان هـذه ولاية نظرية وليس من النـظر التفويض الى من لاينـتقع بـرايه (هداية صـ۲۹۹ج ۲) واما الذى يرجـع الى نفس التصرف فهو انيكون التصرف نافعاً فى حق المولى عليه لاضارافى حقه فليس لـلاب والولى والجدان يـزوج الـخ (بدائع الـصنـائع صـ ۲۴۵ج ۲) ومن زوج بنـتـه الـصغيرة القابلة للتخلـق بـالخير والشر ممن يعلم انه شرير فاسق ظهر سوء اختيـاره ولان تـرک النـظـر هنـا مقطوع به فـلا يعـارضـه ظهـور ارادة مـصلحة تفـوق ذلـک نظر الـى شفقة الابـوة (فـتح القـدير صـ۱۹۴ج ۳) بـاب الـولى (هـو)..... (البـالـغ العـاقـل الـوارث) ولـو فـاسـقا علـى المذهب مالم يـمن متهتكـا الـدرالختار وبه ظهـران الفاسـق المتهتک وهـو بمعنـى سيئ الاختيـار (ردالمحتـار صـ۳۲۱ج ۲) قولـه وبـه ظهـر الـخ لم يظهـر ممـا سبق ان الفاسق المتهتک هو بمعنـى سيئ الاختيار ولا يلزم من وجود احـد همـا وجود الآخر كمـا هـو ظـاهر نعم قـد يتحـقـق معنـا هـمـا فـى شخص واحـد (تـقريرات الرافعي ۱۸۴) لان الظاهر من حال السكران انه لايتأمل اذليس لـه راى كـامل فبقى النـقصان ضررا محضاً.... والظاهر من حـال الـصاحى انـه يـتأمل اى انه لوفور شفقته بالأبوة لايزوج بنـتـه من غير كفء او بغبن فـاحش الالـمصلحة تـزيـد علـى هـذا الـضرر كعلمـه بحسن العـشرة معهـا وقلة الأذى ونحـو ذلـک وهـذا مفقـود فـى الـسكران وسيئ الاختيـار اذا خـالف لظهـور عـدم رأيـه وسـوء اختيـاره فـى ذلـک (ردالمحتار صـ۳۳۱ج ۲).

اور فقہاء رحمہم اللہ کی عام عبارات کی پیش نظریوں کہا جائے گا کہ باپ اگر طمع یا سفہ میں معروف نہیں یعنی یہ مرض اس میں متیقن نہیں تو اس کی تزویج بالفاسق سوء الاختیار نہیں لھذا نافذ ہے پس دونون نظریات کا حاصل ایک ہے (احسن الفتاوی ص۱۱۶ج۵) بی غیرتی لالچ اور سفہ وغیرہ جیسی عیوب جس میں پائی جائیں وہ بالعموم معروف ہے ہوتا ہے اس لئے بعض فقہاء نے اسی معروف بسو الاختیار سے تعبیر کردیا ہے ورنہ درحقیقت ان عیوب کا تحقق وتیقن ہی کافی ہے ..... بطلان نکاح کی علت عدم النظر کا تیقن ہے جس کی لئے سو الاختیار کا محض تحقق وتیقن کافی ہے پس شہرت کی قید کی کیا ضرورت ہے (احسن الفتاوی ص۱۱۷ج۵) تحریر بالا سی دوامر ثابت ہوئی ایک یہ کہ باپ کی اپنی نابالغ اولاد پر ولایت نظریہ ہے دوم یہ کہ تحقق ضرر کی صورت میں باپ کو مسلوب الولایت قرار دیتی ہوئی اولاد کی حق میں اس کی تصرف کوکالعدم قرار دیا جائی گا (خیر الفتاوی ص۴۰۲ج۴).

(د دوهمې اشتباه په جواب) کې باید و وایو چه د ډیرو فقهاؤ د عبارتونو څه عدم انعقاد او بطلان د نکاح د سيئ الاختیار معلومیږي او هغه عبارتونه چه د باطل ترجمه په یبطل کوي هغه د سيئ الاختیار په مسئله پوري ربط نلري بلکه هغه د فتاوی نوازل د هغه جزئیی په متعلق دي چه د مغرور یعني خطا ایستل سوي په هکله ده چه دا خبره د لاندي عبارتو څه پوره واضحه ده.

لکن کان الظاهر أن یقال لایصح العقد کما في الآب الماجن والسکران (ردالمحتار صـ۳۴۵ج۲) وقیده الشارحون وغیرهم بأن لایکون معروفا بسوء الاختیار حتی لوکان معروفا بذلک مجانة وفسقا فالعقد باطل علی الصحیح (البحر الرائق صـ۱۳۵ج۳) قالو الوکان الاب معروفا..... کان العقد باطلا (فتح القدیر صـ۴۲۵ج۲) اما اذا عرف ذلک منه فالنکاح باطل اجماعا (الفتاوی الهندیة صـ۲۹۴ج۱) وفی شرح المجمع..... لایجوز عقده اجماعا (ردالمحتار صـ۳۳۰ج۲) وما في النوازل من ان النکاح باطل معناه انه سیبطل کما في الذخیرة لان المسئلة مفروضة فیما اذالم ترض البنت بعد ماکبرت کما صرح به في الخانیة (ردالمحتار صـ۳۳۰ج۲) لایخفی ان قولهم النکاح باطل انما هو بعد ردها وذلک لایفید بطلانه من أصله ..... فکلهم ذکروا

البطلان بعد الرد (منحة الخالق بهامش البحر الرائق صـ۱۳۵ج ۳) قال الرملی والحاصل مما تقدم انه ان لم یعلم بعدم کفاء ته ثم علم فهو باطل ای سیبطل وان علم بها ینظر ان علم سوء تدبیره فکذلک والافهو صحیح نافذ وعلیه یحمل مافی المتون هذا (منحة الخالق صـ۱۳۵ج ۳).

(**تنبیه**) باید و وایو چه په مثل کی د دغسی استفتاء چه پلار خپله کوچنی لور د قتل یا مړي په صلحه کی ورکړی وي په احسن الفتاوی او خیرالفتاوی کی فتوی پر بطلان او عدم انعقاد د دغه نکاح ورکول سوي ده (احسن الفتاوی۱۰۲ج۵) (خیرالفتاوی۳۹۸ج۳)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

په سرکاري(دولتي)ویاله کي شخصي اوبوتیرولو حکم

سوال : څرنګه چی د نساجی ریاست مربوط دولی یو موضوع ده چه یو شخص دی خپله واله لري هغه اوس خرابه ده او توان د جوړیدو هم لري او نه ئی جوړه وي او د اسلامی امارت په ځمکه کښی بله واله تللی ده چه د حکومت ځمکی هم په کښی اوبیږي د تحریک د لومړی نیتی څخه تر تیره کاله طالبانو دولی دحق العبور په نامه دنوموړی شخص څخه لیکه اخیسته اوس ستاسو څخه پوښتنه کیږي چه د شریعت د لاري څه مشکلات شته او کنه که لطفاً لنډ واضح معلومات راکړی ښه به وي والسلام.

(**نوټ**) دغه اوبه چه دوی لګوي هغه هم د ترنک د رود وي چه طالبان دابو اوولی أتمه حصه لیکه څنی اخیسته نوداجواز لري او کنه ؟

(د نساجی ریاست لخوا)

جواب : دغه لیکه اخستل د حق العبور په نامه د شریعت مقدس سره پوره مطابقت نه لري بلکه داخلق به د حکومت څخه دغه حکومتی ویاله اجاره کوي او بیا به خپلي مځکی اوبه کوي خو دااجاره دوه۲ شرطه لري اول شرط دادی چه پس له اجاری څخه حکومت د دغه ویالی څخه داستفادی شرعی حق نه لري یعنی خپلی مځکی حکومت د دغه ویالی څخه نسی اوبولای دوهم شرط دا دی چه مدة د دغه اجاری به معلوموي او هغه لیکه چی حکومت ته یی ورکوي هغه به متعینه کوي یا په نقودو یا په اوزانو او پیمانو سره نه په حصصو لکه اتمه حصه یا نهمه حصه ولی په حصص کی تفاوت راځی چی دایو جهالت مفضیة و نزاع ته دی.

وجاز اجارة القناة والنهر مع الماء و به يفتی لعموم البلوی (الدرالمختار) قوله مع الماء ای تبعاقال فی کتاب الشرب من البزازية لم تصح اجارة الشرب لوقوع الاجارة علی استهلاک العين مقصودا الا اذا آجر او باع مع الارض فحينئذ يجوز تبعاً (ردالمحتار صـ۴۳ج۵) هکذافی (شرح المجلة لسيلم باز صـ۲۸۷) (والفتاوی الهندية صـ۴۴۱ج۴) لما کانت الاجارة نوعاً من البيع فتفسد بکل مايفسد البيع کجهالة ما جور واجرة اوعمل او مدة الدرالمختار (سليم باز صـ۲۵۷) وليس لصاحبها ان يستعملها فی تلک الاثناء فی اموره (المجلة المـ۵۸۳) بدل الاجارة يکون معلوما بتعين مقداره انکان نقداً کثمن البيع (المجلة المـ۴۶۴) يلزم ان يعلم بدل الاجارة قدراً و وصفا انکان من العروض او المکيلات او الموزونات او العدديات المتقاربة (المجلة المـ۴۶۵).

نوټ: حکومت به دغه خلقوته امر کوي چه دوی خپله شخصی وياله جوړه کړي ترميم يی کړي ولي د دغه ويالي د اوبو سره داجاره کولو د جواز فتوی هم بناء بر ضرورت ده په اصل مذهب کی جواز نلری نو ترڅو چه هغوی په عاجله ډول د خپلي ولي ترميم شروع کوي او پای ته ئی رسوي نو دغه اجاره به د ضرورت له وجهی جائز وي.وان استا جر النهر والقناة مع الماء لم يجزايضًا.... والفتوی علی الجوازلعموم البلوی (الفتاوی الهندية۴۴۱ج۴).

بسم الله الرحمن الرحيم

که شريک ،منشي يامزدور امانت ياقرض يابل مال وتښتوي پټ سي دمالک لخوا دهغه قريبان مسئول اونيول کيدای سي کنه؟

سوال: د افغانستان د اسلامی امارت دعلماء کرامو دمرکزی شوری او دارالافتاء محترم رئيس صاحب السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته وبعد.

محترما: په افغانستان کی د تجارانو صرافانو او نورو دغتې کاربار دخلکو څخه د هغه شريکان ، منشيانو يا نورو خلکو د قرض په نامه ډيری پيسی اخستی او يا دأمانت په ډول بيا خارج ته تښتيدلي دلته ئی پلرونه يا نور اقرباء پاته وي هغه داخبره کوي چه موږ هيڅ شراکت نه ورسره لرو چه داکار ډيری ستونزي رامنځ ته کړی حتی داسی احتمالونه سته چه پيسی به ئی پورته کړی يعنی غلاکړي وی او په داخل کی به په دغه پيسو کار د تجارت روان

وي او دی خپله په خارج کی ناست وي په دي ارتباط ډیر خلک اسلامی امارت ته عریضه کوي او مونږ هم کوم اقدام نسو کولای که په دي مورد کی شرعی معلومات راکړي مهرباني به مو وي چه موږ د شریعت له نګاه د دغه قسم غلو قریبان او یا ذی ربطه شریکان مکلف کولای سو که نه ستاسو د شرعی فتوی په هیله ؟ والسلام

(الحاج ملا محمد حسن رحمانی والی کندهار او رئیس تنظمه)

جواب : د مدعی علیه قریبان او یانور ذی رابطه شریکان چه ضمانت یی نه وی کړی هیڅکله نسی مکلف کیدلای په حاضرولو سره د مدعی عیله او نه داکار جائز دی بلکه دایو غیر اسلامی عمل دی هیڅ چا د دي کار په جواز سره حکم نه دی کړی حتیٰ میره د خپلي ښځی په احضارولو نسي مکلف کیدلای که ښځه پخپله نه حاضریده بلکه هغه مدعی علیه چه نه حاضریږي محکمی ته او یا غائب وي او خپل کفیل او ضامن هم نه لري د هغه د پاره زمونږ په مذهب کي مفصّل احکام او طریقي ذکر سوي دي چه محکمه او قاضی به د هغه احکامو مطابق عمل او اجراءات ترسره کوي چه په بعضی ځایو کي د خاصو شرائطو سره او په وقت کي د شدید ضرورت د غائب له طرفه قاضی وکیل د روي او مدعی به د هغه وکیل سره د عویٰ کوي او بیا به قاضی حکم کوي خو داهم خپل شرطونه لري لکه داچه د مدعی علیه راوستل ممکن نه وي او هغه ته مکرّر خبرورکول سوی وي او هغه واقعاً د دغه دعویٰ څخه پټ وي او نه راځي او مدعی به یعنی مال د غائب هم دومره شي وي چه هغه باید خپل سفر پرېږدي او راسی او نور داسی شرطونه چه پوره تفصیل ئی دلته نسی کیدلای ، حاصل دا چی قاضی به ډیر غور او فکر کوي ځکه چه پر غائب فیصله کول د مذهب څخه خلاف عمل دی بی له شدید ضرورته او بی له خپلو شرائطو څخه جائز نه ده او قاضی به د دواړو طرفو مدعی او مدعی علیه ضرورات او تکالیف په ښه توګه سنجوي او بغیر له قاضی څخه نورو حکومتی مسئولینو ته په دي هکله اجراءات هیڅ جواز نه لري.

ولکن لایجوز اجبار احد من أجل احضار المدعی علیه یعنی لایجوز لأحد ان یجبر آخر لأحضار خصمه الی مجلس الحکم فلذلک اذا کانت المدعی علیها زوجة فلیس للمدعی ان یقول لزوج المدعی علیها احضر زوجتک للمحاکمة

وأن يجبره على احضارها ولكن يجبر الكفيل بالنفس لاحضار المكفول عنه اذاكان الكفيل مقتدرا على احضاره (دررالحكام شرح مجلة الاحكام صـ۶۷۷ج۴) (سئل) فی جماعة لهم دعوی علی ابن زيد البالغ يكلفون زيدا احضار ابنه بلاكفالة منه ولاوجه شرعی فهل لايلزم الاب ذلک (الجواب) نعم لايلزم احضار ولده الابوجه شرعی (تنقيح الفتاوی الحامدية صـ۴۲ج۲) فالظاهر عندی ان يتأمل فی الوقائع ويلاحظ الحرج والضرورات فيفتی بحسبها جوازاوفسادامثلالو طلق امرءته الخ ..... وكذالمديون لو غاب عن البلد وله نقد فی البلد او نحو ذلک ففی مثل هذه المواضع لوبرهن علی الغائب بحيث إطمأن قلب القاضی وغلب علی ظنه انه حق لاتزوير ولا حيلة فيه فينبغی ان يحكم علی الغائب وله وكذا ينبغی للمفتی ان يفتی بجوازه دفعاللحرج والضرورات وصيانة للحقوق عن الضياع (جامع الفصولين صـ۴۴ج۱) هكذافی (ردالمحتار صـ۳۳۹ج۴ ط بيروت) اعلم اولا ان القضاء علی الغائب وله لايجوزعندنا الااذا حضرمن يقوم مقامه حقيقة او حكما (اتاسی۱۴۶ج۶) (الهندية صـ۴۳۳ج۳) فمنها ان من دعی من مسافة ما ذكرنا فما دونها وجبت عليه الاجابة ..... وانكان ابعد لايجب (معين الحكام صـ۱۲۱) والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

د وحشي حيوانانو، مرغانو ښکار اومحصول جائز دي کنه؟

سوال : د افغانستان د اسلامی امارت دعلماء کرامو دمرکزی شوری او دارالافتاء محترم رئيس صاحب السلام عليكم ورحمة الله وبركاته وبعد.

محترمينو په افغانستان کی يو تعداد وحشی حيوانات سته چه په دغه حيواناتو په خارج کی ښکار کيږي يا نور نمايشتونه په کيږي لکه په وحش خانو کی د نمايش لپاره ښکاره کول دغه حيوانات د نورو صادراتی اموالو په شکل د اسلامی امارت په اجازه مخکی خلګو نيول او بيائی خارج ته وړل چه دحکومتی مقرراتو سره سم يو مناسب مبلغ پيسی هم د محصول

ورځخه اخستل کیدي په دي جمله کی تنها اوس د بازانو کارجریان درلودی چه بیا په نمبر ۵۰
۲۴۳.۲\۱۲\۳ ۱۴۲۰ هـ ق ، د زراعت وزارت لخوا ټوله ولایاتو ته مکتوب صادرسو چه د بازانو
او نورو وحشي حیواناتو انتقال و خارج ته او هم دارنګه د بازانو ښکار بند دی ځکه دا
دافغانستان د ملي ارزښتونو اثار دي او د دغه حیواناتو ښکار د بین المللي جوامعو د
فیصلي په اساس بند دی د دغه کار بند ولو دشخصي کاروبار درلودونکو خلګو پرګټو
منفي اثر وکړی ځکه دوی د دي کار دپاره په خارج کی بازار او په داخل کی د نیولو په هکله
مصارف کړي وه د پورته جریان د عرض پربناءستاسو محترمینو دشرعی فتوی غوښتونکي
یو چه ایا د ښکار په نیت د بازانو یا نورو وحشي حیواناتو نیول او خارج ته لیږل جوازلري
کنه البته باید و وایو چی د بازانو انتقال په دي نامه کوي چه هلته د دریابونو څخه د
ارزښتناکه ملغلرو یا نورو غمیانو دراایستلو کار ورڅخه اخلي نه د جنګولو ستاسو د
شرعي حکم په هیله ؟ (الحاج ملا محمد حسن رحماني والی کندهار ورئیس تنظمه)

جواب : ښکار د هغه حیوانا توچی غوښه ئی نه خوړل کیږي مباح او جائز دي په دي شرط
چی یو مقصود دي منفعت باندي مرتب وي لکه دا چه مستفتی لیکلي دي چه په دغه حیواناتو
سره په خارج کی ښکار کیږي یا ملغلري او غمیان په را ایستل کیږي اوکه نوري فائدي
باندي مرتب نه وي یوازی نمائش وي نو بیا داکار مکروه دی او ناحقه تعذیب او حبس دی
دحیوان . حکومت کولای سی چه پر خارجي یا داخلي خلقو بندیز ولګوي او د داسی
حیواناتو د ښکار څخه ممانعت وکړي په دي شرط چه یو منفعت عامه پر دغه بندیز مرتب
وي نه دا چه مقصود پکښي یوازی اتباع د خارجي ملکونو اوبین المللی قوانینووي ولي
دهغو قوانینو عملي کول هغه وقت جائز دی چه مخالف د شریعت سره نه وي او یو منفعت
عام و خلقو ته پکښي وي که دا دواړه جزء نه وي نو یوازی اتباع د کفارو او دهغوی د قوانینو
حرام قطعي منصوصي دی او محصول اخستل پر دغه حیواناتو حکم د نورو محصولونو
یعني ګمرکی محصولونو او مالیاتو حکم لري هغه په دي ډول چه محصول اخستل جائز دي
که دغه شپږ شرطه موجود وه:

(اول) د بیت المال په څلور سره بیوتو کی به شی پاته نوي؟

(دوهم) ضرورة شدیده به و محصول ټولولو ته وي د پاره د اکمالاتو د فوج او تنخواه د هغه مسئولینو چه هغه مسئولینو ته واقعي ضرورت وي او د حکومت او بیت المال پیسې به په غیر ضروري شیانو کې لکه تعمیرات جوړول او د ضرورت څخه زائد موټر رانیول نه مصرفوي بلکه په هغه ځای کې به استعمالیږي چه عام منفعت د خلقو او رعیتو پکښې کې وي

(دریم) دغه ضرورت به حالاً موجود وي آینده لحاظ به نوي پکښې کې.

(څلورم) پرته له دغه محصول څخه به بله هیڅ جائز طریقه حکومت ته نوي پاتې

(پنځم) محصول به د ضرورت په اندازه وي که ضرورت زیات وو د محصول مقدار به زیاتوي که ضرورت کم سو حتماً به د محصول مقدار کمیږي نه دا چه محصول یو قانوني شکل اختیار کړي.

(شپږم) محصول به د اغنیاء څخه اخستل کیږي نه د فقراء څخه که په دغه شپږو شرطو کې هر شرط فوت سو نو بیا محصول حرام نا جائز او اخستل د مال د غیر دي بې له وجه شرعي څخه ، بهترینه او ګټوره طریقه د پاره د ښکار د دغه حیواناتو چه په خارج کې ورته ضرورت دی داده چه حکومت یو څوک په تنخواه ودروي چه د هغه ښکار زده وي او بیا هغه حیوانات چه خارجیان یې غوښتنه کوي دغه سړی ښکار کې او حکومت ته یې راوړي او حکومت یې بیا پر خارجیانو په ښه قیمت خرڅ کړي خو شرط دا دی چه دغه ښکاري ته به حتماً ماهانه یا هفتګي تنخواه ورکول کیږي ولي په دغه اجاره کښې تعین د وقت ضروري دی په دې طریقه بیت المال ته جائز ګټه ډیره ده په نسبت د محصول او دا طریقه سره د دې چه ګټوره ده د شریعت مقدس سره پوره موافقت هم لري خو د دغه کار د پاره یو څوک په تنخواه درول لازمي دي ولي که هر مسئول دا کار په خپله وکي او بیا هغه حیوان خرڅ کړي ګټه ئې د ده ګرځي نه د بیت المال او یو څوک چه په تنخواه درول سوی وي او تنخواه یې د بیت المال څخه ورکول کیږي نو بیا ئې ګټه هم ټوله د بیت المال ده.

يباح عند الحنفية اصطياد مافى البحر والبر مما يحل اكله وما لايحل اكله غيران مايحل اكله يكون اصطياده للانتفاع بلحمه و بقية اجزاءه وما لايحل اكله يكون اصطياده للانتفاع بجلده و شعره وعظمه او لدفع اذاه وشره (الفقه الاسلامى صـ۷۱۴ج ۳) هكذافى (تبيين الحقائق صـ۶۱ج ۶) (وبدائع الصنائع صـ۶۱ج ۵) كتاب الصيد هو مباح الاللتلهى او حرفة (متن الدرالختار) لان مطلق اللهو منهى عنه الافى ثلاث كما مر (ردالمحتار صـ۲۹۷ج ۵ بيروت) قلت ولعل الكراهة فى الحبس فى القفص لانه سجن و تعذيب (ردالمحتار صـ۲۵۷ج ۵ بيروت) وكذلك يحق للدولة التدخل فى الملكيات الخاصة المشروعة لتحقيق العدل والمصلحة العامة سواء فى اصل حق الملكية او فى منع المباح و تملك المباحات قبل الاسلام و بعده اذا ادى استعماله الى ضرر عام (الفقه الاسلامى صـ۵۱۸ج ۵) التصرف على الرعية منوط بالمصلحة (المجلة المـ۵۸) يجب انتكون او امر السلطان واولى الامر والنهى موافقة لمصالح الرعية (سليم باز صـ۴۳) ـ (اتبعو اما انزل اليكم من ربكم ولاتتبعو امن دونه اولياء (الآية۳ سورة الاعراف) عن عقبة بن عامر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لايدخل الجنة صاحب مكس (ابوداود شريف صـ۵۲ج ۲) انى سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان صاحب المكس فى النار (الترغيب والترهيب صـ۵۶۸ج ۱) قال الحافظ المنذرى اما الآن فانهم يأخذونه مكسا باسم العشر ومكسا آخر ليس له اسم بل شئ يأخذونه حراماو سحتاويأ كلونه فى بطونهم ناراً حجتهم فيه داحضة عند ربهم وعليهم ولهم عذاب شديد (ردالمحتار صـ۳۹ج ۲ بيروت) (الترغيب والترهيب صـ۵۶۷ج ۱) ـ (الاحكام السلطانية لأبى يعلى صـ۲۳۰) المكس الرسم الذى يستوفيه الجمرك (گمرک) على البضائع المستوردة (لاروس صـ۱۱۴۹) مكس .... باج حق گمرکی (فرهنگ عميد صـ۱۸۴۲ج ۲)

یہ سب ٹیکس ناجائز ہیں اور ان محکموں میں ملازمت بھی ناجائز ہے حکومت کو اگر ضرورت ہو تو ٹیکس عائد کرنی کی مندرجہ ذیل شرائط ہیں الخ..

﴿أحسن الفتاوی صـ۹۹ج۸﴾ استأجره لیصید له او یحتطب له فان وقت لذلک وقتا جازذلک والالا فلو لم یوقت وعین الحطب فسد ﴿الدرالمختاربهامش ردالمحتار صـ۳۹ج۵﴾ اذا استأجر رجل أجیرا الاجل جمع الأحطاب من الحقل او امساک الصید فما جمعه الأجیر من الحطب او امسکه من الصید فهو للمستأجر ﴿المجلة المـ۱۲۶۰﴾ وقد احترز بالاستئجار عن التوکیل فانه فی المباحات غیر صحیح ﴿سلیم باز صـ۶۸۲﴾ والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

که په پور کي مځکه په بیع وفا ورکړي بیائې ځیني اجاره کړي جواز لري کنه؟

سوال: د کندهار ولایت د علماء دارالافتاء محترم رئیس صاحب ته ، څرنګه چه زه عارض لاس تنګه وم ما معروض محمد یس ته وویل چه زما سره معامله وکړه ده راته وویل زه به کود درته واخلم په ۸۰٪ ګټه درخخه غواړم په سلو کالدارو باندي ، نوموړی دوه نیم لکه کالداری راواخستلي د کوټی څخه په ویش کی ماته ئی کود رانیوی چه ګټه ئی پر واچوله څلورنیم لکه کالداری سوی په موعد ۱۳ـمیاشتو نوزما څخه ئی خط واخیست که چیري په پورته موعد پیسی را نه کړي نو به مځکه په بیع الوفاء راکوي کوم وخت چه وعده پوره سوه ما پیسی نه درلودي نو مځکه می په بیع الوفاء ورکړه نوموړی د خاورو بند پر جوړ کړ نورکوم تصرف ئی نه دی کړی او بیرته ئی دغه مځکه په اجاره ما ته راکړه په۲نیم منه تاریاکو اجاره می ورته ورسوله او (۱۵) سوه لکه افغانی می هم په دغو پیسو کي ور رسولي دي .اوس د موضوع په مورد شرعاً هدایت غواړم چه زه څه وکړم اوس هم مځکه د ده په واک ده که می حق کیږي باید پیسی مجراء او که شرعاً هرډول هدایت وکړی ، عرض دا دی چه په اول شکل سره بیع او په دوهم شکل سره بیع وفا او په دریم شکل سره اجاره شرعاً صحت لري کیا؟

﴿ابراهیم﴾

جواب : پـه اول شکل سره بیعـه صحیح ده ولي ازدیـاد د قیمت دی پـه مقابل کی دازدیاد دوقت او دا صحیح دی همداراز په دوهم شکل بیع وفـاء صحیح ده لکن پـه دریم شکل اجاره بناء پر راجح قول صحت نلري

(جملہ کتب فقہ میں بھی زیادہ ثمن للاجل کی جواز کی تصریح ہے)

فـی بـاب المرابحـة والتولية من الهدايـة يقـوم بـثمن حـال وبـثمن مؤجل فيرجع بفضل ما بينـهـما وايضـاً فيها لان لـلأجل شبهاً بـالمبيع الاتـرى انـه يـزاد فى الثمن لاجل الأجل (هداية) وكـذافى البحـر والفـتح وشـرح التـنـويرو الـشامية وغيرها وزاد فى البحر . . . ويزاد فى الثمن لاجله اذاذكـر الاجل بـمقـابـلـة زيـادة الـثمن قصداً وفى مرابحة شرح الوقاية فى النسيئة يزاد الثمن لاجل الأجل الـخ (احسن الفتاوى صـ۳۱ ج ۷) ولو استأ جره اى المبيع وفاءً بـائعه لايلزمه اجر لانه رهـن حـكماً حتى لايحـل الانـتـفـاع بـه قلـت وفـى فـتـاوى ابـن الحلبى ان صـدرت الاجـارة بعـد قـبض المشترى المبيع وفـاء ولو للبنـاء وحـده فهى صحيحة والأجرة لازمة للبائع طول مـدة الـتـأجر انتهى فـتـنـبـه الـدرالـخـتـارقوله لايلزمه اجـر الـخ افـتـى بـه فـى الحامدية تبعاً للخيرية فـانـه قـال فى الخيرية ولاتـصـح الاجـارة الـمذكـورة ولاتجب فيها الاجرة على المفتى به سواء كـانت بعد قبض المشترى الـدارام قبله الـخ قوله فهى صحيحة اى بنـاء على القول بجوازالبيع كـمـا علمـت فـانـه يـمـلـك الانـتـفـاع بـه وقد علـمـت تـر جـيح الـقـول بانـه رهـن وانـه لاتـصح اجارتـه من البـائـع (ردالمحتار صـ۲۷۵ ج ۴).

وانت خبير بأن جوازايجار المشترى للمبيع وفاءً من البايع او غيره انما استفيد من اعتباركونه فى حـكم البيع الجائز وامااعتبار كونه فى حـكـم الـرهن اوفى حـكـم البيـع الـفـاسـد فيمنـع جـوازالاجـارة كـمـافى جـامـع الـفصولين والفتاوى الأنقروية (شـرح المجلة لـلاتـاسى۱۲ج ۲) هـذا محتمـل لاحـد قـولين الاول انه بيع صـحيح مفيـد لـبعض احـكامـه . . . الثـانـي الـقـول الجـامـع لـبعض المحققـين انه فـاسـد فـى حـق بعض الاحـكـام . . . قال فى البحر ويـنـبـغى ان لايعدل في الافتـاء عن القول الجامع (ردالمحتار۲۷۴ج ۴). والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

معیوب که داودس لپاره له بله مرسته وغواړي اویامجبوراً پر اسفنج سجده کوي خه حکم لري ؟

سوال: مونږ معیوبین یو پخپله اودس نسو کولای بیله معونت څخه دروغ سړي او مونږ روغ سړي پیدا کولای سو چه مونږ استعانة د اودس لپاره ځیني وغواړو اوس مونږ تیمم ووهو که اودس په کومک د غیر وکړو حال دا چه لاسونه لرو خو کمزوري دي شئ نسو په راخستلای (۲) بعضی زمونږ څخه سجده کولای سی چه پر کټ کښیني خو پر داغه کټ باندي اسفنج کوربچي دی سجده زمونږ جواز لري که یا او نور بعضی زمونږ څخه سجده نسی کولای هغه اشاره کوی ؟

د اول سوال جواب: هغه وقت چه تاسو داسي څوک پیدا کولای سی چه ستاسی سره کومک د اوداسه وکړي یا تاسو د یو میل څخه په کمه مسافه کی جاري اوبه پیدا کولای سی یا د مسجد په نلکو اودس تازه کولای سی او تاسو ته تلل ودغه جاري اوبو یا نلکو ته ممکن وي او هلته پخپله اودس تازه کولای سی نو ستاسی لپاره تیمم جواز نلري حاصل دا چه تر څو پوري د اوداسه امکان وي تیمم جواز نلري حتیٰ که دغه مریض دغه قدرت درلودی چه یو خادم خپل ځان ته په مناسبه تنخواه مقرر کړي د اودس لپاره او ده هم د تنخواه ورکولو طاقت درلودی هم تیمم جائز نه دی .

لم یجد من توضئه فان وجد ولو بأجرة مثل وله ذلک لایتیمم فی ظاهر المذهب کمافی البحر وفیه لا یجب علی أحد الزوجین توضئ صاحبه وتعهده وفی مملوکه یجب (الدرالمختاربهامش ردالمحتار ص۱۷۱ج۱) حاصل مافیه انه ان وجد خادما ای من تلزمه طاعته کعبده وولده واجیره لایتیمم اتفاقا (ردالمحتار ص۱۷۱ج۱) وفی البحر وظاهر مافی التجنیس انه لوله مال یستأجر به أجیرالایتیمم قل الاجر او کثر وفی المبتغی خلافه والظاهر عدم الجوازلو قلیلا آه والمراد بالقلیل اجرة المثل کما بحثه فی النهر والحلیة وبه جزم الشارح (ردالمحتار ص۱۷۱ج۱) وهکذا فی (الفتاوی الهندیة ص۲۸ج۱) و(فتاوی دارالعلوم دیوبند ص۲۴۴ج۱) و (احسن الفتاوی ص۵۶ج۲) والاصل انه متی امکنه استعمال الماء من غیر لحوق ضرر فی نفسه او ماله وجب استعماله

ومازادعلی ثمن المثل ضرر فلایلزمه بخلاف ثمن المثل کذافی البحر الرائق (الفتاوی الهندیة صـ۲۹ج۱) قوله لایقدر معه المراد بعدم القدرة عدم القدرة المتوسطة الخالیه عن الحرج لاعدم القدرة بالکلیة (السعایة فی کشف مافی شرح الوقایة صـ۴۹۵ج۱).

د دوهم سوال جواب : که چیري په لوټه یا کاغذ سره استنجاء وهل سوي وي او د هغه مخرج څه د باندي حصه د درهم په اندازه نوی نجس نو بیا که د دغسی معیوبینو څه د اوبو استنجاء پاته سی نو اودس او لمونځ یی صحیح دی او کچیري د یو درهم په اندازه هغه ځای نجس سوی وو یا ئی په لوټه او کاغذ سره استنجاء نوه وهلي نو که په یو قسم د اقساموده پخپله استنجاء وهلای سوای نو استنجاء نه سا قطیږي مثلا جاری اوبو تـه ئی ځان رسولای سوای او که په هیڅ رقم یی امکان نوو نو استنجاء ساقطه ده او په استنجاء کی دي داسی رقم کومک د خلقو څخه نه غواړي چه کشف د عورة پکښی راسنی سوی له خپلي کوروالاڅخه یعني که ئی خپلی ښځی په خپله رضاء کومک ورسره کاوه نو پر وانلري که څه هم کشف د عورة راسی.

ولو شلت یده الیسری ولایقدران یستنجی بها ان لم یجد من یصب الماء الجاریستنجی بیمینه کذا فی الخلاصة الرجل المریض اذالم یکن له امرءة ولاامة وله ابن أو أخ وهو لایقدرعلی الوضوء فانه یوضیه ابنه او اخوه غیر الاستنجاء فانه لایمس فرجه وسقط عنه الاستنجاء کذافی المحیط المرءة المریضة اذالم یکن لها زوج وعجزت عن الوضوء ولها ابنة او اخت توضیها ویسقط عنها الاستنجاء کذافی فتاوی قاضیخان (الفتاوی الهندیة صـ۴۹ج۱) هکذافی (ردالمحتار صـ۲۵۰ج۱) والغسل بالماء ..... (بعده) ای الحجر (بلاکشف عورة) عند احد امامعه فیترکه کمامر فلو کشف له صارفاسقا لالو کشف لاغتسال او تغوط کمابحثه ابن الشحنة (سنة مطلقا به یفتی (ویجب) ای یفرض غسله ان جاوزالخرج نجس مائع ویعتبر القدرالمانع لصلاة فیما وراء موضع الاستنجاء لان ماعلی الخرج ساقط شرعا (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۲۴۸ج۱) قوله فیترکه ای الاستنجاء بالماء وان تجاوزت الخرج وزادت علی قدرالدرهم ولم یجد ساترا اولم یکفو ابصرهم عنه بعد طلبه منهم (ردالمحتار صـ۲۴۸ج۱) قال نوح افندی لان کشف العورة حرام

ومرتکب الحرام فاسق سواء تجاوز النجس الخرج اولا وسواء کان المجاوز اکثر من الدرهم او اقل ومن فهم غیر هذا فقد سها لمافی شرح المنیة عن البزازیة ان النهی راجع علی الامر (ردالمحتار صـ۲۴۸ج۱) هکذافی (حاشیة الطحطاوی علی مراقی الفلاح صـ۳۲).

نوټ: که چیري داسی ځوک پیدا کیدی چه د اوبو اچولو کومک وکی او عورة ته ونه ګوری اونه عورة مس کړي یعنی کشف العورة ونسی نو بیا دي استنجاء نه ترکوي ـ امالو وجد صاباکخادم وزوجه لایترک کمافی الامداد (ردالمحتار صـ۲۵۰ج۱).

د دریم سوال جواب: د اسفنج پرنالیو سجده کول او لمونځ کول جائز دي په دی شرط چه پر تندي زور وکړي او تندی قرار پیدا کړي او که چیري سر قرار پیدا نکړي یعنی هغه سخن او حجم د مځکی یاکټ محسوس نکړي نو بیا جواز نلري.

وان یکون السجود علی ما تستقر علیه جبهته (الفقه الاسلامی صـ۸۴۸ج۲ط جدید) وکذا ..... اذاسجد علی التبن او القطن المحلوج ..... ان لم یستقر جبهته بتمام التسفل لایجوز سجوده وکذا کل محشو کالفرش والوسائد (کبیری صـ۲۸۹) هکذافی (احسن الفتاوی صـ۴۳۲) هکذا فی (خیر الفتاوی صـ۲۸۳ج۲).

دخلورم سوال جواب: هغه ځوک چه پر سجده قدرت ونلري دهغه لپاره اشاره کافی ده.

اذا عرض العذر المانع من لزوم السجود علی الجبهة اوعلی الانف یومی المصلی حینئذ بالسجود ایماء (کبیری صـ۲۸۳) هکذافی (خیر الفتاوی صـ۲۵۵ج۲) وکذا لو عجز عن الرکوع والسجود وقدر علی القیام فالمستحب ان یصلی قاعدا بایماء (الفتاوی الهندیة صـ۱۳۶ج۱).

نوټ: د سجدي اشاره به د رکوع تر اشاری کښته کوي. ویصلی قاعدا بایماء ویجعل السجود اخفض من الرکوع

(الفتاوی الهندیة صـ۱۳۶ج۱).

بسم الله الرحمن الرحیم

که پیغله انجلۍ وتښتوي بیا تښتونکی د پیغلې نجلۍ وررور ته خپله وره لور د پلار (ورې نجلۍ نیکه) له رضاپرته په زوره نکاح ورکړي صحت لري کنه؟

سوال : د کندهار ولایت د علماؤ شورٰی د دارالافتاء مقام محترم رئیس صاحب حضورته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

جریان: یو سړی وفات سو د هغه څخه یوه لور او یو زوی پاتی سول کوم نژدي اقارب ئی نه درلود ل څرنګه چه انجلۍ پیغله وه یو بل سړی په زور وتښتوله بالاخره د پیغلې وررور ته تښتونکی خپله وره خور په نکاح ورکړه اما د پلار رضاء ئی نه وه بالاخره په زورئی پلار د خلګو د مرکو په وسیله رضاء کړ او نکاح شرعی ئی وتړله اوس ئی پلار وائی چه زما سره ظلم او زیاتی سویدی زه رضا نه وم ځکه چه زه ئی و وهلم او که می عقد د نکاح نه واي کړي زه ئی وژلم او د حکومت نفر ورسره وه په دي هکله مسئله راکړی چه نوموړی نکاح صحیح ده او کنه

جواب : که چیري واقعه داسی وي لکه مستفتی چه لیکلی ده او دغه پلار ئی د مرکو یا ظلم او زیاتی په وجه رضاء کړی وي او عقد یی ده پخپله کړی وي او دغه انجلۍ د عقد په وخت کی هم صغیره وي نو دغه نکاح صحیح ده او عقد هم صحیح دی که څه هم د دغه پلار سره جبر او زور سوی وي ؟

وکل تصرف یصح مع الهزل کالطلاق والعتاق والنکاح یصح مع الاکراه ﴿البحر الرائق صـ۷۵ج۸﴾ قالالخجندی الاکراه لایعمل فی الطلاق والعتاق والنکاح والرجعة الخ ﴿الجوهرة النیرة صـ۳۲۸ج۲﴾ هکذافی ﴿الاختیار لتعلیل المختار صـ۱۰۶ج۲﴾ و ﴿الدرالمختار صـ۹۵ج۵﴾ واما التصرفات الخمسة التی سوی الشارع فیها بین الجدو الهزل (وهی الزواج والطلاق والرجعة والاعتاق والیمین) فصححوا عبارة الهازل فیها ورتبوا علیها آثارها ﴿الفقه الاسلامی۱۹۲ج۴﴾ والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

دهندو مال که دانتیک په شک ددولت لخوا ونیول سی څه حکم لري؟

سوال : د افغانستان اسلامی امارت د دارالافتاء محترم ریاست ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

امابعد جلالت مآب: په اساس د راپور د بعضی مغرضو اشخاصو زما ۲۵ پنځه ویشت قلمه جنس د دکان څخه یوړی د جنائی ریاست د وزارت داخله چه د ۳ ارګانو نو هیئت ورته وتاکل سو هغو بیا نظر ورکړی چه دامال انتیک مال نه دی او خاوند ته دي تسلیم سی بیا هم نه راکول کیږي بیامی عریضه د شوریٰ سر پرست محترم مقام ته وکړه هغو ستری محکمی ته دفتوی لپاره راجع کړه ستری محکمی فتوی ورکړه چه دا مال ورکړه بیا اداری امور وزارت داخلي ته ولیکل چه دامال ورکړی او وزیر صاحب امور داخله هم تائید کړه چه دامال وکړی بیا هم ریاست جنائی ماته تر اوسه پوری نه دي سپارلي امید او هیله ده چه زما دغه مال ستاسو د فتوی په اساس پر وزارت امور داخله د جنائی پر ریاست د تسلیمدو وماته امر او فتوی عنایت کړه شی لو یه اسلامی مهرباني به مووي؟

(المستفتی ذولان ولدپینا)

جواب: که چیري دغه انتیک اموال حکومتی نه وي او نه دولت دهغه ادعاء کوي یا ادعاء کوي خو د حکومت سره ثبوت نه وي او نه د نورو خلقو حقوق پوری مربوط وي نو بیا حکومت هیڅ حق نه لري چه یادغه اموال وګرځوي یائی وځنډوي او ذمال مالک ته تکلیف ورکوی که څه هم مالک ئی هندو وي.

لیس لأحد ان یأخذ مال غیره بلا سبب شرعی (المجلة صـ۹۷) وان اخذه ولو علی ظن انه ملک وجب علیه رده عینا انکان قائما (سلیم باز صـ۶۲) ولیس للامام ان یخرج شیئا من ید احد الابحق ثابت معروف (ردالمحتار صـ۲۸۱ج ۳) لان علی المسلمین القیام بدفع الظلم عن اهل الذمة (مبسوط امام سرخسی صـ۸۵ج ۱۰) اذظلم الدابة اشد من الذمي وظلم الذمي اشد من المسلم (الدرالمختار) قوله اشد من الذمي لانه لاناصر له الا الله تعالی و ورداشتد غضب الله تعالی علی من ظلم من لایجد ناصرا الا الله تعالی (ردالمحتار صـ۲۸۴ج ۵).

بسم الله الرحمن الرحیم

تریوه کاریز لاندي بل کاریز تیرولو حکم

سوال: وحضور ته د دارالافتاء محترم رئیس صاحب السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

اما بعد محترما: چه په شخصی مملوکه مځکه کی چی میراثی ده دشریکانو څخه علاوه بل اجنبی شخص کولای سی چه خپل کاریزد مذکوری مځکی لاندي تیر کړی او په مذکوره شخصی مځکه

کی چه تر اوبو لوړه ده د کاریز ځاه خلاص کړی او کیا ؟او په یو مشترکه موروثه مځکه کی چه په هغه کی زما او د نورو خلقو مشترک ځونی تیر سویدی او یو مشترک کاریز چه ده شخصی مځکی ځخه خارج تیر سویدی تر دواړو لاندي بل اجنبی شخص ته اجازه سته چه خپل کاریز تر مذکورو کاریزو لاندي تیر کړی کنه؟حالا نکه په اول صورت کی د اوبو نقصان دی او په دوهم صورت کی د اوبو احیاء او ملکیت نقصان دی.　　　[عبدالغفور ولد حاجی مهمند]

جوابَ : ستا سو د استفتاء خلاصه جواب دا دی چه تر شخصی مځکی لاندي نه وی کاریز تیرول د دغه مځکی د مالکانو رضاء غواړی که چیري د ټولو ورثه ؤ یا مالکانو رضاء او اجازه وه نو دغه کاریز ته امتداد ورکولای سي او که یی رضاء نه وه نیسی ورکولای ولي هر څوک چه د یوې مځکې مالک سی نو ما فوق او ما تحت ټول د ده ملکیت بلل کیږي که چیري د بل چاملک نه وه گرځیدلی.

کل من ملک محلا یملک مافوقه وما تحته ایضاًیعنی من یملک عرصة یقتدر علی ان یتصرف فیها بانشاء الأبنیة التی یریدها وأن یعلیها بقدر مایرید وان یحفر ارضها ویبنی مخزنا وان یحفر بئرا عمیقة کما یشاء (المجلة صـ۱۱۹۴) کل من ملک محلا یملک مافوق ذلک المحل الی السماء وما تحته ایضاً الی الثری اذالم یکن مافوقه وما تحته ملکاللغیر (دررالحکام صـ۲۰۷ج۳) هکذافی (شرح المجلة للاتاسی صـ۱۳۸ج۴) لایجوزلاحد ان یتصرف فی ملک الغیر بلا اذنه (المجلة صـ۹۶) وعدم الجوازشامل لجمیع انواع التصرف من استعمال کرکوب ولبس ووضع جذع علی حائط ودخول دارو مروربارض الخ فتصرف الغیر فی مال الغیر ممنوع الاانتکون وصایة او ولایة او تدعو ضرورة فیجوز (اتاسی صـ۲۶۲ج۱)

بسم الله الرحمن الرحیم

دکتابونو اوپر کتابونو دحاشیو حقوق محفوظ کیدای سي کنه؟

سوال : السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته ، وټولو علماءکرامو ته معلومه ده چه زما بابا مرحوم پر کتابو حاشیي لیکلي او یا ئی مستقل کتابت سره سره د نوي حاشیی تزئید کړیدی او زه عبدالقاهر ئی د خپلی کتابخانی پر ادرس ئی چهاپه وم یعنی د دارالاشاعة العربیة پنا

مه سره حالانکه سابقه کتابو والا زموږ سره کومه دعوی او منع نلري ولی چه زما په طبع او طباعت هغو ته ایذا او ازار نه رسیږي او نه د هغو ورثه دلته موجود دي چه ماته د منع یا نه جواب راکړي لکه علامه مولانا عبدالحی لکهنوی رح او امثال ئی ، لکن متاسفانه اوس ئی بعضی کتاب فروشان هغه زمونږ حاشیه سوي کتابونه زمونږ د کتابت څخه طبع کوي او یا زمونږ پر هغه کتابت شده کتاب بعضی علماء خپلي حاشیې ولیکلي او بیا ئی طبع کوي زما د منع باوجود او وائی چه موږ تغیر ورکړیدی د خپلو حاشیو په واسطه حالانکه و کتابت ته ئی هیڅ تغیر ندی ورکړه سوی صرف زیادت د حاشیي ئی کړی حالانکه په ټول اسلامی نړی کی د اکار جرم دی لکه چه زموږ په ګران وطن کی د مطبو عاتو شی څوک بی اجازی نسی طبع کولای چه دا د مطبعی د قانون له نظره جرم بلل کیږي اوس موږ د شرعی شریفی فتوی پدی باره کی ستاسی له حضور څخه غواړو چه زما منع شرعا جواز لري او که یا ؟

﴿عبد القاهر شیخ زاده ولد مرحوم شیخ عبد القادر کا کړی﴾

جواب : که څه هم د دي مسئلی په هکله د پخوانیو فقهاؤ څه تصریحات ندي رانقل سوي لکن که د متا خیرینو علماؤ کتابونه وګورو او دي ته وګورو چه دایو عرف او عادة دی د ناشرینو او طابعینو په مابین کی چه د طبعی د حقوقو دوی مراعاة ساتي او که یی څوک ونه ساتي هغه مجرم بلل کیږي او بل داچی د طبعی د حقوقو په محفوظولو سره دفع د ضرر کیږي د طابعینو څخه او همدارنګه دایو مصلحة دی د مؤلف او طابع لپاره او عام قوانین د فقهاؤ هم په داسی مواردو کی اعتبار وعرف او عادة ته ورکوي نو پر دي بناء باید و وایو اول حق د طبعي یو شرعي حق دی د مؤلف یا طابع دوهم هغه قوانین چه د طابعینو او ناشرینو په مابین کی وضع سوی دی هغه شرعاً معتبر دی سو اله هغه قوانینو څخه چه د شرعی شریفی د احکامو سره مخالفة ولري لکه تعزیر مالي او داسی نور.

ان حق الابتکار حق یحصل بحکم العرف والقانون لمن ابتکر مخترعاً جدیداً او شکلا جدیداً لشئ..... والجواب علی هذا السؤال ان من سبق الی ابتکار شئ جدید سواء کان مادیا او معنویا فلا شک انه احق من غیره بانتاجه لانتفاعه بنفسه واخراجه الی السوق من اجل اکتساب الارباح وذلک لماروی

ابوداود عن اسمر بن مضرس رضى الله عنه قال اتيت النبى صلى الله عليه وسلم فبايعته فقال (من سبق الى مالم يسبقه مسلم فهوله) وانكان العلامة المناوى رحمة الله رجح ان هذا الحديث وردفى سياق احياء الموات ولكنه نقل عن بعض العلماء انه يشمل كل عين وبئر ومعدن ومن سبق لشئ منها فهى له (فيض القدير صـ ۶ ـ ۱۳۸) ولاشک ان العبرة لعموم اللفظ لالخصوص السبب (بحوث فى قضايا فقهية معاصرة صـ۱۲۱) فكل عمل فيه مصلحة غالبة اودفع ضرراو مفسدة يكون مطلوباشرعيا والمؤلف قدبذل جهد اكبيرافى اعداد مؤلفه فيكون احق الناس به سواء فيما يمثل الجانب المادى وهو الفائدة المادية التى يستفيد ها من عمله او الجانب المعنوى وهو نسبة العمل اليه ويظل هذا الحق لهالصاداثماله ثم لورثته .... وبناء عليه يعتبر اعادة طبع الكتاب او تصويره اعتداء على المؤلف اى انه معصية موجبة للاثم شرعا وسرقة موجبة لضمان حق المؤلف..... اما الكتب القديمة التى لم يعديعرف ورثة لمؤلفها فلا مانع من طبعها بشرط عدم الاعتداء على جهد دارالنشر الخاص الذى بذلته فى اخراج الكتاب من تعليق وعلامات ترقيم وتصحيح ونحوذلک واماحق النشر اوالتوزيع فيحكمه العقدا والاتفاق الحاصل بين المؤلف والناشر او الموزع فيجب على طرفى الاتفاق الالتزام بمضمونه ..... كذلک الترجمة ينبغى انيكون نشر ها باذن المؤلف وباتفاق معه وحق المؤلف او الناشر حينئذ يتجلى فى المطالبة بما يحقق الكتاب من ارباح بنسبة مئوية بحسب الاتفاقات او الاعراف الشائعة التى تعرف من مجموع اتفاقات المؤلفين والناشرين الخ ولاشک ان حق المؤلف اصبح معترفابه فى القوانين والاعراف وان الطبع او التصوير بغير حق عدو ان وظلم على حق المؤلف وان فاعل ذلک يتهرب عادة من المسئولية ولايجرؤ على الاعتراف بفعله الآثم ممايدل على ان عمله ظلم الخ (الفقه الاسلامى وادلته صـ۲۸۶۱ج ۴) ان مجلس مجمع الفقه الاسلامى المنعقد فى دورة مؤتمره

الخامس ..... قرراولا ..... ثالثا حقوق التاليف والإختراع او الابتكار مصونة شرعا ولا صحابها حق التصرف فيها ولا يجوز الاعتداء عليها (الفقه الاسلامی صـ۵۰۷۷ج ۷) العادة محكمة (المجلة صـ۳۶) يعنی ان العادة عامة كانت او خاصة تجعل حكما لا ثبات حكم شرعی ..... والعرف والعادة انما تجعل حكما لا ثبات الحكم الشرعی اذالم يردنص فی ذلک الحكم المراداثباته (دررالحكام صـ۴۴ج ۱)

او که څوک دزیات تفصیل او نورو دلائلو خواهش کوي نو هغه دي لاندي کتابونو ته مراجعه وکړي.

(فقهی مقالات صـ۲۲۳ج ۱) (جديد فقهی مسائل صـ۳۲۲ج ۲) (الفقه الاسلامی وادلته صـ۲۸۶۱ج ۴) (بحوث فی قضایافقهیةمعاصرة صـ۱۲۱) (جديد فقهی مباحث من۳۷ج ۳) الی (۴۰۷ج ۳) والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دبانکي نوټونو:افغانی،کالداري، ډالر وغیره په اړه شپږ(۶) مهیمي پوښتنې اوجوابونه

سوال : محترمین علماء کرام دارالافتاء مرکزی اسلام علیکم ورحمته الله !

ستاسو حضورته څو پوښتنی وړاندي کوم الله تعالی دي وکړي چه په جوابو کی موفق شي:

(اول) بانکی لوټونه افغانی کالداری ډالر وغیره ثمن دي که سند دي؟

(دوهم) په افغانی او کالدارو کي مثلا تفاضل او نسيه جائزه ده که نه؟

(دريم) په ذ کر شوو لوټوکی چه يو چاته په کورکی پرتي وي مقدار د زکوة ته رسيدلي وي کال پر تير سی زکوة پر سته او که نه ؟

(څلورم): افغانی په افغانیو او کالداری په کالدارو چه بدلوي تفاضل او نسيه پکښی رواده که نه؟

(پنځم) په قديم الزمان کی چه د زيد پر عمر قرض باندي وي یا یی بیع ورسره کړی وي مبیعه ئی تسلیم کړی وي او ثمن ئی نه وي ورکړی یا ئی غصب د ثمن څیني کړي

وي حالا د هغه ثمن قيمت ډير کښته سوی وي هغه اندازه ثمن يی حق کيږي او که اوس تر هغه اندازه زيادة حق لري؟

(شپږم) اوسنی حواله جواز لري او که نه صورة ئی په دا ډول دی يو تجار په کندهار کی بل ته وايی مثلا زرلکه افغانی به درکړم ماته د دغو افغانيو مساوي کالدارو پارم راکړه چه ماته يي ستا شريک په پاکستان کی راکړي پارم هغه کاغذ دی چه د کالدارو ورکړی سند دی او يا دافغانی پارم را کړه ؟

د اول سوال جواب: د بانکي نوټ په باره کی د متقد مينو علماء څخه له دي وجهی څخه څه ندي رانقل سوي چه په هغه وقت کی بانکي نوټ نه وجود درلودی نه مروج وو بلکه دراهم او دنانير استعماليده او اوسنی علماء کرامو خصوصا د ديوبند علماء کرامو په بانکی نوټونو کی ځيلی رايی او فتواګانی صادری کړی دي چه مشهور پکښی دری رايی دي.

(اوله رايه) بانکي نوټونه سندونه دي ددين يعنی دغه بانکی نوټ سند دی د هغه چا دپاره چه دغه نوټ ورسره وي پر حکومت باندي نو حکومت مديون دي او دغه سړی داين دي د دغي رايی پر بناء دغه نوټونه حکم د حوالی لري نه دثمن.

(واما اوراق العملة) وهی التی تسمی (نوت) فقد اختلف فيه انظار علماء عصرنا فاكثر العلماء يعتبر ونها سندات دين كالبون والكمبيالة فانها تصرح بوجوب دفع مبلغه عند الطلب (تكملة فتح الملهم صـ۵۱۶ج۱) سو حقيقت نوٹ کی يہ ہيں کہ جس وقت اول مين روپيہ دی کر گورنمنٹ سے نوٹ ليا تھا گورنمنٹ اس روپيہ کی مقروض ہوگی اور نوٹ اس قرض کی سند ہے (امداد الفتاوی صـ۴ج۲) هكذا (ص۲ ـ۳ ج۲) (ص۱۷۴ج۳) (وعزيز الفتاوی صـ۳۴۸) (وامداد المفتين صا۴۵) (وكفايت المفتی صـ۱۱۲ج۸).

او همدارنګه پر نوټونو چی کمه نوشته او ليک سته دهغه څخه په ډير واضح ډول معلوميږي چه دا سندونه دي مثلا د افغانی پر نوټ نوشته دی (دافغانستان بانک

د دي سند لرونکي ته وعده ورکوي چه دغو بشتني په وخت کي..... افغاني ورکړي)
او دکالداری پر نوټ ليکلي دي .

(حامل ہذا کو مطالبہ پر ادا کریگا) بقی ان المعاملة بهذه الاوراق انما تخرج على قاعدة الحوالة لمن يجيز المعاملة بالمعاطاة وذلک هو مذهب السادة الحنفية ...... ومن هذه الناحية قد افتى معظم علماء الهند و باكستان بان اوراق العملة هذه ليست اثمانا وانما هى سندات ديون (تكملة فتح الملهم صـ۵۱۶ج۱) .

(دوهمه رايه) بانکی نوټونه که څه هم د اصلي وضعی څخه وثائق او سندونه د دين دي لکن فعلا حکم د اثمان عرفية يا فلوس نافقة لري او حکم يی هم د اثمان عرفية دی ـ ولكن من العلماء من جعل أوراق العملة فى حكم الاثمان العرفية (تكملة فتح الملهم صـ۵۱۷ج۱)

لیکن اسی زمانہ میں علماء اور فقہاء کی ایک بڑی جماعت ایسی بھی تھی جو ان کاغذی نوٹوں کو ثمن عرفی کی طور پر مال قرار دیتی تھی چنانچہ اس مسئلہ پر مسند احمد کی مرتب اور شارح علامہ احمد ساعاتی رحمۃ اللہ علیہ نے حاصل بحث فرمائی ہے وہ فرماتا ہیں :

فالذی أراه حقا وادين الله عليه ان حكم الورق المالي كحكم النقدين فى الزكوة سواء بسواء شرح الفتح الربانی للساعاتی آخر باب زكاة الذهب والفضة ۸ : ۲۵۱ (احسن الفتاوی صـ۶۳ج۷) وحينئذ نجری عليها احكام الفلوس النافقة سواء بسواء (تكملة فتح الملهم صـ۵۹۰ج۱) .

دوسری حضرات فقہاء کی رائے یہ ہے کہ اب یہ نوٹ بذات خود ثمن عرفی بن گئی ہیں اس لئے جو شخص یہ نوٹ ادا کرے تو یہ سمجھا جائیگا کہ اس نے مال اور ثمن ادا کیا ہیں نوٹوں کی ادائیگی سے دین کا حوالہ نہیں سمجھا جائیگا (کاغذی نوٹ اور کرنسی کا حکم ، مولانا محمد تقی عثمانی ۷) .

(د دویمـــی رایـــی دلائـــل) کـه د نوټونـو اصـل تـاریخ او کیفیـت تـه دوضـع اورواج د هغـو او اخـتلاف تـه د حیثیـت د هغـو پـه مختلفـو زمـانو کـی وګـورو دابـه راتـه ثابتـه سی چـه دغـه نوټونـه فـی الحالـه حکـم د اثمـان عرفیـه لـري د مثـال پـه طـور لانـدي نمونی ذکر کوو.

(اول) د ۱۷۰۰ عیـسوي کـال پـه اوائلـو کـی د سـوئیډن بانـک دغـه کاغـذی نوټونوتـه قـانونی شـکل ورکـی او پـه بـازارونو کـی یـی رواج کـړل او دایـی پـر ځـان لازمـه کـړل چـه د دغـه نوټـو پـه عـوض کـی بـه هلتـه زرموجـود وي پـه هغونـه مقـدار سـره هـر څـوک هـر وقـت کولای سی چـه دغـه نوټونـه بانـک تـه راوړی او زرترلاسه کی.

(دوهـــم) پـه ۱۸۳۳ عیـسوي کـال کـی نوټـو دونـه رواج پیـدا کـړی وو چـه حکومـت ورتـه د (زرقـانونی) اعتبـار ورکـی او هـر قـرض اخـستونکي بانـدي یـی دالازمـه کـړه چـه خپـل د قـرض پـه بـدل کـی دغـه نوټونـه قبـول کـړي او یـوازی حکـومتی بـانکونو تـه اجازه ورکول سوه چه دغه نوټونه راوباسی او جوړیی کړي.

(دریـــم) بعـضی حکوٌمتـو د اقتـصادي مـشکلا تـو پـه وجـه د زرو دمقدار څخـه زائـد نوټونـه چـاپ او هغـه یـی مـروج کـړه چـه حکـم د (زراعتبـارئ) لـري او کلـه چـه د انګلینډ حکومـت د ۱۹۱۴ عیـسوي کـال د جنـګ څـه فـارغ سـو او د خلقـو مطـالبی یـی پـه بـاره کـی (د تبـدیلی نـوټ بـه زر) نـسوای پـوره کـولای اعـلان یـی وکـړ چـه تبـدیلي بـه بالکـل بنده وي تـر څـو چـه ۱۱ کالـه وروسـته یـی بیرتـه د تبـدیلی اجـازه وکـړه لکـن د تبـدیلی د پـاره یـی دونـه لـوی مقـدار پیـسی شـرط او تعـین کـړي چـی حـتیٰ پـه وس زمانـه کـي د ډیـرو اغنیـاء و تـر قـدرت لـوړه خبـرده چـه د یـوي خـوا د خلقـو اطمینـان پـه وجـود د اصلي زرو حاصل سی او د بلي خوا دخلقو د مطالبو فشارکم سی.

(خلـــورم) پـه ۱۹۳۱ عیـسوي کـال کـي برطـانوي حکومـت اعـلان وکـی چـه د نوټونو تبادلـه پـه زرو د عوامـو اورعیتـو سـره بالکـل بنـده ده لکـن د نـورو حکومتونـه سره بـه داتبادلـه وي او خلـق یـی پـه دي مجبـور کـړه چـي یـوازی پـه دغـه نوټـو اکتفـاء وکـی او پـه ټولو معاملاتو کی یی استعمال کي.

(پــنځم) کله چه دامریکا حکومت په ۱۹۷۱ عیسوي کال کی د زرو د لږوالي د بحران سره مخ سو نو یی نه یوازی د رعیتو بلکه د نورو حکومتو سره هم دغه تبادله بنده کړه او پر ځای یی په نوټونو اکتفاء وکړه او لاندي قانون یی وضع کړ هغه داچه د زرو د پاره یی یو مقدار وټاکی او اعلان یی وکی چه هر حکومت که وغواړی چه د خپلو نوټونو اعتبار وساتی نو باید هومره نوټونه واخلی چه پورتنی مقدار زر په رانیول کیدلای سی که څه هم په هغه نوټو د زرو خریدای ونشی لکن په بین المللی سطحه به یی د نوټونو اعتبار هم باقي پاته وي او دا قانون تر وسه هم جاری دي او همداسی نور تغیرات په مختلفو اوقاتو کی راغلي دي چه د دي تغیراتو څخه وروسته مونږ ته دا متیقنه سوه چه په ابتداء کی دا نوټونه یقیناً سندونه وه د زرو لکن وس نه د دوی په عوض کی زر سته او نه د دغه نوټو تعلق د زرو سره پاته سوی دی او نه دا نوټونه د زرو نمایندګی کولای سی او داچه پر نوټونو د ضمانت د ورکولو او عوض ورکولو دوعدو لیک لیکل سوی دی صرف د دي لپاره دي چه د خلقو اعتماد باندي حاصل سی او دا تجربه سوي ده چه بعضی کسان ورغلي دي عوض یی غوښتی دي بانک ندی ورکړي

(حاصل وانتخاب از رسالہ کاغذی نوٹ اور کرنسی کا حکم مولانا محمد تقی عثمانی از ۸ تا ۲۵) ہندوستان کی بعض دوسری علماء کی بھی یہی رائے تھی چنانچہ حضرت مولانا عبدالحی لکھنوی رحمۃ اللہ علیہکی خصوصی شاگرد اور عطرہدایہ اور خلاصۃ التفاسیر کی مصنف حضرت مولانا فتح محمد صاحب لکھنوی رحمۃ اللہ علیہ کی بھی نوٹ کی باری میں یہ رائی تھی اوران کی بیٹی مولانا مفتی سعید احمد لکھنوی رحمۃ اللہ علیہ ....نے اپنے والد ماجد کی یہ رائے ان کی کتاب عطر حدایۃ کی اخرمین نقل کی ہیں اور یہ بھی تحریر فرمایاہے کہ علامہ عبدالحی لکھنوی رحمۃ اللہ علیہ بھی اس مسئلہ میں انکی موافق تھی (رسالہ کاغذی نوٹ ص۲۲) (د نوټونو او نورو اسنادو فرق).

(اول) دنوټونو پر قبلیدو باندي خلق مجبور دي او د اسنادو قبلولو ته ندي مجبور.

(**دوهـم**) پـه اوس عـصر کـی کـه مـدیون دائـن تـه نوټونـه ورکـوي هغـه هیڅکلـه انکار نکـوي بلکـه حتمـاً یـی قبلـوي او کـه د قـرض سـند ورکـوي نـو غالبـاً چـه دائـن بـه انکارکوي.

(**دریـم**) نوټونـه یـوازی حکومـت جـاری کـولای سـی او سـندونه عـام خلـق جـاری کـولای سی.

(**څلـورم**) هـر څـوک چـه نوټونـه قبلـوي نـو بـی لـه څـه تـشوشه یـی قبلـوي او دافکر کـوي چه عین مال وماته ورسیدی نه داچه سند د قرض راته ورسیدی خلاف د سند څخه

(**پـنځم**) د نوټونـو پـه عـوض کـی زر موجـود نـدي اونـه یـی تبادلـه پـه زرو کیـدلای سی خلاف د سند څخه (حاصل و انتخاب از رساله کاغذی نوټ ۲۷-۳۱).

الاوراق النـقدية والنـقود المعدنيـة هـي التـي يـتم التبـادل بهـا بـدلاعن الذهب والفـضة وتعـد بمثابـة حـوالة مـصرفية على المـصرف المـركزی للدولة بمايعادلها ذهبا من الرصيد الـذهبی المخـزون الـذی يغطـی العـملة المتداولة الان اغلب الدول حـرمت التعـامـل بالـذهب فلم تعـد تـسمح بـسحب الرصـيد المقابل لكـل ورقـة نـقدية او نقـد معـدنی مـصنوع مـن خـلائـط معدينـة كـالبرونـز والنـحاس وغيرهمـا حفـاظا على الرصيد الذهبی فی خزانـة الدولـة وبمـا ان هـذ النـظام ظهر حـديثا بعـد الحرب العـالمية الأولى فلـم يـتكلم فيه فقهـاء نـاالقـدامى وقد بحث فقهاء العـصر حـكم زكـاة هـذه النـقود الورقية فقرروا وجوب الزكـاة فيهـا عنـد جمهـور الفقهـاء الحنـفية والمـالكية والـشافعية .... والحق وجوب الزكاة فيها لانها أصبحت هی اثمان الأشياء وامتنـع التعامل بالذهب ولم تـسمح ای دولة بـأخـذ الرصـيد المقابـل لای فئة من اوراق التعـامل ولايـصح قيـاس هـذه النـقود على الديـن (الفقه الاسلامی صـ۷۷۲ج۲) واما هـذه لاوراق فليست أموالافی انفسها وانمـا جاء فيهـا التقـوم من قبل الحكومة ولـو ابطلت الحكومـة ثمنيتهـا بطل تقومها ..... ولهـذا التزمت الحكومة بـأداء بـدلها عنـد هـلاكهـا او ضيا عها لالأنها لم تكن اثمـانـا عرفية في نظر الحكومة بـل لتحوز هـذه الأثمـان ثقة العامة ويتعامل بهـا النـاس دون خطـر فليست جهـة كونهـا وثيقـة ممـا يبطل ثمينـتها فانها تنبـئ عن وعـد الحكومة باداء بدلها ولـيس لهذا الوعـد ای أثـر فی

تعامل الناس فيما بينهم ولوكانت الحكومة لاتريد ان تجعلها اثمانا عرفية لما جبرت الناس على قبولها عند اقتضاء حقهم بل ان هذه الجهة قد منحت هذه الاوراق من الثقة ماهو فوق ثقة الاثمان الأخر فأنها تهلك وتضيع بلا بدل وهذه يمكن ابدالها من الحكومة (تكمله فتح الملهم صـ۵۱۸ج۱) .

(دریمه رایه) په پاکستانی کالداروکی د یوي روپی معدنی سکی یا کاغذی نوټونه حکم د فلوس نافقة لري یعنی ثمن متعارف دی لکه په دوهمه رأیه کی چه د لائل تیرسوه لکن د یوي روپی څخه زیات نوټونه لکه ۲ روپی ۵ روپی ۱۰ ـ ۵۰ ـ ۱۰۰ ـ ۵۰۰ ـ ۱۰۰۰ روپی نوټونه ټول سندونه دي لکن نه په دي معنی چه د زرو سندونه دي بلکه د یوه مقدارمعین روپیانو سندونه دی مثلا د ۱۰۰ نوټ د سلو معدنی سکویا کاغذی روپیانو سند دی چه هرکله د غه نوټ بینک ته وروړه سی نوحکومت به ۱۰۰ روپیانی ورکوي

(دلائـــــل)

(اول) مونږ د پاکستان استیټ بینک څخه معلومات کړی دی هغو دغه مذکور بیان راته کړی دی

(دوهـم) دیوي روپی پر نوټ د مطالبی ضمانت ندی لیکلی لکن د ۲ روپو څخه وروسته تر ۱۰۰۰ روپو پوری د مطالبی ضمانت پر هر نوټ لیکل سوی دي

(دریم) غټ نوټونه که خیري سی یا ضائع سی صرف د هغه نوټ نمبر چه بینک ته وروړه سی بنک یی بدل ورکوي نوکه ثمن عرفی وای ولي به حکومت بدل ورکولای او حکومت که څه هم د یوي روپی نوټ هم بدلوي لکن هغه نه په دي وجه چه ثمن عرفی ندی بلکه هغه کاغذی او ضعیف نوټ دی ژرژر ضائع کیږي که بنک بدل ورنکي ابقاء یی ناممکنه ده .

(خلـورم) نقود مالیه که فرضآ ناچله سي خپل قیمت نه بایلي یعني هغه معدنی یکی که څه هم درواجه ولویږي او ثمنیة یی ختم سی لکن بیا یی هم خلق رانیسی او نوره استفاده څني کوي او دغه نوټونه چه د دوی سندیت ختم سی بیا بالکل د

قیمت څخه لویږي حاصل وترجمه از (احسن الفتاوی ص۸۲ج۷) او هم داسی د افغانی پر هور نوټ لیکلي دي (دی سند لرونکی ته وعده ورکوي چه د غوښتني په وخت کی ..... افغانی ورکړي) چه هم صراحة د سند توری لیکل سوي دي او هم یی وعده د افغانیو دورکولو کړي ده نه دزرو د ورکولو.

(د دوهم سوال جواب) (داولي رایی پر بناء) څرنګه چه په دي باره کی صراحة جزئیه نه ولیده سوه لکن د دوی د رأیی پر بناء باید داسی حکم ورکول سی چه تبادله د افغانیو او کالدارو که یدآ بید وي که نوي مطلقا په هر شکل چه وي حرامه ده ځکه چه دابیع د دین بالدین ده او هغه په نزد د حنفیة جواز نلري بغیر له صورة څه داستقراض صورة د استقراض داسی دی چه یو سړی یو چاته یو معین مقدار افغانی ورکی او پس د یو څه مدي کالداري ځني واخلي په هغه مقدار چه د افغانیو قیمت اداء کیږي،

فالذین یعتبرونها سندات دین ینبغی ان لایجوز عندهم مبادلة بعضها ببعض اصلا لاستلزامه بیع الدین بالدین (تکملة فتح الملهم ص۵۸۹ج۱).

سکۀ ایرانی را بسکۀ پاکستانی معاملۀ بیع وشراء کردن نسیۀ حرام وناجائز وربوا است البتہ بطریق استقراض جائز است صورتش اینکہ مقدار معین از تومان بدہد وبگوید کہ بعد ازمدت معین آن قدر سکہ پاکستانی یا هندی میگیرم کہ باوقیمت تومان اداء شود.

ویشکل ..... بان الاستقراض انما یصح فی الوزنی والکیلی والعددی المتقارب والاثمان الرائجة فی الممالک المختلفة غیر متقاربة والجواب ان هذا الشرط لرفع الجهالة وهی فی مسئلتنامر تفعة باصطلاحهما علی قدرمعین نعم ان اشترط المقرض الاداء فی بلد اخر تکون فیه کراهة السفتجة لجره نفع اسقاط خطر الطریق بخلاف اشتراط المقرض فانه یجوزلانه لیس فیه نفع المقرض ونفق المتقرض غیر ضاربل هو من مقتضیات الاستقراض (احسن الفتاوی ص۹۹ج۷) وبیع الدین نسیئة هو ما یعرف ببیع الکالئ بالکالی ای الدین

بالـدين وهـو بيـع ممنـوع شـرعاً لان النبـی صـلی الله عليـه وسـلم نهـی عـن بيـع الكـالی بالكـالی وقـد قيـل اجمـع النـاس علـی انـه لا يجـوز بيـع ديـن بـدين وذلـک سـواء أكـان البيـع للمـدين ام لغيـر المـدين (الفقـه الاسـلامی صـ۴۳۲ج ۴) .

جـواب : (**د دوهمـی رايـی پـر بنـاء**) د افغـانيو او كالـدارو پـه مـابين كـی تفاضـل او نـسيه دواړه جـائزدي ځكـه چـه د مختلفـو ممـالكو نوټونـه مختلـف الجـنس دي پـه دي شـرط چـه افغـانی يـا كالـداري بـه پـه داغـه مجلـس كـي قـبض كـوي دواړه بـه پـورتـه نـه پريږدي.

(ولكن قدمنـا) هنـاک أن المختـار عنـد نـاقول من يجعلهـا اثمـانـا اصطلاحية وحينـئذ نجري عليها احكام الفلوس النـافقة سواء بسواء ..... واما العملـة الأجنـبية من الاوراق فهـی جنـس آخـر فيجـوز مبـا دلتهـا بالتفاضـل فيجـوز بيـع ثـلاث ربيـات باكـستانيـة بريـال واحـد سـعودی (تكملة فتح الملهم صـ۵۹۰ج ۱) هـذا اذاوقع تبـادل الفلـوس بجنـسهـا وأمـا اذاوقـع بغير جنسهـا فيجوزالتفاضـل فـی قولهم جميعـا وتحـرم النـسيئة فـی قـول مالـک رحـمة الله عليه لكون ذلک صرفاً عنـده ولا تحرم علی قيـاس قـول الحنـفية لانـه لا قدرفيهـا ولا جنـس نعم يـشترط قـبض أحـد البدليـن فـی المجلـس لـئلا يكـون افتراقاعن دين بدين ثم الذی يظهـر ان فلـوس مملكة واحـدة كلهـا جنـس واحـد ..... وفلـوس ممـا لـک مختلفـة أجنـاس مختلفـة كـالهللات الـسعودية والبيـسات الپاكـستانية (تكملـة فـتح الملهـم صـ۵۸۹ج ۱) (احـسن الفتـاوی صـ۷۸ج ۷)

جـواب : (**د دريمـی رايـی پـر بنـاء**) پـه كالـدارو او افغـانيو كـی د يـوي افغـانی تبادلـه د يـوی كالـداری سـره جـائزه ده لكـن د يـوي كالـداري څخـه زائـد نوټونـه چونكـه حكـم د سندونو لـري فلهـذا تبادلـه پكـښی مطلقاً حرامـه ده سـواله صـورت څـه داسـتقراض لكـه د اصـحاب الـرءی الاول پـه جـواب كـی چـه څـه تفـصيل وسـو او ديـوي كالـداري پـه تبادلـه كـی هم تفاضل جائز دي او نسية نده جائز ،

نوٹ کو اگر چہ بعض نے مال قرار دیا ہے مگر صحیح یہ ہے کہ ایک روپے سے زائد رقم کا نوٹ مال نہیں بلکہ مال کی رسید ہے لھذا حکومت واحدہ کی نوٹوں کا آپس میں مبادلہ کی تصحیح کی لئے یہ کہا جا سکتا ہے درحقیقت یہ مبدلہ مال کا مال سے نہیں بلکہ رسید کا رسید سے ہے مگر دو حکومتوں کی نوٹوں کی مبادلہ میں یہ تاویل نہیں چل سکتی لھذا یع الکالی بالکالی ہونی کی وجہ سے بہر کیف ناجائز ہے سواء کان متفاضلا او متساویا یدا بید او نسیئۃ البتہ ایک کی نوٹ کی بیع جائز ہے اس میں تفاضل جائز ہے مگر نساء حرام ہے لاتحاد الجنس بڑی نوٹوں کی مبادلہ کا جواز بصورت استقراض ہو سکتا ہے (احسن الفتاوی ص۹۷ج۷).

د دریم سوال جواب: (د اولي رایي پر بناء) نوټونه چونکه سندونه دي د زرو لهذا په دوی کې هم زکوة واجب دی که کال باندي تیرسي او دونه قدر وي چه د قدر نصاب د زرو د پاره سند گرځید لای سی البته که دغه نوټونه وفقیرته په زکوة کې ورکول سي نو هغه وقت د ورکونکي غاړې خلاصیږي چه هغه فقیر یا د بنک څخه زرواخلي یا نور شیان په رانیسي چه قبض کامل سی .

(کیا نوٹوں پر زکوۃ واجب ہے) **سوال هل تجب فیه الزکوة اذا بلغ نصابا وحال علیه الحول ام لا؟**

الجــــواب: زکوۃ اس میں واجب ہے بلا قید تجارت کی جبکہ وہ مقدار روپیہ بقدر نصاب ہو اور حولان حول ہو جاوے (عزیز الفتاوی ص۳۴۵) اسی طرح نوٹ دینی سے زکوۃ اس وقت تک اداء نہ ہوگی جب تک وہ فقیر اس نوٹ کا نقد روپیہ یا کوئی چیز نہ خریدلی (امداد المفتیــن ص۴۵۱) اور اگر استعمال کرنے سے پہلے یہ نوٹ فقیر کی پاس سے برباد یا ضائع ہو جائیں تو وہ مالدار شخص صرف نوٹوں کو فقیر کو دیدینے سے زکوۃ کی ادائیگی سے بری ء الذمہ نہیں ہوگا اب اس کو دوبارہ زکوۃ اداکرنی پڑے گی (احسن الفتاوی ص۵۴ج۷).

(جواب د دوهمي رایي پر بناء) حکم د نوټونو حکم د عین زرودی او د زرو حکم پر جاري کیږي. فالذی أراه حقا وادین الله علیه ان حکم الورق المالی کحکم النقدین فی الزکاة سواء بسواء لانه یتعامل به کالنقدین تماما ولان مالکه یمکنه صرفه وقضاء مصالحه به فی ای وقت شاء فمن

ملک النصاب من الورق المالی ومکث عنده حولا کاملا وجبت علیه زکاته باعتبار زکاة الفضة لان الذهب غیر میسورا لآن ولا یمکنه صرف ورقة بقیمتها ذهبا (تکملة فتح الملهم صـ۵۱۷ج۱) هکذا فی (الفقه الاسلامی صـ۷۷۲ج۲) وفیه ویقدر نصابها کما بینا بسعر صرف نصاب الذهب المقرر شرعا وهو عشرون دینارا اومثقالا الخ وهکذا فی (احسن الفتاوی صـ۶۹ج۷).

(جواب د دریمې پرېناء) د یوي روپۍ خپله مال دی حکم یې د نورو مالونو دي د یوي روپۍ څخه غټ نوټونه حکم دسندونو لري هغه وخت یې زکاة ادا کیږي چه بنک یې عوض فقیرته نوري روپۍ ورکړي یا دي څه سامان په رانیسی.

ایک روپیہ کانوٹ خود مال ہے اس سے زکوۃ کی صحت میں کوئی اشکال نہیں البتہ ایک روپیہ سے بڑا نوٹ مال کی رسید ہے مگر رسیدی نوٹ جب فقیر کو دیا گیا تو یہ حکومت پر حوالہ ہوا اگر فقیر نے حکومت سے اس نوٹ کی رقم وصول کی تو اس وقت زکوۃ اداء ہو جائی گی .... اور اگر حکومت سے وصول کرنی کی بجائے کسی اور سے نوٹ کی رقم یا مال خریدا تو اگر چہ فقیر کادین پر قبضہ نہیں ہوا مگر دین کی عوض پر قبض ہوچکاہے وللعوض حکم المعوض (احسن الفتاوی صـ۲۶۷ج۴).

(دځلورم سوال جواب داولی رایی پر بناء) تبادله د کالدارو په کالدارو او افغانی په افغانیو په مساوي ډول جائزده مثلاً د لسو روپو نوټ ورکړی او لس روپیانی څني واخلي او په غیر مساوي ډول یعني په تفاضل سره حرام دی که په پوروي او که یدآ بید وي، نوٹ میں کمی بیشی کرنا جائز نہیے ہے (عزیز الفتاوی صـ۲۴۲ج۳) (امداد الفتاوی صـ۷۷ج۳)

(جواب د دوهمې رایی پر بناء) دغه تبادله په مساوي ډول جائزده او په غیر مساوي ډول ناجائز ده بناء پر مفتی به قول.

بہر حال موجودہ زمانے میں کاغذی کرنسی کاتبادلہ مساوات اور برابری کی ساتھ کرنا جائز ہے کمی زیادتی کی ساتھ جائز نہیں (احسن الفتاوی ص ـــــــ ۷ ج۷) پھر ایک ہے ملک کی کرنسی نوٹوں کے درمیان

تبادلے کی وقت اگرچھ کمی زیادتی تو جائز نہیں لیکن یہ بیع صرف بھی نہیں ہے.... اس لئے مجلس عقد میں دونون طرف سے قبضہ شرط نہیں (احسن الفتاوی ص۸۰ج۷).

(جـواب ددریمـي رایـی پـر بنـاء) د یـوي روپـی پـه نوټونـو کـی یـو د بلـه سـره تبادلـه جـائزده همدارنگـه د یـوي روپـی نوټونـو تبادلـه د غټونوټونـو سـره هـم جـائز ده او دغټـو نوټونـو تبادلـه هـم یـو د بلـه سـره جـائزده ځکـه چـه مبادلـه درسـید ده پـه رسـید سـره او هغـه جائز ده البتة تفاضل او نسیه پکښی حرام ده.

ملکی کرنسی کا باہم مبادلہ ایک روپے کی نوٹ بحکم فلوس ہیں اس لئے ان کا باہم مبادلہ جائز ہے البتہ تفاضل اورنساء حرام ہے.... بڑی نوٹوں کی عوض ایک روپے کی نوٹ لینا اس معاملہ کو استقراض میں داخل کیا جا سکتاہے بڑی نوٹوں کا باہم مبادلہ یہ درحقیقت مال کا مال سے مبادلہ نہیں بلکہ رسید کا رسید سے ھی اس لئے جائز ہے (احسن الفتاوی ص۹۲ج۷).

(د پـنځم سـوال جـواب) څرنگـه چـه د نوټونـو دکـم قیمتـی یـا بیـشی قیمتـی یـا ناچلی پـه بـاره کـي صـراحة جزئیـه نـه ولیـده سـوه نـو لهـذا د مـذکورو رأیـو دأصـولو سـره بـه مطابق حکم ولیکو ، والله تعالی العاصم من الخطاء وهو الموفق للصواب.

جـواب داولـي رایـی پـر بنـاء: څرنگـه چـه نوټونـه حکـم د سـند دزرولـري نـوهر څوک چـه بیـع وکـی او مـشتري هغـه تـه نـوټ یـا نوټونـه ورکـی نـوده پـه حقیقـة کـی هغـه تـه ثمـن نـدی تـا د یـة کـړی تـر څـو چـه هغـه د بانـک ځخـه زر نـوي اخـستي یـا یـی نورشـیان نـوي پـه رانیـولي نـو پـه حقیقـة کـی بـایع د ایـن دي او بانـک مـدیون دی څرنگـه چـه وس دغـه نوټونـه هـم بـایع تـه نـدي تـسلیم سـوي نـو بـایع دایـن دی او مـشتري مـدیون دي او ثمـن پـه حقیقـة کـی (زرحقیقـی دي) او د زرحقیقـی حکـم پـه دي ډول دی چـه زر حقیقـی کـه کـم قیمتـه سـی او کـه بـیش قیمتـه سـی هـیڅ تفـاوت نلـري بلکـه مـدیون بـه دایـن تـه هغـه مقدار ورکوي چه د ده پر ذمه باندي سته.

(والذی یغلب علی الظن) ویمیل الیه القلب ان الدراهم المغلوبة الغش اوالخالصة اذا غلت اورخصت لایفسد البیع قطعا ولایجب الاما وقع علیه العقد من النـوع المـذکور فیه فانهـا اثمـان عرفـا وخلقة (تنبیه الرقـود علـی مسائل

النـقـود ـ مجموعة رسائل ابن عـابديـن صـ۶۳ج ۲) ولـم أرمن صـرح بحـكـم الـدراهم الخالصة او المغلوبة الغش سوى ما أفاده الشارح هنـا وينـبغي انه لاخـلاف فـى انـه لايبطـل البيـع بكـسـادهـا ويجـب علـى المـشترى مثلهـا فـى الكـسـاد والانـقطاع والرخص والغـلاء (ردالمحتارصـ۲۷ج ۴).

او بايـد دامعلومـه وي چـه د دغـه نوټونـو کـم قيمتـی يـا بـيش قيمتـی د اصلي زرو وکـم قيمتـی او بـيش قيمتـی تـه راجع کيږي ځکـه دغـه نـوټ چـه بانـک د خونـه زرو لپـاره سـند ګرځـولی دي بانـک د هغونـه زرو پـه ورکـولـو مکلف دی نـو کـه کـم قيمتـی راځـی هغـه بـه پـه اصلي زرو کی وي.

(جــواب د دوهمــې رايــی پربنــاء) څرنګـه چـه نوټونـه اثمـان عرفيـه دي او حکـم يـی دفلـوس نافقـة دی لکـه چـه مخ کي تيره سوي ده نـو لهـذا پـه دوی کـي بـه هغـه حکـم بيـا نـوو چـه پـه فلـوس نافقـه کـی فقهـاؤو ذ کرکـړی دی هغـه پـه دي ډول دی ، فلـوس نافقـة او نقـود نحاسية او هغـه نقـود چـه غـش يـی ډيـر وي کـه ناچلـه سوه يـا ورک سوه يـا کـم قيمتـه سـوه نـو بيـع صـحيح ده او مـشتری بـه قيمـت د ورځـی دبيـع دسـرور زرو يـا سـپين زرو ځخه ورکوي

(بخـلاف النـقـود النحاسية والغالبة) الغـش كـالبـشـلـک فـى زمانـنـا فـانها اذا أنـقطعت عـن أيـدى النـاس فـى الـسوق أوكـسـدت بنـهـى الـسلطان عـن التعامل بهـا او رخصت كما وقع فـى زمانـنـا فى البشلـک والزهـر اوى فـمـذهـب ابـى يوسف المفتى به ان البيع بها يبقى صحيحا ويجب على المشترى ان يـدفـع قيمتهـا من الـذهـب او الفـضة يـوم وقـع البيـع والقـرض فـاذاكـان كـل عـشرين بـشلكا قيمتهـا يـو م البيـع ذهـب مجيـدى مـثلا وقـدرخص البـشلـک او كـسد او انـقطـع فعلى المـشترى ان يد فـع عن كـل عشرين بـشلكا ذهبامجيـد يـا لانـه قيمتهـا يـوم البيع افـاده فى ردالمحتار (شرح المجلة لـلأتاسي صـ۱۶۳ج ۲).

وفى البزازية عن المنـتـقى غلت الفلـوس أورخصت فعنـد الأمـام الاول والثانى او لاالـيس عليه غيرهـا وقـال الثـانى ثانيـا عليه قيمتهـا من الـدراهم يـوم البيـع والقـبض وعليه الفتوى وهـكـذا فـى الـذخيرة والخلاصة عـن المنـتـقى ونـقلـه فى البحر وأقره فحيث صـرح بـان الفتوى عليه فـى كـثير من المعتبرات فيجـب ان يعـول عليه افتـاء وقـضاء ولـم أرمن جعـل الفتوى علـى قـول الامـام (

ردالمحتـار صـ۲۶۲ج ۴) هـكـذا فـى (تنـبيـه الرقـود ـ مجموعـة رسـائل ابـن عابدين ۶۰ج ۲)

نو څرنګه چه په موجوده عصر کي د راهم د زرو وجود نلري نو لهذا دی نوټونو ته به قیمت په کالدارو یا بله سکه باندي ایښوول کیږي لکه چه وایی : وهـذا اذاحـصل الـرخص او الغـلاء لجميع انـواع العملة فلوبقى مهنـا نـوع على حالـه او كـان فـى البلدة الأخر نوع منـها قيمتـه مساوية لقيمتة فى بلد العقد فالمشترى ملزوم بـدفع ذلك الى البائع وعلى البائع القبول (شرح المجلة للأتاسي ۱۶۲ج ۲).

(جـواب د دریمـي رایـی پـر بنـاء) څرنګـه چـه د یـوي روپـی نوټونـه حکـم د فلـوس نافقـة لـري او د یـوي روپـی څخـه غټ نوټونـه حکـم د سـند ددغـه فلـوس نافقـة لـري نو همدغه حکم لري کم چه د اصحاب الرأی الثانی په جواب کی تیر سو .

د شـپږم سـوال جـواب: دغـه صـورت د ټولـو حنفیـة پـه نـز د حکـم د (سـفتجة) لـري او سفتجة مکروه تحریمي ده .

السفتجة هي معاملة مالية يقرض فيها انسان قرضا لآخر فى بلـد ليوفيه المقـترض او نـائبه أومدينـه الى المقـرض نفسه او نـائبه او دائنـه فـى بلـد آخر معـين وحـكمهـا عنـد الحنيفـة الكراهـة التحريميـة اذاكـانـت المنفعـة المقـصودة منـهـا (اى الوفـاء فـى بلـد آخر لتقـادى خطـر الطريـق) مشـروطة فـى صلب العقـد او بـمقتضى العـرف قـال المر غينـانـى ويكـره السـفاتج وهـى قـرض استفاد به المقرض سقوط خطر الطريـق وهـذانوع نفـع اسـتفيد بـه وقـد نهـى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن قرض جرنفعا (الفقه الاسلامى صـ۷۲۸ج ۴).

صورت ثالثہ قندہار میں ایک ہندو افغانی کرنسی وصول کرتا ہے اور ہماری نام حوالہ کی چٹھی لکھ دیتا ہے ہم چٹھی پہنچنے پر پاکستانی کرنسی کے مطابق یہ رقم ادا کر دیتی ہیں دوسری صورت یہ ہے کہ وہ ہندو ہمیں بذریعہ خط یا ٹیلی فون یہ ارڈر دیتا ہے کہ کوئٹہ یا کراچی میں اتنی لاکھ روپے فلاں فلاں کو دیدیں ہیں روپے ہم اسکے ارڈر کے مطابق ان لوگوں کے پاس بھیجدیتے ہیں اب مہینے کے بعد اس کے ارڈر سے ہم جتنی لاکھ روپے دے چکی ہوتی ہیں وہ ہمیں فی لاکھ دو سو روپے مزدوری دیتا ہے اور اس رقم کی وصولی کی صورت یہ ہوتی ہے کہ جو لوگ افغانستان جاتے ہیں وہ ہم سے حوالہ کا مطالبہ کرتے ہیں ان کو

ہم حوالہ کے چٹھی لکھ دیتے ہیں اور ان سے پاکستانی روپیہ وصول کر لیتے ہیں اور حوالہ کی وجہ سے دو سو یا تین سو روپے وصول کر لیتے ہیں وہ وہاں جاکر افغانی کرنسی کے حساب سے اس ہندو سے یہ رقم وصول کر لیتے ہیں کیا حوالہ کی یہ صورت جائز ہے اس مزید وصولی سے حوالہ لکھنے والے کی لئے کچھ لینا جائز ہے یا نہیں ؟ **بینوا توجروا**

(**الجـواب باسـم ملهـم الـصواب**) یہ تینوں صورتوں ناجائز ہیں حوالہ سفتجہ ہیں جس سے سقوط خطر طریق مقصود ہے اس لئے ربوا ہی اور اجرت کی نام سے جو رقم وصول کی جاتی ہے وہ بھی صراحۃ ربوا ہی اس حوالہ کے کتابت خواہ اجرت سے ہو یا بدون اجرت بہرکیف ناجائز ہے (**احسن الفتاوی صا۱۰ج۷**) .

(**حاصل د مقام او ترجیح د بعضی امورو**) خرنگه چه په اوله رأیه کی خلقو ته ډیر زیات مشکلات پیښیدل چه یو خوته ترمخه اشاره وسول او یو د هغو څخه دا دی چه د ه زرو خریداري باید په ټول وطن کی ونشی ولي د ټولو خلقو څخه نوټونه یعني سندونه دي نو که زر رانیسی بیع به یداً بید نه وي نو لهذا هغه رأیه مونږ مرجوح وبلل.

(**او بل داچې**) د دوهمی او دریمی رأیی دلائل ډیر قوي دي او داهم کیدلای سی چه د سند فتوی دي هغه وقت ورکول سوی وي چه هغه وقت د زرو روپیانو رواج درلودی لکه چه وایی ، ــ اور نوٹوں سی سونا چاندی خرید نی کی مما نعت اس بناء پر تھی کہ اس زمانہ میں روپیہ چاندی کا تھا اور نوٹ چاندی کی روپوں کی دستاویز تھی (**احسن الفتاوی صـ۸۳ج۷**) فلهذا باید کوشش وکړو چه دوهمه او دریمه رأیه سره جمع سی او وو وایو چه د یوي روپی او افغانی نوټونه واقعاً ثمن عرفی دي او د دي څخه غټ نوټونه که څه هم د یوي یوي روپی د یو معین تعداد سند دی لکن فعلاً یی حکم د ثمن عرفی دی ولي هر چا ته چه د غه نوټونه ورکي که بایع وي که داین وي که اجیر وي که بل څوک هغه دا فکر قطعاً نکوي چه ما ته یو سند تسلیم سو بلکه وایی چه ما ته ثمن حقیقی تسلیم سو او که څوک ورته ووایی

چه د اسند دی ثمن ندی نو هغه به دستي انکار کوي په داسی مسائلو کي شریعت مقدس هم عرف معتبر وي.

والمعهود من الشريعة السمحة فى مثله السعة والسهولة والعمل بالعرف العام المتفاهم بين الناس دون التدقيق فى أبحاث قد أصبحت اليوم فلسفة نظرية ليس لها فى الحياة العملية أثر ولاخبر (تكملة فتح الملهم ص۵۲۰ج۱)

کاغذی نوٹ اور کرنسی کا حکم (احسن الفتاوی ص۲۹ج۷).

(او بله خبرداهم ده) چه هغه د یوي روپی نوټونه چه د دواړو رأیو پر بناء ثمن عرفی دي که یو چا ته ورکوي هغه انکار کوي په وقت کی د ډیروالي بلکه اصرار کوي پر دي چه ماته غټ نوټ راکول سی نو پر دي بناء باید د مستفتي د سوالو جوابونه په لنډ ډول داسی وویل سی.

داول سوال جواب: بانکی نوټونه که کوچني نوټونه وي که غټ ټول ثمن عرفی دي.

د دوهم سوال جواب : د کالدارو او افغانی په مابین کی تفاضل او نسیه جائز ده په دی شرط که یو د دوی څه په داغه مجلس کی تسلیم کی او قبض یی کی.

د دریم سوال جواب :که یو چاته په کورکي د زکوة مقدار نوټونه پرا ته وي کال پر تیر سی زکوة پکښی سته او فقیر ته په محض تسلیمولو سره زکوة اداء کیږي.

د څلورم سوال جواب: تبادله د افغانی په افغانیو او دکالدارو په کالدارو په مساوي ډول جائز دی تفاضل پکښی ناجائز دی سداً لباب الربا او تبادله د افغانی په افغانیو او دکالدارو په کالدارو بیع نده اصطلاحاً بلکه صرف تبادله ده نو نسیه دلته په معنی د پور او قرض ده یو سړي کولای سی چی یو چاته افغانی په قرض ورکړي بیایی وروسته ځنی واخلي.

د پنځم سوال جواب: حکم د نوټو حکم د فلوس نافقة دی لکه چه تیره سوه او هغه فلوس خو یقیناً ندی چه یا خالص زر وي یا یی زر غالب وي نو معلومه داسوه چه په حکم کی دهغه فلوسو دي چه ټول غش وي یا غالب الغش وي او دهغو حکم لکه تر مخه چه تیر سو دا دی بناء پر مفتی به قول چه قیمت د ورځي د بیع معتبریږي که په زرو وي او که په یو بل سکه سره وی چه تفصیل یی تیر سو

د شپږم سوال جواب : کچیري دغه حواله د لاري د خطر په وجه وي نیة یا عرفاً نو دا سفتجة او مکروه تحریمي ده لکه چه تیره سوه.

بسم الله الرحمن الرحیم

دبانکي نوټونو په اړه دوې نورې مهیمي پوښتنې اوجوابونه

اول سوال : د مرکزی دارالافتاء محترمو علماء کرامو ته السلام علیکم ورحمة الله امابعد اول څرنګه چه افغانی مثلاً د نورو سکو په مقابل کښې کښته کیږي او پورته کیږي په قیمت کښې که د یوه سړي پر بل باندي د افغانیو قرض وي نو ده ته به د کساد او انقطاع او غلاء په ټولو صورتو کښې بله سکه ورکول کیږي که به یوازی د کساد او انقطاع په صورت کښې بله سکه ورکول کیږي نه د رخص او غلاء په صورت کښې.

دوهم سوال : د کساد او انـقطاع پـه صورت کښې داولی ورځي د بیعی یا قرض قیمت ورکول کیږي که داخري ورځي د کسادت یعنی چه په کمه ورځ کاسدی سویدی د هغي ورځي قیمت ورکول کیږي ؟ (بینوا توجروا مستفتی مولوي محمد حسن صاحب)

د اول سوال جواب : په دغه مسئله کښې د قرض او مسئله کښې دبیع بناء پر مفتی به قول بله سکه ورکول کیږي په ټولو صورتو کي د کساد او انقطاع اورخص او غلاء بی له فرقه څه. نورنو د کساد وانقطاع او د رخص او غلاء په مابین کي تفاوت په دي شکل دی چه په کساد او انقطاع کي اختلاف دی امام صاحب وای که څوک بیع وکي او پیسی تسلیم نکړي او بیا کساد یا انقطاع د هغه سکی راسی نو بیع باطلیږي او صاحبین وایی نه باطلیږي بلکه قیمة به ورکوي د ورځی دبیع په نزد د امام ابویوسف صاحب او دورځي د کساد او انقطاع په نزد دامام محمد صاحب. مختار دفتوی لپاره قول د امام ابویوسف صاحب دی ځکه چه د یوم الکساد والانقطاع تعین غالباً مشکل وي خصوصاً په نن عصر کښې او په رخص او غلاء کښې امام صاحب او امام محمد صاحب او امام ابویوسف رحمهم الله تعالی په اول قول کښې وایی چه بیع نده باطله بلکه چه څه پیسی پا ته وي هغه به ورکوي او امام ابویوسف صاحب په دوهم قول کی وایی چه دلته به هم قیمة دورځي د بیع ورکوي او دغه قول مفتی به دی

بعضی کتابونو د امام ابو یوسف دوهم قول ندی نقل کړی فلهذا حکم یی مطلق داسی کړی دی چه په صورت کښی درخص او غلاء چی څه پیسی پاتـه وي هغـه ورکـول کیږي او قیمة ته یی اعتبار ندی ورکړي.

ولو اشتری به ای بالذی غلب غشه وهو نـافق فکسد . . . بطل البیع . . . . وقالالا یبطل . . . . وتجب قیمته . . . . یوم البیع عند ابی یوسف . . . وفی الذخیره الفتوی علی قول ابی یوسف وآخرما تعومل به عند محمد (مجمع الانهر صـ۱۲۱ج۲).

هکـذافی (الفتـاوی الهندیـة صـ۲۲۵ج۳) (وبـدائع الـصنـائع صــ۲۴۲ج۵).

(والفقـه الاسـلامی صــ۴۱۰ج۴) ولـو اسـتقرض الفلـوس اوالعـدالی فکـسدت قـال ابوحنـیفة رحـمة الله تعالی علیه مثلها کاسدة ولایغرم قیمتها وقـال ابـو یـوسف رحـمـه الله تعـالی علیه قیمتهـا یـوم القـبض وقـال محمـد رحـمـه الله تعـالی علیه قیمتهـا فـی آخـر یـوم کانـت رائجـة وعلیه الفتـوی کـذافی قاضـیخان وبعض مشایخ زماننـا افتوابقول ابی یوسف رحـمة الله تعالی علیه وقوله اقرب الی الصواب فی زمانـنـا کـذافی المحیط (الفتـاوی الهنـدیة صـ۲۰۴ج۳) وفـی البزازیة عن المنـتـقی غلـت الفلـوس اورخـصت فعنـد الامـام الاول والثـانی اولا لـیس علیه غیرهـا وقـال الثـانی ثانیـا علیه قیمتهـا من الـدراهم یـوم البیـع والقـبض وعلیه الفتوی وهـکذافی الذخیرة والخلاصة عن المنـتقی ونقله فـی البحـر واقـره فحیث صـرح بـان الفتـوی علیه فـی کـثیـرمن المعتبـرات فیجـب ان یعـول علیـه افتـاء وقضاء ولم أرمن جعـل الفتـوی علی قـول الامـام هـذا خـلاصة مـاذکـره المصـنـف رحـمـة الله تعـالی علیه فـی رسـالته بـذل المجهـود فـی مـسئلة تغیـر النـقـود وفـی الذخیرة عن المنـتقی اذاغلـت الفلـوس قبل القـبض اورخـصت قـال ابویوسف قولی وقول ابـی حنـیفة فـی ذلک سـواء ولـیس لـه غیرهـا ثـم رجـع ابویوسف وقـال علیه قیمتها من الدراهم یوم وقع البیع ویوم وقـع القـبض آه وقوله یـوم وقـع البیع ای فی صورة البیع وقوله ویوم وقـع القـبض ای فی صورة القرض کمانبه علیه فـی النهـر فی باب الصرف وحـاصل مامرانه علی قول ابی یو سف المفتی به لافرق بـین الکساد والانقطـاع والـرخص والغـلاء فـی انـه تجـب قیمتهـا یـوم وقـع البیـع او القـرض لا مثلها (ردالمحتـار صـ۲۶ج۴) و (مجموع رسـائل ابن عـابدیـن صـ۶۰ج۲) وفیه بعد قولـه فیجـب ان یعـول علیـه افتـاء وقـضـاء ـ لان المفتـی والقـاضـی واجـب علیهمـا

الميل الى الراجح من مذهب اما مهما ومقلدهما ولايجوزلهما الاخذ بمقابله لانه مرجوح بالنسبة اليه الخ .

(المرجع السابق) فانقلت يشكل على هذاماذكر فى مجمع الفتاوى من قوله ولوغلت او رخصت فعليه ردالمثل بالاتفاق انتهى قلت لايشكل لان ابا يوسف كان يقول اولابمقالة الامام ثم رجع عنها وقال ثانيا الواجب عليه قيمتها ..... فحكاية الاتفاق بناء على موافقته للامام اولاكمالايخفى الخ (مجموع رسائل ابن عابدين ۶۱ج ۲) فمذهب ابى يوسف المفتى به ان البيع بها يبقى صحيحا ويجب على المشترى الخ (شرح المجلة للاتاسى صـ۱۶۳ج ۲)

د دوهم سوال جواب: د تير بيان او حوالو څخه دا واضحه سوه چه په صورت كى د كساد او انقطاع بعضى كسانو د امام محمد صاحب پر قول فتوى كړيده چه يوم الكساد والانقطاع معتبره ده او بعضى كسانو د امام ابويوسف صاحب پر قول فتوى وركړيده چه يوم البيع والقرض معتبره ده او ترجيح هم بايد قول ته د امام ابويوسف صاحب وركول سى ولي ديوم الكساد والانقطاع معلومول مشكل وي غالباً او په صورت كى د رخص او غلا قطعى ترجيح قول ته د امام ابويوسف صاحب ده چه يوم البيع والقرض معتبره ده.

وبعض مشايخ زماننا افتوابقول ابى يوسف رحمة الله تعالى عليه (اى فى صورة الكساد) وقوله اقرب الى الصواب فى زماننا كذافى المحيط (الفتاوى الهندية صـ۲۰۴ج ۳) والفتوى على قول ابى يوسف كمانقله الكفوى والله تعالى اعلم (الفتاوى الكاملية صـ۹۲) وفى الذخيرة الفتوى على قول ابى يوسف (ولم يذكر فيه ان الفتوى على قول الامام محمد رحمة الله تعالى عليه) (مجمع الانهر صـ۱۲۱ج ۲) وبقول ابى يوسف يفتى (الدرالمنتقى بهامش مجمع الانهر صـ۱۲۱ج ۲) وقول ابى يوسف ايسر للفتوى لان يوم القبض يعلم بلاكلفة وقول محمد انظر فى حق المستقرض..... لان يوم الكساد لايعرف الابحرج (مجمع الانهر صـ۱۲۲ج ۲) قدمنا انه على قول ابى يوسف المفتى به لافرق بين الكساد

والانقطـاع والـرخص والغـلاء فـی انـه تجـب قیمتهـا یـوم وقـع البیـع او القرضْ اذاکانت فلوسا او غالبۃ الغش ﴿رد المحتار ص۲۹ ج ۴﴾ والله تعالی اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

دبیت المال ، محصول ،ګمرک اومالیې په اړه (۵)مهیمي پوښتنې اوجوابونه

سـوال: و حـضور تـه د محترمـو علمـاء کرامـو د دارالافتـاء الـسلام علـیکم ورحمـة الله وبرکاته

هیلـه ده چـه د لانـدي پوښـتنو او سـوالونو پـه هکلـه مفـصل او مـد لـل جوابونـه راکـړی

﴿اول سـوال﴾ مالیـات اخـستل د دکـانو او مځکـو څـه او محـصول اخـستل د تجـارانو څه په ګمرک کی جواز لري او کنه ؟

﴿دوهـم سـوال﴾ کـه فرضـاً مالیـات او محـصول جـواز ونلـري نـو کـه بیـا هـم حکومـت پـر خلقـو مالیـات او محـصول حوالـه کـړی نـو د خلقـو د پـاره ورکـول د دغـه مالیـاتو او محـصول جـواز لـري او کنـه او کـه یـو څـوک پـه یـو حیلـه سـره ځـان ځنـی خـلاص کـی یـا ځـان پټ کی جواز لري کنه؟

﴿دریـم سـوال﴾ بعـضی کـسان وایـی کچیـری محـصول د ګمـرک او مالیـات نـوی نـو پـه بیـت المـال کـی بـه هـیڅ نـسی پاتـه ایـا دغـه خبـره دلیـل د جـواز د محـصول او ګمـرک کیدلای سی کنه ؟

﴿څلـورم سـوال﴾ محـصول اخـستل پـر وثـائقو څـه حکـم لـري جـائز دی کنـه؟ پـنځم سوال: شرعی طریقه د بیت المال جوړولو او د هغه د مصرفولو څنګه ده ؟

د اول سوال جواب : د تجارانو او د کاندارانو څه یا نورو خلقو څه پیسی اخستل په نامه د محصول ګمرکی یا مالیاتو یا بل نامه سره بی له هغه خاص راتلونکی صورت څه او بیا دغه محصول او مالیات اخستل یو عام قانون ګرځول چه په کتابونو کی ورته (مکس.باج.خراج. نوائب .ضرائب .مالیات) ویـل کیـږی دا حـرام کـار دی او حرمـت یـی ډیرشـدید دی ځکه مخالفت دی د آیات مبارکه او أحادیث شریفة سره چه تفصیل به یی إنشاء الله تعالیٰ راسی او دحکومت د پاره په صورت قطعی داکار جواز نلري ولی د اسلام مقدس دین د خلقو په

مالونو دونه اهتمام کړی دی لکه څنګه چه د خلقو په نفسونو او ځانونو اهتمام سوی دی او شریعت د خلقو و مالونو ته په ډیر زیات حرمت او عزت قائل دی ځوک چه ناحقه تجاوز ورباندي کوي د هغوی د بدن اعضاء به قطع کیږي لکه سارق او قاطع الطریق نو که یو څوک د یو چا مال بغیر له سبب شرعی څخه واخلی هغه ته به هغه سخت وعید متوجه کیږي کم چه په آیاتو او أحادیثو کی وارد سوی دي همداراز مالیات او محصول اخستل بغیر له ضرورته پر طریقه د قانون دغه حکم لري چه تیر سو ځکه دا هم أخذ د مال د غیر دی بی له سبب شرعی څه د حکومت وظیفه دا ده چه خلقو ته ئی فائده او نفع ورسیږي او ټول تصرفات ئی مقید دی په مصلحة سره او هغه تصرفات چه خلقوته پکښی عام ضرر وی هغه تصرفات یې جائز ندی

(هغه خاص صورت په دي ډول دی) مالیات او مجصول اخستل چه عام طور فقهاء کرام ورته نوائب وائی هغه وقت جائز دي چه لاندي شروط ټول مکمل پکښی موجود سی:

(اول) د بیت المال په څلور سره بیوتو کی به شی نه وي پاته

(دوهم) ضرورة شدیدة به ودغه مالونو ته موجود وي لکه داچه اسلامی لښکر ومجهز کیدلو ته ضرورة ولري یا د مسلمانانو بندیان د مخالفینو سره وي او مخالفین پیسی او مال غواړي یا هغه حکومتی مسئولین او مامورین چه واقعاً ورته ضرورت وي تنخواه نلري . تعمیرات او نور هغه مصارف چه عامو مسلمانانو ته پکښی نفع نوي هغه په ضرورة کښی نه داخلیږي

(دریم) د کوم ضرورة د پاره چه نوائب ټولیږي هغه ضرورة به فعلا موجود وي نه دا چه په آینده کی پیښیدونکی وي

(څلورم) بله هیڅ لار به حکومت ته نوي پاته غیر له دي څه چه پر دغه خلقو نوائب مالیات یا محصول حواله کړي

(پنځم) کله چه هغه ضرورة دفع سی چه د هغه د پاره نوائب مقرر سوی دی نو دانوائب به لغوه کیږي نه داچه قانونی حیثیت اختیار کړی او قانون وګرځي.

(شپږم) دغه نوائب به پر اغنياؤ مقرريږي نه پر فقراؤ ، كه د پورتنيو شروطو څه هر شرط فوت سي نو دغه ماليات بيا جوَاز نلري.

(آيات كريمة) ولا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل وتدلو ابها الى الحكام لتأكلو افريقا من اموال الناس بالاثم وانتم تعلمون (سورة البقرة آيت١٨٨) يا ايها الذين آمنوا لا تأكلوا اموالكم بينكم بالباطل الا انتكون تجارة عن تراضٍ منكم ولا تقتلوا انفسكم ان الله كان بكم رحيما ومن يفعل ذلك عدوانا وظلما فسوف نصليه نارا وكان ذلك على الله يسيرا (سورة النساء آية٢٩ ـ ٣٠) قوله تعالى اموالكم بينكم يعنى لاياكل احد منكم مال غيره من المسلمين ومن تبعهم من اهل الذمة ..... بالباطل اى بوجه ممنوع شرعا كالغصب والسرقة والخيانة والقمار والربوا والعقود الفاسدة (التفسير المظهرى صـ٨٧ج٢) ولا تقتلوا انفسكم وهذا يحتمل المعينين احدهما ان اكل مال الغير بالباطل قتل واهلاك لنفس الآكل لكونه موجبا لتصلية نارجهنم وثا نيهما ان اكل مال الغير اهلاك لذلك الغير (التفسير المظهرى صـ٨٩ج٢) ومن يفعل ذلك اى اكل مال غيره او قتل نفسا معصومة (التفسير المظهرى صـ٩٠ج٢) وفى ايراد هذه الآية ...... اشارة الى ان الظلم على اموال العباد وانفسهم من اعظم الكبائر (التفسير المظهرى صـ٩١ج٢

(احاديث مباركة) عن عبد الله ﷺ قال قال رسول الله ﷺ من اقتطع مال امرئ مسلم بغير حق لقى الله عزوجل وهو عليه غضبان رواه احمد وعن ابى حميد الساعدى ﷺ ان رسول الله ﷺ قال لايحل لامرئ ان يأخذ مال اخيه بغير حقه وذلك لماحرم الله مال المسلم على المسلم رواه احمد وعنه ﷺ ان النبى ﷺ قال لايحل للرجل ان يأخذ عصا اخيه بغير طيب نفس وذلك لشدة ماحرم رسول الله ﷺ مال المسلم على المسلم رواه احمد (الفتح الربانى) عن ابى حرة الرقاشى عن عمه ﷺ قال قال رسول الله ﷺ الالا تظلموا الا لايحل مال امرئ الابطيب نفس منه رواه البيهقى فى شعب الايمان والدار قطنى فى المجتبى (مشكوة شريف صـ٢٥٥) عن

عقبة بن عامر قال سمعت رسول الله ﷺ يقول لايدخل الجنة صاحب مكس (ابو داؤد شريف ص۵۲ ج۲) (الترغيب و الترهيب ص۵۶۶ ج۱) قال رسول الله ﷺ في خطبته يوم النحر فی حجة الوداع ان دماء كم واموالكم واعراضكم عليكم حرام كحرمة يومكم هذا فی بلدكم هذا فی شهر كم هذا متفق عليه ..... والاحاديث الصحاح التی وردت فی عد الكبائر انما ورد فيها غالبا المظالم من حقوق العباد والاشراک (التفسير المظهری ص۹۱ ج۲) ومنه الحديث ـ احمدوا الله اذرفع عنكم العشور ـ يعنی ماكانت الملوک تأخذه منهم (النهاية لابن الاثير ص۲۳۹ ج۳) انی سمعت رسول الله ﷺ يقول ان صاحب المكس فی النار (الترغيب والترهيب ص۱۵۶۸) ليأتين عليكم امراء ..... فمن ادرک ذلک منكم فلايكونن عريفا ولاشرطيا ولاجابيا ولاخازنا رواه ابن حبان فی صحيحه (جابيا ـ جامعا الخراج والعامل علی تحصيل الاموال) (التعليق علي الترغيب والترهيب ص۵۷۰ ج۱). (ترجمة المكس والخراج والباج والنوائب) المكس الضريبة يأخذها المكاس ممن يدخل البلد من التجار (ج) مكوس (المعجم الوسيط ص۸۸۱ ج۲) مكس ..... باج حق گمرکی (فرهنگ عميد ص۱۸۴۲ ج۲) المكس (مص) ج مكوس ما يأخذه اعوان الدولة عن اشياء معينة عند بيعها او عند ادخالها المدن الماكس والمكاس من ياخذ المكس ويدعی ايضاً صاحب المكس (المنجد ص۷۷۱ ج۱) وهمچنين مكاس ..... خراج وباج گرفتن (منتخب اللغات مع غياث اللغات ص۶۶۰) مكس مكسا جبی مال المكس ..... الضريبة قدرها وجباها المكس ..... الرسم الذی يستوفيه الجمرک علی البضائع المستوردة (لاروس ص۱۱۴۹) باج..... خراج ماليات (فرهنگ عميد ص۲۸۳ ج۱) خراج..... ماليات ارضی

مالیات کہ از زمین وحاصل مزرعہ یا در آمد دیگر گرفتہ شود (فرہنگ عمید صـ۸۴۱ج۱) گمرک ۱ ماخوذ ازترکی (گُ .رُ) مالیاتی کہ درمرز از کالاہائ کہ وارد یا صادر میشود میگیرند (فرہنگ عمید صـ۱۲۹۷) النائبۃ ج نائبات ونوائب.... نوائب الرعیۃ مایضربہ علیہم الملک من الحوائج کاصلاح القناطر والطرق الی غیر ذلک (المنجد صـ۸۴۴ج۱) مالیات ۱ مأخوذ ازعربی باج خراج پولہائ کہ مأمورین وزارت دارائی بموجب قانون ازمردم میگیرند (فرہنگ عمید صـ۱۷۳۹ج۲) النوائب جمع نائبۃ وھی الحادثۃ وشرعا مایضربہ السلطان علی الرعیۃ لمصلحتہم (المنتقی شرح الملتقی بہامش مجمع الانہر صـ۱۴۲ج۲).

(اقوال الفقہاء رحمہم اللہ تعالی) لیس للامام ان یخرج شیئا من ید احد الابحق ثابت معروف (ردالمحتار صـ۲۵۷ج۳ بیروت) ھکذافی (کتاب الخراج صـ۶۵) (متن غمز عیون البصائر صـ۳۷۳ج۱) لیس لأحد ان یأخذ مال غیرہ بلا سبب شرعی (المجلۃ صـ۹۷) ھکذافی (الفقہ الاسلامی صـ۵۷ج۴) لمال المسلم حرمۃ کما لنفسہ (الدرالمختار بہامش ردالمحتار صـ۳۱۸ج۳ بیروت) اذاکان فعل الامام مبنیا علی المصلحۃ فیما یتعلق بالامور العامۃ لم ینفذ امرہ شرعا الا اذا وافقہ فان خالفہ لم ینفذ (متن غمز عیون البصائر صـ۳۷۳ج۱) واما النوائب فان ارید بہا مایکون بحق ککری النہر المشترک واجر الحارس والموظف لتجہیز الجیش وفداء الأساری وغیرہا جازت الکفالۃ بہا علی الاتفاق وان ارید بہا مالیس بحق کالجبایات فی زماننا ففیہ اختلاف المشایخ رحمہم اللہ تعالی (ہدایۃ صـ۱۲۵ج۳) قولہ (وفداء الاساری) اذالم یکن فی بیت المال شئ (وغیرہا) مماھو بحق فالکفالۃ بہ جائزۃ (بالاتفاق) لانہا واجبۃ علی کل مسلم موسر بایجاب طاعۃ ولی الأمر فیما فیہ مصلحۃ المسلمین ولم یلزم بیت المال اولزمہ ولاشئ فیہ (وان ارید بہامالیس بحق کالجبایات) الموظفۃ علی الناس (فی زماننا) ببلادفارس علی الخیاط والصباغ وغیرہم للسلطان فی کل یوم او شہر او ثلاثۃ اشہر فانہا ظلم..... قال شمس الائمۃ ھذا

كـان فـي ذاک الزمـان لأنـه اعانـة علـى الجائحـة والجهـاد امـا فـي زماننـا فـاكثر النـوائـب تؤخـذ ظلمـا ومـن تمكـن مـن دفـع الظلـم عـن نفسـه فهـو خيرلـه (فـتح القـدير صـ٣٣٢ج ٦) واما النـوائـب فقـديراد بهـا مـايكون بحـق وقـديراد بهـا مـاليس بحـق والاول كـكـرى الأنهـار المشـتركـة واجـر الحـارس للـمصلحة ومـا وظـف الامـام لتجهيز الجيش وفـداء الاسارى بـأن احتـاج الـى تجهيـز الجـيش لقتـال المـشركين او الـى فـداء أسـرى المـسلمين ولـم يكـن فـي بيـت المـال مـال فوظـف مـالا علـى النـاس لـذلك والـضمان فيـه جـائز بالاتفـاق لوجـوب ادائـه علـى كـل مسلم او جبه الامام عليـه لـو جـوب طاعتـه فيمـا يجـب النظـر للمـسلمين والثـاني كالجبايات فـي زمانـنـا وهـي التـي ياخـذ هـا الظلمـة فـي زمانـنـا ظلمـا كـا لقيجـر (العنايـة شـرح الهدايـة بهـامش فـتح القـدير صـ٣٣٢ج ٦) وهكـذافي (الكفايـة٣٣٣ج ٦) و (ردالمحتـار٢٨٢ج ٤بيـروت) (والفتاويالهنديـة٢٩١ج ٣) (ومجمـع الانهـر١٤٢ج ٢) (والبحرالرائـق صـ٢٤٠ج ٧) (وتنـقيح الحامديـة صـ٢٨٥ج ١) قـال الحـافظ المنـذرى امـا الآن فـانهم يأخذونـه مكـسا باسـم العـشر ومكـسا آخـر لـيس لـه اسـم بـل شـئ يأخذونـه حـرامـا وسحتـا ويـأكلونـه فـي بطـونهم نـارا حجـتهم فيـه داحـضة عنـد ربهـم وعلـيهم ولهـم عـذاب شـديد (ردالمحتـار صـ٣٩ج ٢ بيـروت) (الترغيـب والترهيـب صـ٥٦٧ج ١) (والأحكـام الـسلطانية لأبـى يعلـى صـ٢٣٠) قلت علي انـه اليـوم صـارالمكـاس يقـاطع الامـام بشئ يـد فعـه اليـه ويـصير مـا يأخـذه لنفسـه ظلمـا وعـد وانـا ويـا خـذ ذلـك ولـو مـر التـاجر عليـه اوعلى مكـاس اخـر فـى العـام الواحـد مـرارا متعـددة ولـو كـان لاتجـب عليـه الزكـوة..... وقـد مـر ايضاً انـه لابـد مـن شـرط ان يـا مـن بـه (العاشـر) التجـار مـن اللـصوص ويحمـيهم منـهم وهـذا يقعـد علـى ابـواب البلـدة يـؤ ذى التجـار اكثـر مـن اللـصوص وقطـاع الطريـق ويـا خـذه مـنهم قهـرا (ردالمحتـار صـ٣٩ج ٢ بيروت).

قلـت وشـمل ذلـك مايأخـذه المكـاس لانـه وانكـان فـي الاصـل هـو العاشـر الـذى ينـصبه الامـام لكـن اليـوم لا ينـصب لاخـذ الـصدقات بـل لـسلب امـوال النـاس ظلمـا بـدون حمايـة فـلا تـسقط الزكـاة بأخـذه (ردالمحتـار صـ٢٥ج ٢ بيـروت) سـئل الفقيـه ابـو جعفـر عمـن اكتـسب مالـه مـن امـراء

السلطان وجمع المال من أخذ الغرامات المحرمات وغير ذلک هل يحل لمن عرف ذلک ان ياکل من طعامه قال احب الی ان لاياکل منه الخ (ردالمحتار ۲۶ج ۲ بيروت) خلاصة فقه الفصل : يحذر عن جمع المال الحرام وينهی عن اکل اموال الناس بالباطل وينصح رؤساء الاعمال بخوف الله ﷻ قد بين النبی ﷺ الزکاة وفضل اخراجها وأردف ذلک بتحذير اخذ اموال الناس بالباطل وعد ان مايخالف قوانين الزکاة لايصح اخذه وبين ان صاحب المکس يحرم عليه نعيم الجنة ومأواه جهنم وجمع المال بلا حق شرعی سحت ويکون جامعه متصفا بصفات اليهود الذين قال الله تعالی ﷻ فيهم سماعون للکذب أکالون للسحت ای يجمعون المال الحرام (التعليق علی الترغيب و الترهيب صـ۵۷۱ج۱) الضرورة نظرية متکاملة تشمل جميع احکام الشرع يترتب عليها اباحة المحظور وترک الواجب الخ (الفقه الاسلامی صـ۵۱۴ج ۳) ليس کل من ادعی الضرورة يسلم له ادعاءه اويباح له فعل الحرام وانما لابد عن توافر شروط وضوابط للضرورة وهی ما يأتی (۱) انتکون الضرورة قائمة لا منتظرة فی المستقبل .... (۲) ان يتعين علی المضطر ارتکاب المحظور الشرعی ای ان لايکون هناک وسيلة اخری من المباحات لدفع الخطر الاتناول الحرام ..... (۳) ان يتوافر عذر يبيح الاقدام علی الحرام ..... (۴) الايخالف المضطر مبادئ الاسلام ..... (۵) ان يقتصر فی رأی الجمهور علی الحد الأدنی او القدر اللازم لدفع الضرر کما سنبين لان إباحة الحرام ضرورة والضرورة تقدر بقدرها (الفقه الاسلامی صـ۵۱۶ج ۳) الضرورات تقدر بقدرها (المجلة ـ مادة صـ ۲۲) يعنی کل فعل او ترک جوز للضرورة فالتجويز علی قدرها ولايتجاوز عنها (شرح المجلة للاتاسی ۵۶ج ۱) ماجاز لعذر بطل بزواله (المجلة ـ مادة صـ ۲۳) اذاإقتضت حاجات الدفاع عن الامة او الجهاد فی سبيل الله بعض الاموال ولم يکن فی الخزينة العامة مايکفی لسد تلک الحاجة فعلی الدولة ان تفرض فی أموال الناس من الضرائب بقدر ماينـدفع به الخطر عملا بالمصالح المرسلة وقد نص علی ذلک کثير من علماء الاسلام مثل الغزالی والقرافی والشاطبی والقرطبی وابن حزم والعز بن عبد السلام

وابن عابدين (الفقه الاسلامی صـ۵۲۵ج ۵) وهكذا (۷۰۰ صـ ج ۶) (۷۰۴ صـ ج ۶) وان خلت الايدى من الاموال ولم يكن من مال المصالح مايفى بخراجات العسكر ولو تفرق العسكر واشتغلو اباالكسب لخيف دخول الكفار بلادالاسلام وخيف ثوران الفتنة من ..... فى بلاد الاسلام فيجوز للامام ان يوظف على الاغنياء مقدار كفاية الجند ثم ان رأى فى طريق التوزيع التخصيص بالأراضى فلاحرج الخ (المستصفى للامام الغزالى صـ۳۰۴) فان لم يكن فى بيت المال شئ فاجبر الحاكم الناس على اصلاح النهر ان امتنعوا عنه دفعا للضرر وتحقيقا للمصلحة العامة قال عمر فى مثله (لو تركتم لبعتم اولادكم) وتفرض مؤنة الاصلاح على الاغنياء الموسرين الذين لايطيقون الاصلاح بانفسهم كما هو الشأن فى تجهيز الجيوش ويكلف القادرون على العمل بانفسهم وتكون نفقتهم على الاغنياء (الفقه الاسلامی۶۰۱ج ۵) هكذا فى (شرح المجلة للأتاسى صـ۲۴۵ج ۴) وغالب سبب خراب البلدان فى هذا الزمان شيئان احدهما ..... والثانى ضرب الضرائب الثقلية على الزراع والتجار والمتحرفة والتشديد عليهم حتى يفضى الى احجاف المطاوعين واستئصالهم والى تمنع اولى بأس شديد وبغيهم وانما تصلح المدينة بالجباية اليسيرة واقامة الحفظة بقدر الضرورة فليتنبه اهل الزمان لهذه النكتة (حجة الله البالغة لحضرت شاه ولى الله الدهلوى رحمة الله عليه صـ۴۵ج ۱) ولابد انيكون بجباية العشورو الخراج سنة عادلة لاتضربهم وقد كفت الحاجة ولاينبغى ان يضرب على كل احد وفى كل مال ولأمر ماأجمعت ملوك الأمم من مشارق الارض ومغاربها انتكون الجباية من اهل الدثورو القناطير المقنطرة ومن الاموال النامية كماشية متناسلة وزراعة وتجارة فان احتيج الى اكثر من ذلك فعلى رؤوس الكاسبين (حجة الله البالغه صـ۴۶ج ۱).

ٹیکس جو حکومت عوام سے وصول کرتے ہیں وہ دو طرح کے ہیں بعض منصفانہ ہیں اور خود اسلام میں اس کی گنجائش ہے مثلاً پانی روشنی سڑک ہسپتال لائبریری وغیرہ سہولتوں کے بدلے بلدیہ جو ٹیکس لیا کرتے ہے وہ اس کا فائدہ محسوس طور پر ہماری طرف لوٹا دیتے ہے دوسری قسم کے ٹیکس ایسے ہیں جن کو غیر منصفانہ اور ناواجبی کہا جاسکتا ہے مثلاً انکم ٹیکس (انکم ٹیکس ..... امدنی پر سرکاری محصول (فیروز اللغات ص۔۱۳۲) جو بسا اوقات

اسے فیصد تک پہنچ جاتا ہے..... راقم الحروف کا خیال ہے کہ پہلی قسم کی ٹیکس میں بینک کے سودی رقم دینا درست نہ ہوگا..... اور فقہاء نے ایسے ٹیکس کے اجازت دی ہے..... البتہ دیگر ٹیکسوں میں سود کی رقم دی جاسکتی ہے (جدید فقہی مسائل ص۲۵۸ج۱) (امداد المفتی ن ص۸۵۱).

مختلف ٹیکسون کا حکم (سوال) انکم ٹیکس ویلتہ ٹیکس گفٹ ٹیکس سیل ٹیکس چولہا ٹیکس..... محصول چونگے اور اسے طرح کی دیگر ٹیکسوں کی شرعی حیثیت کیا ہے نیز ان محکموں میں ملازمت کرنا کیسا ہے (الجواب باسم ملہم الصواب)، یہ سب ٹیکس ناجائز ہیں اور ان محکموں میں ملازمت بھی ناجائز ہے حکومت کو اگر ضرورت ہو تو ٹیکس عائد کرنی کی مندرجہ ذیل شرائط ہیں (۱) حکومت کی مصارف کو اسراف وتبذیر سے پاک کیا جائے (۲) اونچی طبقی کی ملازمیں کی تخواہوں کو افراط سے گراکر اعتدال پر لایا جائے (۳) ٹ

ٹیکس ہر شخص پر اس کی حیثیت کی مطابق لگایا جائے یعنی اس کی آمد و مصارف کو پیش نظر رکھ کر ٹیکس کی شرح تجویز کی جائے..... انکم ٹیکس کی سوا دوسری سب ٹیکس تو ظاہر ہے کہ ہر امیر و غریب پر لگائے جاتے ہیں اور انکم ٹیکس میں اگرچہ آمد تو ملحوظ ہوتی ہے مگر اس شخص کی مصارف ملحوظ نہیں رکھی جاتے اسے طرح جائداد ٹیکس ہر صاحب جائداد سے بھر حال لازماً وصول کیا جاتا ہے اگرچہ اس کا ذریعہ آمدن کچھ بھی نہ ہو ٹیکس کی تشخیص کا یہ طریقہ صریح ظلم اور حرام ہے (احسن الفتاوی ص۹۹ج۸).

(سوال) کیا فرماتی ہے علمائے کرام اس مسئلہ میں کہ حجاج پر قرنطینہ میں یا کہیں اور کسی قسم کا ٹیکس لگایا جانا مذہباً از روئے شرع شریف جائز ہے یا نہیں، الجواب: شرعاً جائز نہیں بلکہ ایسی ٹیکس اس حد تک ناجائز ہیں کہ اگر بدون ایسی ٹیکسوں کو ادا کئی ہوئی حج نہ کر سکی تو بعض فقہاء اسلام نے حج کی فرضیت کو ساقط کہدیا ہے چنانچہ در مختار کی کتاب الحج میں ہے جو فقہ کی معتبر کتاب ہے، وہل مایوخذ فی الطریق من المکس والخ فارة عذر قولان..... بلکہ اسلامی قوانین میں ایسی ابواب کو یہاں تک ناجائز رکھا گیا ہے کہ یھود ونصاری جو بیت المقدس کی زیارت کو جاتے ہے اس کی وجہ سے ان سے رقم لینا حرام کہا گیا ہے الخ (امداد الفتاوی ص۱۵۲ج۴) وھکذا فی سائر کتب الفقہاء، الضریبۃ موقتۃ حسب الحاجۃ (الفقہ الاسلامی ص۸۹۴ج۲).

(تنبیه ضروری) زمونږ په دی زمانه کی ټیکسونه محصولونه مالیات سره ده دومره حرمة غلیظة خواخسته کیږي خوبد تر تر دي لا دا ده چه د یو سړی څخه پر یوه مال باندي په یو مملکت کی تکرارا آ دغه محصول اخسته کیږي پر هر ولایت چه راځی هلته ګمرکی محصولات ضروری وي او که څوک څان پټ کی د مسئولینو له طرفه د زیات توهین سره مخامخ سی او دتولو څه بده لا داده چه سره له هغه تکراری محصول ورکولو د حکومت لخوا ناحقه اجباری تصرفات د خلقو په بعضی مالونو کی کیږي لکه بعضی موټران چه مالکان یی دحکومت له طرفه دی ته مجبور وي چه په یو خاص رنګ به یی رنګوي چه په دي سره نوی موټر حکم د زاړه او مستعمل موټر پیداکی او مالکینو ته ئی د دغه رنګ په وجه ډیر زیات مالی نقصان ورسیږي او داسی نور غیر جائز اجباری تصرفات.

اللّهم اجعلنا واجعل امراءنا وأمراء المسلمین مقیمین للشریعة قامعین للجهالة والبدعة تارکین للمحرمات الشرعیة وانصرنا علی اعداءنا اعداء الدین برحمتک یا ارحم الراحمین آمین.

د دوهم سوال جواب : دغه مالیات او محصول چه پر خلقو حواله سوی دی کچیری هغه مذکوره شروط پکښی موجود وه او پر جائزه طریقه اخستل کیدی نو پر خلقو ورکول د دغه محصول واجب اولازم دي او څان څنی پټول ناجائز دی او که په غیر شرعی ډول اخستل کیدی او مذکوره شروط پکښی نوه برابرنو بیاو خلقو ته جائز ده چه څان په یوه او بله طریقه خلاص کی بلکه مستحسنه طریقه هم دا ده چه کوښښ وکی او څان خلاص کی څکه چه په ورکولو کی یی معونة کول دی د ظلم سره او بل داچه څوک خپل څان د ظلم څخه خلاصولای سی نو خلاص دي کی.

لوجوب ادائه (ای المال الموظف علی الناس بالحق) علی کل مسلم اوجبه الامام علیه لوجوب طاعته فیما یجب النظر للمسلمین (العنایة شرح الهدایة بهامش فتح القدیر ص۳۳۲ج۶) اما فی زماننا فاکثر النوائب تؤخذ ظلما ومن تمکن من دفع الظلم عن نفسه فهو خیرله (نهر) (ردالمحتار۲۸۳ج۴ بیروت) ومن تمکن من دفع الظلم عن نفسه فهو خیرله وان اراد الاعطاء فلیعط من هو عاجز عن دفع الظلم عن

نفسه لفقير يستعين به الفقير عن الظلم وينال المعطي الثواب (فتح القدير ۳۲۳ج ۶) ونقل في القنية ان الاولى الامتناع (اى عن اعطاء المحصول) ان لم يحمل حصته على الباقين والافالاولى عدمه ثم قال وفيه اشكال لان الاعطاء اعانة للظالم على ظلمه (ردالمحتار صـ۲۸۳ج ۴بيروت).

سوال: ایک شہر سے دوسری شہر سامان لے جانے پر حکومت کی طرف سے محصول وصول کیا جاتاہے اس سے بچنی کی یہ تدبیر اختیار کی جا تی ہے کہ بس کی ڈرائیور یا کنڈیکٹر کو کچھ روپے دیئے جا تے ہے وہ معروف اڈی پر سامان اتارنی کی بجائے کسی دوسری جگہ اتارتے ہیں..... ڈرائیور جھوٹ بول کر سامان کو محصول سے بچاتاہے دریافت طلب امر یہ ہے کہ صاحب مال ڈرائیو یا کنڈیکٹر کو جو روپے بطور رشوت دیتاہے ان کا لینا دینا کیسا ہے ؟ بینوا توجروا ؟

الجواب : باسم ملہم الصواب ۔ صاحب مال کی لئے دینا مطلقا جائز ہے اور ڈرائیور کنڈیکٹر کی لئے لینا اس شرط سے جائز ہے کہ راستے میں محصول کے علاوہ چوری وغیرہ سے حفاظت بھی ان کی ذمہ ہو واللہ سبحانہ وتعالی اعلم (احسن الفتاوی ص۹۶ج۸).

د دریم سوال جواب : دغه خبره نه مطلقاً منل کیږي او نه مطلقاً رديږي بلکه دا باید وویل سی چه که بیت المال په شرعي طریقه جوړسی او بیوت اربعه ئی تعین سی او دهغه عوائد او مصارف په شرعي ډول کانترول سی نو هغه بالکل کفایت کوي او که بعضی وقت ضرورات پیښ سی نو دهغه ضروراتو او تیر سوو شرائطو مطابق حکومت ته جائزه ده چه مالیات پر بعضی مالونو او بعضی اغنیاؤ حواله کړي او بیاکه ضرورات زیات شي نو دهغه مطابق نور مالیات هم حواله کړي ځکه چه ایات کریمه او احادیث مبارکه د مسلمانانو لپاره تر یوم القیامة پوري یو کامله رهنمایي کړي ده (الیوم اکملت لکم دینکم) او هغه یوازي دپخوانی زمانی لپاره ندي بلکه د همیشه لپاره کافی دي کچیري عملي سی باقي دغه بندګی ناجائز او غیر شرعي تدا بیر چه اصلي مبدء او منشأ یې کفري قوانین دي نه یوازي دا چه نا جائز او غیر شرعي او غیر کافي دي بلکه مختلف مختلف مشکلات خلقو ته تولیدوي او هغه برکات چه الله تعالی ﷻ د شریعت مقدس په واسطه په مځکه کې پر بندګانو نازله وي هغه د مابین ځخه

وړی لکه یو مثال ئی حدود شرعیه دی چه الحمد الله نن زمونږ په ګران وطن کی عملي سوي دي هغه أمنیت چه د دغه حدودو په واسطه راغلی دی په ټولو کفری ممالیکو او اسلامی غیر شرعی ممالیکو کی نسته سره له دي چه هم ثروت مند دی او هم یی د جاسوسی دائری فعاله دی او مختلف بندګی تدابیر په بی حسابه ډول ورته متوجه دي .

د خلورم سوال جواب : د وثائقو او سندونو پر نوشته کولو أجرة ورکول او همدارازد کاغذ مصرف ورکول جائز او شرعی کار دی اما نوری زائدی پیسی په نامه دمحصول ناروادی او داهم هلته که د بیت المال له طرفه دغه کا تب ته تنخواه نوه مقرره ،

(يستحق القاضي الاجر على كتب الوثائق) والمحاضر والسجلات (قدر مايجوزلغيره كالمفتي) فانه يستحق اجر المثل على كتابة الفتوى لان الواجب عليه الجواب باللسان دون الكتابة بالبنان ومع هذا الكف أولى احترازا عن القيل والقال وصيانة لماء الوجه عن الابتذال (بزازية ـ الدرالمختار) وفي المنح عن الزاهدى هذا اذالم يكن له في بيت المال شئ . . . . . وماقيل في كل الف خمسة دراهم لانقول به ولايليق ذلک بالفقه واى مشقة للكاتب في كثرة الثمن وانما اجر مثله بقدر مشقته او بقدر عمله في صنعته ايضا كحكاک وثقاب يستأجر باجر كثير في مشقة قليلة آه قال بعض الفضلاء افهم ذلک جوازاخذ الاجرة الزائدة وانكان العمل مشقة قليلة ونظرهم لمنفعة المكتوب له آه قلت ولايخرج ذلک عن اجرة مثله فان من تفرغ لهذا العمل كثقب اللائي مثلا لايأخذ الاجر على قدر مشقته فانه لايقوم بمؤنته ولو الزمناه ذلک لزم ضياع هذه الصنعة فكان ذلک اجر مثله (ردالمحتار صـ۵۶ج۵بيروت) هكذافى (التكمة لردالمحتار صـ۳۹ج ابيروت).

د پورتنی عباراتو څه معلومه سوه چه دغه اجرة د وثائقو کښه هم تر خپل اندازه لږ بالاوي جائز دی لکن لایق ندی د شانه سره د قاضي او مفتی لکن نه په دومره اندازه چه سړی ورته اجرة د کتابة ووایی او وشرمیږي او هیڅ عقل یی نه تسلیمګوي چه دا دی اجرة د کتابة وی بلکه اکثر قاضیان مفتیان او محرران خو اوس تنخواه لري د حکومت له طرفه نو دوی ته خو أصلا جواز نلري.

د پنځم سوال جواب : په شرعی بیت المال کی دری خبری ضروری دي اول: عوائد د بیت المال دوهم: جوړول او ترتیبول د بیت المال دریم : مصارف د بیت المال ، (عوائد د بیت المال) هغه اموال چه په بیت المال کی کښیښول کیدای سی په دي ډول دی (۱) زکوة د مواشی یعنی زکوة السوائم (۲) عشر (۳) هغه چه عاشرئی د تجارانو څخه راجمع کوي هغه تجاران چه مسلمانان وي چه د دي ۳ انواعو تفصیل فقهاؤو مکمل ذکر کړیدی او دلته حاجت ورته نسته (۴) پینځمه حصه د غنیمت (۵) هغه معدنونه او خزانی چه په دولتی مځکه کی پیدا سی یا په غیر دولتی او غیر مملوکة مځکه کی یی حکومت پیدا کړی ، (۲)پنځمه حصه د هغه معدنو او خزانو چه په غیر مملوکة مځکه کی یی رعیت پیدا کړي او قابل د ویلیدو یا نرمیدلو وي په اور سره ، (۷) خراج ، (۸) جزیة ، (۹) هغه چه عاشرېی د اهل ذمة د تجارانو څخه اخلي یا ئی د هغه کفارو څخه اخلي چه په أمان دار اسلام ته داخل سی ، (۱۰) لقطة ، (۱۱) میراث دلاوارثه متوفی ، (۱۲) هغه نوائب او ضرائب چه پر خلقو په وقت کی د ضرورة او د تیرسوو شرائطو مطابق حواله کیږي.

(فصل ما یوضع فی بیت المال اربعة انواع) الاول زکوة السوائم والعشور وماأخذه العاشر من تجار المسلمين الذين يمرون عليه. .... والثانی خمس الغنائم والمعادن والركاز..... والثالث الخراج والجزية .... وما اخذه العاشر من المستامنين وتجاراهل الذمة..... والرابع اللقطات هكذافی محيط السرخسی و ما اخذ من تركة الميت الذی مات ولم يترک وارثا او ترک زوجا اوزوجة (الفتاوی الهندية صـ۱۹۰ج۱) هكذافی (بدائع الصنائع صـ۶۸ج۲) (وامدادالمفتين صـ۱۰۷۳) قال الحنفية والشافعية والحنابلة فی ارجح الروايتين عند هم المعدن تملک بملک الارض لان الارض اذاملكت ملكت بجميع اجزاء ها فانكانت مملوكة لشخص كانت ملكاله وانكانت فی ارض للدولة فهی للدولة وانكانت فی ارض غير مملوكة فهی للواجد لانها مباحة تبعا للأرض واما حق الدولة فی المعادن ففيه رأيان ايضا قال الحنفية

فـی المعـادن الخمـس لان الرکـاز عنـد هـم یـشمل المعـادن والکنـوز بمقتـضی اللغـة والبـاقی للواجـد نفـسه وذلـک فـی المعـادن الـصلبة القابلـة للطـرق وللـسحب کالـذهب والفـضة والحدیـد و النحـاس والرصـاص (الفقـه الاسـلامی صـ۷۳ج۴) و (۵۰۶ صـ ج ۵) و (۷۷۵ صـ ج ۲) (الفـتاوی الهـندیـة صـ۱۸۴ج۱) (وبـدائع الـصـنائع صـ۶۷ج۲) (والفتاوی التاتارخانیة صـ۳۳۹ج۲).

جوړول او ترتیبول د بیت المال: إمام به بیت المال څلور قسمه یعنی څلور بیتی کړی په اوله بیته کی به زکوة عشر او هغه مالونه چه عاشرئی د مسلمانانو تجارانو څخه اخلي جمع کوي یعنی اولی ۳ نوعی د عوائدو ـ او په دوهمه بیته کی به څلورم، پنځم، شپږم قسم د عوائدو جمع کوي په دریمه بیته کی به اووم، اتم نهم قسم جمع کیږي په څلورمه بیته کي به لسم، یولسم قسم جمع کیږي او دوولسم قسم به هغه ضرورا تو ته صرفیږي چه د هغه لپاره جمع سویدی. فعلی الامام ان یجعل بیت المال اربعة لکل نوع بیتا لان لکل نوع حکما یختص بـه لایشارکه مـال اخـر فیـه (الفتـاوی الهـندیـة صـ۱۹۱ج۱) و (امدادالمفتین۱۰۷۳).

(مصارف د بیت المال) د اولی نوعی مصارف د مصارفو سره د زکوة یو شی دی یعنی فقیر مسکین عامل مدیون فی سبیل الله او مسافرته بـه ورکول کیږي او دوهمه نوعه به یتیمانو مسکینانو مسافرینو ته ورکول کیږي او دریمه نوعه به پر جنګی مصارفو پلونه ویالو مساجدو او تنخواه ګانو کی کی مصرفیږي او څلورمه نوعه به پر نفقة او دواد مریضانو او کفنونه د أمواتو او نفقة د لقیط او نورو عاجزانو ته ورکول کیږي چه دغه مضمون په (الفتاوی الهندیة صـ۱۹۰ج۱) (بدائع الصنائع صـ۶۸ج۲) (امداد المفتین صـ۱۰۷۳) (ردالمحتار صـ۳۰۲ج۳) کی راغلی دی کله که یوه بیته د بیت المال څه خالي سوه نو امام کولای سی چه د بلي بیتی څه پیسی په قرض واخلي او د هغه بیتی ضرورت ورته پوره کړی خو کله چه په هغه بیته کی بیرته مال پیدا سی دهغه بیتی قرض به ور اداء کوي مګر نه په هغه صورت کی که د اولي بیتی څه د دریمی بیتی د پاره واخستل سی یا بالعکس او پر فقراء مصرف سی چه په دي صورت کی د قرض بیرته ورکولو ضرورت نسته.

فان یکن فی بعضها شئ فللامام ان یستقرض علیه ممافیه مال فان استقرض من بیت مال الصدقة علی بیت مال الخراج فاذا اخذ الخراج یقضی المستقرض من الخراج الا انیکون المقاتلة فقراء لان لهم حظا فیها فلا یصیر قرضا وان استقرض علی بیت مال الصدقات من بیت مال الخراج وصرفه الی الفقراء لا یصیر قرضا علیهم ﴿الفتاوی الهندیة صـ۱۹۱ج۱﴾ هکذافی ﴿ردالمحتار صـ۳۰۸ج۳﴾

او راتلونکی څو خبری ډیری ضروري دي په مصارفو که د بیت المال ﴿اول﴾ امام او دهغه وزیران بلکه حکومتی مسئولینو ته باید دومره تنخواه ورکول سی چه د دوی کفایت وکی نه دومره چه هغوی ئی ذخیره کړي او په هره میاشت کی باید دوی ته خپل حق ورکول سی ولې د بیت المال مالونه مشترک دي مستحقین دونه حق پکښی لري چه د دوی کفایة وکی نه تر دي زیات.

ولا یحل للامام وأعوانه من هذه الاموال الامایکفیهم وعائلتهم ولا یجعلونها کنوزا ﴿الفتاوی الهندیة صـ۱۹۱ج۱﴾ الذی فی الزیلعی هکذا ویجب علی الامام ان یتقی الله تعالی ویصرف الی کل مستحق قدر حاجته من غیر زیادة فان قصرفی ذلک کان الله تعالی علیه حسیبا آه ﴿ردالمحتار صـ۲۸۲ج۳بیروت﴾

﴿دوهم﴾ په تنخواه ورکولو کی مستحقینو ته ۳ امور باید لحاظ سی (اول) حاجة (دوهم) علمیت (دریم) افضلیت یعنی هغه سړی چه ډیر محتاج وي هغه ته دي تر غیر محتاج زیاته تنخواه ورکول سی همداراز د علماؤو د علمیت رتبی باید په لحاظ کی ونیول سی همداراز په نورو مسئولینو کی رتبی باید ملحوظ سی. وکان عمر ﷺ یعطیهم علی قدر الحاجة والفقه والفضل الخ ﴿ردالمحتار صـ۲۸۲ج۳بیروت﴾ ﴿دریم﴾ همداراز مسئولینو او مستحقینو ته باید دومره قدر تنخواه ورکول سی چه په هغه تنخواه دغه مسئول پوره گذاره کولای سی او نور احتیاج وخلقوته پیدا نکړي لکه د مخکینی عباراتو څه چه معلومه سوه ﴿څلورم﴾ بیت المال هیڅکله باید په غیر شرعی امورو او غیر ضروری کارونو او تعمیرونو مصرف نسی همداراز د بیت المال په پیسو داسی تعمیرات باید جوړ نسی چه غرض پکښی مقابله وي د نورو مملکتو سره بلکه قدر د کفایت باید په هر امر کی

لحاظ سی داسی نه چه د خلقو حقوق ضائع یا بی ځایه مصرف سی . فان قصر الأئمة فی ذلک فوباله علیهم (الفتاوی الهندیة ص۱۹۱ ج۱)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

عشر پر مؤجر که پر مستاجر که پر دواړو ده؟

سوال : محترم ریاست د ارالافتاء امارت اسلامی افغانستان السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته. زه حاجی محمد یوسف د حاجی محمد افضل زوی ستا سو وحضور ته په عرض رسوم ځرنگه چه زه په شهر کی جایداد (مځکی) لرم اکثره په اجاره ورکوم او د اجاره دار څخه په تدریجی ډول پیسی نقداً د اجاری تحصیلوم په باره کی د عشر د مؤظف شخص (عاشر) سره ومفاهمی ته نشو رسیدلای او نه پوهیږو چه شرعاً عشر په کوم طرف اړه لري (مؤجر یا مستاجر) عاشر وایی زه د مالک او د اجاره دار د دواړو څخه عشر غواړم نو ستاسی د لوړ حضور څخه په احترام هیله لرم چه مطابق د احکامو د شریعت مونږ ته لیکلي او تحریری فتوی راکړئ چه مطابق ستاسو د هدایت اجراءات وشی.
(محمد یوسف)

جواب: یو څوک چه خپل شخصی ملک چاته په اجارة ورکړی دا دوه۲ ډوله لري یو دا دی چه اجرة مثل کامل څني واخلی یعنی که دغه اصلي مالک ددغه اخستل سوي اجرة څخه عشر یا خراج ورکړی او بیاهم وده ته کافی منفعت پاته سی چه په دغونه منفعت باندي نور خلق هم په اجاره ورکولو راضی وي په دي صورت کی عشر پر مؤجر دی بل دا دی چه اجرة مثل کامل نه څني اخلي یعنی که مالک ددغه اجرةڅخه عشر ورکړی نو ده ته به منفعت یا پاته نسی یا به لږ پاته سی په دي صورت کی عشر پر مستأجر دی.

فی الدرالمختار والعشر علی المؤجر کخراج مؤظف وقالا علی المستأجر کمستعیر مسلم الخ، قلت لکن فی زماننا عامة الاوقاف من القری والمزارع لرضا المستأجر بتحمل غر اماتها ومؤنها یستأجر ها بدون أجر المثل بحیث لاتفی الاجرة ولااضعا فها بالعشر او خراج المقاسمة فلا ینبغی العدول عن الافتاء بقولهما فی ذلک . . . . فان امکن اخذ الاجرة کاملة یفتی بقول الامام

والافبقولهما لما يلزم عليه من الضرر الواضح الذى لايقول به احد (ردالمحتار صـ۶۰ج ۲) هكذافی (امدادالفتاوی صـ۵۸ج ۲) (واحسن الفتاوی صـ۳۴۷ج ۴) (وتنقیح الفتاوی الحامدية صـ۱۰ج ۱)

والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دميراث دعوى ترڅه وخته کيدای سی؟

سوال: د مرکزی دارالافتاء مکرمو علماء کرامو ته السلام عليکم ورحمةالله وبرکاته ځرنګه چه يوه ښځه د پلار د ميراث وارثه سی او بيا ئی دغه ميراث يو څوک غصب کړی تر څو کالو پوری د دې دعوي اوريدل کيږي چه د خپل جايداد دعوي وکړي ؟

نوټ: البته و دغې ښځی ته د پلار د مرګ وروسته هغه دغه جايداد د اکا لخوا څخه و دې ته نه دی تسليم سوی او نه ورتقسيم سوي دی ټول عمر د اکا په لاس کښی وو.

(المستفتی عبدالرزاق)

جواب: د ښځې د ميراث دعوی هم لکه د نورو دعواګانو په شان **۳۶** کاله وقت لري او که منع سلطانی سوي وه نو **۱۵** کاله وخت لري خو دا هلته که دغه مدة بی له څه شرعی عذره معطله سوي وه.لکه کوچنی والی يا سفر يا داچه مدعی عليه ظالم او جابر وي او داسی نور لکن د ښځو په هکله يو دا عذر هم دی چه د خپلو اقرباء و د ويرې له وجې نسي وتلای او په محکمه کی عرض او خپله حق غوښتنه نسي کولای نو که يو ښځه دعوی ونه کړي او د دعوی وخت تير سی او بيا دغه عذر پيش کړي محکمه به ئی عذر قبلوي او دعوی به يی اوری چه په دې هکله د اميرالمؤمنين فرمان هم صادر سوی وي.

قال المتأخرون من اهل الفتوی لاتسمع الدعوی بعدست وثلاثين سنة الاانيكون المدعی غائبا او صبيا او مجنونا وليس لهما ولی او المدعی عليه اميراً اجائرا آه (ردالمحتار صـ۳۸۲ج ۴) لو امر السلطان بعدم سماع الدعوی بعد خمسة عشر سنة فسمعها لم ينفذ (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۳۸۰ج ۴) اذا تركت دعوی الارث بلا عذر شرعی خمس عشرة سنة فهل لا تسمع ؟

الجواب : لاتسمع الا اذا اعترف الخصم بالحق (ردالمحتار صـ۳۸۱ج ۴) لانه يوجد عذررابع حيث اذا منع الزوج زوجته صاحبة الحق من اقامة الدعوی منعًا

اکید او لم تدع من أجل ذلک فهذا العذر معدود عذر اشرعیا ولها اقامة الدعوی بعد زوال المنع ولاتعتبر المدة التي مرت ائناء المنع الا انه یجب ان یُثبت منع الزوج لها (علی افندی) ﴿درر الحکام شرح مجلة الاحکام صـ۳۰۸ ج۴﴾.

بسم الله الرحمن الرحیم

پر قبر بیلچه راګرزول، دقبرکیندلو

سامان ترقبرغورزول اودقبر پرسر ډبرلیک درول څنګه دي؟

﴿اول سوال﴾ د مرکزي دار الافتاء ریاست ته ! عرض لرم هغه داچه میت کله پټ سي یو شخص بیلچه پر قبر باندي شاوخوا راګرزوي او دا وائی چه په دغه عمل سره دغه مخصوصه اندازه ځکه تر پنځه دیرشو کلو پوری د دي میت ملکیت ګرزی ؟

﴿دوهم﴾ او هغه آلات چه قبر په جوړسوي وي تر قبر ئی اړوي هغه بلي خوا ته ئی غورځوي او دا وواییي چه د حضرت فاروق ﷺ په دور کی د یو چا پیسی په قبر کی لویدلي وي بیا هغه شخص قبر لڅاوه د خپل مبلغ لپاره بیا ګرفتار سو نو د هغه وخته څخه دا کار کیږي چه د قبر کندلو آلات تر قبر هغه بلی خوا ته غورځوي چه خلق په خپلو جیبو باندي فکر وکړي ؟

﴿دریم﴾: د میت لپاره خلق پرډبره باندي کلمه نوشته کوي د میت و مخته هغه ډبره ودروي که چا دا عمل ونه کړی پر هغه ډیر ملامتیا کیږي ایا دغه عمل په شریعت مقدس کی اصل لري کنه؟

﴿عبدالله﴾

د اول او دوهم سوال جواب: د دغه اعمالو دجواز یا نه جواز په هکله صراحةً نقل په یو معتمد کتاب کی مونږ ونه لیدی البته دونه به ووایو چه که یو څوک دغه اعمال په یو صحیح نیت کوي نو جائز دی مثلاً بیلچه د قبر پر شاوخوا راګرځوي په دي نیت چه که بعضی حیوانات قبر ته رانزدې سی او دغه د بیلچی اثار ووینی نو د دام له ویري به بیرته ولاړسی ، یا داچی اسباب ټول د قبر هغه طرف ته وغورځوي د اسبابو د یو ځای کولو په نیت چه د ورکیدو او پاته کیدو د خطر څخه محفوظ سی او که یی څوک د سنت او ثواب په نیت کوي یا یی لازمه طریقه بولي نو د هغه لپاره مونږ څه اصل په کتابو کی نه دي پیدا کړي.

واما رسم گرداگرد گردیدن یک شخص پس از دفن میت بر قبر او مع زدن بیل بر زمین والات حفر قبر از جانب قبله بجانب مقابل بر بالائی قبر انداختن پس امور ست که از خیر القرون واز عصر ائمه مذهب نقل ندارند بقی شد سخن درین که مقصد صحیحه دارد تا بدعت حسنه شود یا نه؟ این هم یقیناً معلوم نیست لکن پابندان رسومات بعضی میگوید که درزدن بیل امتحان ثبات قبر و هدم اوست..... وبعضی گویند که این فعل برائی تخویف درندگان است که برزخمهائی بیل در زمین گمان دام پوشیدن دران میکنند و دور میشوند و درانداختن الات احضار و معلومات اسباب خود میکنند تا که از گم شدن محفوظ شوند..... و سوی ازین دیگر وجوه هم بعضی میگویند که رفع عذاب است درانداختن الات و در زدن بیل ضمهٔ زمین که در احادیث منقول است بان قدر که در احاطهٔ زدن بیل شود منحصر میگردانند لکن تعلق بدل یقظان نمیگیرند چراکه این رفع عذاب و هر ضمه از آنجمله امورست که بدون نقل قوی از شارع ثابت نمیشود (جرعة الائمة ص۵۹).

د دریم سوال جواب: پر دبره یا د مړي پر تندي کلمه شریفه نوشته کول بغیر له رنګه جائز کار دی او که یې څوک نه نوشته کوي پروا نه لري او څوک چه ملامتیا باندي وایي هغه پخپله ملامت دی.

کتب على جبهة الميت او عمامته او كفنه عهد نامه یرجی ان يغفر الله للميت الدرالمختار مفاده الاباحة أوالندب..... نقل بعضهم عن نوادرالاصول للترمذی مایقتضی ان هذا الدعاء له اصل وان الفقيه ابن عجيل كان يأمر به ثم افتى بجواز كتابته..... وفيه نظر و قدافتى ابن الصلاح بانه لايجوزان يكتب على الكفن يس والكهف ونحوهما خوفامن صديد الميت..... نعم نقل بعض المحشيين عن فوائد الشرجی ان مما يكتب على جبهة الميت بغير مداد بالاصبع المسبحة بسم الله الرحمن الرحيم وعلى الصدر لااله الا الله محمدرسول الله و ذلک بعد الغسل قبل التكفين اه (ردالمحتار ص۶۶۹ج۱).

میت کی پیشانی پر صرف انگلی کی اشارہ سے بسم اللہ الرحمن الرحیم لکھ دینا جائز ہے کسی ایسے چیز سے نہ لکھی جائے جس سے پیشانی پر نقش بنی (کفایت المفتی ص۸۴ج۴) بغیر سیاھی وغیرہ کی اگر صرف انگلی سے اشارہ کردی

اس طرح کہ نشان دیواروں پر حروف کا نہ ہو تو کچھ حرج نہیں ہے اور شامی میں ہیں قلا عن فواید الشروحی الخ (فتاوی دیوبند ص۳۹۹ج۵)

والله تعالیٰ ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

حکومت کولای سي چې بې اسناده عراده جاتو ته اسناد ورکړی او محصول ئې کړي؟

سوال: د دارلافتاء محترم ریاست ته: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

(اول) محترما: په افغانستان کی ډیر عراده جات چه اسناد نلری موجود دی، أمارت اسلامی دغه عراده جاتو ته سند نه ورکوي په دي خاطر چه دغه عراده جات به دغلاوي ځکه ډیر موټران او موټر سیکلان په پاکستان کی ورکیږي او په سرحدي سیمو کی خرڅیږي.

(دوهم) بعضی هغه عراده جات چه تجارت ئی بیله اصلي بنوره د عوام محصول په خاطر د رباط یا نرو سرحدي سیمو څخه د ایران یا پاکستان و افغانستان ته را آړوي او دلته هم جواز سیر نه ورکول کیږي، ځکه دوی د گمرک سند محصول نه لري، د پورته دوه قسمه غیر قانونی عراده جاتو د کثرت په خاطر په افغانستان کی راز راز مشکلات منځ ته راځی لکه د خلگو وهل گریزی چلول، قاچاقی اموال انتقالول او د ترانسپورتي اصولو سرغړونه پیښیږي المطلب: ایا که أمارت اسلامی د پورتنیو مشکلاتو د مخنیوي په خاطر داسی طریقه جوړه کړي چه موجوده وسائط محصول کړي، او د دې وروسته د نورو غیر قانونی وسائطو مخ نیوی وکړی د شریعت مقدس په رڼا کی څه حکم لري ستاسو د شرعی حکم په امیـــــد، والسلام.

(ملا محمد حسن (رحمانی) والی قندهار ورئیس تنظیمه سمه جنوب)

جواب: په دې مسئله کی چه حکومت څنگه مناسبه بولي او د رعیتو لپاره پکښی سهولت وي هغسی کړنه دي وکړی خولاندي څو مهمی نکتی باید په نظر کی ونیول سی.

(اول) هغه مالونه چه شرعاً ئی استعمال جائز وي او عام خلق کولای سی چه دلته یی راوړي او دلي ئی خرڅ کړي حکومت ئی مخ نسی نیولای که چیري شدید او عام ضرر پر دغه واردولو نه وو مرتب.

(**دوهم**) هغه څوک چه د مال منقول یا غیر منقول ذوالید وي حکومت ته دانه ده جائز چه شاهدان یا اسناد د ملکیت ځنې طلب کړي تر څو چه مدّعی ئی پیدا نسي او خپله دعوی په شرعی طریقه ثابته نه کړي که عراده جات وي که نور مالونه.

(**دریم**) حکومت کولای سی چه چلوونکو ته خپل اسناد ورجوړ کړی او دا تضمین ځنی واخلي که چیری مدّعی پیدا سی او دعوه ثابته کړي نو تاسی به هغو ته دغه خپل مال ورکوی یا به یی ضمان ورکوي او بائع ته به یی نه حواله کوي ځکه چه اصلي مالک اختیار لري د غاصب څخه ضمان اخلي او که د مشتری څخه.

(**څلورم**) حکومت چلوونکو ته اسناد ورجوړوي باید زائدي پیسی یعنی مقدار د قیمت متعارف د اسنادو ځني وانخلي.

(**پنځم**) ذوالیدی او تصرف حجة قاطعة دي د ملکیت تر څو چه مدعی او معارض وجود ونلري او د اسنادو نه درلودل قرینه قاطعه د دي نه ده چه دغه ذوالید دی غل وي یا دی غاصب.

(**شپږم**) هغه واردوونکی د عراده جاتو چه عراده جات راولي او اسناد ونه لري د هغو خلقو بندي کول یا تعزیر ورکول یا متهم کول په غلا او غصب باندي جواز نه لري تر هغه وخته چه د هغه د مال مدعی پیدا کیږي او خپله دعوی ثابته وي بلکه هغو ته دی هم حکومت اسناد ورکړي او تصمین دی ځنی واخلی یا یو بله شرعی مناسبه طریقه دي جوړه کړل سی.

(**اووم**) هغه واردوونکی چه د اصلي بندرو څخه استفاده نه کوي بلکه د دښتو او غرونو څخه استفاده کوي هغوئ ته دي تعزیر ورکول سی په سبب د مخالفت د امر څخه د حکومت خو عراده جاتو ته باید هیڅ تعرض ونکړل سی او نه یی باید عراده جات محبوس سی ځکه چه تعزیر مالی زمونږ په مذهب کی هیڅ جواز نه لري.

التصرف علی الرعیة منوط بالمصلحة (المجلة صـ۵۸) ویشمل ایضًا الاوصیاء ومتولی الاوقاف فان جمیعهم تناط تصرفاتهم لافائدة لمن هم تحت ولایتهم بالمصلحة ای بما فیه نصح یعود الیهم والافتصر فهم غیر صحیح ولانافذ شرعًا (شرح المجلة للاتاسی صـ۱۴۲ج۱) وفی ردالمحتار قد قالوا ان وضع الید والتصرف من قوی مایستدل به علی الملک ولذا تصح الشهادة بانه ملکه وفیه ـ ولیس للامام ان

يخرج شيئا من يد أحد الابحق ثابت معروف۔ وفيه۔ فان من بيد مشئ لم يعرف من انتقل اليه سه يبقى فى يده ولا يكلف ببينة ثم قال و من وجدنا الخ۔ وفيه۔ قال اليبكى ولو جوزنا الحكم برفع الموجود المحقق اى وهو اليد بغير بينة بل بمجرد اصل مستصحب لزم تسليط الظلمة على مافى ايدى الناس۔ وفيه۔ قال وسبقه الى ذلك الملک الظاهر بيبرس فانه ارادمطالبة ذوى العقارات بمستندات تشهد لهم بالملک والا انتزعها من ايديهم متعللا بما تعلل به ذلک الظالم فقام عليه شيخ الاسلام الامام النووى رحمة الله تعالى واعلمه بان ذلک غاية الجهل والعناد وانه لايحل عند احد من علماء المسلمين بل من فى يده شئ فهو ملكه لايحل لاحد الاعتراض عليه ولا يكلف اثباته ببينة ولازال النووى رحمة الله تعالى يشنع الخ نقل اجماع العلماء على عدم المطائبة بمستند عملا باليد الظاهر فيها انها وضعت بحق آه (ردالمحتار صـ۲۸۱ج۳) سئل فى رجل غصب قمح زيد وباعه من أخر وسلمه و تصرف به المشترى و يريد زيد تضمينه مثل قمحه حيث لم ينقطع المثل بعد ثبوت ذلک مرعًا فهل له ذلک الجواب نعم ولو باعه الغاصب وسلمه فالمالک بالخياران شاء ضمن الغاصب وجازبيعه والثمن له وان ضمن المشترى رجع على الغاصب بالثمن وبطل البيع ولايرجع بما ضمن عليه وان باع ولم سيلم لايضمن بزازية تنقيح (الفتاوى الحامدية صـ۱۵۴ج۲) وهكذا (صـ۱۱ج۲) احد اسباب الحكم القرنية القاطعة ايضًا (۱۷۴۰) القرنية القاطعة هى الامارة البالغة حد اليقين مثلا اذاخرج رجل من دارخالية حائفامدهو شافى يده سكين ملوثة بالدم فدخلت الدار فى الحال و شوهد فيها رجل مذبوح فى ذلک الوقت فلا يشتبه فى ان قاتله هو ذلک الرجل ولايلتفت الى الاحتمالات الخ (المجلة صـ۱۷۴۱) اعلم ان فى جنش هده المسائل اختلافا حاصله انه لايمنع على أصل الاما وهو ان كل من تصرف فى خالص ملكه لايمنع منه فى الحكم وان لحق بالغير الضرر (عمز عيون البصائر صـ۲۸۲) و تجب طاعة الأمام عادلا كان او جائرا اذالم يخالف الشرع (ردالمحتار صـ۳۴۰ج۳) لايجوز التعزير بأخذ المال فى الراجح عند الائمة لما فيه من تسليط الظلمة على اخذ مال الناس فيأكلونه (الفقه الاسلامى صـ۲۰۱ج۶) والحاصل ان المذهب عدم التعزير باخذ المال (ردالمحتار صـ۱۹۵ج۳).

نوټ باید بیاهم یادونه وکړو چه دغه موجوده واردسوي موږ سیکلانو څخه باید اصلي کاغذات و نه غوښتل سي او نوي چه واردیږي دهغو ممانعت هم باید و نسی البته که د

ضرورت په واردوونکو ته خبر ورکړي چه بې کاغذاتو عراده جات واردنکي او بې له اصلي بند بله لار یې واردنکي نو د ضرورت په اساس حکومت ته د داسې حکم کولو اجازه سته که په بله طریقه ئې مخنیوی نسوای کیدلای لکه چه د مخکنی عباراتو څخه څرګندیږي.

بسم الله الرحمن الرحیم

محصول جوار لري كنه؟ داسنادو اونمبرپليټ پيسي څنګه دي؟

سوال: ډیرو قدرمنو د دارالافتاء علماء کرامو السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

(اول) زمونږ د پورتني استفتاء خلاصه دا چه د ذکر سوو عراده جاتو محصول جواز لري که یا ؟

(دوهم) څنګه چه اسناد خپله طریقه لري ، لکه د کاغذ چاپ او په دفتر کی ثبت او نمبر پلیټ ورجوړول مصارف لري حکومت چه دغه پورتني شیان د عراده جاتو ذوالیدینو ته ورکوي آیا د دغه ورقو قیمت چه د اسنادو په ډول ورکول کیږي جواز لري کنه ؟

(ستاسو خادم ملا محمد حسن (رحمانی) والی قندهار ورئیس تنظیمه سمه جنوب)

جواب: محترمه د محصول په حق باید و وایو چه د غیر محصول شده عراده جات حکم د عامو مالونو لري. لکه نور عام مالونه چه تاسو محصولوی موټرسیکلان هم د هغو حکم لري دا چه موټرسیکلان وختی واردسویدي نو مانع د محصول نګرځی که چیری د امیرالمؤمنین امر او اجازه وي. او د اسنادو په باره کی باید و وایو چه د أسنادو هغه پیسی چه په هغو اسناد و مصرف سویوی دهغو اخیستل جواز لري ځکه چه حکم د بیع لري او نوري زائدي پیسې جواز نه لري او که یولږ مقدار نوري دربح او ګټي په خاطر پر واچول سی هم باک نه لري په دي شرط چه خلګو ته تکلیف نسی او غبن فاحش ته و نه رسیږي نور تفصیل په مخکنی فتوی کی ذکر دی.

بسم الله الرحمن الرحیم

په زكوة إمامت، صاحب نصاب ملاته زكوة دحاجت اصلی تعريف څنګه دي؟

سوال : محترم رئیس صاحب او ټولو علماء کرامو حضور ته السلام علیکم ورحمة الله و برکا ته.

وبعد : عرض دادی چه نن ورځ اکثر علماء کرام کار کسب او کوم تجارت نه لري بلکه عامی وظیفي یي امامتونه دي او په امامتونو کی مقتدیان زکوة او صدقة الفطر و خپلو امامانو ته ورکوي او مونږ اوریدلي دي چه د زکوة او صدقة الفطر مصرف فقیر دی کوم شخص چه مالک د نصاب وي هغه ته یي اخذ حرام دی ، د بلې خوا اورو چه ملا تر هره وخته مستحق د زکوة او صدقة الفطر دی ولو که د ۴۰ کاله نفقه و لري یا د سروزرو په ځین کی سپور وي او اکثر ملایان وایي چه نصاب چه د حاجات اصلیه وو څخه زیات شی نو بیا مالک د نصاب زکوة نسی قبض کولای او که یو ملا فرضًا سرای یا موټرسایکل نلري و هغه ته ئی ضرورت وي نو بیا تر هغه وخته چه دی مذکور شیان رانسی دی مالک د نصاب نه بلل کیږی خلاصه دا ده چه حاجات اصلیه په اعتبار د وجود معتبر دی که په اعتبار د مال او کوم ملا چه بیله زکوته امامت نه کوي او یا مقتدیان بیله امامته زکوة نه ورکوي ایا په دغه صورت کی د زکوة فرضیت اداکیږی کیا ؟

د اول سوال جواب : دا خبره چه ملا د ۴۰ کالو نفقه ولري هم زکوة ورته جائز دی یا امثال د داسی خبرو په مذهب کی د امام صاحب غیر معتمد علیه اقوال دی نه علماء کرامو پر داسی اقوالو فتوی ورکړیده بلکه ملا ته زکوة ورکول یا عامو مسلمانانو ته هیڅ تفاوت نه لري.

اعلم ان الفقیر شرط فی جمیع الاصناف الا العامل کما سیجئ (الدرالمنتقی فی شرح الملتقی بهامش مجمع الانهر صـ۲۲۰ج۱) (الطحطاوی علی الدرالمختار صـ۴۷۳ج۱) وهذاالفرع (ای قول صاحب الدرالمختار ان طالب العلم یجوزله اخذالزکوة ولو کان غنیا) مخالف لاطلاقهم الحرمة فی الغنی ولم یعتمده احد(ط) قلت وهو کذلک والاوجه تقییده بالفقیر ویکون طلب العلم مرخصالجوازسؤاله من الزکوة وغیرها وانکان قادراعلی الکسب اذبدونه لایحل له السؤال کما سیأتی (ردالمحتار صـ۶۵ج۲). عالم غنی مالک نصاب کو زکوة و صدقات واجبہ دینا اور اس کو لینا صحیح مذھب کی موافق جائز نہیں ہے اور فی سبیل اللہ میں اگرچہ طالب علم داخل

ہو سکتی ھیں لیکن محتاج ہونا اس کا شرط ہے (فتاوی دارالعلوم دیوبند ص۔۲۵۲ج۶ و ص۔۲۴۴ج۶ و ص۔۲۶۳ج۶ و ص۔۲۸۰ج۶) (احسن الفتاوی ص۔۲۶۲ج۴).

د دوهم سوال جواب : بعضی علماء او مصنفین لکه صاحب د هدایة او داسی نور نفس حوائج اراده کوي او نورّ علماء لکه صاحب د ردالمحتار و ابن الملک او داسی نورو ترجیح و دې قول ته ورکړی ده که یو سړی نصاب ولري او غواړی چه حوائج اصلیة ته ئی صرف کړی او هغه حوائج واقعًا حوائج اصلیة وي نو دغه نصاب لکه عدم نصاب داسی دي یعنی حرمة د اخذ د زکوٰة نه باندې مرتبیږی لکن که کال تیر سو او هغه نصاب ورسره موجود وو حوائج اصلیه ته ئی نه وو صرف کړی نو پر دغه نصاب باندې زکوٰة لازمیږي او صاحب یی غنی گرځی او زکوٰة اخستل ورته حرام گرځی.

فاذا كان له دراهم مستحقة بصرفها الى تلك الحوايج صارت كالمعدومة كما ان الماء المستحق بصرفه الى العطش كان كالمعدوم و جاز عنده التيمم آه و ظاهر قوله فاذا كان له دراهم الخ ان المراد من قوله و فارغ عن حاجته الاصلية ما كان نصابا من النقدين او احدهما فارغًا عن الصرف الى تلك الحوائج لكن كلام الهداية مشعر بان المراد به نفس الحوائج ..... فاذا كان معه دراهم امسكها بنية صرفها الى حاجته الاصلية لاتجب الزكوة فيها اذا حال الحول و هى عنده لكن اعترضه فى البحر بقوله و يخالفه ما فى المعراج فى فصل زكوة العروض ان الزكوة تجب فى النقد كيفما امسكه للنماء او للنفقة و كذافى البدائع فى بحث النماء التقديرى ..... لكن حيث كان ما قاله ابن ملک موافقًا لظاهر عبارات المتون كما علمت و قال ح انه الحق فالاولى التوفيق بحمل ما فى البدائع و غيره على ما اذا أمسكه لينفق منه كل ما يحتاجه فحال الحول و قدبقى معه منه نصاب فانه يزكى ذلک الباقى و انكان قصده الانفاق منه ايضًا فى المستقبل لعدم استحقاق صرفه الى حوائجه الاصلية وقت حولان الحول (ردالمحتار ص۶ ج۲) أما المال المحتاج اليه لنحو نفقة فعلى مافى ابن ملک لازكاة فيه و تجب على ما فى المعراج قال الحلبى و الحق مافى ابن ملک لانه مستحق الصرف الى حوائجه

(حاشية الطحطاوى على الدرالمختار صـ٣٩٢ج١) وهـو (اى الفقير من له ادنى شئ) ى دون نصاب او قدر نصاب غير نام مستغرق في الحاجة (الدرالمختار) قوله مستغرق في الحاجة اما اذا لم يكن محتاجا اليه فتحرم عليه الزكوة و لا تجب عليه بل تجب عليه صدقة الفطر (طحطاوى على الدرالمختار صـ٤٢٣ج١) ولا (اى لاتحل الزكوة) الى (غنى) يملك قدر نصاب فارغ عن حاجته الاصلية من اى مال كان (الدرالمختار) قوله فارغ الخ اما لو كان مستغرقا بها حلت ..... قوله من اى مال كان . نقداً او عروض تجارة او سائمة (طحطاوى على الدرالمختار صـ٤٢٧ج١) قوله من اى مال كان يعنى سواء كان دراهم او دنانير او سوائم او عروضًا للتجارة او لغير التجارة لكنه فاضل عن حاجته في جميع السنة آه زاهدى (هامش تبيين الحقائق صـ٣٠٢ج١) (هكذافي الجوهرة النيرة صـ١٦٩ج١) (احسن الفتاوى صـ٣٠١ج ٤) .

د دريم سوال جواب: ورکول د زکوة په عوض کی د امامت يا تبليغ يا درس هيڅکله جواز نه لري نو که په وخت کي د ورکولو د زکوة منظور او مقصود فقر د امامو او احتياج د هغه وو نو زکوة يی صحيح دي او که منظور يي امامت او خدمت د هغه وو نو زکوة يی نه اداکيږي او جواز نه لري پر تولو امامانو لازمه ده چه په دي مسئله خلق پوه کړي چه د خلقو زکوة صحت پيداکړی.

زکوۃ وفطرہ وغیرہ صدقات واجبہ بلا معاوضہ فقراء کو دینا ضروری ہے پس امام کو بمعوضہ امامت اس میں سے دینا اور اس کو لینا درست نہیں ہے فقط البتہ اگر یہ رقم مشاہرں کی علاوہ الگ سے محتاج سمجھ کر دی جائے اور وہ مستحق زکوۃ ھے تو درست ہے (فتاوی دارالعلوم دیوبند ص۲۱۳ج٦ ص۲۷۵ج٦) امام کیلئے بعوض امامت زکوۃ دینا جائز نہیں ہے ولاحیلۃ لجواز ذلک اصلا (امداد الاحکام ص۹٦ج۲)

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

په عشر اوزکوة امامت صحت لري کنه؟
که نه ئې لري ورکول سوی عشر عشر بلل کیږي کنه؟

سوال: محترم څرنګه چه تاسو ته معلومه ده چه زمونږ د قندهار د صحراء په علاقو کښی له وقته څخه داسی رواج او عادت راغلی دی چه خلګ ملا امام په مسجد کښی مقرر کړی بلا قید او شرط بیانو ددغه مسجد خلګ د خپلي مځکې او باغونو عشر و دغه امام ته ورکوي. او دغه امام بیا د دغه کلي خلګو ته جماعت ورکوي کوچنیانو ته سبقان وایي او که په یو قریه کي مقبره یا فاتحه پیښه سی نو دغه ملا امام او مقتدیان عادتًا و دغه ځای ته په جمع واری سره ورځی او دغه ملا امام بیاتر دا بله کاله پوری دلته او سیږي که پر نیم کال ورځنی ولاړسی نو بیا مقتدیان یو څه عشر ځنی راګرځوي خو دغه مذکور شیان اوله ورځ د ملائی ورکولو په عقد کښی منعدم وي لکن صرف یو عادت او رواج د قدیم څخه پر دغه طریقه راغلی دي او ځینی وخت داسی هم کیږي که یو مقتدی د دغه ملا څخه څه عشر منع کړی نو بیا ملا په حکومت کښی عریضه کوي او هغه باقی عشر ځینی غواړي.

اوس عرض دادی چه آیا دغه عشر پر دغه طریقه مذکوره عشر کیږي او که اجرت کیږي او هغه منع سوی عشر ددغه ملا امام حق کیږي که یا ؟ چه ډیر زیات علماء مدرسین او غیر مدسین د قدیم القدیم څخه پخ دغه عمل مبتلاء دي ؟

《 المستفتی محمد یونس مظلوم یار 》

جواب: دلته دري خبرې ډیري ضروري دي.

(**اوله خبره داده**) هر چاته چه عشر یا زکوة ورکول کیږي شرط یې دادی چه هغه به فقیر یا مسکین وي او د نصاب قدر مال به زائد تر خپلو ضروریاتو نه لري (پرته له عاشرانو څخه) هر څوک چه وي که ملام امام وي یا قریب وي یا همسایه وي فقر یې شرط دی او که فقیر نه وي او څوک زکوة یا عشر ورکړی هغه زکوة یا عشر ئی نه صحیح کیږي او غاړی یې نه خلاصیږي.

(**دوهمه خبره داده**) زکوة یا عشر ورکول به خاص د خدای تعالی د رضاء لپاره وي نه به د امامت په مقابل کی وي نه به د کوچنیانو د سبقانو نه بل داسی کار او که څوک زکوة یا عشر د امامت په عوض کی ورکړی غاړی ئی نه خلاصیږي او هغه ترتیب چه مستفتی لیکلي دي نو عام طور په وطنو کی عشر او زکوة د امام حق بلل کیږي او امام چه امامت کوي هم یی داغه مطلب وي او هر شی چه په اصطلاح کی موجود وي هغه لکه شرط کړل سوي داسی وي نو په دې صورت کی د خلقو زکوة یا عشر د امامت په عوض کی سو ، او که یو امام ته مقتدیان علیحده أجرة مقرر کړی پرته له زکوة او عشر څخه او دا هم ورته ووایی چه زکوة یا عشر چه مونږ هر چاته ورکاوه زمونږ خوښه ده یا امام پخپله مقتدیانو ته اختیار ورکړی او بیا مقتدیان خاص او خاص د امام د مسکنت په وجه ده ته زکوة یا عشر ورکړی نو دا صحیح کیږي. حاصل دا چه زکوة یا عشر په مقابل کی د امامت و غیره قطعًا صحت نه لري.

(**دریمه خبره داده**) امام چه پر زکوة یا عشر باندي د مقتدیانو سره دعوه کوي دا عمل حرام دی او دا دعوی او عارضه اوریدل د ټولو ریاستو او محاکمو لپاره حرامه ده او که په دې طریقه سره څوک زکوة یا عشر تر لاسه کړی نو د هغه غاړی نه خلاصیږي او دا په دې سبب چه دعوی خو طلب د خپل حق دی او زکوة یا عشر چه فقیر قبض کړی نه وی دده شخصی ملک او حق نه بلل کیږی نو دعوی به ئی څنګه مسموع شی دا ډیره مهمه مسئله ده امامان مکلف دي چه پر ځای د دې چه دعوی وکړی خلق په دې مسائلو پوه کړی چه هم د ورکوونکی غاړی خلاصی سی هم د اخیستونکی.

اعلم ان الفقیر شرط فی جمیع الاصناف الا العامل کما سیجیء (الدرالمنتقی بهامش مجمع الانهر صـ۲۲۰ج۱) (حاشیة الطحطاوی علی الدرالمختار صـ۴۲۳ج۱) و هذا الفرع (ای قول صاحب الدرالمختار ان طالب العلم یجوزله اخذالزکوة و لو کان) مخالف لا طلاقهم الحرمة فی الغنی ولم یعتمده احد قلت وهو کذلک و الاوجه تقییده بالفقیر و یکون طلب العلم مرخصا لجواز سؤاله من الزکوة و غیرها و انکان قادرا علی الکسب اذ بدونه لا یحل له السؤال کما سیأتی (ردالمحتار صـ۶۵ج۲) ولا (ای لا تحل) الی غنی یملک قدرنصاب

فـارغ عن حاجته الاصلية من ای مال كان (الدرالمختار بهامش الطحطاوی صـج۱) (لله تعالی) بيان لاشتراط النية الدرالمختار قوله بيان لاشتراط النية) فانها شرط بالاجماع فی مقاصد العبادات كلها بحر (ردالمحتار صـ۴ج۲) هكذافی (الفتاوی الهندية صـ۱۷۰ج۱) و قوله لله تعالی ﷻ لان الزكاة عبادة ولا بدفيها من الاخلاص لله تعالی ﷻ لقوله تعالی و ما أمروا الاليعبدوا الله مخلصين له الدين (تبيين الحقائق صـ۲۵۲ج۱) ولو نوي الزكاة بما يدفع المعلم الی الخليفة ولم يستأجره انكان الخليفة بحال لو لم يدفعه يعلم الصبيان ايضًا اجزءه والا فلا وكذا ما يدفعه الی الخدم من الرجال و النساء فی الاعياد و غيرها بنية الزكاة (الفتاوی الهندية صـ۱۹۰ج۱) .

امام کیلئے بعوض امامت زکوۃ دینا جائز نہیں ہے ــ ولاحيلة لجواز ذلك اصلا (امدادالاحكام صـ۹۶ج۲) امام کو بعوض امامت اس میں سے دینا اور اس کو لینا درست نہیں ھی فقط البتہ اگر یہ رقم مشاہرہ کی علاوہ الگ سے محتاج سمجھ کردی جائے اور وہ مستحق زکوۃ ہے تو درست ہیں (فتاوی دارالعلوم دیوبند صـ۲۱۳ج۶۔ صـ۲۱۲ج۶۔ صـ۲۷۵ج۲) ھکذا فی (خیرالفتاوی صـ۴۱۲ج۳) (امدادالمفتین صـ۴۲۱) (فتاوی محمودیۃ صـ۴۳ج۳) (احسن الفتاوی صـ۲۲۲ج۴) المعروف عرفا كالمشروط شرطا (المجلة صـ۴۳) ای المعروف المعتاد بين الناس و ان لم يذكر صريحا فهو بمنزلة الصريح لدلالة العرف عليه (اتاسی صـ۱۰۰ج۱) الدعوی هی طلب واحد حقه من آخر فی حضور الحاكم (المجلة المـ۱۶۱۳) والله تعالی ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دحوالې کميشن او تومن ارزانه اخيستل وروسته ګران پلورل څه حکم لري؟

سوال : د دارالافتاء علماء کرامو ته السلام عليکم ورحمة الله وبرکاتهٗ.

(**اول**) زه حاجی عبدالله د تاراسنګ د سرای صراف داسی سوال لرم ۱ يو سړی دلته و ماته مثلاً ۵ لکه کلداری راکوی زه په کوئټه کښې و ده ته ۵ لکه کلداری ورکوم يا بالعکس د دغه سړي ښخه پر يو لک کالدارو باندي مثلاً يو لک افغانی مزدوری اخلم دغه جائز دی او کنه ؟

(**دوهم**) زه پر يو سړی تومن خرڅوم که پيسی نقدی وي او ارزانه ئی ورکوم او که ئی پيسی مثلاً شل ورځی وروسته وي بيا يی څه ګران ورکوم دغسی بيعه روادہ او کنه ؟

د اول سوال جواب : دغه صورت چه په استفتاء کی ليکل سوي دي د قسمه د مزدوری او أجاری نه دی د دوو وجهو ښخه:

(**اوله وجه دا ده**) أجير په دي مکلف دی چه بعينه هغه شئ به مؤجرته ورتسليموي چه مؤجر ده ته د انتقال لپاره ورکړی دي او په صورت کی د استفتاء هغه کالداری چه په کوئټه کی ورکول کيږی غير دی له هغه کالدارو چه په قندهار کی يی تسليم کړی دي او هغه شئ چه اجير ته د انتقال لپاره ورکول کيږي هغه امانت وي د أجير سره په نزد د إمام صاحب او په امانة کی نقود متعين کيږي په تعين سره.

(**دوهمه وجه دا ده**) عرف او اصطلاح دا ده چه دغه پيسی چه دلته ئی صرّاف تسليم کړی حتمًا به ئی په کوئټه کی هغه سړی ته ورکوي که څه هم تاوان سوی وي يا هلاک سوی وي او حال دا چه اجير أمين وي ضامن نه وي په نزد د إمام صاحب او هغه شی چه معروف او مصطلح وي هغه لکه مشروط داسی وي.

عرفنا فيما سبق رأی الجمهور فی صفة يد الاجير المشترک وهو انها يد أمانة فلا يضمن هلاک العين الا بالتعدی او بالتقصير (الفقه الاسلامی صـ۷۷۵ج ۴) ولا يضمن ما هلک فی يده وان شرط عليه الضمان لان شرط الضمان

فی الامانة باطل کالمودع و به یفتی کما فی عامة المعتبرات و به جزم اصحاب المتون فکان هو المذهب (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۴۵ج۵) اما الاجیر المشترک ..... فعلی رأی الامام الاعظم و زفر و حسن بن زیاد وحماد رحمهم الله تعالی و هو القیاس ان ید الاجیر المشترک ید أمانة کید الاجیر الخاص ..... اما عند الامامین فید الاجیر المشترک ید ضمان (دررالحکام شرح مجلة الاحکام صـ۷۰۴ج۱) و قد رجحت المتون الفقهیة و الخانیة مذهب الامام الاعظم کما ان المجلة قد قبلته (دررالحکام صـ۷۰۵ج۱) اذا کانت العقود لیست للمعاوضة کالامانة والوکالة و الشرکة و المضاربة والغصب فالنقود تتعین فیها بالتعین مثال ذلک الامانة ـ اذا اودع انسان آخر مائة دینار فاذا کانت تلک الدنانیر موجودة عینا وجب علی المودع ان یردها عینا الی صاحبها و لیس له ان یبقی تلک النقود و یدفع الی المودع غیرها بغیر رضاء (دررالحکام شرح مجلة الاحکام صـ۲۲۴ج۱) (او که رضاء د اصل مالک حاصله سی نو بیا دامعاملهٔ پخپله په قرض بدلیږي چه په دي سره تصریح سوي ده په (امدادالفتاوی صـ۱۴۴ج۴) کی المعروف عرفا کالمشروط شرطا (المجلة المـ۴۳) المعروف بین التجار کالمشروط بینهم (المجلة المـ۴۴).

(**نوټ**) که چیری د صاحبینو پر مذهب فتوی ورکول سی چه هغه اجیر مشترک امین نه بولی نو بیا دوهمه وجه نسی جوړیدلای لکن اوله وجه د منعی پر ځای پاته ده ولی پر دغه اجیر خو لازمه ده چه عینی دغه ۵ لکه کالداری چه ده اخیستی دي اصلی مالک ته به یی تسلیموي ځکه چه دا پیسی خو د معاوضی د عقودو په وجه د أجیر لاس ته نه دي ورغلی نو متعینی کیږي په تعین سره.

احـكـام النــقـود هـی او لا فـی البيـع وفـی سـائـر عقـود المعـاوضـة ثـانيـا فـی فـسوخ العقـود المـذكـورة لا تـتعيـن بـالتعيـن (دررالحكـام صـ۲۲۴ج۱) لا تـتعيـن دراهـم و دنـانير فی المعـاوضـات و لو عيـنـت (جامع الفصولين صـ۲۲۷ج۱) .

د دوهم سوال جواب : دغسی بيعه جائزه ده په دي شرط چه پـه داغـه مجلس کی به دا تعيـن کيږي چه پيسی نـقدي دی که شل ورځی وروسته دي يو طرف به حتمًا متعيـن کيږي.
ويجوز البيع بـثمن حـال و مؤجل اذا كـان الاجـل معـلومـا (هـدايـة صـ۲۶ج۳) و فـی الهـنـدية عن الفـتح و اما البطـلان فـيما اذا قال بعـتک بـألف حـالا وبألفـين الی سـنة فلجهاله الثمن عالمگيرية ج۳ (احـسن الفـتاوی صـ۳۰ج۷)

والله تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحیم

دمدرسي داعاشي روپي دطالبانو له اجازي پرته ناظم په قرض یابله معامله چاته ورکولای سي کنه؟

سوال : د قندهار ولایت د دارالافتاء محترم رئیس صاحب السلام علیکم ورحمة الله.

وبعد محترما : دغه د مدرسی ناظم وایي چه دغه د إعاشی پیسی چه زیاتیږي اوس زما ورور ماته وایي چه دغه زیاتی پیسی ما ته راکه چه زه خپل کار باندي کوم بیا به ئی بیرته د ضرورت په وخت کی درکړم دا پیسی بدون اجازه د طالبانو روادي که یا ؟ (قول اردو نمبر۲)

جواب : دغه د إعاشی پیسی بې له اجازې د مسئولینو او مشرانو یعنی هغه کسان چه تولی او تصرف د بیت المال کوي او د ریاستونو اعاشی ورتقسیموي د هغوی بی إجازی دغه پیسی په قرض ورکول جواز نلري او دهغوی په اجازه بیا جواز لري ولی دا پیسی ناظم سره امانة دي او امانة بی له اجازې د خپل مالک ناجائز او سبب د ضمان گرځی.

المال الذی قبضه الوکیل والرسول من جهة الوکالة و من جهة الرسالة امانة فی یدهما راجع المادة (۱۴۶۳) (دررالحکام شرح مجلة الاحکام صـ۲۳۶ج۲) اذا اقرضْ المستودع نقود الودیعة لآخر بلا اذن و لم یجز صاحبها ضمنها المستودع و کذالوادّی المستودع دین المودع الذی بذمته لاخر من النقود المودعة عنده فلم یرضْ المودع ضمنها ایضًا (المجلة المـ۷۹۳) اذا اقرضْ المستودع مبلغ الامانة او مال امانة اخر من المثلیات بلا اذن لاخر وسلمه فان اجاز صاحبها ..... فتکون الاجازه صحیحة والافیضمن المستودع ذلک المبلغ او ذلک المال (دررالحکام شرح مجلة الاحکام صـ۳۰۸ج۲) الجواز الشرعی ینافی الضمان (المجلة المـ۹۱) یعنی کل ماجاز للانسان ان یفعله شرعا فاذا ترتب علی فعله ضرر او خسار لایضمن للمنافاة بین الجواز الشرعی والضمان .... و ما لایجوزله شرعا اذا فعل یضمن (شرح المجلة للاتاسی صـ۲۵۱) والله تعالیٰ ﷻ اعلم

بسم الله الرحمن الرحیم

په عسلوکي عشر سته اوکنه؟ دعسلودمزدور اومصارفو څه حکم دي؟

سوال : مقام محترم ریاست دارالافتاء السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

وبعد: مونږ د یو استفتا په خاطر ستاسو څخه لطفاً درخواست موومنی.

(اول) هغه دا چه ایا په شهدو یا عسلو کی عشر سته که څنګه څوک چه د النحل په واسطه باندي عسل تولیدوي؟

(دوهم) او بله پوښتنه دا ده چه د مؤنة په باره کی څه حکم لري یعنی که چا مزدور مقرر کړی دي لپاره یا ئی په نفس النحل یا مچمچی باندي څه مصرف راغی که په شهدو کی عشر واجب سی هغه څه حکم لري؟ (مولوی عبدالباقی صاحب)

جواب: هغه عسل چه مچمچی ئې په عشری مځکو کی وي یا په غرونو او دښتو کی وي په هغو کی عشر سته او که په خراجی مځکو کی وه نو یوازی د مځکی خراج دی او بس.

ویجب فی الثمار و العسل الذی اخذ من الجبال (الفتاوی الانقرویة صـ۱۰ج۱) قال الحنفیة و الحنابلة فیه ای العسل العشر الا ان اباحنیفة قال یجب فیه العشر اذا اخذ من ارض العشر قل المأخوذ او کثر (الفقه الاسلامی صـ۸۰۹ج۲) یجب العشر فی عسل و ان قل ارض غیر الخراج و لو غیر عشریة کجبل و مفازة بخلاف الخراجیة لئلا یجتمع العشر و الخراج (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۵۳ج۲)

او د غه عشر به تر مخه ورکوي وروسته به د مزدور مزدوری یا نورو مصارفو ته حساب کوي یعنی عشر به تر مؤنة د مخه کوي.

یجب العشر فی الاول و نصفه فی الثانی بلارفع اجرة العمال و نفقة البقر و کری الانهار و اجرة الحافظ و نحو ذلک درر قال فی الفتح یعنی لایقال بعدم وجوب العشر فی قدر الخارج الذی بمقابلة المؤنة بل یجب العشر فی الکل (ردالمحتار صـ۵۶ج۲) (قبل رفع مؤن الزرع) و قبل اخراج البذر لتصریحهم بالعشر فی کل الخارج بل ذکر التمر تاشی انه لایسعه اکل شئ حتی یؤدی عشرها (الدرالمنتقی بهامش مجمع الانهر صـ۲۱۶ج۱) والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحیم

له مؤظف سړي سره به حساب خپل ماتحت کوي که امیر؟

سوال السلام علیکم ورحمه الله و بعد: که چیری امیرالمؤمنین یو نفر ته د یو څو نفرو لپاره ماهانه یا هفتګی څه مقدار پیسی ورکوي او د غه نفر غیر معین چه قمندانان هم دي پر خپلو

نفرو ئی صرفوي ایا وروسته تر څلورو یا پنځو کلو افراد کولای سی چه له قمندانه څخه حساب و غواړي کیا ؟که د فقهی حنفی له رویه جواب راکړی ډیره مهربانی به مو وي.

جواب: افراد د خپل مشر سره حساب نسی کولای بلکه حساب کول د هغه چا حق دی چه و داغه کار ته موظف سوی وي یا امیر المؤمنین دغه صلاحیت ورکړی وي لکه خاص هیئت یا داسی نوری شعبی البته که یو چاته دا معلومه سی په یقینی ډول چه دغه مشر خیانت کوي او زمونږ حق و مونږ ته نه راکوي نو فوق الذکر ادارو او شعبو ته دې خبر ورکړي یا دې امیرالمؤمنین ته ووایی هغه دې خبر کړي بیا به هغه حساب ورسره وکړي.

و اما الرابع و هو محاسبة العمال فیختلف حکمها باختلاف ما تقلدونه وقد قدمنا القول فیه فانکانوا من عمال الخراج لزمهم رفع الحساب ووجب علی کاتب الدیوان محاسبتهم علی صحة مارفعوه..... فاذا حوسب من وجبت محاسبته من العمال نظر فان لم یقع بین العامل و کاتب الدیوان خلاف کان کاتب الدیوان مصدقا فی بقایا الحساب فان استراب به ولی الامر کلفه احضار شواهده فان زالت الریبة عنه سقطت الیمین (الاحکام السلطانیة لابی یعلی الحنبلی ص۲۵۶) اما کاتب الدیوان..... فاذا صح تقلیده فالذی ندب له ستة اشیاء حفظ القوانین و استیفاء الحقوق و اثبات الرفوع و محاسبات العمال و اخراج الاحوال و تصفح الظلامات (الاحکام السلطانیة للماوردی ص۲۱۵)

بسم الله الرحمن الرحیم

د یوارگان مسئول دعزل، نصب واک لري کنه؟

اوافراد له ده سره محاسبه کولای سی کنه؟شوری ته ضرورت لري کنه؟

اویوې اداري په نوم بودیجه که په بله اداره کي استعمال سي شرعي حکم څنګه ده؟

سوال: محترم مفتی صاحب ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاتهُ .محترم او قدرمنه

(**اول**) هغه کس چه د عالیقدر امیرالمؤمنین لخوا د یو ارگان اداري او یو بل مشر او مسئول ټاکل شوی هغه په خپله اداره کی د عزل او نصب صلاحیت لري او کنه ؟

(**دوهم**) چه پرته له موجودیت د شوری افراد داحق لري چه له خپله امیر سره محاسبه وکړي او کنه؟

(**دریم**) یو مشر و شوری ته ضرورت لري او کنه؟ که ضرورت وي په څونه اندازه که شوری وسی موافقی ته نه ورسیده بیا امیر په خپله رایه څه کولای سی کنه ؟

(**څلورم**) طالبان په یو او بل نامه استفاده کوي او هغه پیسی هم پر طالبانو مصرفه وي دا کار څنګه دی بالخصوص ملکی تخصیص په نظامی امورو کی مصرفیږي دا کار څنګه دی یعنی عذر بلل کیږي که نه یعنی د تعلیم او تربیه امربالمعروف وغیره په نامه راځی خو بیا په نظامی ارګان کی مصرفیږي حکم ئی څرنګه دی ؟

فوق الذکر سوالونه که لطفًا د شریعت د لاری ئی حل کړی دابه ستاسو لویه مهربانی او شفقت وي په درنښت.

(ملامحمد ګل نیازی د حیرتان بندر د ګارنیزون عمومی قوماندانی)

د اول سوال جواب : د یو اداری او یو ارګان مسئول هغه وقت د عزل او نصب صلاحیت لري که امیرالمؤمنین دا صلاحیت ورکړی وو او إجازه د عزل و نصب یی ورته کړي وه او که یی داسی إجازه نه وه کړی نو بیا عزل او نصب نسی کولای لکه د قاضی په هکله چه فقهاؤ لیکلی دي. ولایستخلف قاضٍ نائبا الا اذا فوضَ الیه صریحا کولّ من شئت او دلالة کجعلتک قاضی القضاة (الدرالمختار بهامش ردالمحتار صـ۳۵۹ج ۴) هکذافی (الفتاوی الهندیة صـ۳۱۵ج ۳) ویجوزلوزیر التفویض ان ینفرد بتقلید و تعیین الولاة و لیس ذلک لوزیر التنفید (الفقه الاسلامی صـ۷۳۳ج ۶)

د دوهم سوال جواب : پر افراد و باندی اطاعت د خپل امیر لازم دی او که بعضی افرادو ته په یقینی دول معلومه سی چه زمونږ په امیر کی دغه خیانت موجود دی نو دا لازمه ده چه نورو مشرانو ته خبر ورکړی چه هغوئ محاسبه ورسره و کړی یوازی په ظن او ګمان باندي به دا کار نه کوي.

و اماالرابع و هو محاسبة العمال فيختلف حكمها باختلاف ماتقلدوه و قد قدمنا القول فيه فانكانوا من عمال الخراج لزمهم رفع الحساب ووجب على كاتب الديوان محاسبتهم على صحة مارفعوه.... فاذا حوسب من وجبت محاسبته من العمال نظر فان لم يقع بين العامل و كاتب الديوان خلاف كان كاتب الديوان مصدقافي بقايا الحساب فان استراب به ولي الامر كلفه احضارشواهده فان زالت الريبة عنه سقطت اليمين الخ ﴿الاحكام السلطانية لابي يعلى الحنفي صـ۲۵۶﴾ اما كاتب الديوان..... فاذا صح تقليده فالذى ندب له ستة اشياء حفظ القوانين و استيفاء الحقوق و اثبات الرفوع و محاسبات العمال و اخراج الاحوال و تصفح الظلامات ﴿الاحكام السلطانية للماوردى صـ۲۱۵﴾.

د دريم سوال جواب: په مشرانو کی تفاوت سته بعضی هغه مشران دي لکه امیرالمؤمنین یا نور هغه مشران چه د هغوئ سره ډیر اختیارات موجود دي هغوئ شوری ته ضرورت لري ځکه چه دا طریقه د خلفاء راشدینوده رضی الله تعالی عنهم او قرآنی ایات او احادیث هم په دي هکله راغلی دي او د مشوری کسان به هم خلیفه او امیرالمؤمنین تاکی هر څو اندازه چه د مصلحت وباله او د مشوری د نتیجی څخه امیر مخالفت نسی کولای او هم دارأیه د امام ابویوسف صاحب وه او د بعضی علماؤ پر مذهب یی کولای سی او که نور رئیسان یا مشران وي چه ډیر اختیارات ورسره موجود نه وي هغه د خپلو امیرانو قوانین عملی کوي چه أطاعت راسی او که بیا هم یو مشکل پیښ سی د خپلو امیرانو سره به مصلحت کوي د هغوئ و شوری ته ضرورت نسته.

ان نظام الحكم الاسلامی نظام شوری لقوله تعالی ﷻ (وشاورهم فی الامر) (وأمرهم شوری بينهم) و وردفی السنة النبوية القولية و العملية ما يوجب المشاورة ﴿الفقه الاسلامی صـ۷۱۳ج ۶﴾ هيئة الشوری كان السائد لدى الخلفاء الراشدين ان الخليفة هو الذی يعين اهل المشورة حسبما يرى المصلحة ويعرف الكفاءات العلمية المطلوبة للامر

..... حکم الشوری اختلف الفقهاء فی حکم الشوری هل هی ملزمة للحاکم أم إختیاریة و هل نتیجتها ملزمة ام اختیاریة ایضًا فقال جماعة ان الشوری فیما لم ینزل فیه وحی فی مکاید الحروب و عند لقاء العدو اختیاریة تطییبا للنفوس ورفعًا للاقدار و تألفا علی الدین لقوله تعالی ﷻ (فاذا عزمت فتوکل علی الله) و العزم من الحاکم قد یکون علی رأیه اورأی المستشارین الخ و قال آخرون ان الحاکم ملزم برءی اغلبیة المستشارین من اهل الحل و العقد عملا بالاوامر القرأنیة ..... ورأینا هو القول بو جوب الشوری علی کل حاکم و ضرورتهاله و الزامه بنتیجتها کما قرر المفسرون لتسیر الامور وفق الحکمة و المصلحة و منعًا من الاستبداد بالرءی لان حکم الاسلام یقوم علی أصل الشوری و به تمیز و علی نهجه سار السلف الصالح و ذلک مالم یستطع الحاکم اقناع اهل الشوری بافضلیة رأیه کما فعل أبو بکر .... . فکان الرأی مجمعا علیه کما ذکر ابو یوسف فی کتاب الخراج و غیره من الفقهاء اما رسول الله ﷺ فهو بحق لم یکن بحاجة للشوری لاعتماده علی الوحی (الفقه الاسلامی صـ۷۱۶ ج ۶).

یجب علی الامام ان یشاور اهل الحل و العقد فی مهمات الامور التی لانص فیها و ان هذه المشاورة واجبة علیه بحکم قوله تعالی (وشاورهم فی الامر) حتی ذکر الفقهاء نه لو ترک المشاورة استحق العزل (تکملة فتح الملهم صـ۲۷۶ ج ۳).

د څلورم سوال جواب: هر څه پیسی چه د یو ریاست لپاره تخصیص شی هغه باید و هغه ریاست ته ورسیږي او هلته مصرف سی ولی د غه تخصیص چه هر مشر ته ورکول کیږي لپاره د یو ریاست نو هغه مشر امین بلل کیږي او امین مکلف دی چه امانت به خپل اهل ته رسوی لکه څنګه چه په ایات کریمه کی راغلي دي (ان تؤدوا الامانات الی اهلها) او بل دا چه هغه پیسی که په بل ځای کی مصرف سی نو دا مخالفت سو د أمیر او مخالفت د امیر غیر له معصیته حرام دی او بل دا چه د بیت المال هره شعبه او بیته خپل مصارف لري چه د یوې شعبې پیسی د بلې شعبې په مصارفو کی استعمالول جائز نه دي بغیر له خاصو صورتو.

فعلى الامام أن يجعل بيت المال أربعة لكل نوع بيتًا لان لكل نوع حكمًا يختص به لا يشاركه مال آخر فيه (الفتاوى الهندية صـ۱۹۱ج۱) هكذا فى (الدرالمختار وردالمحتار صـ۶۳ج۲) صرّح الفقهاء بأن طاعة الامام فيما ليس بمعصية واجبة (تكملة فتح الملهم صـ۳۲۳ج۳). والله تعالىٰ اعلم

دوهم ټوک پای